

BETÆNKNING

om en eventuelt ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning m.v.

*Afgivet af det af undervisningsministeriet
den 19. april 1979 nedsatte udvalg*

Det administrative Bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

BETÆNKNING NR. 987
1983

37.31 / 3 ex. 3

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-4669-5
Stougaard Jensen/København
Un 00-138-bet.

Indholdsfortegnelse	Side
Kapitel 1.	Indledning 8
1.1.	Baggrunden for udvalgets - nedsættelse 8
1.2.	Udvalgets kommissorium 8
1.3.	Udvalgets sammensætning 9
1.4.	Udvalgsarbejdets tilrettelæg- gelse 12
Kapitel 2.	Sammenfatning af udvalgets overvejelser og forslag 17
Kapitel 3.	Børns behov for bistand 28
Kapitel 4.	De skolepsykologiske rådgiv- ninger 30
4.1.	Folkeskolens almindelige rådgiv- vende opgaver 30
4.1.1.	Retsgrundlaget for de skolepsy- kologiske rådgivninger 33
4.1.2.	Arbejdsopgaverne ved skolepsy- kologisk rådgivning 35
4.1.2.1.	Skolepsykologens arbejdsopgaver 36
4.1.2.2.	Klinisk psykolog 40
4.1.2.3.	Uddannelsesmæssige forudsætnin- ger for skolepsykologer og kli- niske psykologer 44
4.1.2.4.	Skolekonsulenter 45
4.1.2.5.	Socialrådgiver i skolen 46
4.1.2.6.	Den ledende skolepsykolog 49
4.1.2.7.	Skolepsykologisk rådgivnings arbejde med småbørn 50
4.1.2.8.	Supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbejdere m.v. 52

4.2.	De særlige arbejdsopgaver for skolepsykologisk rådgivning som følge af udlægningen af særfor-sorgen den 1. januar 1980	54
4.2.1.	Skolepsykologisk rådgivnings indsats over for småbørn	56
4.2.2.	Skoleforløbet	60
4.3.	De enkelte personalegrupper arbejdsopgaver	61
4.3.1.	Skolepsykologer og kliniske psykologer	61
4.3.2.	Videreuddannelse til klinisk psykolog	63
4.3.3.	Småbørnspsykologer	65
4.3.4.	Skolekonsulenter	65
4.3.5.	Konsulenter på amtsplan	69
4.3.6.	Konsulenter for småbørn	72
4.3.7.	Socialrådgivere i skolen	73
4.4.	Afsluttende bemærkninger om organisationen af den skole-psykologiske rådgivning	74
Kapitel 5.	Det sociale område	76
5.1.	Kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltnin- gers bistanndsmuligheder, spe- cielt over for børn og unge og deres familier	78
5.1.1.	Sagsbehandlerens arbejdsopgaver	78
5.1.2.	Pædagogiske konsulentfunktioner	82
5.1.3.	Psykologiske konsulenter	83
5.1.4.	Daginstitutioner, dagpleje	87
5.1.5.	Sundhedspleje	88
5.1.6.	Skolesundhedspleje, skolelæge.. . . .	89
5.1.7.	Børnetandpleje	89
5.1.8.	Kontanthjælp og bistand til revalidering m.v.	89

5.1.9.	Personlig rådgiver, støttepædagog og støttepsykolog i hjemmet ...	91
5.1.10.	Henstillinger og pålæg	92
5.1.11.	Anbringelse uden for hjemmet ..	92
5.2.	Amtskommunale social- og sund- hedsforvaltningers bistandsmu- ligheder, specielt over for børn, unge og deres familier ..	93
5.2.1.	Børnerådgivningscentre	93
5.2.2.	Døgninstitutioner for børn og unge	94
5.2.3.	Amtsungdomscentre	94
5.2.4.	Revalideringsinstitutioner m.v.	95
5.3.	De kommunale og amtskommunale særlige hjælpemuligheder ved- rørende	
	børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap som følge af udlægningen den 1. januar 1980	95
5.3.1.	De særlige primærkommunale op- gaver som følge af udlægningen.	96
5.3.1.1.	Særlige regler vedrørende børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap	97
5.3.2.	De særlige amtskommunale opga- ver som følge af udlægningen ..	98
5.3.2.1.	Specialrådgivning	98
5.3.2.2.	De særlige daginstitutioner for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap	99
5.3.2.3.	Nogle lands- eller landsdelsdæk- kende ordninger under amtskom- munale social- og sundhedsfor- valtninger, der yder specialvej- ledning om småbørn med handicap	101

5.3.2.4.	Ændringer i reglerne for døgn-institutioner og revaliderings-institutioner	103
5.3.3.	Statslige specialkonsulenter ..	103
5.3.4.	Udviklingen efter særforborgens udlægning på småbørnsområdet ..	103
Kapitel 6.	De skolepsykologiske rådgivnings behov og muligheder for samarbejde med den sociale sektor	106
6.1.1.	Overordnede samarbejdsregler/veje	106
6.1.2.	Kompetenceregler vedrørende folkeskolens specialpædagogiske bistand	118
6.1.3.	Kompetenceregler vedrørende bistanndsloven	119
6.1.4.	Praktiske samarbejdsveje	121
6.2.	Overordnede principper for samordningen, herunder en gennemgang af eksisterende begreber	121
6.3.	Samarbejde mellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen	131
6.3.1.	Opsøgende arbejde	131
6.3.2.	Henvendelsesinitiativet	133
6.3.3.	Undersøgelse	136
6.3.4.	Forslag til støtteforanstaltninger	138
6.3.5.	Beslutning	141
6.3.6.	Samarbejdet om den iværksatte støttes forløb og eventuelle ophør	143
6.3.7.	Efterbehandling/opfølgning	144

6.4.	Samarbejdet mellem skolemyn- digheder i kommuner og amts- kommuner om specialpædagogisk bistand til børn og unge i alderen 0-18 år	146
6.4.1.	Indledning	146
6.4.2.	Behovet for samarbejde i sager om vidtgående specialundervis- ning og anden specialpædago- gisk bistand (folkeskolelovens § 19, stk. 2)	146
6.4.2.1.	Indberetningsfasen	147
6.4.2.2.	Sagsbehandlingsfasen	148
6.4.2.3.	Forslagsfasen	149
6.4.2.4.	Beslutningsfasen	150
6.4.2.5.	Udførelsesfasen og opfølgnings- fasen	150
6.4.3.	Overenskomst om vidtgående specialundervisning	151
6.5.	Samarbejdet mellem de amtskom- munale social- og sundheds- forvaltninger (socialcentre) og primærkommunerne vedrøren- de bistand i henhold til lov om social bistand til børn og unge i alderen 0-18 år	153
6.5.1.	Indledning	153
6.5.2.	Nogle generelle principper for samarbejdet ved amtskommunale ydelser i henhold til bistands- loven	153
6.6.	Organisationen af de skolepsy- kologiske rådgivninger og so- cial- og sundhedsforvaltnin- gerne og de hermed forbundne samarbejdsforhold	160

6.6.1.	De skolepsykologiske rådgivninger	160
6.6.2.	Social- og sundhedsforvaltningerne	161
6.6.3.	Nogle forudsætninger for samarbejde mellem skolepsykologiske rådgivninger og social- og sundhedsforvaltningen	163
6.6.3.1.	Indledning	163
6.6.3.2.	Ansættelsesvilkår - Forslag til lovændring	165
6.6.3.3.	Samarbejdet - specielt på småbørnsnørrådet	170
6.6.4.	Eksempler på opgavefordeling og modeller for samarbejde	172
6.6.5.	Afsluttende bemærkninger	176
6.7.	Den kliniske psykologs placering i samarbejdet	177
6.7.1.	Indledning	177
6.1.2.	Organisatorisk placering	178
6.7.3.	Mulige forsøgsordninger og udviklingstendenser	182
6.8.	Socialrådgiverens organisatoriske placering i skolen	183
6.8.1.	Organisatoriske modeller med udgangspunkt i skolepsykologisk rådgivning	184
6.8.2.	Organisatoriske modeller med udgangspunkt i social- og sundhedsforvaltningen og med udplacering ved skolepsykologisk rådgivning	187
Kapitel 7.	Normeringsforhold m.v.	190
7.1.	Ændrede normeringsregler for de skolepsykologiske rådgivninger.	190
7.1.1.	Normering af stillinger	190
7.1.2.	Gældende regler	190

7.1.3.	Principielle synspunkter.	191
7.1.3.1.	Normeringsgrundlag	191
7.1.3.2.	Obligatoriske normeringsregler	192
7.1.3.3.	Skolekonsulentfunktioner.	193
7.1.3.4.	Normering i stirre kommuner ...	196
7.1.3.5.	Regionskontorer.	196
7.1.3.6.	Konsulentfunktioner på særlige handicapområder.	197
7.1.3.7.	Elever i specialskoler	198
7.1.3.8.	Specialpædagogisk bistand til småbørn	198
7.1.3.9.	Stillinger i amtskommunerne ...	198
7.1.3.10.	Betalingsoverenskomst.	199
7.1.4.	Skolepsykologer.	199
7.1.5.	Kliniske psykologer.	200
7.1.6.	Socialrådgivere i skolen	201
7.1.7.	Udvalgets forslag til norme- ringsregler ved de skolepsyko- logiske rådgivninger.	203
7.2.	Ændrede tjenestetidsregler for skolepsykologer og skolekon- sulenter ved de skolepsykolo- giske rådgivninger.	209
7.2.1.	Gældende regler.	209
7.2.2.	Udvalgets overvejelser.	210
Kapitel 8.	Betalingsforhold vedrørende skolepsykologisk rådgivning som følge af betjening af an- dre institutioner.	214
8.1.	Gældende ordning	214
8.2.	Udvalgets overvejelser.	215
Bilagsfortegnelse		217

Kapitel 1. Indledning.

1.1 Baggrunden for udvalgets nedsættelse.

I betænkning om revision af skolestyrelseslovens kapitel 2 m.v., afgivet af det af undervisningsministeren den 7. januar 1975 nedsatte udvalg (betænkning nr. 822/1977), indstillede udvalget, at problemerne om, hvorledes den skolepsykologiske virksomhed mest hensigtsmæssigt ville kunne tilrettelægges bl.a. efter gennemførelsen af lov om social bistand, blev taget op til nærmere undersøgelse, eventuelt ved at der blev nedsat et udvalg til behandling af disse spørgsmål. Det burde i denne forbindelse overvejes, hvilken betydning den påtænkte udlægning af særforborgens undervisning ville få for den skolepsykologiske virksomhed. Endvidere burde problemerne omkring bistand til elever i gymnasieskoler og private skoler inddrages i disse overvejelser. Nedsættelsen af et sådant udvalg burde dog formentlig afvente en nærmere afklaring af, hvorledes den planlagte udlægning af særforborgens undervisning tænktes gennemført.

1.2. Udvalgets kommissorium.

I overensstemmelse med udvalgets indstilling, og efter at lovgivningen om udlægning af særforborgens undervisning var vedtaget, besluttede undervisningsministeriet at nedsætte et udvalg med følgende kommissorium:

"1. Udvalget skal overveje og eventuelt stille forslag om organisatoriske ændringer i forbindelse med en eventuel omdannelse af de skolepsykologiske kontorer til pædagogisk-psykologiske kontorer, der også i et vist omfang får den sociale sektor som arbejdsområde. En sådan ændret organisation forudsætter, at skolestyrelseslovens § 59 ophæves eller ændres.

Udvalget bør endvidere behandle spørgsmålet om, hvorledes samarbejdet imellem kontorerne og den sociale sektor mest hensigtsmæssigt vil kunne tilrettelægges.

2. Såfremt udvalgets overvejelser medfører forslag til en omdannelse af de skolepsykologiske kontorer som nævnt under 1, skal udvalget overveje og eventuelt fremsætte forslag til normering af de til de pågældende kontorer knyttede stillinger og forslag til de løn- og ansættelsesvilkår samt eventuelt andre forhold, der skal være gældende for de til kontorerne knyttede tjenestemandstillinger i folkeskolen.

3. Udvalget skal endelig overveje og eventuelt stille forslag med hensyn til betalings- og refusionsspørgsmål som følge af betjening af institutioner, der ikke er omfattet af den kommunale eller fælleskommunale skolepsykologiske virksomhed, d.v.s. private, statslige og amtskommunale institutioner."

Udvalget blev nedsat den 19. april 1979.

1.3. Udvalgets sammensætning.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Udpeget af:

Kommunernes Landsforening:

Borgmester Villy Christensen

Socialudvalgsformand Kirsten Feld

Socialstyrelsen:

Afdelingschef, nu styrelseschef Ole Høeg

Socialarbejdernes Fællesudvalg:

Sekretær Ole Hyldahl

Socialrådgiver Anne Liebing

Dansk Psykologforening:

Sekretariatschef Jens E. Lund

Souschef, nu forstander Elsa Schmidt

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Fuldmægtig Richard Madsen

Danmarks Lærerforening:

Vicesekretariatschef Kristian Pedersen

Viceskoleinspektør Jørgen Schultz

Socialministeriet:

Kontorchef Tage Tejsen

Undervisningsministeriet:

Fuldmægtig Peter Greiffenberg

Fuldmægtig Hanna Holm

Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen

Konsulent, nu viceinspektør Børge Nielsen

Fuldmægtig Claus Ulrich

Ekspeditionssekretær, nu kontorchef Jørgen

Verner

Fuldmægtig Claus Ulrich blev udpeget til formand for udvalget.

Ledende skolepsykolog Poul Th. Poulsen, Herning, blev udpeget som tilforordnet udvalget. Han blev i august 1981 afløst af ledende skolepsykolog Flemming Bruntt, Fredericia.

Jens E. Lund blev i september 1979 afløst af sekretariatschef Preben Føltved, der i juni 1982 blev afløst af cand. psych. Jytte Freisleben.

Jørgen Schultz blev i marts 1980 afløst af skoleinspektør Hans Jørgen Eriksen, som i august 1981 blev afløst af lærer Holden Schmidt.

Tage Tejsen blev i februar 1982 afløst af fuldmægtig Søren Olsen.

Peter Greiffenberg blev i september 1981 afløst af rektor Ole Thorup.

Hanna Holm blev i september 1980 afløst af fuldmægtig Marianne Rosenquist.

Jørgen Verner blev i august 1981 afløst af fuldmægtig Inge Rostrup, som i august 1982 blev afløst af fuldmægtig Anne Flindt Christiansen.

Anne Liebing blev i september 1982 afløst af socialrådgiver Carsten Andersen.

Fuldmægtig Ella Højbjerg Madsen har været sekretær for udvalget.

Udvalget har afholdt 24 møder.

1.4. Udvalgsarbejdets tilrettelæggelse.

På sit 1. møde besluttede udvalget at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle have til opgave at kortlægge behovet for skolepsykologisk bistand til småbørn i konsekvens af udlægningen af særforsorgens undervisning den 1. januar 1980. Arbejdsgruppens overvejelser skulle danne grundlag for en midlertidig løsning af de hermed forbundne problemer.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:
 Udpeget af:

Socialarbejdernes Fællesudvalg:

Sekretær Erik Christiansen

Socialstyrelsen:

Afdelingschef, nu styrelseschef Ole Høeg

Kommunernes Landsforening:

Kontorchef J. Birch Jensen

Danmarks Lærerforening:

Konsulent Preben Kvist

Dansk Psykologforening:

Sekretariatschef J. E. Lund

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Fuldmægtig Richard Madsen

Skolepsykologernes Landsforening:

Ledende skolepsykolog P. Th. Poulsen

Undervisningsministeriet:

Fuldmægtig Claus Ulrich (formand)

Ekspeditionssekretær, nu kontorchef, J. Verner

På grundlag af arbejdsgruppens indstilling fremsendte udvalget den 29. oktober 1979 en indstilling til undervisningsministeriet om gennemførelse af visse midlertidige ændringer i normerings- og tjenestetidsreglerne for personalet ved de skolepsykologiske rådgivninger. Sådanne regler blev herefter fastsat ved undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 24. juni 1980.

På et møde den 22. juni 1979 besluttede udvalget at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle tilvejebringe et grundlag for den del af udvalgets overvejelser og forslag, der henhørte under pkt. 1 i udvalgets kommissorium, jfr. foran under 1.2.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:
Udpeget af:

Kommunernes Landsforening:

Skoledirektør N. J. Bisgaard

Kontorchef Nancy Dolleris

Dansk Psykologforening:

Souschef, nu forstander Elsa Schmidt

Socialstyrelsen:

Afdelingschef, nu styrelseschef Ole Høeg

Danmarks Lærerforening:

Skoleinspektør H. J. Eriksen

Konsulent Grete Roth

Socialarbejdernes Fællesudvalg:

Socialrådgiver Anne Liebing

Fritidspædagog Torben Schäfer

Amtsrådsforeningen i Danmark:

Fuldmægtig Richard Madsen

Skolepsykologernes Landsforening:

Ledende skolepsykolog P. Th. Poulsen

Undervisningsministeriet:

Undervisningsinspektør Jørgen Hansen

Fuldmægtig Ella Højbjerg Madsen (sekretær)

Ekspeditionssekretær, nu kontorchef J. Verner

Fuldmægtig Claus Ulrich (formand)

I september 1980 blev Grete Roth afløst af konsulent Knud Sterregaard, og Torben Schäfer blev afløst af fritidspædagog Preben Bech.

I marts 1981 blev P. Th. Poulsen afløst af ledende skolepsykolog Uwe Molsen.

I juni 1981 blev Preben Bech afløst af sekretær Bengt Rasten, og H. J. Eriksen blev efterfulgt af lærer Sv. Erik Haase.

Fuldmægtig Annette Poulsen, konsulent Per K. Larsen og fuldmægtig Grete Hansen, socialstyrelsen, deltog i en række møder i stedet for Ole Høeg.

Amtsskolepsykolog John Jarbøl deltog ligeledes i en række af raiderne som repræsentant for Amtsrådsforeningen.

Arbejdsgruppen afgav i december 1980 en delrapport, der indeholdt en kortlægning af de skolepsykologiske rådgivningers arbejdsopgaver over for børn i alderen 0 - 18 år, og hvilket personale der burde varetage disse funktioner. Rapporten indeholdt også en beskrivelse af de kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltningers hjælpemuligheder for børn og unge og deres familier samt en belysning af behovet for social- og sundhedsforvaltningens psykologiske bistand til andre aldersgrupper end de 0 - 18 årige. En undergruppe under arbejdsgruppen - bestående af undervisningsinspektør Jørgen Hansen, undervisningsministeriet, konsulent Per K. Larsen, socialstyrelsen, og forstander Elsa Schmidt, Dansk Psykologforening - har udarbejdet redegørelsen om en fælles videreuddannelse af kliniske psykologer i skolepsykologiske rådgivninger og psykologiske konsulenter i social- og sundhedsforvaltningen, der er optaget som bilag 6 i betænkningen.

I august 1981 afgav arbejdsgruppen endnu en delrapport om behov og muligheder for samarbejde mellem de skolepsykologiske rådgivninger og den sociale sektor.

Arbejdsgruppens beskrivelse af de skolepsykologiske rådgivningers, henholdsvis social- og sundhedsforvaltningernes opgaver og bemanning indtil særforborgens udlægning den 1. januar 1980 er i sin helhed optaget som bilag 2 til betænkningen. Herudover har arbejdsgruppens to rapporter dannet grundlag for betænkningens kapitel 5 og 6.

På et møde den 21. august 1981 besluttede udvalget - med forbehold af Amtsrådsforeningen - at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle tilvejebringe et grundlag for den del af udvalgets overvejelser og forslag, der henhørte under pkt. 2 i udvalgets kommissorium, jfr. foran under 1.2.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:
Udpeget af:

Skolepsykologernes Landsforening:

Ledende skolepsykolog Flemming Bruntt

Danmarks Lærerforening:

Lærer Svend Erik Haase

Kontorchef Ejvind Sørensen

Socialarbejdernes Fællesudvalg:

Socialrådgiver Kalle Hult

Kommunernes Landsforening:

Fuldmægtig Hans Otto Jørgensen

Dansk Psykologforening:

Souschef, nu forstander Elsa Schmidt

Undervisningsministeriet:

Undervisningsinspektør A. Bøgeskov

Undervisningsinspektør I. Skov Jørgensen

Fuldmægtig Inge Rostrup

Fuldmægtig Claus Ulrich (formand).

Kalle Hult blev i november 1981 afløst af socialrådgiver Carsten Andersen, og i april 1982 indtrådte lærer Holden Schmidt i gruppen i stedet for Svend Erik Haase. I juni 1982 blev Elsa Schmidt afløst af Jytte Freisleben, og fuldmægtig Anne Flindt Christiansen indtrådte i juli 1982 i gruppen i stedet for Inge Rostrup.

Vicekontorchef Peter Bramsnæs og senere fuldmægtig Anders Havkrog, Kommunernes Landsforening, har deltaget i nogle af arbejdsgruppens møder.

Arbejdsgruppens rapport af november 1982 har dannet grundlag for betænkningens kapitel 7.

Amtsrådsforeningen ønskede ikke at deltage i arbejdsgruppens arbejde og har ikke ønsket at tage stilling til betænkningens kapitel 7.

København, i juni 1983

Carsten Andersen
Flemming Bruntt (tilforordnet)
Villy Christensen
Anne Flindt Christiansen
Kirsten Feld
Jytte Freisleben
Ole Hyldahl
Ole Høeg
I. Skov Jørgensen
Richard O. Madsen
Børge Nielsen
Søren Olsen
Kristian Pedersen
Marianne Rosenquist
Elsa Schmidt
Holden Schmidt
Ole Thorup
Claus Ulrich (formand)

Ella Højbjerg Madsen

Kapitel 2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og forslag.

I kapitel 3 har udvalget ganske kortfattet forsøgt at opregne nogle af årsagerne til, at børn i f.eks. daginstitutioner og skoler kan have behov for særlig bistand. Kapitlet skal ses som indledning til de to efterfølgende kapitler, hvor hjælpemulighederne fra skolepsykologisk rådgivning og fra socialsektoren er beskrevet.

I kapitel 4 har udvalget beskrevet retsgrundlaget for den skolepsykologiske rådgivning. Udvalget har dernæst beskrevet arbejdsopgaverne dels generelt og dels for de enkelte medarbejdere ved den skolepsykologiske rådgivning og den supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbejdere. Der redegøres herunder for de arbejdsopgaver, der varetages af skolepsykologer, kliniske psykologer samt skolekonsulenter for henholdsvis tale- og høreundervisning, kuratorvirksomhed, undervisning af læse- og staveretarderede, observationsundervisning, specialklasser, centerklasser samt sygehusundervisning. Desuden beskrives arbejdsopgaverne for skolesocialrådgivere samt de ledende skolepsykologers opgaver, og der redegøres endelig for den supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbejdere, dvs. skolekonsulenter for henholdsvis elever med synshandicap, svære psykiske vanskeligheder, bevægelseshandicap, samt småbørnskonsulenter. I afsnit 4.2. har udvalget redegjort for de særlige arbejdsopgaver for skolepsykologisk rådgivning som følge af udlægningen af særfor sorgen den 1. januar 1980. På baggrund af ønsker fra socialministeriet, socialstyrelsen og Kommunernes Landsforening om mere fleksibelt at kunne anvende den klinisk-psykologiske fagkundskab i overensstemmelse med de lokale behov har udvalget overvejet det gældende videreuddannelseskrav for kliniske psykologer i skolesektoren. Der er i udvalget enighed om, at der fortsat er behov for en sådan videreuddannelse, og udvalget finder, at et videreuddannelseskrav også bør gælde psykologer i socialsektoren, set i lyset af de to sektorers fremtidige samlede arbejdsopgaver.

Udvalget anbefaler derfor, at der arbejdes videre med gennemførelsen af en videreuddannelse med væsentlige fælles elementer for psykologer ved de skolepsykologiske rådgivninger og psykologer i socialsektoren på grundlag af et forslag (bilag 6), udarbejdet af en arbejdsgruppe under udvalget (4.3.2.).

Udvalget har på baggrund af, at udlægningen også omfatter specialpædagogisk bistand til småbarn, overvejet, om der bør oprettes særlige skolekonsulentstillinger med henblik på denne bistand. Efter udvalgets opfattelse bør der ikke generelt peges på oprettelse af sådanne konsulentstillinger. Udvalget vil dog heller ikke udelukke muligheden herfor i de tilfælde, hvor denne løsning vil være hensigtsmæssig. Udvalget foreslår derfor, at der skal være mulighed for at søge om undervisningsministeriets godkendelse af oprettelse af en sådan konsulentstilling (4.3.6.).

Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg finder, at kommunerne generelt bør have mulighed for at ansætte skolekonsulenter for småbørn uden at skulle indhente undervisningsministeriets godkendelse i det enkelte tilfælde.

Udvalget konstaterer sammenfattende (4.4.), at kommunerne gennem de senere år har oprettet skolepsykologiske rådgivninger ud fra en stedlig bedømmelse af, hvad man har anset for mest hensigtsmæssigt. Som en konsekvens af denne udvikling, der i øvrigt er i overensstemmelse med de senere års bestræbelser i retning af decentralisering, - og i erkendelse af den meget store variation i kommunestørrelser m.v. - finder udvalget, at den nærmere tilrettelæggelse af skolepsykologisk rådgivning fortsat principielt bør overlades til afgørelse i de enkelte kommuner, eventuelt i samarbejde med andre kommuner. Det må imidlertid sikres, at de skolepsykologiske rådgivninger fortsat løser de opgaver, der efter lovgivningen er pålagt dem, og dette kræver efter udvalgets opfattelse en bemanning bestående af en ledende skolepsykolog, en eller flere skolepsykologer samt skolekonsulenter, der varetager konsulentfunktioner for elever med sprog-,

tale- eller hørevanskeligheder, læse-stavevanskeligheder, generelle indlæringsvanskeligheder, adfærdsvanskeligheder og psykiske vanskeligheder, samt konsulentfunktioner for kuratorvirksomhed og eventuelt for sygehusundervisning. Der vil herudover som hidtil være behov for kliniske psykologers og socialrådgiveres indsats ved rådgivningerne.

Udvalget stiller på baggrund af sin gennemgang af de skolepsykologiske rådgivningers opgaver forslag om en ajourføring af skolestyrelseslovens § 59, stk. 1 og 2, hvor det bl.a. bliver præciseret, at de skolepsykologiske rådgivningers virksomhed principielt er af rådgivende karakter. Desuden foreslås det, at den ledende skolepsykolog ikke længere kan ansættes under amtsrådet, dog således at allerede bestående ordninger opretholdes. Det foreslås endelig, at ansættelse af en ledende skolepsykolog ikke længere kræver undervisningsministeriets godkendelse.

Udvalgets udkast til lovforslaget er optaget som bilag 1 til betænkningen.

I kapitel 5 er der givet en beskrivelse af de kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltningers hjælpemuligheder for børn og unge og deres familier som baggrund for udvalgets behandling af samarbejdsrelationerne mellem de skolepsykologiske rådgivninger og den sociale sektor i kapitel 6. Når kapitlet er blevet relativt omfangsrigt, skyldes det bl. a., at også hjælpeforanstaltningerne er beskrevet - i modsætning til kapitel 4, der udelukkende beskæftiger sig med arbejdsopgaverne ved de skolepsykologiske rådgivninger. Desuden er i kapitel 5 også foranstaltninger inden for ungdoms- og voksenområdet beskrevet.

I kapitel 6 har udvalget gjort rede for de skolepsykologiske rådgivningers behov og muligheder for samarbejde med den sociale sektor. Der er bl.a. givet en kort beskrivelse af kompetenceregler inden for de to områder samt peget på nogle praktiske samarbejds måder (6.1.1.-4.). Udvalget har i den

forbindelse redegjort for de gældende regler om tavshedspligt og om udveksling af oplysninger mellem forskellige myndigheder. Udvalget konstaterer, at der i henholdsvis skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen i et vist omfang er forhold, som kan lægge hindringer i vejen for et samarbejde imellem de to forvaltninger. Udvalget henleder imidlertid opmærksomheden på, at problemerne vedrørende udveksling af oplysninger imellem myndighederne reduceres, hvis der udvises størst mulig åbenhed over for barnet og forældrene. Udvalget anbefaler derfor, at alle oplysninger, der nedfældes, som udgangspunkt bliver tilgængelige for børn og forældre. Dette gælder også spørgsmålet om videregivelse af oplysninger til andre myndigheder, og ved at sikre sig forældrenes samtykke hertil, vil de problemer, som tavshedspligten indebærer på dette område, i vidt omfang bortfalde.

Udvalget beskriver i afsnit 6.3. mulighederne for samarbejde imellem de skolepsykologiske rådgivninger og social- og sundhedsforvaltningerne i de enkelte faser af et sagsforløb. Som en model for saraarbejde i tilfælde, hvor et barns behov kun kan dækkes ved en samlet indsats fra begge sektorer, peger udvalget på muligheden af at oprette en koordinatorfunktion, d.v.s. at en person fra den ene af sektorerne får til opgave at koordinere den samlede indsats (6.3.5.). Afgørende for, om koordinatoren udpeges fra skole- eller socialsektoren bør være, om problemerne hovedsageligt kan løses inden for folkeskolelovens eller inden for bistandslovens rammer.

Udvalget beskriver i afsnit 6.4. samarbejdet mellem skolemyndigheder i kommuner og amtskommuner om specialpædagogisk bistand til børn og unge i alderen 0-18 år med udgangspunkt i de enkelte faser af et sagsforløb. Desuden beskrives i afsnit 6.5. samarbejdet mellem de amtskommunale socialcentre og primærkommunerne om bistand til børn og unge i alderen 0 - 18 år i henhold til bistandsloven.

Udvalget stiller forslag om, at der skabes lovhjemmel for,

at medarbejderne ved de skolepsykologiske rådgivninger efter nærmere fastsatte bestemmelser kan medvirke ved løsningen af pædagogisk-psykologiske og klinisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsopgaver for kommunens social- og sundhedsforvaltning. Ordningen forudsætter for de tjenestemandsansatte medarbejdere en ændring af skolestyrelseslovens § 59, hvorfor udvalget stiller forslag herom i form af et nyt stk. 3 i denne paragraf (bilag 1).

Forslaget til ændring af § 59, stk. 3, indebærer, at kommunalbestyrelsen, efter regler fastsat af undervisningsministeren kan pålægge medarbejderne ved skolepsykologisk rådgivning at udføre de nævnte opgaver for socialsektoren.

Udgangspunktet ved udformningen af de nærmere regler er, at den skolepsykologiske rådgivnings betjening af social- og sundhedsforvaltningen forudsætter en forøgelse af ressourcerne ud over det, der er nødvendigt til at dække folkeskolens behov.

Dette skal imidlertid ses i sammenhæng med, at det efter en gennemførelse af forslaget vil være overladt til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, om den vil tilrettelægge den pædagogisk-psykologiske og klinisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsvirksomhed helt eller delvist med udgangspunkt i disse regler. Kommunalbestyrelsen afgør dette på grundlag af en samlet vurdering af behovet for en løsning af disse opgaver i skole- og socialsektoren. De ressourcer, som kommunalbestyrelsen ønsker at afsætte udover, hvad der er fornødent til dækning af folkeskolens behov, modsvares dermed af en mindre ressourceanvendelse i øvrigt. Bestemmelsen giver således kommunerne mulighed for at løse disse opgaver på en mere hensigtsmæssig måde under hensyn til de samlede økonomiske ressourcer, der er til rådighed. Der vil herved bl.a. blive bedre muligheder for mere fleksibelt at anvende den skolepsykologiske rådgivnings personale i begge sektorer.

Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg finder det ikke rimeligt, at der påføres skolepsykologisk rådgivning nye opgaver uden tildeling af de nødvendige ressourcer. Disse repræsentanter kan ikke acceptere, at opgaverne løses ved en omfordeling af ressourcerne fra social- og sundhedsforvaltningen til skoleforvaltningen, idet dette vil medføre en yderligere ressourcemæssig udsultning af social- og sundhedsforvaltningen.

Repræsentanten for undervisningsministeriets løn- og personaleafdeling må tage forbehold med hensyn til klassificeringsmæssige og tjenestetidsmæssige konsekvenser af ordningerne.

Udvalget peger i afsnit 6.7. på forskellige organisatoriske placeringer af kliniske psykologer. Udvalget har herved lagt vægt på at fastslå, at det fortsat er særdeles påkrævet, at de skolepsykologiske rådgivninger har kliniske psykologer til rådighed til varetagelse af de opgaver, der skal løses efter folkeskoleloven. Udvalget har derfor ønsket at bevare reglerne om ansættelse af kliniske psykologer ved de skolepsykologiske rådgivninger. Udover denne organisatoriske placering (og placering i socialsektoren) anbefaler udvalget som mulighed en ansættelse delvist ved skolepsykologisk rådgivning og delvist i social- og sundhedsforvaltningen. Afgrænsningen af hvilke arbejdsopgaver, der i sådanne tilfælde skal løses i de to sektorer, bør beskrives opgavemæssigt og ikke kun som en tidsmæssig fordeling.

Udvalget har skitseret fem placeringsmuligheder for kliniske psykologer, der afhænger af organiseringen af de skolepsykologiske rådgivninger: en kommunal rådgivning, kommuner med aftale om fællesbetjening fra én skolepsykologisk rådgivning, storbyer med områdekontorer, klinisk psykolog ved betjening fra amtskommunen og endelig placering af kliniske psykologer i en stabsfunktion.

I afsnit 6.8. redegøres for den organisatoriske placering af

skolesocialrådgiveren. Denne kan ske ved ansættelse i skolesektoren eller ved udplacering fra social- og sundhedsforvaltningen til skolepsykologisk rådgivning. Udplaceringen kan ske under forskellige former, eksempelvis en udplacering med konsultative funktioner og en udplacering med egne sager.

Udvalget har ikke anbefalet én mulighed frem for en anden af hensyn til de forskelle, der er i kommunerne med hensyn til størrelse og opgavefordeling mellem forvaltningerne.

¹ kapitel 7 har udvalget behandlet spørgsmålet om ændrede normeringsregler m.v. ved de skolepsykologiske rådgivninger.

1. Normeringsregler (7.1.).

Der redegøres for de gældende normeringsregler ved oprettelse af skolepsykolog- og skolekonsulentstillinger, og udvalget stiller forslag om, at der fastsættes det samme minimumsgrundlag for normering af alle sådanne stillinger i tilknytning til skolepsykologisk rådgivning ved det kommunale skolevæsen. I konsekvens af at der efter særforborgens udlægning skal gives specialpædagogisk bistand til småbørn, foreslås normeringsgrundlaget fastsat til mindst 3000 børn og unge mod nu normalt 2000 elever. Der er således tale om et stort set uændret normeringsgrundlag. Det bør i øvrigt fortsat overlades til de enkelte kommuner nærmere at skønne over behovet for personale og normere stillinger på dette grundlag.

Udvalget mener dog, at der i enkelte tilfælde vil kunne være behov for oprettelse af en skolepsykologisk rådgivning, selv om minimumsgrundlaget (3000 børn) ikke foreligger. Udvalget forudsætter derfor, at undervisningsministeriet, hvor saglige hensyn, herunder geografiske forhold, taler for det, vil dispensere fra det nævnte minimumsgrundlag.

Udvalget stiller forslag til en ajourføring af betegnelserne for skolekonsulenter. Der bør endvidere åbnes mulighed for,

at 2 af de funktionsområder, der skal varetages, undtagelsesvis skal kunne varetages af én konsulent ved små skolepsykologiske rådgivninger. En sådan sammenlægning rejser forskellige tjenestetids- og klassificeringsmæssige problemer, der er aftalespørgsmål, og der stilles derfor ikke konkrete forslag til udformning af nærmere bestemmelser herom.

Der bør indføres hjemmel til i de største kommuner at opdele skolepsykologisk rådgivning i flere regionskontorer, der hver for sig betragtes som én skolepsykologisk rådgivning, bortset fra stillingen som ledende skolepsykolog.

Der bør ved kommunale (fælleskommunale) skolepsykologiske rådgivninger åbnes mulighed for at normere stillinger som skolekonsulent på de særlige handicapområder, der sædvanligvis varetages på amtsplan.

På baggrund af, at den skolepsykologiske rådgivning først og fremmest er en primærkommunal opgave, har udvalget ved overvejelserne om fremtidige normeringsregler lagt til grund, at løsningen af de skolepsykologiske rådgivningers opgaver principielt henlægges til primærkommunerne. Udvalget har på denne baggrund stillet forslag om en ændring af skolestyrelseslovens § 59, stk. 1, der indebærer, at den hidtidige adgang til at normere en stilling som ledende skolepsykolog under amtsrådet ophæves. Som en konsekvens heraf vil den i de gældende normeringsregler bestående adgang til, efter aftale mellem flere kommuner og amtskommunen, at etablere den skolepsykologiske rådgivning som en virksomhed under amtskommunen skulle ophæves. Det er udvalgets opfattelse, at der ved en eventuel gennemførelse af ovennævnte ændringsforslag bør skabes mulighed for opretholdelse af allerede etablerede ordninger af denne art.

Amtskommunerne forudsættes dog som hidtil at tilbyde rådgivning på handicapområder, hvor der ikke i de enkelte kommuner vil være et rimeligt elevgrundlag, navnlig over for

børn med sværere og sjældnere handicap, f.eks. børn med svære psykiske vanskeligheder eller bevægelseshæmmede børn. Amtskommunernes rådgivning indgår da som led i betjeningen af disse børn. Udvalget finder yderligere, at der i normeringsreglerne bør skabes hjemmel for, at der i amtskommunerne også kan normeres konsulentstillinger med andre funktionsområder, såfremt der konstateres behov herfor. Dette vil være i overensstemmelse med hidtidig praksis på området.

Udvalgets flertal anbefaler endelig at opretholde de vejledende tal på 2500 elever (nu børn) ved oprettelse af en stilling som klinisk psykolog og 5000 elever (nu børn) ved oprettelse af en stilling som socialrådgiver i skolen. Repræsentanterne for Kommunernes Landsforening finder ikke grundlag for at pege på noget bestemt vejledende normeringstal.

Repræsentanterne for Kommunernes Landsforening, socialministeriet og socialstyrelsen finder, at de gældende uddannelsesbetingelser for socialrådgivere, der ansættes ved skolepsykologisk rådgivning, bør revideres, således at kommunerne i disse stillinger kan ansætte såvel socialrådgivere, uddannet ved de sociale højskoler, og socionomer, uddannet ved Ålborg og Roskilde-Universitetscentre, som socialformidlere, uddannet på forvaltningshøjskolens 800-timers kursus.

Udvalget stiller i afsnit 7.1.7. på baggrund af disse overvejelser forslag til nye normeringsregler ved de skolepsykologiske rådgivninger.

2. Tjenestetid (7.2.).

Udvalget redegør for de gældende tjenestetidsregler for skolepsykologer og skolekonsulenter ved de skolepsykologiske rådgivninger.

Da spørgsmålet om fastsættelse af tjenestetidsregler er et

aftalespørgsmål, jfr. tjenestemandslovens § 45, der må henvises til forhandling imellem de aftaleberettigede parter, har det således ligget uden for rammerne af udvalgets opgave at fremkomme med forslag, der henhører under disse forhandlinger, og som dermed også forudsætter en stillingtagen til de økonomiske muligheder for deres gennemførelse.

Udvalget har på den anden side fundet det hensigtsmæssigt at pege på forskellige principper, som i lyset af den stedfundne udvikling kan eller bør indgå i overvejelserne i forbindelse med fastsættelse af tjenestetiden. Det bør således overvejes, om der bør fastsættes en mindste timereduktion (et grundtimetal) for alle skolepsykologer og skolekonsulenter. Endvidere bør småbørn og elever tælle med samme vægt ved fastsættelse af timereduktion til skolepsykologer og til alle skolekonsulenter, bortset fra funktionsområderne kuratorvirksomhed og specialpædagogisk bistand til læseretardedede børn. Danmarks Lærerforenings repræsentanter finder dog, at småbørn også bør medtages for så vidt angår den sidstnævnte konsulentgruppe. Udvalget peger endelig på forskellige særlige forhold, der bør tages i betragtning ved fastsættelse af timereduktion, herunder bl.a. handicappets art og hyppighed, elever i specialskoler og ved undervisningscentre, samt de ledelsesfunktioner, der påhviler den ledende skolepsykolog. Endvidere omtales de særlige forhold for stillinger ved regionskontorer og i de tilfælde, hvor flere stillinger har samme funktionsområde. Endelig omtales beregning af tjenestetid ved sammenlægning af skolekonsulentfunktioner.

I kapitel 8 har udvalget overvejet betalings- og refusionsspørgsmål som følge af betjening af institutioner, der ikke er omfattet af den kommunale eller fælleskommunale skolepsykologiske virksomhed, dvs. private, statslige og amtskommunale undervisningsinstitutioner.

Efter skolestyrelseslovens § 59 skal skolepsykologisk rådgivning kunne betjene ovennævnte skoleformer (for så vidt

angår friskoler og private grundskoler betales den skolepsykologiske betjening af skolekommunen). I det omfang elever ved andre institutioner er inddraget under en kommunes skolesykologisk rådgivningsvirksomhed finder udvalget, at spørgsmålet om betjeningen som hidtil bør tages op som led i behandlingen af skoleplanen for vedkommende kommune (skoleforbund), der samtidig tager stilling til betalingen for bistanden.

Kapitel 3. Børns behov for bistand.

Som indledning til beskrivelserne af de skolepsykologiske rådgivningers og den sociale sektors funktioner over for børn og unge og deres familier har udvalget bl.a. drøftet årsagerne til, at nogle børn har behov for særlig bistand.

Børns behov for bistand kan ikke betragtes isoleret i forhold til det enkelte barn, men har sammenhæng med familien, skolen og samfundet. En vurdering af behovet må tage udgangspunkt i den konkrete anmodning om hjælp, men behovet kan vise sig at antage andre former, når forholdene bliver undersøgt nærmere.

Årsagen til, at børn har behov for særlig bistand, vil ofte være medfødte eller senere erhvervede handicap, der nødvendiggør en særlig indsats fra en af de to sektorer eller fra begge. En række andre faktorer kan imidlertid ligge til grund for et opstået behov for særlig bistand.

Umiddelbart beskrives en række adfærdsformer hos børn som "tilpasningsproblemer", "adfærdsvanskeligheder", "udviklingsforstyrrelser" m.v. Børns afvigende adfærd vil imidlertid undertiden kunne betegnes som en "sund" reaktion på et "usundt" miljø, der navnlig for de mindre børn er den eneste mulighed for at gøre opmærksom på, at der er forhold i deres omgivelser, som de ikke kan trives og udvikles normalt med.

Familiens egne ressourcer er undergået en betydelig forandring gennem den samfundsmæssige udvikling, der har fundet sted gennem de seneste 50 år, navnlig gennem ændring af de ydre vilkår for bolig, arbejde og sammenhold. De ændrede livsvilkår betyder også væsentlige ændringer i den form for opdragelse, som

forældre kan give deres børn. De vanskeligheder i børnenes opvækst, der er affedt heraf, giver sig til kende i daginstitutioner og i skoler på forskellig vis.

En række af de børn, der er optaget i daginstitutioner, har behov for støtteforanstaltninger på grund af fysiske, psykiske og sociale handicap. Det er her væsentligt, at den indsats, der tilbydes, iværksættes tidligt og om nødvendigt koordineres med andre foranstaltninger.

I skolen har en del børn indlæringsvanskeligheder som følge af f.eks. sensoriske, emotionelle eller sproglige vanskeligheder, og en del børn har følelsesmæssige problemer og vanskeligheder ved at tilpasse sig de sociale rammer, når de starter i børnehaveklassen. I løbet af de første skoleår indstilles en del elever til skolepsykologisk undersøgelse på grund af forskellige konflikter og vanskeligheder, og disse problemer forstærkes i den midterste del af skoleforløbet, formentlig delvist fordi skolens opbud af boglige fag får overvægt i forhold til elevens lyst til også at bruge sin krop og beskæftige sig med musiske aktiviteter.

I den sidste del af skoleforløbet synes folkeskolens muligheder for at tilgodese behovet hos en del elever begrænsede, hvilket det stigende antal efterskoler og ansøgninger om at etablere alternative undervisningsformer kan tages som et udtryk for.

De foran beskrevne forhold danner ikke mindst baggrund for den indsats, der ydes fra de skolepsykologiske rådgivninger og social- og sundhedsforvaltningerne for at søge problemerne afhjulpet.

Kapitel 4. De skolepsykologiske rådgivninger.

Som indledning til kapitlet om arbejdsopgaverne for personalet ved de skolepsykologiske rådgivninger gives i det følgende en kort beskrivelse af, hvilke rådgivende opgaver folkeskolen i øvrigt har, specielt klasselæreren, skolevejlederen og konsulenten for erhvervsorientering.

4.1. Folkeskolens almindelige rådgivende opgaver.

Beskrivelser af lærernes rådgivnings- og vejledningsopgaver findes i to undervisningsvejledninger for folkeskolen udgivet i 1977 med titlerne "Skole, elev og forældre" og "Klasselærersfunktionen". Fra sidstnævnte vejledning fremdrages karakteristiske træk ved den rådgivning, som skolen yder:

Det er et særkende for dansk skole, at en enkelt lærer af eleverne, af deres forældre, af kollegerne og af skolen i almindelighed opleves som ansvarlig for såvel de enkelte elever som for den pågældende klasse. Denne lærer kaldes en klasselærer. Det har vist sig i det daglige arbejde, og megen forskning har påpeget det, at klasselærersystemet næsten altid opleves som noget meget centralt af elever, hjem og lærere. Klasselærersystemet er en væsentlig del af grundlaget for skolens socialpædagogiske arbejde såvel som for mange forhold i forbindelse med elevernes daglige arbejde.

Klasselæreren modtager eleverne i 1. klasse og følger dem gennem mange skoleår - ofte gennem hele skoleforløbet. Klasselæreren vil i årenes løb få et nøje kendskab til den enkelte elev og som regel også til dennes hjemlige baggrund. Klasselæreren vil også i de sidste skoleår være den lærer, der for eleverne står som "deres egen lærer". Praxis viser, at klasselærers arbejde ikke bliver mindre med elevernes sti-

gende alder. Det synes ofte, som om eleverne netop i de sidste skoleår har endog meget behov for kontakten med klasselæreren som den lærer, de kan tale med om "andet end fag".

Klasselæreren har hovedansvaret for de sider af klassens og elevernes tilværelse, som ikke direkte kan henføres til et bestemt fag. Det kan dreje sig om den enkelte elevs situation i skolen, om klassens forhold til andre klasser eller lærere, om forholdet mellem skole og hjem eller om elevernes muligheder for at få den mest hensigtsmæssige uddannelse.

Ud over et samarbejde mellem de lærere, der underviser i den enkelte klasse, vil klasselæreren kunne komme til at samarbejde med en række konsulenter og specialister omkring klassen, dele af klassen eller elever i klassen.

Omkring den enkelte klasse vil der, ud over det grundlæggende samarbejde mellem elev, forældre og klasselærer samt klassens øvrige lærere, kunne etableres et løbende samarbejde med forskellige skolekonsulenter, skolepsykolog, klinisk psykolog, skole-socialrådgiver, skolesundhedsplejerske, skolelæge og i visse tilfælde med social- og sundhedsforvaltningens medarbejdere iøvrigt.

Også skolevejleder, specialundervisningslærere, skolebibliotekar m.fl. vil ofte være inddraget i et samarbejde med klasselæreren.

Når det gælder samarbejdet mellem specialundervisningen og klasselæreren er forpligtelserne særligt store over for den enkelte elev:

Klasselærerens opmærksomhed vil i perioder være rettet mod enkelte "truede" elever. Der kan være tale om elever, hvis miljømæssige baggrund og muligvis generelle daglige adfærd giver adgang til bekymring. Der kan også være tale om elever, som indlæringsmæssigt, sprogligt eller adfærdsmæssigt giver anledning både til mange overvejelser og til forsøg på at gribe støttende, vejledende og rådgivende ind.

Det stigende antal elever med handicap, som integreres i folkeskolen i disse år, forstærker behovet for, at mindst én person i elevernes hverdag er let at kontakte. Men det er lige så vigtigt, at klasselæreren lejlighedsvis retter opmærksomheden mod de elever, der ikke spontant synes at have problemer eller at afstedkomme problemer.

Klasselærerens rådgivende funktion, som principielt udspringer af egen undervisning, indgår som et selvfølgelig led i det almindelige pædagogiske arbejde og tages særskilt op over for den enkelte såvel som gruppen, når der opstår behov derfor.

En anden rådgivningsfunktion i folkeskolen er tillagt skolevejlederen. I modsætning til klasselæreren, der kender eleverne gennem en række år, kommer denne først i kontakt med dem i de ældste klasser. Udover en generel orientering om uddannelse m.v. kan skolevejlederen yde individuel vejledning til elever, der måtte ønske det, eller hvor særlige forhold taler herfor.

Konsulenten for erhvervsorientering samarbejder i en række tilfælde om elever, der har brug for hjælp ved overgang til erhverv. Ofte vil disse elever kunne søge hjælp på skolen lang tid efter, den er forladt. En særlig omfattende rådgivningsopgave udgør elever, der opfylder undervisningspligten på anden måde end i

folkeskolen. Der er i denne elevgruppe stor koncentration af personlige og sociale vanskeligheder.

Mange kommuner har etableret en udvidet skolevejleder-ordning, hvor skolevejlederen påtager sig at følge de unge, der støder på vanskeligheder ved overgang til erhverv eller anden uddannelse. Undertiden inddrages skolepsykologisk rådgivning i disse opgaver.

Opmærksomheden henledes iøvrigt på, at der ved lov af 9. juni 1982 om ungdomsvejledning er indført en ordning, hvorefter det påhviler kommunalbestyrelsen at tilbyde unge, der bor i kommunen, vejledning om uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder.

4.1.1. Retsgrundlaget for de skolepsykologiske rådgivninger.

Retsgrundlaget for de skolepsykologiske rådgivninger er følgende:

a. Lovgrundlaget er skolestyrelseslovens § 59, der lyder således:

"§ 59. Til at forestå det skolepsykologiske undersøgelses- og rådgivningsarbejde samt tilrettelæggelsen af specialundervisningen ved kommunale, statslige og private skoler og andre undervisningsinstitutioner i en eller flere kommuner kan der under amtsrådet eller i en stirre kommune med undervisningsministerens godkendelse ansættes en ledende skolepsykolog.

Stk. 2. Den ledende skolepsykolog udøver sin virksomhed under ansvar over for skolekommissionen i den eller de kommuner, hvortil han ifølge sit ansættelsesforhold er knyttet. For de statslige og private skoler og undervisningsinstitutioners vedkommende udøver han sin virksomhed efter aftale med lederne af de pågældende skoler og institutioner."

b. Udvalget af 1972.

Med udgangspunkt i skolestyrelseslovens § 35 afgav et af undervisningsministeriet nedsat udvalg ("Kemp-udvalget") i 1972 en indstilling om de skolepsykologiske kontoreres størrelse og personalesammensætning.

c. Normeringsregler m.v.

Undervisningsministeriet har på grundlag af Kemp-udvalgets indstilling fastsat regler om normeringen af stillinger ved de skolepsykologiske rådgivninger (nu cirkulære af 24. april 1978), om klassificeringen af disse stillinger (nu cirkulære af 20. april 1978) samt om tjenestetiden for personalet (nu cirkulære af 4. december 1973). Disse regler omfatter ikke kliniske psykologer og socialrådgivere, der ikke er tjenestemænd i folkeskolen.

Personalet ved skolepsykologisk rådgivning kan bestå af skolepsykologer, herunder en ledende skolepsykolog, kliniske psykologer, tale- og hørekonsulenter, kuratorer, konsulenter for henholdsvis undervisning af læse- og staveretardedede, observationsundervisning og for specialklasser, socialrådgivere samt eventuelt konsulent for sygehusundervisning. Dette personale kan på primærkommunalt plan være suppleret med konsulenter for centerklasser og kan på amtsplan være suppleret med konsulenter for elever med henholdsvis synshandicap, psykotisk adfærd eller bevægelseshandicap m.v. samt konsulent for centerklasser.

Retsgrundlaget for kliniske psykologers og socialrådgiveres virksomhed ved skolepsykologiske rådgivninger er undervisningsministeriets cirkulære af 27. februar 1976 om personale til varetagelse af visse pædagogiske opgaver i folkeskolen. Der er ikke fastsat normeringsregler, men udvalget pegede på nogle vejledende normeringstal for disse personalegrupper.

Indenfor de gældende regler træffer de enkelte kommuner (skoleforbund) selv afgørelse om, i hvilket omfang den skolepsykologiske rådgivning skal udbygges. De nævnte personalegrupper findes således ikke ved alle rådgivningerne. Bilag 4 indeholder en samlet oversigt af 1981 over personalet ved landets 117 skolepsykologiske rådgivninger.

Skolepsykologisk rådgivning kan betjene andre skoleformer end folkeskolen. Er der på kommunens skoleplan optaget bestemmelse om, at eleverne ved statsskoler, amtskommunale, kommunale (ungdomsskoler) eller private skoler er inddraget under kommunens skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed, kan disse medregnes i normeringsgrundlaget for stillinger ved denne virksomhed efter undervisningsministeriets bestemmelse.

4.1.2. Arbejdsopgaverne ved skolepsykologisk rådgivning .

I det følgende gives en beskrivelse af de opgaver, der varetages af de skolepsykologiske rådgivninger. Beskrivelsen er ikke udtryk for, at alle disse opgaver varetages ved alle rådgivninger, idet disse er udbygget i forskellig grad. Udlægningen af åndsvageforsorgen og den øvrige særforborg den 1. januar 1980 betød, at skolepsykologisk rådgivning fik en række nye opgaver. Disse er nærmere beskrevet i afsnit 4.2.

Skolepsykologisk rådgivning er et tilbud til børn og unge og deres forældre, samt for de personer, der har forbindelse med barnet i undervisningsmæssig sammenhæng.

Skolepsykologisk rådgivning er et rådgivende organ uden beslutningskompetence - et organ, der navnlig yder rådgivning til skolevæsenets besluttende instanser, så der tages hensyn til pædagogiske, psykologi-

ske og sociale forhold, herunder forældres og elevers ønsker, når beslutning skal træffes.

For at løse denne opgave har medarbejderne ved skolepsykologisk rådgivning forskellige uddannelsesmæssige forudsætninger. Grundlaget for rådgivningen vil ofte være tilvejebragt af en koordineret indsats fra de medarbejdere, der har faglige forudsætninger for at løse den givne opgave.

4.1.2.1. Skolepsykologens arbejdsopgaver.

Almindelig rådgivning.

En betydelig del af virksomheden har karakter af pædagogisk-psykologisk rådgivning, uden at der iværksættes en formel sagsbehandling. Skolepsykologen bliver på skolen kontaktet af lærere, der redegør for et problem og beder om råd. På grundlag heraf - og efter f.eks. at have overværet undervisningen - stiller skolepsykologen forslag til løsning af problemet. Drejer det sig om problemer vedrørende enkelte elever, inddrages forældrene i et samarbejde. Især på de ældste klassetrin sker det også, at eleverne henvender sig til skolepsykologen, der som uvildig kan danne sig et indtryk af det foreliggende problem. Det er heller ikke ualmindeligt, at forældre henvender sig direkte til skolepsykologen og beder om råd, hvorefter skolepsykologen tager problemet op over for eleverne og de pågældende lærere.

Arbejdet med den enkelte elevs problemer.

Arbejdet med en elevs problemer indledes således ved, at én eller flere af følgende parter henvender sig: lærerne, forældrene, eleven selv, skolelægen m.fl.

Fra skolens side udfærdiges da med forældrenes viden-
de en indstilling til skolepsykologisk rådgivning,
der udover klasse- og faglæreres beskrivelse indehol-
der skolelederens påtegning og skolelægens bemærknin-
ger til elevens helbredsmæssige situation.

For at kunne analysere og siden vurdere problemerne
med henblik på at kunne stille forslag til disses
løsning indhenter skolepsykologen herefter data på én
eller som oftest flere af følgende måder:

- a. Oplysninger fra lærerne.
- b. Oplysninger fra forældrene.
- c. Oplysninger fra eleven.
- d. Direkte iagttagelse.
- e. Pædagogisk testning.
- f. Psykologisk testning.
- g. Udskrift af helbredsattest.
- h. Andre oplysninger.

Vurdering af de indhentede oplysninger.

På grundlag af de indsamlede oplysninger foretager
skolepsykologen en samlet vurdering af elevens hel-
hedssituation med henblik på at klarlægge dennes ud-
viklings- og undervisningsmæssige behov. På grundlag
af denne vurdering (den samlede skolepsykologiske un-
dersøgelse) fremsættes eventuelt forslag til lærerrå-
det om specialundervisning eller iværksættelse af an-
dre specialpædagogiske foranstaltninger.

I skolepsykologens bestræbelser på at tilvejebringe
det bredest mulige grundlag for beslutninger får ar-
bejdet i denne fase et omfattende administrativt ind-
hold (f.eks. rapportskrivning, kontakt til andre for-
valtninger, til primær- såvel som amtskommunale un-
dervisningsinstitutioner).

Foranstaltninger.

Foranstaltningerne over for den enkelte elev afhænger af

- de diagnostiske overvejelser,
- de ressourcer, der er til stede på de aktuelle tidspunkter, f.eks. lærer- og psykologtimer, institutionspladser ved skolevæsenet og andre mulige behandlingssteder og endelig,
- hvad eleven og dennes pårørende også finder rigtigt.

De mest anvendte foranstaltninger er:

- Pædagogisk støtte i miljøet (f.eks. specialundervisning i klassen, specialundervisning på klinik, anden specialpædagogisk bistand).
- Pædagogisk støtte uden for miljøet (f.eks. specialklasser, specialske, hjemmeundervisning).
- Psykologisk behandling ved skolepsykolog eller klinisk psykolog.
- Psykologisk behandling i grupper (i skolegrupper eller familiegrupper).
- Rådgivning om hjælpemidler og undervisning i brug af disse.
- Yderligere observation og behandling (f.eks. observationsklinik, -klasse, heldagsske, observationske).
- Psykologisk/psykiatrisk behandling (ved klinisk psykolog eller børneopsykiatriske hospitaler og rådgivningsklinikker).
- Miljøskift (f.eks. klasse-, skoleflytning, samt - i samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen - familiepleje, skole- eller behandlingshjem).

Opfølgning.

Skolepsykologisk rådgivning vurderer kontinuerligt den iværksatte specialpædagogiske bistand og rådgiver på grundlag af denne viden om specialundervisningens forløb, hvad der kan resultere i forslag om ændringer eller ophør af den specialpædagogiske bistand.

Rådgivning i forbindelse med grupper.

Ud over de problemer, der vedrører den enkelte elev, vil der i en række situationer være tale om vanskeligheder, der skyldes et samspil imellem grupper (evt. også lærerne og eleverne) i den enkelte klasse. Skolepsykologens opgave bliver da på grundlag af observationer af undervisningssituationen og eventuelt gruppesamspil at opstille løsningsforslag til afhjælpning af vanskelighederne i samråd med læreren (lærerne) og eventuelt eleverne.

Medvirken ved forebyggende arbejde.

Skolepsykologen bistår ved udvikling af indskolingsordninger og vurdering af børnenes skoleparathed. Skolepsykologen yder desuden bistand ved tilrettelæggelse af foranstaltninger, der fremmer elevernes almene trivsel i skolen, herunder med hensyn til forældrekontakt og -information, elevernes medvirken ved skolearbejdets tilrettelæggelse og med hensyn til de ydre rammer for skolens virksomhed. Skolepsykologen medvirker også ved lærernes indbyrdes samarbejde.

Endelig har en række elever behov for rådgivning om alternative muligheder for opfyldelse af undervisningspligten (jfr. folkeskolelovens § 33). Rådgivning foranstaltningers iværksættelse uden for skolen foregår i samarbejde med skolevejledere og kuratorer. Der ydes rådgivning til elever, der står for at skulle

forlade folkeskolen, men som har behov for støtte til det videre uddannelsesforløb. Der ydes også rådgivning og vejledning til institutioner og skoler, der modtager elever med behov for støtte til det videre uddannelsesforløb.

Konsultativt arbejde overfor skolen.

Disse opgaver omfatter f.eks.: planlægning, tilrettelæggelse og vurdering af det kommunale skolevæsens specialundervisningssystem, medvirken som konsulent ved planlægning af opgaver som f.eks. tilrettelægning af læseplan, udvikling af nye skolemiljøer, deltagelse i pædagogiske dage, studiekredsarbejde og rådgivende virksomhed, f.eks. i pædagogisk- psykologiske, socialpsykologiske og udviklingspsykologiske spørgsmål.

4.1.2.2. Klinisk psykolog.

I gennem 70'erne har man i folkeskolen søgt at løse de stigende problemer i tilknytning til undervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser gennem blandt andet udbygningen af specialistbistanden - herunder de kliniske psykologer - for herigennem at øge styrken af det skolepsykologiske teams bestræbelser på at sikre elever med forskellige vanskeligheder den bedst mulige undervisning.

Med udsendelsen af undervisningsministeriets cirkulære af 4. februar 1972 om undervisning af børn med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning) fik folkeskolen en forpligtelse til også at tilbyde specialundervisning til disse børn inden for folkeskolens rammer.

Til at styrke skolepsykologisk rådgivnings muligheder for at løse denne opgave indstillede det da nedsatte Kemp-udvalg, at kliniske psykologer blev ansat.

Af cirkulære af 27. februar 1976 fremgår det blandt andet, at psykologer, der ansættes til at varetage klinisk-psykologiske opgaver, skal have gennemført en videreuddannelse, der i hvert tilfælde skal godkendes af undervisningsministeriet. Disse betegnes som kliniske psykologer og optræder her første gang som begreb i ministerielle vejledninger om psykologbetjeningen i folkeskolen-

Udgangspunkter og arbejdsformer i praksis har udformet sig i et samspil mellem de lokale ressourcer og behov, og den særlige erfaring den enkelte kliniske psykolog medbragte.

Rådgivning angående folkeskolens specialundervisning af børn med adfærdsproblemer og psykiske lidelser (observationsundervisning) er en af skolepsykologisk rådgivnings hovedopgaver. I denne rådgivning tages summarisk skitseret (fra vej-

ledningen til observationscirkulæret):

- et samspilssynspunkt, hvor gruppepsykologiske aspekter inddrages.
- et organisationssynspunkt, hvor skolestrukturelle aspekter inddrages,
- et familiedynamisk synspunkt, hvor familierelationer inddrages,
- et samfundssynspunkt, hvor samfundsmæssige forhold inddrages.

Problemstillinger og behandlingspraksis

Blandt de børn, der henvises til skolepsykologisk rådgivning, findes en mangfoldighed af problemer. Nogle kan afhjælpes alene ved pædagogisk indsats, og andre alene ved behandlingsmæssig indsats. Men de fordrer ofte en kombineret indsats.

Den kliniske psykologiske videreuddannelse giver særlige muligheder for at bidrage ved vurderingen af disse ofte sammensatte problemers karakter, med særligt fokus på psykiske lidelser og adfærdsproblemer. Det er derfor naturligt, at den kliniske psykolog på disse områder ofte bliver inddraget i den skolepsykologiske rådgivnings vurdering og forslag. Ud fra undersøgelsens helhedsvurdering rådgives om relevante foranstaltninger på baggrund af de diagnostiske og prognostiske overvejelser.

Undersøgelsen søger at afklare betydningen og omfanget af elevens eventuelle psykiske lidelser og adfærdsmæssige problemer. Der anvendes en række forskellige undersøgelsesmetoder, f.eks. samtaler med eleven, dennes forældre, lærere eller andre centrale personer, f.eks. sagsbehandler, skole-sundhedspleje eller andre instanser. Der kan endvidere være tale om testpsykologiske undersøgelser eller psykologisk

observation af særlige forhold, som har at gøre med psykiske lidelser og adfærdsproblemer.

Undersøgelsen munder således ud i et bidrag til den skolepsykologiske rådgivnings samlede vurdering af elevens problemer og forslag til foranstaltninger.

De foreslåede foranstaltninger kan strække sig fra specialpædagogisk bistand til klinisk-psykologisk behandling, eller forskellige kombinationer af elementer fra begge områder - f.eks. rådgivning af forældre, rådgivning af lærere bl.a. i tilknytning til specialundervisningen, herunder observationsundervisningen, samt individual-, gruppe- og familieterapi. Foranstaltningerne kan - som de nævnte - være i skoleelevens eget regie, kommunalt eller amtskommunalt; eller der kan være tale om anbefaling af foranstaltninger uden for skolens regie, f.eks. ved børnepsykiatriske afdelinger, børnerådgivningscentre, behandlingshjem eller andre af den sociale sektors muligheder.

I konsekvens af, at de kliniske psykologer ofte arbejder med elever, der har adfærdsproblemer eller psykiske lidelser, vil samarbejde med instanser uden for skoleregiet være hyppigt forekommende.

Den kliniske psykologs opgave i folkeskolen er således at yde dennes faglige bidrag til den skolepsykologiske vurdering, med henblik på så tidligt som muligt at imødegå truende fejludvikling hos de enkelte børn, og med henblik på at bidrage til, at den almindelige undervisning og eventuelle særlige foranstaltninger tilrettelægges, så dette mål kan nås.

4.1.2.3. Uddannelsesmæssige forudsætninger for skolepsykologer og kliniske psykologer.

For såvel skolepsykologer som kliniske psykologer gælder det uddannelsesmæssige krav, at en psykologisk embedseksamen eller en pædagogisk-psykologisk kandidateksamen kræves. Herudover er det et krav, at skolepsykologer har læreruddannelse og erfaring fra nogle års arbejde som lærer, mens den kliniske psykolog har eller skal have gennemgået et supplement til psykologuddannelsen ved at have arbejdet i to år på et af undervisningsministeriet anerkendt uddannelsessted, f. eks. et hospital, en børnerådgivningsklinik eller en udbygget skolepsykologisk rådgivning, hvor der er adgang til at blive vejledt af en erfaren kollega. Som midlertidig ordning godkender undervisningsministeriet for at imødegå mangelen på uddannelsessteder ordninger, hvorefter kandidaten mindst 1 dag ugentligt på 2 højst 3 uddannelsessteder er i praktik og på denne baggrund har mulighed for at drøfte egen sagsbehandling i ansættelseskommunen med en erfaren klinisk psykolog. Vejledningsomfanget (i størrelsesordenen nogle timer om ugen i to år) fastsættes efter konkret vurdering af behovet i hvert enkelt tilfælde. Skolepsykologer kan på tilsvarende måde gennemgå klinisk videreuddannelse og derigennem kvalificere sig til varetagelse af klinisk-psykologiske arbejdsopgaver ved skolepsykologisk rådgivning.

4.1.2.4. Skolekonsulenter.

Som nævnt kan der ved de skolepsykologiske rådgivninger være ansat skolekonsulenter for henholdsvis tale- og høreundervisning, kuratorvirksomhed, undervisning af læse- og staveretarderede, observationsundervisning, specialklasser samt sygehusundervisning. Den sidstnævnte konsulent er dog de fleste steder ikke tilknyttet skolepsykologisk rådgivning, men skolevæsenet som sådan.

Skolekonsulenterne arbejder under ansvar over for skolevæsenets centrale ledelse og er faglige medhjælpere for ledende skolepsykolog. Konsulenterne indgår herved i skolepsykologisk rådgivnings team.

I bestræbelserne på at vurdere et specialpædagogisk krævende barns situation som helhed arbejder konsulenterne sammen med klasselæreren, de øvrige medarbejdere ved skolepsykologisk rådgivning, skolesundhedsplejersken, skolelægen og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen. Af opgaver, der varetages af de forskellige konsulenttyper, kan eksempelvis nævnes:

- opgaver i forbindelse med de skolepsykologiske undersøgelser og rådgivning i tilknytning til den herefter iværksatte specialundervisning.
- organisation af anskaffelse og vedligeholdelse af prøve- og undervisningsmateriale.
- registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med undervisningsinstitutioner i og uden for kommunen.
- medvirken i den samlede skolepsykologiske rådgivnings arbejde, herunder stillingtagen til, om rekvirering af specialpædagogisk og teknisk assistance fra amtskommunen er påkrævet.
- deltagelse i og medvirken ved møder og konferencer på det pågældende område, såvel i amtskommunalt som ministerielt regie.

- udvikling af arbejdet i pågældende specialundervisningsområde.

4.1.2.5. Socialrådgiver i skolen.

Retsgrundlaget for socialrådgiveres virksomhed ved skolepsykologisk rådgivning er beskrevet i bilag 2.

Udbygningen af de skolepsykologiske rådgivninger op gennem 70'erne med også social ekspertise må bl.a. opfattes som udtryk for en stigende erkendelse af, at det ikke i alle tilfælde er tilstrækkeligt at sætte ind med undervisningsmæssige foranstaltninger. Børnenes problemer, herunder også de problemer, der viser sig i skolen, kræver ofte en tværfaglig indsats, hvori social rådgivning og behandling også indgår.

I skolen afspejler børns sociale belastninger sig i symptomer af meget forskellig art, f.eks. skulkeri, skoletræthed, dårlig social tilpasning i forhold til kammerater og lærere og adfærdsvanskeligheder - symptomer, der hindrer barnet eller den unge i at få det optimale udbytte af undervisningen.

A. Primære funktioner.

1. Problemformulering.

Socialrådgiveren indgår i teamet ved den skolepsykologiske rådgivning med henblik på en foreløbig vurdering af enkeltsagernes karakter og videre behandling af sagen.

2. Undersøgelsesarbejde.

Gennem samtaler med lærere, forældre, eleven selv og de institutioner, der kender eleven, tilvejebringer socialrådgiveren grundlaget for beskrivelsen af elevens sociale situation. Dette grundlag formidles til det skolepsykologiske team og til elevens forældre,

således at det indgår i vurderingen af elevens samlede behov og de handlemuligheder, der rådes over.

3. Tilrettelæggelse og udførelse af det sociale rådgivningsarbejde.

Socialrådgiverens arbejdsmetoder i den skolepsykologiske rådgivning påvirkes af formålsbestemmelserne i folkeskoleloven, men har mange fælles træk med de arbejdsmetoder, som anvendes i social- og sundhedsforvaltningen, og som er beskrevet i kapitel 5.

I skolepsykologisk rådgivnings samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen er socialrådgiveren den, der med sin viden om begge forvaltningers daglige arbejde gensidigt kan formidle oplysninger og erfaringer, både om generelle bestemmelser og om lokal praksis, og derved medvirke til, at dobbeltarbejde undgås, og at samarbejde bliver indledt i de tidligst mulige faser.

Socialrådgiveren kan således medvirke til at koordinere indsatsen fra henholdsvis social- og sundhedsforvaltningens og den skolepsykologiske rådgivnings side og sikre en relevant og tidlig henvisning til social- og sundhedsforvaltningen af vanskeligheder, der kræver indsats herfra.

Det er samtidig væsentligt at understrege, at socialrådgiveren i den skolepsykologiske rådgivning alene skal formidle kendskab til social- og sundhedsforvaltningens hjælpeforanstaltninger ind i det skolepsykologiske team uden at stille forventninger, som ikke kan indfries af social- og sundhedsforvaltningen.

En væsentlig del af skolesocialrådgiverens arbejdsopgaver knytter sig til vanskeligheder, der viser sig i skolen og kan løses inden for skolens rammer gennem et teamarbejde, hvori skolesocialrådgiveren repræsenterer det sociale arbejdes særlige indfaldsvinkel og arbejdsmetoder i problemløsningen.

I teamets arbejde indgår socialrådgiveren i forhold til den vægt, der i den enkelte sag tillægges barnets sociale problemer. Socialrådgiveren bidrager i undersøgelsesfasen med optagelse af social anamnese, der sammen med psykologernes undersøgelser og tests danner grundlaget for en helhedsvurdering af barnets samlede behov og de handlemuligheder, der rådes over.

I teamets vurdering af hvilke hjælpeforanstaltninger i og uden for skolen, der imødekommer barnets samlede behov, bidrager socialrådgiveren i kraft af sine uddannelsesmæssige forudsætninger også med sin viden om, på hvilke måder social- og sundhedsforvaltningens hjælpeforanstaltninger konkret kan medvirke til, at skoleproblemer løses så tidligt, at mere indgribende hjælpeforanstaltninger på længere sigt kan undgås, og problemerne således kan løses i barnets eget miljø skole- og familiemæssigt.

4. Opfølgning:

Det er en forudsætning for virkningen af de foranstaltninger, der iværksættes for at støtte eleven, at disse stadig justeres og vurderes på grundlag af ny viden eller viden om senere indtrufne omstændigheder.

B. Sekundære funktioner.

Udover de ovenfor nævnte funktioner udfører socialrådgivere i folkeskolen en række andre funktioner.

Valget af konkrete arbejdsopgaver afhænger bl.a. af elevgrundlaget og behovene i den enkelte kommune og af den enkelte socialrådgivers baggrund og erfaring. Arbejdsopgaverne omkring de store elevers problemer (specielt 8.-10. klasse) i praksis har udviklet sig til at have en stadig stigende vægt i socialrådgiverens arbejde.

Den enkelte elevs problemer vil i nogle tilfælde nødvendiggøre en aktiv indsats over for de vilkår, eleven i øvrigt har. Socialrådgiverens indsats i denne forbindelse kan bestå i rådgivning og vejledning om sociale og økonomiske forhold og formidling af kontakt til andre institutioner.

4.1.2.6. Den ledende skolepsykolog.

Den ledende skolepsykolog er i næsten alle kommuner tilknyttet én eller flere skoler som skolepsykolog og varetager i denne funktion således de samme opgaver som nævnt ovenfor under afsnittet om skolepsykologen.

Skolestyrelsesloven fastlægger, at den ledende skolepsykolog forestår det skolepsykologiske undersøgelses- og rådgivningsarbejde samt tilrettelæggelsen af specialundervisningen ved kommunale, statslige og private skoler. Det anføres endvidere, at den ledende skolepsykolog udfører sit arbejde under ansvar over for skolekommissionen i den eller de kommuner, hvor den pågældende er ansat. I tjenstlig henseende i øvrigt henhører den ledende skolepsykolog under kommunalbestyrelsen, henholdsvis skoleforvaltning eller kulturel forvaltning som de øvrige ansatte ved skolevæsenet.

Den ledende skolepsykologs opgaveområde kan opdeles i følgende hovedområder:

1. Overordnet ledelsesfunktion
2. Opbygning og koordinering af samarbejdsrelationer til andre forvaltninger.
3. Daglig ledelsesfunktion
4. Vejledningsopgaver over for personalet.
5. Mødevirksomhed
6. Opgaver som sagkyndig i pædagogisk-psykologiske spørgsmål.
7. Arbejdsopgaver som almindelig skolepsykolog.

4.1.2.7. Skolepsykologisk rådgivnings arbejde med småbørn.

Med udlægningen af særforsorgen den 1. januar 1980 blev de skolepsykologiske rådgivningers arbejdsområde udvidet til også at omfatte børn, der endnu ikke er begyndt skolegangen, jfr. § 3 a, stk. 1 i folkeskoleloven.

Skolepsykologisk rådgivnings arbejde med småbørn begyndte imidlertid allerede omkring 1960 og har gradvist udviklet sig siden på grundlag af lokale aftaler og lokale myndigheders beslutninger. Der har været en klar tendens **til**, at de bedst udbyggede rådgivninger især har kunnet gå ind i dette arbejde, der i høj grad har været af forebyggende karakter.

Der har været mange indfaldsveje til arbejdet med småbørn. Ofte er kontakten skabt ved, at praktiserende læger, personale i social- og sundhedsforvaltningen, herunder daginstitutionspersonalet på grund af deres kendskab til rådgivningens arbejde har foreslået forældre at henvende sig til de skolepsykologiske rådgivninger, eller selv har sat sig i forbindelse med dem. Mange kontakter er også opnået ved, at skolepsykologer i børnehaver har orienteret om de første skoleår.

De fleste anledninger til kontakt med de skolepsykologiske rådgivninger kan imidlertid tilskrives tre andre forhold. For det første vil forældre til et barn, der modtager hjælp fra en skolepsykologisk rådgivning, meget ofte udtrykke ønske om råd og vejledning til mindre søskende, som har tilsvarende eller andre vanskeligheder. Dette er blevet mere udtalt, efterhånden som et helhedssyn på barnets problemer er blevet et naturligt udgangspunkt for skolepsykologisk rådgivnings arbejde.

For det andet har der gennem årene udviklet sig en samarbejdsform mellem de skolepsykologiske rådgivnin-

ger og en række behandlingsinstanser, hvorefter disse - når der ikke var kapacitet til specialpædagogisk bistand, eller når man havde været gennem de første faser af bistanden- efter aftale med forældrene sendte oplysning og materiale til de skolepsykologiske rådgivninger. Denne fremgangsmåde har navnlig været benyttet af taleinstitutterne, der modtog børn med mange forskellige former for vanskeligheder, og hvor sprog- eller talevanskelighederne i mange tilfælde hang sammen med andre vanskeligheder.

Den tredje anledning til arbejdet med småbørn har været de indskolingsbestræbelser, der er gjort. På et tidspunkt benyttedes megen tid til vurdering af børns skolemodenhed. Efterhånden blev synspunktet i højere grad, at betingelserne for, at barnet kunne få udbytte af skolegangen, var, at undervisningen blev tilpasset barnets udviklingstrin og særlige behov, og at børn ved en tilrettelagt påvirkning under nogle omstændigheder kunne få bedre mulighed for udbytte af skolegangen. Dette synspunkt fordrer, at der tilvejebringes en grundig information om barnet, opnået ved undersøgelse eller oplysninger fra forældre og daginstitutionspersonale, og at der desuden ydes en aktiv afhjælpende indsats, før barnet starter i skolen.

Indskolingsbestræbelserne har naturligt været rettet mod de ældste i småbørnsgruppen, sædvanligvis børn, der er fyldt 5 år. Det snævre samarbejde om denne børnegruppe har naturligt medført et behov for hjælp til yngre børn. Hvor de bedste arbejdsmuligheder har været til stede, er der ydet en betydelig afhjælpende indsats både i form af rådgivning og egentlig specialpædagogisk bistand. Samtidig har arbejdet medført, at der for børn med handicap allerede fra skolegangens begyndelse har kunnet iværksættes en relevant specialpædagogisk hjælp, og at der har kunnet ydes en meget umiddelbar rådgivning overfor lærere og børnehaveklasseledere.

Baggrunden for, at folketinget i forbindelse med udlægningen af særforsorgen vedtog bestemmelsen i folkeskoleloven (§ 3a, stk. 1) om specialpædagogisk bistand til børn, der ikke har begyndt skolegangen, var især, at man ikke ønskede at bremse denne udvikling i retning af, at kommunerne i stadigt stigende omfang påtog sig at yde specialpædagogisk bistand. Den indsats, kommunerne især havde påtaget sig, var bistand til afhjælpning af sprog- og talevanskeligheder hos småbørn. I konsekvens heraf blev tale- og høreinstitutterne ved udlægningen overført til undervisnings- og kulturforvaltningen i vedkommende amtskommune.

4.1.2.8. Supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbejdere.

Over for elever med sværere handicap har amtskommunen i en årrække haft en undervisningsopgave, og som en del af denne opgaves løsning har amtskommunerne ansat konsulenter på handicapområder, hvor der ikke i almindelighed i de enkelte kommuner vil være et rimeligt elevgrundlag, ligesom amtskommunerne har oprettet specialklasser ved almindelige skoler og til disse knyttet en konsulent for centerklasseundervisning. Endelig har de fleste amtskommuner oprettet særlige kostskoler (observationsskoler) for elever med tilpasningsvanskeligheder, og det er disse skolars hovedopgave at medvirke til en belysning af pågældende elevers vanskeligheder, muligheder og behov.

Det har været karakteristisk for disse forskellige amtskommunale folkeskoleinitiativer, at de primært har været tilrettelagt og gennemført som en supplerende faglig støtte til den kommunale skoles specialundervisning, og de har således fungeret i snæver tilknytning til de skolepsykologiske rådgivninger. I et ikke ringe omfang har dette amtskommunale bidrag været en forudsætning for, at vedkommende skolepsykologiske rådgivning overhovedet kunne løse sine henvisnings- og opfølgingsopgaver over for elever med sværere og sjældnere handicap.

De skolekonsulenter, der virker på amtsplan er følgende:

- a. skolekonsulent for elever med synshandicap
- b. skolekonsulent for elever med svære psykiske vanskeligheder (svært kontakthæmmede elever)
- c. skolekonsulent for elever med bevægelseshandicap m. v.
- d. skolekonsulent for centerklasser og
- e. førskolekonsulenter.

Disse skolekonsulenters arbejdsopgaver svarer i øvrigt til, hvad der er gældende for de allerede nævnte skolekonsulenter, jfr. foran afsnit 4.1.2.4.

4.2. De særlige arbejdsopgaver for skolepsykologisk rådgivning som følge af udlægningen af særfor sorgen den 1. januar 1980.

Med udlægningen af særfor sorgen den 1. januar 1980 overtog kommuner og amtskommuner ansvaret for den service, der indtil da var blevet tilbudt den hidtidige særfor sorgs klienter.

Udlægningen medførte, at der for de funktioner, der hidtil var blevet varetaget af staten, skete en administrativ indpasning i de regelsæt, som funktionen efter sit indhold hørte under.

Dette betød, at undervisningsfunktionerne blev videreført med hjemmel i folkeskoleloven m.v., sygehusfunktionerne blev videreført med hjemmel i sygehusloven, mens alle øvrige funktioner blev videreført med hjemmel i bistandsloven m.v.

Generelt om opgaverne efter udlægningen.

Ud over de opgaver, skolepsykologisk rådgivning havde inden særfor sorgens udlægning (nævnt i kap. 4.1), yder skolepsykologisk rådgivning konsultativ bistand til forældre, småbørn samt elever, der tidligere blev undervist inden for særfor sorgen, når disse henvender sig eller bliver henvist til rådgivningen med anmodning om specialpædagogisk bistand til barnet eller den unge. I forbindelse hermed samarbejdes der med social- og sundhedsforvaltningen. Denne konsultative bistand kan dels bestå i afklaring af pædagogisk-psykologiske problemer, dels i sagkyndig bistand til forebyggende arbejde og pædagogisk planlægning og udvikling. Desuden vil der i en række tilfælde som følge af den konsultative bistand skulle tilbydes pædagogisk-psykologisk bistand af stirre eller mindre

omfang. Dette arbejde skal i tilfælde, hvor der er tale om specialpædagogiske problemstillinger, udføres af skolepsykologisk rådgivning, men vil i andre tilfælde høre under social- og sundhedsforvaltningens ansvarsområde. I forbindelse med iværksat specialpædagogisk bistand vil der ofte være behov for en fortløbende vejledning fra skolepsykologisk rådgivning til forældre og pædagoger.

Kravene til de skolepsykologiske rådgivninger er øgede ved, at der er tale om et mere omfattende samarbejde med andre myndigheder og instanser samt forældre. Ud over en konkret vurdering af barnets situation skal der skønnes over fordelingen af undervisningsansvaret mellem kommune og amtskommune, samt hvilke ressourcer dette i så fald vil kræve.

Ved ansøgning om vidtgående specialpædagogisk bistand skal der ligesom ved almindelig specialpædagogisk bistand foreligge forslag til foranstaltningernes art, indhold og omfang, og der skal samarbejdes med forældrene omkring de foreslåede foranstaltninger.

Den vidtgående specialpædagogiske bistand har krævet en ændring i skolepsykologisk praksis, idet det skal vurderes, om den specialpædagogiske bistand kan tilbydes lokalt, eller om barnet bør henvises til en specialinstitution. En sådan nyorientering i praksis har medført behov for et veletableret samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen, med tilknyttede medarbejdere og institutioner.

Samarbejdet med social- og sundhedsforvaltningen er ikke mindst på grund af arbejdet med småbørn blevet udvidet. I mange sager er der ud over specialpædagogisk bistand tale om et samarbejde om andre foranstaltninger for det pågældende barn. Dertil kommer den gensidige pligt til at holde hinanden underrettet om sagsforhold, der vedrører begge samarbejdspartnere.

For at sikre en rimelig henvisning med deraf følgende relevant behandling kan det være nødvendigt at trække på flere sagkyndige. Koordinationsopgaven kan være omfattende, når det drejer sig om at samle trådene med henblik på en helhedsvurdering af barnets behov for specialpædagogisk bistand.

4.2.1. Skolepsykologisk rådgivnings indsats over for småbørn.

Som tidligere nævnt har udlægningen af særforborgens undervisning indebåret, at de skolepsykologiske rådgivningers arbejdsområde er udvidet til også at omfatte børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, jfr. folkeskolelovens § 3 a, stk. 1.

Initiativet til at inddrage skolepsykologisk rådgivning kommer ofte fra forældrene. En lang række personer vil imidlertid kunne informere forældrene om mulighederne for at henvende sig til skolepsykologisk rådgivning. Rådgivningen vil derfor ofte være i kontakt med social- og sundhedsforvaltningens personale, praktiserende læger, sundhedsplejersker, sygehuse, vuggestuer, børnehaver og lign., der får kendskab til et barn, de skønner har behov for specialpædagogisk bistand.

Når initiativet er taget, skal skolepsykologisk rådgivning foretage de nødvendige undersøgelser og på grundlag af disse stille forslag om, hvilken støtte der bør ydes, herunder under hvilken form eventuel specialpædagogisk bistand skal gives, bistandens placering og det nødvendige timetal for den specialpædagogiske bistand, eventuel anvendelse af særligt apparatur m.v. Der indgår en vurdering af, om sagen bør sendes til amtsrådet med ansøgning om, at der ydes vidtgående specialpædagogisk bistand.

Skolepsykologisk rådgivnings undersøgelsesforpligtelse over for småbørn.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse om specialpædagogisk bistand til småbørn (af 22. oktober 1979) er udformet således, at børn i børnehaveklasse skal tilbydes specialpædagogisk bistand, hvis deres udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte (§ 1, stk. 1).

Børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, skal tilbydes specialpædagogisk bistand, hvis deres udvikling på grund af sprog- eller talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte, mens børn, hvis udvikling af andre grunde kræver særlig hensyntagen eller støtte, kan tilbydes specialpædagogisk bistand.

Udvalget har drøftet omfanget af forpligtelsen for skolepsykologisk rådgivning til at undersøge børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, med henblik på et eventuelt tilbud om specialpædagogisk bistand.

Da en forudsætning for at kunne vurdere, hvilken specialpædagogisk bistand der er nødvendig, i alle tilfælde vil være, at den skolepsykologiske rådgivning i samarbejde med andre sagkyndige foretager undersøgelser af barnets helhedssituation, finder udvalget, at skolepsykologisk rådgivning må reagere på enhver henvendelse om specialpædagogisk bistand.

Skolepsykologisk rådgivning kan naturligvis ikke alene ud fra den principielt spørgende henvendelse vurdere, hvad en kommende undersøgelse vil resultere i, d.v.s. om rådgivningen vil stille forslag til specialpædagogisk bistand og i givet fald hvilken.

Dette kan først arbejdet i undersøgelsesfasen klargøre. Skolepsykologisk rådgivning bør således foranstalte en undersøgelse, uanset om kommunen yder

specialpædagogisk bistand til alle former for handicap eller ej, idet det tillige er rådgivningens opgave at afklare, om der bør gives et specialpædagogisk tilbud fra en amtskommunal - herunder eventuelt en lands- eller landsdelsdækkende - institution.

Der er i de enkelte tilfælde meget stor forskel på, hvor meget der bør gøres for at klarlægge et barns behov for specialpædagogisk bistand. Et svært multihandicappet barn vil kræve en langt mere omfattende undersøgelse end et barn med beskedne talevanskeligheder. Hovedreglen er, at undersøgelsen skal være så tilpas grundig, at den kan resultere i en analyse af barnets muligheder og behov for specialpædagogisk bistand, men på den anden side bør den heller ikke være grundigere, end at barnet (og dets forældre) kan opleve en fornuftig balance mellem det erkendte problem og undersøgelsens omfang og indhold.

Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg finder det ikke godtgjort, at der i alle tilfælde påhviler skolepsykologisk rådgivning en undersøgelsesforpligtelse. I de tilfælde, hvor en kommune ikke træffer beslutning om, at hele "kan"-området skal overføres til skoleforvaltningens regie, må undersøgelsesforpligtelsen forblive i social- og sundhedsforvaltningen. Modsætningsvis vil man fratage social- og sundhedsforvaltningen visiteringen, f.eks. til lands- og landsdelsdækkende specialinstitutioner. Konsekvenserne heraf kan ikke overskues. Iøvrigt er det ikke indlysende, at skolepsykologisk undersøgelse - som hævdet i betænkningen - tager udgangspunkt i en helhedsbetragtning af barnets og familiens situation. Dette kan kun sikres ved at bevare social- og sundhedsforvaltningens visitationsforpligtelse intakt. Såfremt undersøgelsesforpligtelsen desuagtet fuldtud pålægges skolepsykologisk rådgivning, må SFU understrege, at dette kun kan ske ved tilførsel af yderligere ressourcer.

Konsekvenserne af den skolepsykologiske undersøgelse.

Den rapport, der skal udarbejdes af skolepsykologisk rådgivning om undersøgelsen, kan munde ud i et forslag om, hvilken specialpædagogisk bistand der bør tilbydes for at hjælpe barnet. Forslaget udarbejdes efter samråd med forældrene og eventuelt børnehaveklasselederen, de lærerkræfter, der i givet fald skal stå for bistanden, og social- og sundhedsforvaltningen.

Rapporten kan også konkludere, at barnet ikke har behov for specialpædagogisk bistand, eller at den fornødne bistand er af en sådan art, at den i pågældende kommune ikke tilbydes i skoleregiet. Dette vil være tilfældet, hvis en kommune har besluttet alene at tilbyde specialpædagogisk bistand til småbørn med sprog- eller talevanskeligheder, og det pågældende barns handicap ikke falder herunder.

Såfremt skolepsykologisk rådgivning har konstateret et behov for specialpædagogisk bistand, men ikke har mulighed for at foreslå denne iværksat, må forældrene orienteres om undersøgelsens resultat på sædvanlig måde og om, hvilke muligheder social- og sundhedsforvaltningen eventuelt kan tilbyde for at imødekomme barnets behov.

4.2.2. Skoleforløbet.

Under forudsætning af, at bistand til småbørn bliver udbygget tilstrækkeligt "finmasket", må man gå ud fra, at hovedparten af elever med behov for vidtgående specialpædagogisk bistand er kendt og under behandling fra småbarnsalderen. Der skal i skolealderen fortsat arbejdes efter såvel et nærhedsprincip som et mindsteindgrebsprincip. Det er derfor væsentligt, at man i et nært samarbejde med forældrene søger at finde balancen mellem, hvad hvert enkelt barn med handicap under hensyn til dets evner og anlæg magter, og hvad den enkelte kommunes skolevæsen kan tilbyde. Der skal tages hensyn til, at det miljø, barnet færdes i, er tilstrækkeligt stimulerende, at det har en reel mulighed for at have medindflydelse på den gruppe, det befinder sig i, samt at de indlæringsmæssige krav er afpasset efter elevens muligheder. Det er derfor af betydning, at der foretages en nøje analyse af såvel elevens forudsætninger som de skolemæssige tilbud, således at der ikke udskilles flere elever end strengt nødvendigt, men samtidig således, at de elever, der placeres i primærkommunalt regie, kan følge undervisningen med et rimeligt udbytte.

Der stilles krav til skolepsykologisk rådgivning om kontinuerligt at følge og vurdere de anviste foranstaltningers virkning og på grundlag heraf til standighed at rådgive under forløbet med henblik på den fortsatte støtte eller eventuelle ændringer heri. Denne opfølgning foregår dels på grundlag af samtaler med de implicerede, dels på grundlag af fornyet testing m.v.

Desuden skal den skolepsykologiske rådgivning fortsat følge de børn, der modtager vidtgående specialundervisning eller specialpædagogisk bistand i det amtskommunale skolesystem.

4.3. De enkelte personalegruppers arbejdsopgaver.

4.3.1. Skolepsykologer og kliniske psykologer.

De nye bestemmelser i folkeskoleloven som følge af særfor-sorgens udlægning, der trådte i kraft den 1. januar 1980, har medført, at de skolepsykologiske rådgivninger ved siden af de hidtidige opgaver, som er beskrevet i afsnit 4.1.1., har fået nye opgaver, der indbærer øget arbejdsmængde fra rådgivningernes forskellige medarbejdergrupper.

Henvisning af børn og unge til specialpædagogisk bistand, der ud over den ret betydelige stigning, som er sket i de senere år, efter udlægningen også omfatter ca. 9.000 elever, som henvises til vidtgående specialundervisning, er en opgave, som kræver psykologisk medvirken, og som ofte, ikke mindst når det drejer sig om elever, der modtager vidtgående specialundervisning, implicerer såvel klinisk- som skolepsykologisk ekspertise.

Det er netop karakteristisk, at børn og unge med vidtgående handicap som oftest er præget af stærkt sammensatte og komplicerede funktionsvanskeligheder. Den skolepsykologiske undersøgelse af disse børn og unge vil derfor som nævnt ofte forde bidrag fra begge psykologgrupper, og når forslaget til specialpædagogisk bistand udarbejdes, må såvel klinisk som skolepsykologisk vurdering koordineres til en kvalificeret helhedsplan for barnet og den unge.

En tilsvarende situation er karakteristisk for de småbørn, der indstilles til undersøgelse ved den skolepsykologiske rådgivning. I almindelighed vil det i disse aldersgrupper dreje sig om børn med udviklingsvanskeligheder, idet tilfælde af indlæringsvanskeligheder af faglig art først påkalder sig opmærksomhed i skolealderen. Hvor et barn i alderen 0-6 år er henvist til skolepsykologisk rådgivning, vil vurderingen af behovet for specialpædagogisk bistand ofte forde et tilsvarende fagligt samspil imellem de to psykologgrupper. Både skolepsykologerne og de kliniske psykologer har i deres grunduddannelse omfattende almen udviklingspsykologisk bag-

grund, og flertallet af de kliniske psykologer har desuden i deres videreuddannelse et grundigt kendskab til psykiske lidelser og vanskeligheder i småbørnsalderen.

Det må fremhæves, at henvisning til vidtgående specialundervisning indebærer et samarbejde mellem kommuner og amtskommuner og mellem skoleforvaltning og social- og sundhedsforvaltning.

Samordningen i de konkrete tilfælde varetages af skolepsykologer eller kliniske psykologer efter den pågældende sags overvejende karakter. Det drejer sig om udarbejdelse af indstillingsskemaer, samtaler med andre sagkyndige, deltagelse i koordinerende møder, deltagelse i møder med lærere og i lærerråd, forberedelse og gennemførelse af revisitering. For begge grupper gælder det, at der omkring folkeskolens sværest handicappede elever har vist sig at være et betydeligt øget behov i den sociale sektor for psykologisk bistand og samarbejde om de vanskeligste sager. Den særlige ekspertise, som skolepsykologen ved sin læreruddannelse samt den kliniske psykolog ved sin kliniske videreuddannelse besidder, har medført, at de to psykologgrupper ofte er samarbejdspartnere mellem social- og skolesektoren.

Videre har socialstyrelsen, socialministeriet og Kommunernes Landsforening udtrykt et stærkt behov for mere fleksibelt at kunne anvende den klinisk-psykologiske fagkundskab i overensstemmelse med de lokale behov.

Udvalget finder det fortsat særdeles påkrævet, at de skolepsykologiske rådgivninger har kliniske psykologer til rådighed til varetagelsen af de opgaver, der skal løses efter folkeskoleloven. Udvalget har i afsnit 6.7. nærmere redegjort for overvejelserne om organisatorisk placering af kliniske psykologer.

Det er udvalgets opfattelse, at de nye opgaver som følge af udlægningen har været medvirkende til at øge behovet for efteruddannelse af rådgivningernes psykologer.

4.3.2. Videreuddannelse til klinisk psykolog.

Den i det foregående beskrevne udvikling har understreget, at psykologisk rådgivning inden for skolesystemet både forudsætter viden om og erfaring med undervisning og af indsigt og træning i klinisk-psykologisk arbejdsmåde. Mens det første element er stærkt markeret gennem kvalifikationskravene til skolepsykologer, har det andet været søgt etableret og videreudviklet gennem undervisningsministeriets krav om den to-årige videreuddannelse af psykologer med - eller som oftest - uden læreruddannelse. Denne videreuddannelse har hidtil omfattet psykologer ved de skolepsykologiske rådgivninger og har været forbeholdt psykologer, der skulle arbejde her, idet der ikke i de øvrige sektorer findes tilsvarende formelle videreuddannelseskrav til kliniske psykologer.

Den kliniske videreuddannelse for psykologer ved de skolepsykologiske rådgivninger er i forbindelse med udvalgets vurderinger af de fremtidige opgaver for de skolepsykologiske rådgivninger blevet revurderet. Man fandt det hensigtsmæssigt at nedsætte en undergruppe, hvis opgave var at udarbejde forslag til fælles retningslinier for videreuddannelse af kliniske psykologer i skolesektoren og psykologer i socialsektoren, i lyset af den samlede beskrivelse af disse sektorer fremtidige arbejdsopgaver.

Gruppen, der har bestået af repræsentanter for socialstyrelsen, undervisningsministeriets inspektion for specialundervisning og Dansk Psykologforening, har udarbejdet vedlagte forslag, (bilag 6).

Som væsentlige nydannelser i forhold til den nuværende videreuddannelsesordning foreslår udvalget, at den kliniske videreuddannelse tilrettelægges og gennemføres med væsentlige fælles elementer inden for skole- og socialsektorens områder, at den hidtidige centralt godkendte individuelle tilrettelæggelse afløses af en lokalt organiseret planlægning på grundlag af central vejledning, samt at der oprettes egentlige kandidatstillinger med henblik på at sikre den fornødne, kontinuerlige tilgang af kliniske psykologer i kommunerne. Forslaget indebærer, at der ikke skal ske central godkendelse af den enkelte psykologs videreuddannelse.

Udvalget kan på baggrund heraf anbefale, at der på grundlag af arbejdsgruppens forslag arbejdes videre med gennemførelsen af en videreuddannelse med væsentlige fælles elementer.

Såfremt kravet om en videreuddannelse med væsentlige fælles elementer er opfyldt, vil der efter udvalgets opfattelse være skabt bedre forudsætninger for anvendelse af kliniske psykologer i de to forvaltninger efter den enkelte kommunes behov.

Udvalget opstiller i afsnit 6.7. forskellige placeringsmuligheder for kliniske psykologer i de kommunale forvaltninger.

4.3.3. Småbørnspsykologer.

Udvalget har overvejet, om der efter de formelle ændringer pr. 1. januar 1980 er behov for oprettelse af en særlig stillingskategori som småbørnspsykolog. Der findes imidlertid ikke at være nogen faglig eller praktisk begrundelse for indførelsen af en sådan ny specialiseret medarbejderkategori ved de skolepsykologiske rådgivninger.

Behovet for yderligere specialviden om småbørn i den skolepsykologiske rådgivning anses derfor for at kunne løses ved efteruddannelseskurser for de medarbejdere, der har særligt behov herfor.

4.3.4. Skolekonsulenter.

Generelle overvejelser.

Udvalget konstaterer generelt, at de konsulentfunktioner, som er nævnt under afsnit 4.1.2.4. i hvert fald også fortsat skal varetages, for at de skolepsykologiske rådgivninger kan løse deres opgaver.

De senere års udvikling inden for specialundervisningen har hvilet på det grundsynspunkt, at undervisningen skal gives ud fra et behovskriterium, og at dette behov ikke entydigt behøver at være bestemt af den umiddelbart mest konkrete vanskelighed, som barnets særlige tilfælde sædvanligvis bliver rubriceret under.

Dette helhedssyn på barnet er ikke uden videre i overensstemmelse med den eksisterende opdeling af konsulentfunktionerne ved den skolepsykologiske rådgivning, hvor hver konsulent på sit specialpædagogiske område rådgiver lærere og pædagoger. Det er grunden til, at teamarbejdet ved de skolepsykologiske rådgivninger er blevet styrket meget i de senere år.

For børn, der ikke har begyndt skolegangen, er det som tidligere nævnt således, at tilbud om specialpædagogisk bistand til småbørn med sprog- eller talevanskeligheder skal gives, mens børn, hvis udvikling af andre grunde kræver særlig hensyntagen eller støtte, kan tilbydes specialpædagogisk bistand.

Det forhold, at ikke alle småbørn med handicap har lige muligheder for at få specialpædagogisk bistand, kan medføre et stigende pres på undervisningen af børn med sprog- eller talevanskeligheder. Et flertal af handicap er karakteriseret ved eller ledsaget af sproglige vanskeligheder, og selv om anden specialpædagogisk bistand ville være at foretrække, kan det være en forsvarlig og naturlig disposition for forældre og skolemyndighederne at vælge den mulighed for hjælp, der aktuelt er til rådighed. Problemet formindskes i takt med kommunernes beslutning om i højere grad at differentiere den specialpædagogiske bistand, så den svarer til barnets primære handicap.

Uanset den enkelte kommunes udbygning af specialpædagogisk bistand til småbørn har alle specialundervisningens skolekonsulenter fået flere opgaver på småbørnsområdet efter 1. januar 1980, idet det under alle omstændigheder er skolepsykologisk rådgivningsopgave at undersøge og vurdere behovet for specialpædagogisk bistand hos barnet, når der er fremsat anmodning herom, jfr. 4.2.1. I denne proces deltager specialundervisningens skolekonsulenter efter behov.

Med hensyn til de øgede opgaver efter 1. januar 1980 må man forvente, at der i et vist omfang er tale om et overgangsfænomen på den måde, at antallet af undersøgelser og specialpædagogiske foranstaltninger på længere sigt tilsvarende vil falde på de ældre alderstrin, idet der ofte bliver tale om, at man gennem den tidligere indsats får forebygget senere vanskeligheder.

Udvalget har overvejet, om det kunne være hensigtsmæssigt at sammenlægge nogle konsulentfunktioner ud fra ønsket om at opnå en så helhedspræget vurdering af elevens specialundervisningsbehov som muligt, og at der gives mulighed for i små rådgivningsområder at sammenlægge nogle konsulentfunktioner. Der rejser sig i denne forbindelse en række problemer, som er behandlet i kapitel 7 om normeringsforhold m.v.

Man må samtidig være opmærksom på, at en betryggende tilrettelæggelse af specialundervisningen forudsætter en fuldt kvalificeret rådgivning og dermed, at den pågældende skolekonsulent har de fornødne uddannelsesmæssige kvalifikationer.

For så vidt angår skolekonsulenternes kvalifikationer skal det bemærkes, at der indtil 1978/79 fortrinsvis fandtes speciallæreruddannelse på tale-høreområdet.

Fra 1979/80 påbegyndtes en ny struktur - delvist inspireret af betænkning 850 om de specialpædagogiske uddannelser - der indebar, at speciallærere efter 1/2 års almen fællesuddannelse nu kunne specialiseres ved valg af to ud af ni mulige specialer. Af de ni specialer blev dog i praksis kun oprettet fire, nemlig for sprog/taleområdet, høreområdet, læseområdet og for området generelle indlæringsvanskeligheder.

Fra 1982/83 er en ny struktur etableret, hvorefter speciallæreruddannelsen er etableret i to hovedretninger: undervisning af elever med specifikke indlæringsvanskeligheder (tale-, høre-, syn m.v.) og elever med sammensatte indlæringsvanskeligheder (begaelse, adfærd, motorik etc.).

Hovedparten af folkeskolens speciallærere er således tale-høre-pædagoger, et mindre antal har gennemgået linierne for undervisning af elever med henholdsvis læsevanskeligheder, bevægelsesvanskeligheder og psykiske vanskeligheder.

Med i overvejelserne for valg af konsulentstrukturer i de kommende skolepsykologiske rådgivninger må indgå, at amtskommunen på sjældnere og mere specielle områder kan stille konsulentbistand til rådighed for den skolepsykologiske rådgivning og den kommunale folkeskole i øvrigt.

De enkelte skolekonsulenter

Konsulentens stillingsbetegnelse må (primærkommunalt) gå på arten af den specialundervisning, konsulenten forestår, og ikke formen. F.eks. er skolekonsulenten for specialklasser kommet i klemme, fordi man har nedlagt en del hjælpe- og specialklasser (primærkommunalt), men behovet for konsulentbistand til undervisning af disse elever er ikke blevet mindre af den grund. Funktionsområdet foreslås derfor betegnet som undervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder.

Udvalget er dog opmærksom på, at der nogle steder kan være behov for at opretholde stillingen som skolekonsulent for specialklasser og adskille dens funktioner fra stillingen som skolekonsulent for undervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder. Sidstnævnte kan efter forholdene varetage konsulentopgaver for alle former for specialundervisning for elever med generelle indlæringsvanskeligheder, herunder børn med handicap i almindelige klasser, medens skolekonsulenten for specialklasser vil have sit arbejdsfelt på den skole, hvor specialklasserne er placeret.

Skolekonsulenten for specialklasser varetager som andre skolekonsulenter på sit felt kontakt til forældre og særligt sagkyndige og afgiver forslag om timefordelingsplan, budget, materialeanskaffelser og andet vedrørende disse klasser til skolens leder. Konsulen-

ten bør være til rådighed for løsning af det handicappede barns skolemæssige problemer. Det er ligeledes vigtigt, at konsulenten færdes sammen med de kolleger, der er ansvarlig for undervisningen i de pågældende klasser, og når spørgsmålet er aktuelt, er parat til at drøfte metoder og hjælpemidler.

Udvalget foreslår derfor, at der fortsat bliver mulighed for at oprette en stilling som skolekonsulent for specialklasser efter godkendelse fra undervisningsministeriet, jfr. kapitel 7.

Sammenkoblingen af funktionsområdet: specialundervisning med særligt henblik på undervisning af læse- og staveretarderede, henholdsvis observationsundervisning er der ikke grund til at opretholde. De to arbejdsområder er ikke naturligt forbundne.

Arbejdsfeltet for skolekonsulenten for kuratorvirksomhed bør udvides til også at omfatte rådgivning om andre elever med særlige behov for specialpædagogisk bistand end specialklasseelever.

Der henvises i øvrigt til udvalgets forslag om ændrede skolekonsulentbetegnelser i kapitel 7.

4.3.5. Konsulenter på amtsplan.

Som det fremgår af afsnit 4.1.2.8., stiller amtskommunerne i forskelligt omfang konsulentbistand til rådighed for de skolepsykologiske rådgivninger, jfr. bilag 12.

Efter at amtskommunerne ved udlægningen har overtaget det økonomiske ansvar for undervisningen af børn, der har behov for vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, består der en mulighed for, at amtskommunerne ansætter bl.a. skolekonsulenter med den opgave at rådgive, om der i de konkrete tilfælde er behov for at henvise eleverne under de amtskommunale undervisningsforanstaltninger. Udvalget henleder derfor opmærksomheden på, at det i undervisningsministeriets bestemmelser om iværksættelse af vidtgående specialundervisning er fastsat, at der for alle elever uanset handicappets sværhedsgrad skal tages stilling hertil på grundlag af en primærkommunal skolepsykologisk undersøgelse. Dette skal ses i sammenhæng med, at det ved udlægningen er tilsigtet at skabe mulighed for, at elever med svære handicap i videst muligt omfang integreres i et almindeligt folkeskolemiljø.

Iværksættelse af vidtgående specialundervisning i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, kan ikke altid ske alene på grundlag af en primærkommunal skolepsykologisk undersøgelse. Også andet oplysningsgrundlag kan være fornødent.

Udvalget skal på denne baggrund fremhæve, at konsulentfunktionerne principielt bør placeres som led i de kommunale skolepsykologiske rådgivninger - eventuelt i form af et samarbejde imellem disse. Udvalget er samtidig bekendt med, at det, bl.a. for at skabe et tilstrækkeligt elevgrundlag, kan være hensigtsmæssigt at placere visse konsulentfunktioner på amtsplan. Det er ikke muligt entydigt at pege på sådanne funktioner, men som udgangspunkt anser udvalget det for hensigtsmæssigt at give mulighed for at placere følgende funktioner på amtsplan:

Konsulent for elever med synshandicap, konsulent for elever med svære psykiske vanskeligheder (neuroser, psykoser og grænsepsykoser), konsulent for børn med bevægelseshandicap samt konsulent for centerklasser. Den sidstnævnte konsulent er flere steder ansat i primærkommunen, hvor centret ligger. Der er i udvalget enighed om, at dette ikke skal berøres af udvalgets forslag om placering på amtsplan.

Udvalget finder yderligere, at der bør kunne normeres konsulentstillinger med andre funktionsområder, hvis der er behov for det.

Normerings- og klassificeringsbestemmelserne vedrørende skolekonsulenter på amtsplan bør dog udformes på grundlag af en samlet behovsvurdering inden for amtskommunens område under hensyntagen til de i primærkommunerne ansatte konsulenter, jfr. nærmere kapitel 7.

Amtsrådsforeningens repræsentant udtaler, at normering og klassificering af skolekonsulenter på amtsplan alene bør tage sit udgangspunkt i en amtskommunal vurdering af behovet for at supplere under hensyntagen til de i primærkommunerne ansatte konsulenter.

4.3.6. Konsulenter for småbørn.

Arbejdsområdet for de nuværende skolekonsulenter omfattede indtil 1. januar 1980 skolesøgende børn (incl. børnehaveklassebørn). Som det fremgår af kapitel 4.2.1, omfatter de skolepsykologiske rådgivningers virksomhed efter udlægningen af særforborgens undervisning m.v. også småbørn, og udvalget har derfor overvejet, om det vil være hensigtsmæssigt at oprette særlige konsulentstillinger med henblik på rådgivning om specialpædagogisk bistand til småbørn.

Det er overfor udvalget oplyst, at der inden for den tidligere særforborg har været etableret særlige konsulentfunktioner over for småbørn, og at disse funktioner bl.a. har været varetaget af børnehavepædagoger med specialuddannelse. Folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn vil også kunne gives af børnehavepædagoger, som har gennemgået en uddannelse på Danmarks Lærerhøjskole inden for et relevant handicapområde eller anden tilsvarende uddannelse. Det er derfor bl.a. på denne baggrund naturligt at overveje, om det vil være hensigtsmæssigt at ansætte særlige konsulenter til at rådgive om denne bistand. Imod oprettelse af sådanne stillinger taler, at det generelt må anses for uhensigtsmæssigt at foretage en specialisering, hvis denne ikke i sig selv er påkrævet, hvortil kommer den ulempe, det vil være, at konsulenten ikke vil kunne følge barnet efter overgangen til skoletilværelsen. Heroverfor står den fordel, som en sådan specialisering kan være i de kommuner, hvor børnetallet danner et tilstrækkeligt grundlag herfor.

Den stedfundne udvikling efter udlægningen af særforborgen har vist, at konsulentopgaverne på småbørnsområdet løses på forskellig vis i kommunerne, f.eks. ved bistand fra skolekonsulenterne for undervisning af børn med de respektive handicap eller ved konsultativ bistand fra amtskommunerne.

Udvalget finder på baggrund heraf, at der ikke generelt bør peges på oprettelse af særlige konsulentstillinger med henblik på rådgivning om specialpædagogisk bistand til småbørn. Udvalget vil dog heller ikke udelukke muligheden herfor i de tilfælde, hvor denne løsning vil være hensigtsmæssig. Udvalget foreslår derfor, at der skal være mulighed for at søge om undervisningsministeriets godkendelse af oprettelse af en konsulentstilling vedrørende specialpædagogisk bistand til småbørn, jfr. iøvrigt nærmere herom i kapitel 7.

Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg finder, at kommunerne generelt bør have mulighed for at kunne ansætte skolekonsulenter for småbørn. Det findes uhensigtsmæssigt, at sådanne ansættelser skal godkendes af undervisningsministeriet i det enkelte tilfælde. Det foreslås derfor, at der til forslaget til ændret normeringscirkulære tilføjes et nyt litra i) i § 10, stk. 1: i) Specialpædagogisk bistand til småbørn.

4.3.7. Socialrådgivere i skolen.

Efter udvalgets opfattelse vil socialrådgiverens særlige indfaldsvinkel også i fremtiden være et nødvendigt led i skolepsykologisk rådgivnings vurdering af, hvilke foranstaltninger det vil være hensigtsmæssigt at sætte i værk over for elever med vanskeligheder i forbindelse med skolegangen. Derudover vil det i forbindelse med specialpædagogisk bistand til småbørn ofte være nødvendigt med en vurdering af, i hvilken grad der kan ligge sociale og familiemæssige forhold bag barnets problemer. Der er endvidere i skolens hverdag behov for socialrådgiverens viden og erfaringer fra den sociale sektor og for det sociale arbejdes særlige behandlingsmetoder.

Udvalget ønsker ikke at give speciel anvisning på, hvorledes socialrådgiverne med de i kapitel 4.1.2.5. beskrevne funktioner rent organisatorisk bør placeres i den enkelte kommune. Udvalget peger i afsnit 6.8. på forskellige muligheder for placering i den kommunale forvaltning af socialrådgivere med disse funktioner.

4.4. Afsluttende bemærkninger om organisationen af den skolepsykologiske rådgivning.

Det af undervisningsministeriet nedsatte udvalg om den skolepsykologiske virksomhed ("Kemp-udvalget"), jfr. afsnit 4.1.1. pegede i sin indstilling af 22. marts 1972 på, at de skolepsykologiske kontorer burde have et elevgrundlag på ca. 5.000 elever og bemannes med nogle nærmere angivne stillinger.

Den forløbne udvikling har vist, at kommunerne i mange tilfælde ikke har ønsket at følge udvalgets indstilling, men har oprettet skolepsykologiske rådgivninger ud fra en stedlig bedømmelse af, hvad man har anset for mest hensigtsmæssigt. Som en konsekvens af denne udvikling, der i øvrigt er i overensstemmelse med de senere års bestræbelser i retning af decentralisering, - og i erkendelse af den meget store variation i kommunestørrelser m.v. - finder udvalget, at den nærmere tilrettelæggelse af skolepsykologisk rådgivning fortsat principielt bør overlades til afgørelse i de enkelte kommuner, eventuelt i samarbejde med andre kommuner, idet der dog fastsættes et minimumstal på 3.000 børn som normeringsgrundlag for tjenestemandsstillingerne. Det må imidlertid sikres, at de skolepsykologiske rådgivninger fortsat løser de opgaver, der efter lovgivningen er pålagt dem, og dette kræver efter udvalgets opfattelse en bemanning bestående af en ledende skolepsykolog, én eller flere skolepsykologer samt skolekonsulenter, der varetager de i kapitel 4.3.4. nævnte funktioner, d.v.s. konsulentfunktioner for elever med sprog-, tale- eller

hørevanskeligheder, læse-stavevanskeligheder, generelle indlæringsvanskeligheder, adfærdsvanskeligheder og psykiske lidelser, samt konsulentfunktioner for kuratorvirksomhed og eventuelt for sygehusundervisning. Der vil herudover som hidtil være behov for kliniske psykologers og socialrådgiveres indsats ved rådgivningerne.

Om det nærmere antal af disse medarbejdere henvises til kapitel 7 om normeringsregler m.v.

Udvalget stiller på baggrund af sin gennemgang af de skolepsykologiske rådgivningers opgaver forslag om en ajourføring af skolestyrelseslovens § 59, stk. 1 og 2, hvor det bl.a. bliver præciseret, at de skolepsykologiske rådgivningers virksomhed principielt er af rådgivende karakter. Desuden foreslås det, at den ledende skolepsykolog ikke længere kan ansættes under amtsrådet, dog således at allerede bestående ordninger opretholdes. Det foreslås endelig, at ansættelse af en ledende skolepsykolog ikke længere kræver undervisningsministeriets godkendelse.

Amtsrådsforeningens repræsentant bemærker, at § 59 alene omhandler primærkommunale forhold, og at forslaget til ændring alene tilsigter at ophæve muligheden for ansættelse af ledende skolepsykolog for fælleskommunale skolepsykologiske rådgivninger under amtsrådet.

Udvalgets udkast til lovforslaget er optaget som bilag 1 til betænkningen.

Kapitel 5. Det sociale område:

De kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltnin-
gers hjælpemuligheder for børn og unge og deres familier.

Retsgrundlaget.

Lov af 27. maj 1970 om styrelse af sociale og visse sund-
hedsmæssige anliggender (socialstyrelsesloven) fastlægger
bl.a. rammerne for administrationen i kommuner og amtskom-
muner af sociale og sundhedsmæssige anliggender uden for
sygehusvæsenet.

Til forvaltning af disse opgaver nedsætter hver kommunalbe-
styrelse et socialudvalg, og hvert amtsråd nedsætter et so-
cial- og sundhedsudvalg.

Både i kommuner og amtskommuner er der oprettet social- og
sundhedsforvaltninger, og under de amtskommunale social- og
sundhedsforvaltninger er der etableret et socialcenter, der
bl.a. skal yde kommunernes social- og sundhedsforvaltninger
forneden bistand.

Den lovgivning, som de således etablerede organer skal admi-
nistrere er bl.a. følgende:

1. Lov om social bistand af 19. juni 1974 med senere ændrin-
ger .
2. Lov af 8. juni 1978 om udlægning af åndssvageforsorgen og
den øvrige særforsorg m.v.
3. Lov af 13. juni 1973 om sundhedsplejerskeordninger.
4. Lov af 7. juni 1972 om skolelægeordning.
5. Lovbekendtgørelse af 22. december 1977 om børnetandpleje.

Nogle arbejdsopgaver:

Ovennævnte lovgivning indebærer, at de kommunale og amtskom-
munale social- og sundhedsforvaltninger kan tilbyde en bred

og varieret indsats over for børn og unge og deres familier. Som følge af det kommunale selvstyre er hjælpen forskelligt organiseret i kommunerne, ligesom der er forskelle med hensyn til, hvorledes kommunerne prioriterer de forskellige hjælpemuligheder ud fra lokale analyser af funktioner, opgaver, ressourcer og behov.

Specielt med henblik på bistand til børn, unge og deres familier kan der angives nogle hovedtræk i hjælpemulighederne og i organiseringen heraf:

Hovedprincipperne for hjælpen er, at den gives ud fra vurderinger af barnets og familiens situation som helhed, og at problemerne i videst muligt omfang søges løst gennem støtte i nærmiljøet. Hjælpen ydes dels via kommunale foranstaltninger dels via amtskommunale foranstaltninger.

Nogle almindelige kommunale foranstaltninger er: Rådgivning og vejledning og i forbindelse hermed bistand fra juridiske, lægelige, psykologiske og pædagogiske konsulenter. Endvidere kan nævnes: sundhedspleje, daginstitution eller dagpleje, skolesundhedspleje, skolelæge, børnetandpleje, midlertidig eller mere varig økonomisk bistand, tekniske hjælpemidler samt anden støtte i hjemmet.

Den amtskommunale bistand, der ydes ved løsning af mere specielle problemer, rummer bl.a. følgende foranstaltninger: Børnerådgivningscentre, døgninstitutioner, amtsungdomscentre, revalideringsinstitutioner. Hertil kommer de særlige hjælpemuligheder, som blev udlagt i forbindelse med særfor-sorgens udlægning den 1. januar 1980: Specialrådgivning, herunder hjemmevejledning over for forældre til børn med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, lands- eller landsdelsdækkende ordninger under amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger, der yder specialrådgivning om småbørn med handicap, og særlige dag- og døgninstitutioner for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

Endelig bistås kommunerne og amtskommunerne af de under socialstyrelsen hørende konsulenter for mennesker, der er psykisk udviklingshæmmede, blinde, døve, tunghøre eller vanføre.

I de efterfølgende kapitler 5.1., 5.2. og 5.3. gives der uddybende beskrivelser af alle de ovennævnte foranstaltninger. I kapitel 5.1. beskrives nogle kommunale hjælpeforanstaltninger, som kan anvendes til løsning af enkle og mere komplicerede problemer. I kapitel 5.2. beskrives nogle amtskommunale foranstaltninger, som kan anvendes i forbindelse med særforborgens udlægning og endelig beskrives i afsnit 5.3.4. udviklingen efter særforborgens udlægning i 1980 på småbørnsområdet.

5.1. Kommunale social- og sundhedsforvaltningers bistandsmuligheder, specielt over for børn, unge og deres familier.

5.1.1. Sagsbehandlerens arbejdsopgaver.

a. Rådgivende og vejledende funktioner.

Ifølge bistandslovens § 32, stk. 1, påhviler det det sociale udvalg i primærkommunen at føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn i kommunen lever, og at støtte forældre med hensyn til børnenes opdragelse og pleje. Denne forpligtelse udbygges i bistandslovens § 32, stk. 4, hvor det anføres, at det påhviler det sociale udvalg at yde forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk sørger for barnet, særlig vejledning og støtte, når barnet har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold.

Arbejdsmetoder i det sociale rådgivnings- og behandlingsarbejde.

Individuel rådgivning og vejledning er en støtteindsats, der

kan finde sted i form af enkelte samtaler eller en række samtaler med såvel børn og unge som voksne, der har ønsker om eller behov for bearbejdelse af sociale problemer.

Der kan være tale om psykiske problemer, kriminalitet, samlivsproblemer, adfærds- eller opdragelsesproblemer.

Familierådgivning består i kontinuerlige støttesamtaler med familier, hvor hovedproblemet er generelle uoverensstemmelser mellem familien og det omgivende samfunds normer på forskelligt niveau og en deraf følgende mangel på forståelse for udefra kommende krav.

I socialt svagt fungerende familier kan indsatsen bestå i forsøg på at udnytte og opbygge ressourcer i familien selv og dens nærmeste miljø.

Miljøarbejde består i, at indsatsen rettes mod socialt dårligt fungerende miljøer i f.eks. boområder eller fritidsmiljøer med det formål at ændre negativ adfærd til konstruktiv samvær. Det indebærer opsøgende arbejde over for f.eks. bandedmiljøer, hærværksgrupper, alkoholmiljøer, for i samarbejde med disse at ændre normerne.

Socialt gruppearbejde består f. eks. i kontinuerlige samtaler med forældregrupper, ungdomsgrupper, mødregrupper, der har et bestemt socialt problemområde som fællestræk, med henblik på at give deltagerne en ændret holdning og bedre social funktion.

Konsultativt arbejde består i at vejlede og støtte andre faggrupper i deres arbejde med børn, unge og voksne, der er belastet af sociale vanskeligheder. Herunder hører også informationsmøder og kursusvirksomhed for andre faggrupper.

Den vejledning og rådgivning, som gives af sagsbehandleren, kan angå alle former for problemer, som opstår for børn og unge eller for børnefamilier. Igennem samtaler eller anden

form for direkte kontakt med klienten/familien kan rådgivningen være en ydelse i sig selv, hvis resultat i givet fald kan være problemløsende for pågældende. Herudover kan rådgivningen angå alle ydelser fra social- og sundhedsforvaltningen eller anden hjælpemulighed fra offentlige instanser eller fra andre.

I socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven er der som eksempler på hyppigt forekommende problemer inden for rådgivning og vejledning bl.a. nævnt: økonomiske problemer, dårlige boligforhold, erhvervsmæssige problemer, opdragelses- og skoleproblemer af sværere karakter som skulkeri og begyndende kriminalitet.

Amtskommunernes socialcentre kan, jfr. § 29, stille sagkyndige til rådighed for social- og sundhedsforvaltningen eller i særlige tilfælde selv påtage sig vejledningsarbejdet.

b. Koordinerende og vejledende funktioner.

Den koordinerende indsats over for familien kan være mange-sidig, men bygger i alle tilfælde på en helhedsvurdering af familiens situation.

Da familien kan være i kontakt med flere forskellige offentlige instanser og modtage forskellige tilbud fra f.eks. skole (herunder skolepsykologisk rådgivning), arbejdsformidling, praktiserende læge, daginstitution og sundhedsplejerske er det hensigtsmæssigt, at kommunens indsats koordineres bedst muligt. Her vil sagsbehandleren, som i øvrigt administrerer bistandslovens område, ofte være den (nøgle)person, der skal koordinere indsatsen fra social- og sundhedsforvaltningen i samarbejde med andre involverede parter inden for eller uden for denne forvaltning.

Det er således vigtigt, at sagsbehandleren er opmærksom på de muligheder for bistand, som kan ydes, herunder den bi-

stand der ydes fra andre instanser. Sagsbehandleren vil ofte have behov for at formidle kontakt til andre eller modtage kontakt fra andre, som har forbindelse med det pågældende barn eller med familien. Sagsbehandleren vil således kunne medvirke til, at flere parter kan arbejde sammen om at søge familiens problemer løst bedst muligt.

I dette arbejde står sagsbehandleren som ansvarlig for, at en række funktioner udøves i sammenhæng og i en koordineret visitationsproces. Denne proces kan bl.a. omfatte:

- 1) Indsamling af oplysninger.
- 2) Vurdering og eventuelt supplerende af indsamlede oplysninger.
- 3) Analyse og problemformulering.
- 4) Forslag til problemlosninger.
5. Vurdering af konsekvenser af de foreslåede løsninger.
- 6) Sammenligning og valg mellem flere mulige løsninger.
- 7) Udarbejdelse af behandlingsplan.
- 8) Korrektur og justering.

Visitation til ydelser betragtes med andre ord ikke som en isoleret begivenhed, men udgør en proces i arbejdet omkring familien. Der tages bl.a. stilling til, hvorvidt der skal tilbydes familiesamtaler, familiebehandling, psykologisk terapeutisk behandling eller andre hjælpeforanstaltninger. Visitationen forestås primært af sagsbehandleren, men med fornøden konsulent- og anden støtte, og forudsætter et nært kendskab til familiens ressourcer og aktuelle sociale situation.

Sagsbehandleren har kendskab til social lovgivning og lovgivning på tilgrænsende områder, til uddannelses- og arbejdsmæssige forhold og erfaring i at vurdere de foreliggende oplysninger og påpege og sørge for, at manglende oplysninger tilvejebringes.

5.1.2. Pædagogiske konsulentfunktioner.

For at kommunerne nå tilfredstillende måde skal kunne løse den række af opgaver, som er pålagt dem i henhold til loven, forudsættes det, at der til forvaltningen er knyttet sagkyndige til udførelse af formidlende og koordinerende funktioner af vejledende, rådgivende og tilsynsforende art. Der må endvidere ske et samarbejde imellem de sagkyndige faggrupper, der er ansat i forvaltningen eller ved foranstaltninger under denne.

Varetagelsen af en del af disse opgaver i forvaltningen kræver socialpædagogisk viden og erfaring, således at pædagogisk uddannede medarbejdere samarbejder med andre medarbejderkategorier om løsningen af de forskellige opgaver.

I en række kommuner er der i social- og sundhedsforvaltningen ansat pædagogiske konsulenter, der har et grundigt kendskab til arbejdet med børn samt lang institutionserfaring. De pædagogiske konsulenter har bl.a. til opgave at foretage jævnlige besøg i daginstitutionerne og igennem disse besøg sikre sig et kendskab til de pædagogiske tilbud og muligheder i de enkelte daginstitutioner. Denne viden har bl.a. betydning for en hensigtsmæssig placering af børn med særlige behov og kan også danne grundlag for en vurdering af eventuelle særlige støtteforanstaltninger til børn.

En væsentlig del af de pædagogiske konsulenters arbejde består i overfor daginstitutioner at vejlede og rådgive personalet i spørgsmål vedrørende det almene og mere specielle pædagogiske arbejde.

De pædagogiske konsulenter bistår endvidere social- og sundhedsforvaltningen med udarbejdelse og revision af udbygningsplaner, etablering af nye foranstaltninger og ændring af bestående, vurdering af personalebehov o. lign.

Der er endvidere i kommunernes social- og sundhedsforvalt-

ninger ansat et betydeligt antal socialpædagoger med konkrete opgaver, der især vedrører småbørn og småbørnsfamilier.

Pædagogiske overvejelser vedrører børnenes optagelse i daginstitutioner og dagpleje har således bl.a. medført, at der i mange kommuner er ansat socialpædagoger ved de centrale pladsanvisninger.

Herudover er der til formidling m.v. af den kommunale dagpleje i de fleste kommuner ansat en eller flere tilsynsførende socialpædagoger. Disse pædagoger har foruden tilsynsførende opgaver også informative, vejledende og rådgivende opgaver herunder:

- at tilstræbe, at der er overensstemmelse mellem forældre/barn og dagplejehjem,
- at yde pædagogisk rådgivning og vejledning til dagplejere om tilrettelæggelsen af arbejdet med børnene,
- at være igangsættere for udvirkning af en særlig støtte til børn, der skønnes at have særlige behov.

5.1.3. Psykologiske konsulenter.

De psykologiske konsulenter er psykologuddannede medarbejdere. Der er ikke hidtil stillet krav om særlige kvalifikationer eller videreuddannelse som for kliniske psykologer ved skolepsykologiske rådgivninger. Der er dog, bl.a. i stillingsannoncer m.v., udtrykt et klart formuleret ønske om at få ansat psykologer med mindst 2 års videreuddannelse (kliniske psykologer). Problemer i denne forbindelse er omtalt længere fremme i betænkningen, samt i bilag 6, hvor der endvidere omtales muligheder for løsning i form af fælles krav til videreuddannelse af psykologerne i de to sektorer.

Psykologerne i kommunerne kan organisatorisk indgå som med-

lemmer af det team af faglige konsulenter i social- og sundhedsforvaltninger, der bl.a. består af juridiske, lægelige og pædagogiske konsulenter.

Psykologiske konsulenteres særlige arbejdsopgaver kan opdeles i tre hovedkategorier:

- 1) Indirekte klientarbejde, hvor den psykologiske ekspertise gøres anvendelig for andre faggrupper med direkte klientkontakt. Arbejdet kan foregå som konsulentbistand i enkeltsager eller som undervisning.
- 2) Direkte klientarbejde, hvor psykologen bidrager med rådgivning og behandling, samt med klinisk psykologiske undersøgelser, psykologisk testning og kliniske samtaler med henblik på visitation af ydelser. Endvidere kan arbejdet omfatte sammenfattende analyser af undersøgelser som er foretaget af forskellige instanser, med henblik på koordinering og behandlingsplanlægning.
- 3) Planlægnings- og udviklingsarbejde på grundlag af psykologiske metoder til dataindsamling samt analyse. Herunder anvendes kvalitative metoder såsom interviews, indholdsanalyser samt anden evaluering af processer og resultater i forhold til opstillede målsætninger med bistanden. Psykologen kan endvidere ud fra kendskab til social- og arbejdspsykologiske forhold bidrage med at sammenfatte og analysere de mange, spredte oplysninger og erfaringer hos forvaltningens medarbejdere med henblik på tilrettelæggelse af visitation, organisationsudvikling, forsøgs- og udviklingsarbejde, udbygningsplanlægning og udredninger i øvrigt til det sociale udvalg m.v.

Der er glidende overgange mellem arbejdsopgaverne vedrørende indirekte og direkte klientbistand samt planlægning og udviklingsarbejde. Det er fælles for arbejdsopgaverne, at de har et forebyggende sigte ved at bidrage til bedre ressour-

ceanvendelse og herunder til opbygning af klienternes eller familiernes egne ressourcer. Heri indgår opstilling af forskellige problemlosninger i hjem og nærmiljø iøvrigt i stedet for henvisning til amtskommunale specialinstitutioner og anden specialindsats.

Nogle eksempler.

I forbindelse med løsningen af problemer især vedrørende børn og deres familier, kan nævnes nogle eksempler på arbejdsopgaver for psykologer.

- Konsulentstøtte til sagsbehandlere/rådgivergruppers arbejde ved opstilling af behandlingsplaner, herunder vurderinger af barnets og familiens funktion og støttebehov, samt direkte klinisk psykologisk rådgivning af familien med henblik på at fremme familiens egen indsigt i situationen og egen ændring heraf (hjælp til selvhjælp).
- Psykologer kan endvidere bidrage, når der er formodning om særlige udviklings- og adfærdsproblemer med børn i daginstitutioner og dagpleje, eller når forældre til sådanne børn har behov for psykologisk støtte og vejledning i forbindelse med opdragelsen og familieproblemer i øvrigt. Ved komplicerede situationer der involverer personale, familie og en eller flere rådgivende instanser, kan den psykologiske konsulent ud fra kendskab til de enkelte børn og deres familie, samt organisationspsykologiske forhold bidrage med at analysere og afdække disse forhold og muligheder for løsninger. Endvidere kan konsulenten være rådgivende med hensyn til generelle holdninger og støttemuligheder for børn med udviklings- og adfærdsproblemer.

Psykologen kan i forbindelse med anbringelse af børn og unge uden for hjemmet have særlige opgaver ved vurderinger af børn, familier og plejefamilier og ved be-

slutning om ansættelse af støtteperson i institution eller i hjemmet. Psykologen yder faglig støtte til støttepersonen.

Psykologen kan i samarbejde med andre medarbejdere bidrage til forbedret tilrettelæggelse af bistanden til **børnefamilier**, af samarbejdsforhold, af konference- og anden nølevirksomhed. Psykologen kan endvidere bidrage til klargøring af holdninger med henblik på mere hensigtsmæssige beslutningsprocesser, forbedringer af visitationsudøvelsen og påpegning af skadevoldende faktorer i det lokale miljø.

De tværgående kontakter med forskellige medarbejdergrupper og andre konsulenter kan være udgangspunkt for undersøgelses- og dokumentationsarbejde. Dette arbejde kan danne grundlag for det kommunale planlægnings-, forsøgs- og udviklingsarbejde vedrørende ændring af foranstaltninger for børn og deres familier. Psykologen kan i samarbejde med berørte medarbejdere og medarbejdergrupper sammenstille og formidle mange enkelte erfaringer til generelle erfaringer og konklusioner, f. eks. i form af undersøgelsesrapporter, indstillinger m.v. til forvaltningens administrative og politiske ledelse.

Eksemplerne er ikke udtømmende og angår kun opgaver vedrørende børn og børnefamilier, hvorimod psykologens opgaver i forbindelse med voksenrådgivning, revalidering samt ældreomsorg ikke er nævnt her.

De her nævnte eksempler forekommer i forskellige kommuner, men hvorvidt og i hvilket omfang de udøves afhænger bl.a. af prioriteringen i den enkelte kommune, kommunens størrelse og struktur samt personalesammensætningen, herunder antallet af ansatte psykologer og samarbejdet med psykologer ansat i amtskommunen m.v.

Repræsentanten for Dansk Socialrådgiverforening udtaler:

"Det er ikke overfor udvalget nærmere konkretiseret, hvor de nævnte eksempler forekommer. Dansk Socialrådgiverforening

har overfor udvalget bemærket, at det overvejende er socialrådgivere, der varetager de nævnte visitationsopgaver, planlægnings- og udviklingsarbejde."

5.1.4. Daginstitutioner, dagpleje.

I henhold til bistandslovens § 69 skal kommunalbestyrelsen sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på daginstitutioner for børn og unge. Det sociale udvalg kan desuden formidle anbringelse af børn i dagpleje i private hjem, der forud er godkendt af udvalget til dette formål.

Ifølge bistandslovens § 72 træffes beslutning om optagelse af børn og unge i dagpleje/institution af det sociale udvalg. Visitationen sker gennem en central pladsanvisning.

Med hensyn til visitationen af børn med handicap har det i en lang årrække været cirkulæremæssigt fastsat, at disse børn vil kunne anvises plads i almindelige daginstitutioner i det omfang, den almindelige daginstitution uden at ændre karakter kan indpasse børnene i det daglige arbejde.

Flere og flere børn med handicap optages i dag i almindelig daginstitution. Formålet med optagelse af et barn med handicap i en almindelig daginstitution er dels at give barnet mulighed for optimale udviklingsbetingelser fysisk, psykisk og socialt, dels at tilbudet gives i barnets nærmiljø.

Formålet med integration er at bidrage til at sikre barnet opvækstbetingelser så lig andre børns som muligt.

For at yde den særlige indsats for børn med handicap og for at fremme integrationen i børnegruppen har der i stigende grad været anvendt støttepædagoger i de almindelige daginstitutioner.

Fra og med den 1. august 1981 er der sket en ændring i den hidtil gældende praksis, idet der herefter ikke er adgang til i medfør af bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 1, jfr. § 46, stk. 2, at yde hjælp til dækning af udgifterne i forbin-

delse med tilknytning af en bestemt person som særlig støtte for et barn i en daginstitution. I det omfang en sådan støtteordning etableres inden for rammerne af en daginstitution, skal udgiften hertil afholdes som en driftsudgift i institutionen.

Særligt personalebehov i en daginstitution kan enten dækkes ved ansættelse af personale til den enkelte daginstitution eller ved udstationering af personale knyttet til social- og sundhedsforvaltningen.

Udover almindelige daginstitutioner findes der daginstitutioner med en handicapafdeling, som kan optage børn, der ikke kan have tilstrækkelig fordel af optagelse i en almindelig daginstitution. Disse institutioner dækker i reglen et større område end den almindelige daginstitution.

En daginstitution med handicapafdeling har udover et socialt og pædagogisk tilbud svarende til den almindelige daginstitution mulighed for at yde et mere behandlingsrettet tilbud. Der henvises endvidere til afsnit 5.3.2.2. vedrørende særlige daginstitutioner.

5.1.5. Sundhedspleje.

På det sundhedsmæssige område er kommunen forpligtet til at yde vederlagsfri vejledning med hensyn til sundhedstilstanden hos børn under den undervisningspligtige alder. Ifølge indenrigsministeriets bekendtgørelse af 27. marts 1974 må sundhedsplejerskeordningen især tilgodese børn med særlige behov.

Sundhedsplejerskens arbejde koncentrerer sig derfor mest om hjem, hvor børn enten ikke er helt raske eller lever under forhold, der kan influere på deres fysiske og/eller psykiske udvikling.

Der lægges vægt på, at sundhedsplejeordningen forvaltes i sammenhæng med de øvrige sociale og sundhedsmæssige anliggender. Det er således vigtigt, at sundhedsplejersker har kontakt med daginstitutioner, hjemmesygeplejersker, hjem-

mehjælpere, omsorgsmedarbejdere og rådgivergrupper samt psykologer og praktiserende læger.

5.1.6. Skolesundhedspleje , skolelæge.

Kommunerne ansætter skolelæger, sundhedsplejersker, sygeplejersker og hjælpepersonale i det omfang, det er nødvendigt for at sikre, at der foretages forebyggende helbredsundersøgelser af alle børn i den undervisningspligtige alder og i børnehaveklasser og føres kontrol med sundhedstilstanden i skolerne.

Skolelægen foretager obligatoriske helbredsundersøgelser af børn i indskolingsfasen og foretager herunder fornøden vejledning, henvisning og opfølgning. Herudover lægeundersøges børn, hos hvilke skolelægen i samarbejde med sundhedsplejersken, lærerpersonale, skoleleder, børnetandpleje, skolepsykolog, forældre eller sociale og sundhedsmæssige instanser konstaterer et særligt behov herfor.

Et under sundhedsstyrelsen nedsat udvalg har i 1981 afgivet Betænkning nr. 933 om Skolesundhedstjenesten. Det er udvalgets synspunkt, at skolesundhedstjenesten fortsat bør forvaltes i sammenhæng med de øvrige sociale og sundhedsmæssige opgaver, der er henlagt til kommunerne.

5.1.7. Børnetandpleje.

I lighed med skolelægeordningen har man igennem børnetandplejen kontakt med samtlige børn. Dette giver muligheder for udover det individuelt forebyggende arbejde, sammen med skolesundhedsplejen i øvrigt, f.eks. at gå ind i samlede sundhedspædagogiske projekter.

5.1.8. Kontanthjælp og bistand til revalidering m.v.

Forbigående hjælp i henhold til § 37 ydes af det sociale udvalg, når en person på grund af sygdom, svangerskab og

fødsel, svigtende arbejdsmuligheder, ophør af samlivet med ægtefællen, aftjening af værnepligt eller andre ændringer i sine forhold i en begrænset tid er afskåret fra at skaffe det fornødne til sit eget eller familiens underhold, og udgifterne hertil ikke dækkes gennem dagpenge eller pensionsydelse. I henhold til § 40, stk. 1, er der mulighed for under visse betingelser at yde hjælp til dækning af rimeligt begrundede enkeltudgifter og i henhold til stk. 2, kan der under forbigående vanskeligheder ydes en familie med et eller flere børn under 18 år hjælp til foranstaltninger, der bevirker, at børnenes anbringelse uden for hjemmet kan undgås, eller at deres hjemgivelse kan fremskyndes, såfremt familien ikke selv har midler til at afholde udgifterne herved. Såfremt en person vedvarende har behov for hjælp til sit eget og familiens underhold, som ikke kan dækkes gennem ydelser efter den sociale pensionsordning, kan hjælp ydes i henhold til § 43.

Familiens sociale forhold herunder forældrenes uddannelser, arbejdsvilkår og boligforhold spiller en stor rolle for barnets udvikling, hvorfor f.eks. uddannelseshjælp, jfr. § 42, og anden bolig for nogle familiers vedkommende vil være en forudsætning for, at forældrene vil kunne blive i stand til at give deres børn den relevante støtte.

Hjælp i særlige tilfælde kan ydes i henhold til bistsandslovens § 48 til personer, der i hjemmet forsorger et barn under 18 år med et fysisk eller psykisk handicap. Der er tale om dækning af nødvendige merudgifter ved forsørgelsen, der er en følge af handicappet, såsom særlig beklædning, særlig kost, mere vask, transport til og fra skole/institution. Ydelse af aflastningsbistand kan ske i form af hjemmehjælp (§ 55, stk. 2), daginstitution/dagpleje og i ganske særlige tilfældet økonomisk tilskud. I særlige tilfælde kan der desuden ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Endvidere kan familier med småbørn med fysiske eller psykiske handicap, modtage rådgivning og vejledning i hjemmet

af f.eks. sundhedsplejerske, pædagog eller psykolog m.fl., samt fra pædagoger ved særlige daginstitutioner og hjemmevejledere. Ergo- eller fysioterapeuter kan give barnet specialtræning i hjemmet, samt vejlede om brug af forskellige hjælpemidler, jfr. bistandslovens § 58.

5.1.9. Personlig rådgiver, støttepædagog og støttepsykolog i hjemmet.

I henhold til bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 2, kan det sociale udvalg, når det er påkrævet af hensyn til barnets tarv, beskikke en personlig rådgiver. Som personlig rådgiver skal beskikkes personer med særlige forudsætninger for et sådant arbejde, og det anses for hensigtsmæssigt, at personlig rådgivning varetages af personer med fast tilknytning til social- og sundhedsforvaltningen. Rådgiverne indgår i øvrigt i samarbejde med sagsbehandlere og konsulenter m.fl. i den enkelte sag.

Det sociale udvalg kan træffe beslutning om støtte i hjemmet for familier med ét eller flere børn, der har behov for særlig indsats på grund af fysisk, psykisk eller socialt handicap. Til støtte i hjemmet kan ansættes personer med de fornødne forudsætninger for arbejdets udførelse, herunder med pædagogisk, psykologisk eller social uddannelse. Afgørelsen hviler på en vurdering af, hvilken sagkundskab, der skønnes særlig nødvendig i forbindelse med behovet hos familien, samt en vurdering af problemets karakter.

Grundlaget for beslutningen kan bl.a. være vurderinger fra særligt sagkyndige, f.eks. pædagogiske eller psykologiske konsulenter, skolepsykologisk rådgivning, amtskommunale specialister m.fl.

Psykologisk og social eller sundhedsmæssig ekspertise, kan endvidere samarbejde om at yde supervision efter iværksættelse af ordningen.

5.1.10. Henstillinger og pålæg.

Det sociale udvalg kan så vidt muligt i forståelse med barnet og hjemmet, når hjælpeforanstaltninger er påkrævet af hensyn til barnets tarv, meddele henstilling eller pålæg med hensyn til barnets pleje og behandling, opdragelse, uddannelse eller arbejde, **jfr.** bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 1.

Henstillinger/pålæg meddeles forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk har omsorgen for barnet, når det sociale udvalg må lægge vægt på, at der følges en bestemt fremgangsmåde eller træffes bestemte foranstaltninger af familien, og foranstaltningen må derfor ophøre, når den unge fylder 18 år.

5.1.11. Anbringelse uden for hjemmet.

Bestemmelserne om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet findes i bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 3 (anbringelse med samtykke af forældremyndighedens indehaver), når denne hjælpeforanstaltning er påkrævet af hensyn til barnets tarv, samt i bistandslovens afsnit VIII (§§ 123-132) (anbringelse uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver), når det er absolut påkrævet af hensyn til barnets velfærd.

Det er bortset fra akutte situationer, hvor det er nødvendigt at gribe ind evt. i form af en foreløbig anbringelse, en forudsætning for anbringelse uden for hjemmet, at man ved rådgivning og vejledning, anvendelse af øvrige hjælpeforanstaltninger for børn og unge, evt. suppleret med kontanthjælp, ikke har været i stand til at skabe betryggende grundlag for barnets forbliven i hjemmet.

Det sociale udvalg skal, når det har besluttet at anbringe et barn uden for hjemmet, søge at anbringe barnet i familiepleje.

Anbringelse på døgninstitution finder sted i tilfælde, hvor

hensynet til en behandling eller særlige forhold hos forældrene gør det ønskeligt.

Det er det sociale udvalgs opgave nøje at følge barnet under anbringelsen, således at en tilbagevenden til hjemmet sker, så snart forholdene gør det muligt.

5.2. Amtskommunale social- og sundhedsforvaltningers bistandsmuligheder, specielt over for børn, unge og deres familier.

I amtskommunen er der under social- og sundhedsforvaltningen oprettet et socialcenter, der skal yde kommunernes social- og sundhedsforvaltninger samt revaliderings- og pensionsnævnet og amsankenævnet forneden bistand.

Til varetagelse af de nævnte opgaver kan socialcentret være inddelt i 4 hovedafdelinger: 1. ankeafdeling, 2. familieafdeling, 3. revaliderings- og pensionsafdeling og 4. institutionsafdeling.

5.2.1. Børnerådgivningscentre.

Amtsrådet skal i henhold til bistandslovens § 87 sørge for, at der er mulighed for undersøgelse og behandling i rådgivningscentre af børn og unge med adfærdsvanskeligheder. Centret drives som nævnt i forbindelse med socialcentret.

Rådgivningscentret skal yde det sociale udvalg støtte omkring problemerne med adfærdsvanskelige børn og unge og deres familier. Den bistand der ydes, vil bl.a. afhænge af, hvilken ekspertise det sociale udvalg har til rådighed. I mindre komplicerede sager ydes konsulentstøtte til medarbejdere i social- og sundhedsforvaltningen. I andre tilfælde går rådgivningscentret ind i en direkte behandling af barnet/den unge og dets familie, eller det bistår social- og sundhedsforvaltningen med hensyn til valg af eventuelle an-

dre hjælpeforanstaltninger. Centret skal bistå social- og sundhedsforvaltningerne i udarbejdelse af behandlingsplaner på længere sigt under hensyntagen til hele familiens situation.

Ud over støtte til kommunernes social- og sundhedsforvaltninger kan rådgivningscentret modtage henvisning fra samt rådgive andre institutioner og enkeltpersoner i nærmiljøet, der arbejder med børn og unge. Endelig skal der være mulighed for direkte klientbehandling for børn og unge og forældre, der selv henvender sig til centret uden forudgående henvisning.

5.2.2. Døgninstitutioner for børn og unge.

Amtsrådet skal i henhold til bistandslovens § 96 sørge for det nødvendige antal pladser i døgninstitutioner, herunder pensioner for børn og unge, der skal anbringes uden for hjemmet. Det pædagogiske tilsyn føres af socialcentret.

5.2.3. Amtsunngdomscentre.

Med hensyn til bekæmpelse af stof- og alkoholmisbrug m.v. er ligeledes fastsat i bistandslovens § 96, at der skal være det nødvendige antal pladser samt mulighed for ambulant behandling på institutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer.

Til varetagelse af disse opgaver er der i de fleste amtskommuner oprettet selvstændige amtsskolecentre.

Institutionerne modtager børn og unge i dag- og døgnbehandling.

Amtsskolecentret har udover de ovenfor nævnte opgaver en rådgivnings- og konsulentfunktion og kan på socialcentrets vegne udføre en række opgaver, som f.eks. at rådgive og vejlede i spørgsmål om forebyggelse og behandling af alvorlige

funktionsvanskeligheder hos unge. Centret kan endvidere som en del af amtskommunens socialcenter i tilknytning til familieafdeling yde psykologisk/psykiatrisk og social konsulentbistand til amtskommunens dag- og døgnforanstaltninger og i øvrigt deltage i det oplysende og forebyggende arbejde i amtskommunen over for unge, forældre og personale på institutioner vedrørende ungdomsproblemer, bl.a. oplysning om stof- og alkoholmisbrug, ungdomskriminalitet o.l.

Opmærksomheden henledes på et i de senere år stigende problemer vedrørende børn af stofmisbrugende mødre. Undersøgelser viser, at der er tale om en overordentlig truet gruppe, og behandlingen af disse børn og deres familier kan give anledning til samarbejde med bl.a. den skolepsykologiske rådgivning.

5.2.4. Revalideringsinstitutioner m.v.

Efter bistandslovens § 91, skal amtsrådet sørge for, at invaliderede og andre erhvervshæmmede har mulighed for optagelse på institutioner til erhvervsmæssig optræning og uddannelse samt arbejdsprøvning og omskoling.

Der skal endvidere være mulighed for beskæftigelse på beskyttede virksomheder eller ved andre erhvervsmæssige foranstaltninger for personer, der af fysiske eller psykiske årsager m.v. ikke er i stand til at fastholde eller opnå normal beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv.

5.3. De kommunale og amtskommunale særlige hjælpemuligheder vedrørende børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, som følge af udlægningen den 1.januar 1980.

Sørforsorgens udlægning den 1. januar 1980 medførte, at kommuner og amtskommuner, med enkelte undtagelser, overtog ansvaret for den service, der blev ydet den tidligere sørforsorgs klienter. De kommunale og amtskommunale social- og

sundhedsforvaltningers hjælpemuligheder som beskrevet i kapitel 5.1. og 5.2. er således pr. 1. januar 1980 blevet udvidet til også at omfatte den hidtidige særforsorgs klienter.

Som led i udlægningen af den tidligere særforsorg har socialministeriet i henhold til udlægningslovens § 7 udsendt særforsorgens udbygningsplan 1980-85. Denne plan (§ 7 planen) er forpligtende for det enkelte amtsråd for tiden fra 1. januar 1980 til 1. januar 1985. Planen tjener bl.a. som udgangspunkt for amtsrådenes varetagelse af den videre planlægning i henhold til de almindelige planlægningsbestemmelser på de enkelte områder.

Medens udbygningsplaner i henhold til styrelseslovens § 11 ikke i almindelighed kræver central godkendelse, skal afvigelser fra § 7 planen godkendes af socialministeren. For så vidt angår det sundhedsmæssige område sker godkendelse efter forhandling med indenrigsministeren. For skolers vedkommende godkendes afvigelserne af undervisningsministeren.

For folkeskoleområdet har de af undervisningsministeren i 1931 godkendte udbygningsplaner karakter af en generel revision, og godkendelsen af planerne indebærer derved også godkendelse af eventuelle afvigelser fra § 7 planerne. Vurderingen af fremtidige forslag til afvigelser vil for perioden 1980-85 herefter ske på grundlag af de i 1981 godkendte udbygningsplaner.

5.3.1 De særlige primærkommunale opgaver som følge af udlægningen.

De almindelige principper:

Særforsorgens udlægning indebærer, at de undervisningsfunktioner, der hidtil er varetaget under særforsorgen, videreføres med hjemmel i folkeskoleloven m.v. Sygehusfunktioner m.v. videreføres med hjemmel i sygehusloven, medens alle øvrige funktioner videreføres med hjemmel i bistandsloven. Kommunerne skal efter bistandsloven stille lovens ydelser

til rådighed også for personer, som tidligere "henhørte under særfor sorgen. Kommunerne skal i givet fald inddrage socialkyndig bistand fra amtskommunen i den koordinerende hjælpeindsats for disse klientgrupper. Endvidere skal kommunerne samarbejde med amtskommunale myndigheder og institutioner om evt. ophold på institution, om klienters forhold under ophold på institution og ved udskrivning fra institution.

5.3.1.1. Særlige regler vedrørende børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

Efter bilstandsloven har det sociale udvalg en ganske særlig forpligtelse over for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap. Social- og sundhedsforvaltningen skal følge udviklingen hos disse børn og samarbejde med de amtskommunale myndigheder og institutioner, herunder de særlige daginstitutioner. De samme myndigheder skal også være opmærksomme på de fornødne initiativer, f.eks. med henblik på konstatering af behov for iværksættelse af specialpædagogisk bistand, som ydes af folkeskolen.

Den særlige rådgivning og vejledning, som efter bilstandslovens § 28 skal tilbydes af det sociale udvalg, omfatter også personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

Herudover skal nævnes det sociale udvalgs ansvar med henblik på iværksættelse af bistand til uddannelse (revalidering) efter § 42 over for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap. Ved tilrettelæggelse af uddannelsesplan m.v. for disse skal det sociale udvalg inddrage sagkyndig bistand i fornødent omfang fra amtskommunens socialcenter eller fra vedkommende institution og eventuelt fra vedkommende statslige specialkonsulent. Der vil ofte være behov for et nært samarbejde med skolemyndighederne, herunder skolepsykologisk rådgivning og den dertil knyttede kurator og med arbejdsformidlingen.

5.3.2. De særlige amtskommunale opgaver som følge af udlægningen.

De hidtidige særforsorgsinstitutioner er efter udlægningslovens § 2 overført til de amtskommuner, i hvilke de er beliggende, og de sociale institutioner blev henført under amtskommunernes social- og sundhedsforvaltning. Der skete herved en indpasning af disse særlige dag- og døgninstitutioners virksomhed i den samlede kommunale og amtskommunale service i henhold til bistandsloven.

5.3.2.1. Specialrådgivning.

Efter bistandslovens § 29 er amtskommunens socialcenter forpligtet til at stille sagkyndig bistand til rådighed for den kommunale rådgivning eller i særlige tilfælde selv at påtage sig vejledningsarbejdet. Den af særforsorgen ydede specialrådgivning opretholdes efter denne bestemmelse som et led i socialcentrets eller specialinstitutionernes udadrettede virksomhed.

Amtskommunernes forpligtelse på dette område opfyldes bl.a. i form af hjemmevejledningsordninger.

Hjemmevejledernes funktioner kan bl.a. være rådgivende og vejledende overfor forældre til børn med handicap og grænser således op til de funktioner, der udøves af småbørnskonsulenter ved de særlige daginstitutioner. Funktionerne udøves ofte over for rådgiverne i de kommunale forvaltninger.

Hjemmevejledernes rådgivning/vejledning omfatter behandling, optræning og pædagogisk stimulering af barnet og rådgivning til forældrene vedrørende hjælpeforanstaltninger, kontaktpersoner m.v.

Hjemmevejledernes virksomhed sker i samarbejde med de særlige daginstitutioners udadrettede rådgivende virksomhed.

5.3.2.2. De særlige daginstitutioner for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

Efter bistandslovens § 95a skal amtsrådet sørge for det nødvendige antal pladser på de særlige daginstitutioner for børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap. Efter denne bestemmelse videreføres særforborgens specialbørnehaver som et led i den samlede daginstitutionsservice i henhold til bistandsloven.

Det pædagogiske tilsyn med de særlige daginstitutioner føres af amtskommunens socialcenter.

I socialministeriets cirkulære af 29. juni 1979 om institutioner under amtskommunerne for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap er institutionernes opgave nærmere beskrevet. Udover at modtage børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap til dagophold, påtager de særlige daginstitutioner sig observation og diagnosticering med henblik på relevant **socialpædagogisk** samt specialpædagogisk indsats overfor børn med vidtgående fysiske eller psykiske handicap i almindelige daginstitutioner eller i hjemmet. De påtager sig observation med henblik på konstatering af behov for iværksættelse af specialpædagogisk indsats og er herunder opmærksomme på, at der henvises til undersøgelse m.v. om specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven.

Pædagogisk arbejde i særlige daginstitutioner.

Det pædagogiske arbejde i den særlige daginstitution har specialpædagogisk karakter, fordi børnene har svære handicap, som kræver særlig støtte og hensyntagen.

Det er målet med institutionens pædagogik at støtte barnets udvikling og behandle barnets specifikke handicap.

Det pædagogiske arbejde skal sikre, at barnet støttes i sine

handlemuligheder, og at det gennem indlæring og behandling til stadighed forbedrer sine forudsætninger for at fungere bedst **muligt** og herunder tilegne sig færdigheder, som det har behov for.

Vejledningsfunktioner fra den særlige daginstitution.

De særlige daginstitutioner udover deres konsulentvirksomhed med rådgivning og vejledning i samarbejde med socialcentret. Vejledning sker altid i samarbejde med forældre og de lokale myndigheder og omfatter bl.a. samarbejde med sundhedsplejen om relevant forældre støtte og iværksættelse af tidlig stimulation. Vejledningen ydes også over for de almindelige daginstitutioner og dagplejere, der modtager børn og unge med handicap og også her i samarbejde med forældre, der støttes mest muligt i indsatsen overfor deres børn med handicap. Endvidere samarbejder de **med** myndigheder, som har til opgave at beskæftige sig med børn og unge, f.eks. de lokale social- og sundhedsforvaltninger, herunder også i forbindelse med spørgsmål om ydelse af bistand efter bistandslovens § 48 om hjælp til børn med handicap i hjemmet og om aflastningsspørgsmål.

De særlige daginstitutioner har endvidere pligt til at yde vejledning med visitation af børn og unge med handicap til daginstitutioner, dagpleje m.v., jfr. således socialministeriets cirkulære af 29. juni 1979 om institutioner under amtskommunerne for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

Supervision og vejledning af det pædagogiske personale i daginstitutioner omfatter bl.a. følgende:

- at følge barnets udvikling og sætte ind med relevant træning på rette tidspunkt,
- at systematisere træningen,
- at vejlede omkring observationsteknik,
- udviklingsmetoder og pædagogisk testmateriale,
- at give forslag til materialevalg.

Endvidere sikres kontinuitet i udviklings- og opdragelsesforløb ved afholdelse af møder i samråd med barnets forældre, sundhedsplejerske, sagsbehandler, daginstitutionspersonale og skolepsykologisk rådgivning.

Konsulentfunktionerne varetages af socialpædagoger, der har speciel erfaring i arbejdet med børn med vidtgående fysiske eller psykiske handicap.

5.3.2.3. Nogle lands- eller landsdelsdækkende ordninger under amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger, der yder specialvejledning om småbørn med handicap.

Vejledning af småbørn med synshandicap varetages landsdækkende af den til Refsnæsskolen knyttede småbørnsafdeling. Arbejdet består hovedsageligt i regelmæssige besøg i børnenes hjem og i daginstitution med henblik på udarbejdelse af behandlingsplaner og demonstration af metoder og materialer samt materialeudlån. Besøgene kombineres med ophold på Refsnæsskolens døgninstitution med henblik på observation og diagnosticering samt indlæring af særlige færdigheder, som ikke har kunnet klares lokalt (f.eks. nattesøvn, spisning, orientering, påklædning). Endelig er der løbende bliver arrangeret kurser for forældre. Småbørnsvejledningen varetages af socialpædagoger og har omfattet ca. 400 børn på årsbasis - hvoraf ca. halvdelen før 1. januar 1980 var anmeldt til åndssvageforsorgen. Til Refsnæsskolen er knyttet en særlig daginstitution for børn, der af sociale grunde bor i den til institutionen knyttede boinstitution.

Øst for Storebælt varetages vejledningsarbejdet for småbørn med fysiske handicap af Rigshospitalet og en dertil knyttet behandlingsbørnehave for fysisk handicappede hjerneskadede børn. Denne børnehave samarbejder med to behandlingsbørnehaver for fysisk handicappede hjerneskadede børn, som Københavns kommune driver.

Vest for Storebælt er der i tilknytning til institutionen "Solbakken", Århus amt, og dennes særlige daginstitution etableret et vejledningsarbejde for småbørn med fysiske handicap. Vejledningen omfatter forældrevejledning samt iværksættelse af pædagogisk og fysiurgisk behandling. Arbejdet foregår i børnenes hjem eller i daginstitutionen. Vejledningsarbejdet varetages af børnehavepædagoger og fysioterapeuter.

Øst for Storebælt kan småbørn med høre- eller kommunikationshandicap anmeldes af forældrene, sundhedsplejersken eller læger, hørecentraler, høreklunikker, børnehaver, o.s.v. til Børneklunikken, (undersøgelses- og vejledningsklunikken i København under Københavns magistrats 3. afdeling), Rådgivnings- og vejledningsarbejdet for disse småbørn omfatter:

Intensive blokkurser for forældre og børn 2 timer dagligt, individuel vejledning for børn og forældre i 1/2 - 1 time én eller to gange om ugen, individuel talekorrektion, tegnsprogkurser, stimuleringskurser for spædbørn, stimuleringskurser for hørende børn af døve forældre, ugekurser for daginstitutionspædagoger samt landsdækkende ugekurser for sundhedsplejersker, konsulentbistand over for almindelige daginstitutioner samt forskellige former for forældrekurser. Vejledningsarbejdet varetages af særligt uddannede børnehavepædagoger i et vist omfang med speciallæreruddannelse.

Vejledningsarbejdet for børn med hørehandicap, bosat vest for Storebælt, deles mellem den særlige daginstitution ved Døveskolen i Fredericia, der varetager arbejdet på Fyn og i den sydlige del af Jylland, og fra den særlige daginstitution (§ 95a) ved Ålborgskolen, der varetager arbejdet i den nordlige del af Jylland.

Vejledningsarbejdet foregår hovedsageligt i barnets hjem el-

ler i daginstitution. Denne virksomhed suppleres med korterevarende observationsophold for børn (og forældre) på skolen samt kursusvirksomhed overfor forældrene.

5.3.2.4. Ændringer i reglerne for døgninstitutioner og revalideringsinstitutioner.

Bistandslovens § 96 vedrørende døgninstitutioner blev som følge af udlægningen ændret således, at amtsrådets forpligtelse til at sørge for de nødvendige pladser for børn og unge, der anbringes uden for hjemmet, nu også omfatter børn og unge, der på grund af vidtgående fysiske eller psykiske handicap har et særligt behov for pleje, behandling m.v.

Bistandslovens § 91 vedrørende revalideringsinstitutioner er tilsvarende ændret således, at amtsrådet skal sørge for, at der er mulighed for beskæftigelse på beskyttede virksomheder og lign. eller ved andre erhvervsmæssige foranstaltninger for personer, der af fysiske eller psykiske årsager m.v. ikke er i stand til at fastholde eller opnå normal beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv.

5.3.3. Statslige specialkonsulenter.

De særlige konsulentordninger for blinde, døve, tunghøre og vanføre er ved særforborgens udlægning opretholdt i statsligt regie, jfr. § 29, stk. 2. Samtidig er der ved udlægningen oprettet en konsulentordning for psykisk udviklingshæmmede.

De 5 konsulentordninger er etableret som selvejende institutioner, med hvilke staten har indgået overenskomst og med hver sin bestyrelse.

I socialstyrelsens vejledning nr. 1 af 26. januar 1980 "Om de statslige specialkonsulentordninger for fysisk og psykisk handicappede" er bl.a. beskrevet konsulentbistandens omfang samt specielle forhold vedrørende de enkelte konsulentvirk-

somheder. Konsulentordningerne indgår i et samarbejde med de kommunale og amtskommunale myndigheder omkring en klientrettet indsats, uden at der er tale om egentlig sagsbehandling.

Specialkonsulentordningerne medfører således ikke nogen begrænsning i kommuners og amtskommuners forpligtelse i henhold til bistandsloven, men de enkelte konsulenter kan i kraft af særlig sagkundskab medvirke til det nødvendige beslutningsgrundlag for den enkelte klient.

5.3.4. Udviklingen efter særforsorgens udlægning på småbørnsområdet.

Alle særforsorgens vejledningsordninger for småbørn blev ved udlægningen henført under de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger og disses socialcentre, idet dog den under taleforsorgen henhørende småbørnsvejledning blev henført under skole- og kulturforvaltningerne og dermed indpasset i den samlede virksomhed, som i henhold til folkeskoleloven står til rådighed for småbørn, med undersøgelse af, om der er behov for specialpædagogisk bistand og udøvelse af sådan bistand.

Under de amtskommunale socialcentre udøves vejledningen som nævnt enten direkte af socialcentret med hertil knyttede medarbejdere (f.eks. hjemmevejledere) eller fra vedkommende specialinstitutioner, f.eks. de særlige daginstitutioner. Hovedprincippet for vejledningsvirksomheden er, at der på det tidligst mulige tidspunkt i samarbejde med forældre og alle implicerede - lokale myndigheder - søges etableret relevante sundhedsmæssige, socialpædagogiske og sociale tilbud om støtte og behandling samt økonomisk bistand og aflastning m.v. Vejledningen tager således primært sigte på at støtte indsatsen i forældrehjemmet og forebygge ophold i døgninstitution.

Det er de lokale myndigheders forpligtelse i givet fald at inddrage bistand fra specialordninger tilknyttet det amts-

kommunale system, herunder fra lands- eller landsdelsdækkende ordninger, der omvendt står til rådighed for forældre og lokale myndigheder med specialstøtte.

Med den udbygning, der er i gang af den specialpædagogiske bistand til småbørn, tilvejebringes der yderligere muligheder for videre kontinuitet i den samlede indsats med hensyn til vejledning og bistand til småbørn med handicap i et nært samarbejde mellem social- og sundhedsforvaltningerne og skole- og kulturforvaltningerne i kommunalt og amtskommunalt regie, og i givet fald med de enkelte tilbageværende specialordninger i statsligt regie. Planlægningen af den samlede indsats er for tiden i gang i kommuner og amtskommuner og indgår i udbygningsplanlægningen for de forskellige områder.

Kapitel 6. De skolepsykologiske rådgivningers behov og muligheder for samarbejde med den sociale sektor.

6.1.1. Overordnede samarbejdsregler/- veje.

Udgangspunkt.

Med henblik på at skabe de bedst mulige udviklingsbetingelser for børn og unge i 0-18-års alderen må der etableres et samvirke mellem tilbud, der er til rådighed indenfor skolesektoren og de tilbud, der er til rådighed fra det sociale område og andre områder.

Der er, idet der nu og i fremtiden vil være tale om et i højere grad formaliseret samarbejde, behov for at undersøge mere grundlæggende organisationsstrukturer eller modeller for dette samarbejde.

Hensigten med at opstille modeller kan være mange. I dette tilfælde kan det være:

1. at sikre, at brugeren får det bedst mulige udbytte af de kommunale tilbud.
2. at sikre, at kommunen overholder sine lovmæssige forpligtelser,
3. at sikre, at forvaltningens opgaver i bred forstand løses og
4. at sikre, at et givet sagsområde kan styres politisk og administrativt set i forhold til sagsområdets omfang, kompleksitet og mangfoldighed.

Behovet for modeller for samarbejde mellem to forvaltninger opstår på baggrund af, at forvaltningernes styringsmæssige principper, sagsgange og kompetencer m.m. er forskellige.

Opstillingen af modeller, udover et rent beskrivende plan, vanskeliggøres af, at der kan være tale om to sæt af vanskeligt forenelige lov- og regelsæt. Dette vil i så fald spores på alle 3 administrative niveauer (centralt, regionalt og lokalt).

Administrative modeller for samarbejde kan ikke i sig selv løse organisatoriske problemer, der har udgangspunkt i vanskeligt forenelige regelsæt, men kan muligvis reducere dem. Ser man bort fra dette, vil eventuelle modeller indebære, at parterne gensidigt skal koordinere og samarbejde sig ud over grundlæggende organisatoriske vanskeligheder.

De respektive forvaltninger tager deres udgangspunkt i hver deres lovgivning. De respektive lovkomplekser (eller dele af dem) er i varieret grad rammelove. De gældende regler indeholder en række forpligtelser, som skal indfries af kommunen. Men herudover kan den enkelte kommune selv - ud fra befolkningsmæssige, geografiske m.m. karakteristika - op- og nedprioritere enkelte områder, selv organisere de ressourcer, som kommunen ønsker at råde over.

For at de forvaltningsmæssige ressourcer bruges og udløses så effektivt som muligt, tilrettelægges formaliserede sags- og henvisningsprocedurer. Disse skal endvidere sikre, at forvaltningen kan styre ressourcerne derhen, hvor man inden for de rammer, reglerne fastsætter, finder det politisk rigtigst.

De to forvaltninger råder hver især over ressourcer (økonomiske og personalemæssige), som kan udløses i forhold til den samme klient og måske endda i forhold til den samme problemstilling. Dette er baggrunden for ofte meget komplicerede kombinerede planer for indsats efter bistandsloven og folkeskoleloven.

Kapitel 4 og 5 indeholder bl.a. en nøjere gennemgang af de opgaver, der løses af henholdsvis skole- og socialsektoren over for børn og unge i alderen 0-18 år.

Hovedlinjer i opgavefordelingen mellem skole- og socialsektoren.

Der skal i denne forbindelse derfor kun nævnes hovedlinjer i opgavefordelingen mellem skole- og socialsektoren, således som denne fremgår af henholdsvis folkeskoleloven og bistandsloven.

Ifølge folkeskoleloven (§ 3 og 3a) skal der til børn, der har påbegyndt skolegangen, og hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte, gives specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Desuden tilbydes der efter regler fastsat af undervisningsministeren specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen. Endvidere kan undervisningsministeren godkende, at elever, hvis udvikling kræver en særlig vidtgående hensyntagen eller støtte, modtager undervisning i 11 år. Forslag til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand udarbejdes af skolepsykologisk rådgivning efter undersøgelse af barnet.

Ifølge skolestyrelseslovens § 1, § 8 og §§ 20-27 har kommunalbestyrelse, skolekommission og - i forhold til den enkelte skole - skolenævnet en generel tilsynsforpligtelse og gør f.eks. opmærksom på behovet for indgriben i de tilfælde, hvor skolens virksomhed afviger fra de gældende regler, herunder formålet med skolens virksomhed. Folkeskolens opgave er ifølge folkeskolelovens § 2, stk. 1, i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte elevs alsidige udvikling. Med ordet "alsidige" er det fremhævet, at

folkeskolen skal medvirke til udvikling af alle sider af elevernes personlighedsudvikling, ikke blot den intellektuelle, men også barnets følelsesmæssige, fysiske og sociale udvikling.

Ifølge bistsloven skal det sociale udvalg tilbyde enlige og familier vejledning og rådgivning (BL § 28). Vejledningen kan ydes alene eller i forbindelse med anden bistand, såsom økonomisk eller praktisk hjælp, støtte til udvikling eller genoprettelse af erhvervsevnen, samt pleje, særlig behandling eller opdragelsesmæssig støtte. I henhold til § 29 stiller amtskommunens socialcenter i fornødent omfang sagkyndige til rådighed og påtager sig i specielle tilfælde selv vejledningsarbejdet. De under socialstyrelsen hørende konsulenter for åndssvage, blinde, døve, tunghøre og vanføre bistår vejledere og særlig sagkyndige medarbejdere ansat under det sociale udvalg i primærkommunen og amtskommunens socialcenter. Desuden gælder der særlige regler for børn og unge (§ 32), ifølge hvilke det påhviler det sociale udvalg at føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn i kommunen lever, og at støtte forældrene med hensyn til børnenes opdragelse og pleje. Må det antages, at et barn trænger til særlig støtte, skal udvalget sørge for, at barnets forhold undersøges, i påkrævet fald af læge eller psykolog. Udvalget skal yde forældrene eller barnets forsørger særlig vejledning og støtte, når barnet har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold.

En lang række af de opgaver over for 0-18 årige, som påhviler skolesektoren (skolepsykologisk rådgivning) og socialektoren, kan løses inden for den ene forvaltning. I andre tilfælde er der behov for en koordination af begge forvaltningers rådgivnings- og støttetilbud eller en gensidig drøftelse af omfanget af behov for hjælp og udpegning af en person til den koordinerende indsats.

Ifølge såvel folkeskolelovens som bistandslovens formålsparagraffer skal det tilstræbes, at man i så høj grad som det er praktisk muligt anlægger et helhedssyn på barnets og familiens situation. Ønsket om altid som udgangspunkt at anvende helhedssynet vil ofte vanskeliggøres af de praktiske muligheder, herunder hvad det er muligt at bruge af tid til samarbejde omkring det enkelte barn og dets familie. Et grundsynspunkt må være, at informationsbaggrunden skal være tilstrækkelig for en afgørelse, og at det ikke er nødvendigt at indsamle og bearbejde alle tilgængelige oplysninger.

Regler om underretningspligt.

Et par af de regelsæt, der har væsentlig betydning for samarbejdet mellem de skolepsykologiske rådgivninger og den sociale sektor er undervisningsministeriets bekendtgørelse af 14. juni 1967 om fremme af god orden i skolerne og cirkulære af samme dato i tilknytning til bekendtgørelsen. Heri anføres, at henvendelse fra skolens side til børne- og ungdomsværnet (nu det sociale udvalg) - når der må antages at være behov for hjælpeforanstaltninger efter lov om børne- og ungdomsforsorgen (nu bistandsloven) til et barn - som regel kun kan finde sted gennem skolepsykologisk rådgivning eller efter aftale med denne.

Socialministeriet har i henhold til bistandslovens § 19 udsendt bekendtgørelse af 26. marts 1976 om underretningspligt over for det sociale udvalg efter bistandsloven som ændret ved bekendtgørelse af 19. juni 1979, hvori det pålægges personer, der udøver offentlig tjeneste eller hverv, at underrette det sociale udvalg, når de i deres virksomhed bliver bekendt med forhold for børn eller unge under 18 år, der må give formodning om, at barnet eller den unge har behov for social bistand. Det anføres i den foran omtalte bekendtgørelse fra undervisningsministeriet af 1967, at

underretningspligten er opfyldt for f.eks. en lærers eller en skoleleders vedkommende, hvis denne underretter skolepsykologisk rådgivning om sin formodning om et barns behov for social bistand.

Bistandslovens § 19 afløste en tidligere tilsvarende bestemmelse om underretningspligt, som undervisningsministeriet var opmærksom på ved udarbejdelsen af bekendtgørelsen i 1967. Bekendtgørelsesudkastet havde været til høring i det daværende ministerium for familiens anliggender, som ikke havde haft bemærkninger.

Ved skolestyrelseslovens ændring af 28. december 1979, herom nærmere i undervisningsministeriets cirkulære af 26. februar 1980, er bl.a. indført en ny bestemmelse i § 78 c, hvorefter undervisningsministeren er bemyndiget til at fastsætte regler om underretningspligt for nærmere angivne persongrupper, som i deres virksomhed får kendskab til personer med behov for specialpædagogisk bistand.

Bestemmelsen om underretningspligt tager navnlig sigte på læger, sundhedsplejersker, medarbejdere i social- og sundhedsforvaltningerne samt medarbejdere i børnehaver og lignende institutioner. Der er endnu ikke udstedt regler om underretningspligt i henhold til § 78 c.

Tavshedspligt - udveksling af oplysninger.

Også i mange andre tilfælde end der, hvor der er fastsat regler om underretningspligt, vil der være behov for et samarbejde mellem de forskellige sektorer for at afhjælpe en del børn og unges vanskeligheder. Dette forudsætter imidlertid, at der udveksles en række oplysninger imellem myndighederne, og problemet er derfor, i hvilket omfang de gældende regler om tavshedspligt stiller sig hindrende herfor.

De grundlæggende bestemmelser om tavshedspligt er straffelovens §§ 152 og 264 b, der omfatter alle i offentlig tjeneste eller hverv.

Bestemmelserne lyder således:

"§ 152. Røber nogen, som virker i offentlig tjeneste eller hverv, hvad han i tjenestens eller hvervets medfør har erfaret som hemmelighed, eller hvad der ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som sådan, eller udnytter han uberettiget sådan kundskab, straffes han med

stk. 2. Efter ovennævnte regler straffes også den, som efter at være fratrådt stillingen på nogen af de angivne måder forser sig med hensyn til tjenestehemmeligheder, som han i stillingen har erfaret.

Stk. 3."

"§ 264 b. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes personer, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv, eller som i medfør af offentlig beskikkelse eller anerkendelse udøver eller har udøvet et erhverv, såvel som sådanne personers medhjælpere, når de røber privatlivet tilhørende hemmeligheder, der er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed, medmindre de har været forpligtet til at udtale sig eller har handlet i uberettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv. Det samme gælder, hvis de uberettiget udnytter sådan kundskab."

Straffelovens § 157 omtaler straf for den, der virker i offentlig tjeneste eller hverv, og som gør sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse eller skødesløshed i tjenestens eller hvervets udførelse eller i overholdelsen af de pligter, som tjenesten eller hvervet medfører.

Af formulerede bestemmelser inden for skole- og socialområdet skal nævnes:

- a) For tjenestemænd i folkeskolen gælder tjenestemandslovens § 10, stk. 2: "Tjenestemanden skal iagttage tavshed med hensyn til de forhold, som han i medfør af sin stilling bliver bekendt med, og hvis hemmeligholdelse ifølge sagens natur er påkrævet eller bliver ham foreskrevet. Tavshedspligten ophører ikke med hans udtræden af tjenesten".
- b) Inden for bistandslovens område findes der ikke en udtrykkelig bestemmelse om tavshedspligt, men denne fremgår indirekte af lovens § 22, hvorefter: "enhver, der deltager i administrationen af denne lov, er ansvarlig efter borgerlig straffelovs regler om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv, selv om hvervet hviler på offentligt valg".

Justitsministeriets redegørelse.

Som svar på et spørgsmål fra folketingets retsudvalg i forbindelse med behandlingen af forslaget til lov om offentlige myndigheders registre redegjorde justitsministeriet for de gældende regler om tavshedspligt for personer i offentlig tjeneste eller hverv og disse reglers betydning for adgangen til at udveksle oplysninger imellem offentlige myndigheder.

Justitsministeriet belyste i den anledning den tradition, der har udviklet sig i dansk administration med hensyn til gennemførelsen af administrativ sagsforberedelse. I praksis tilvejebringer en forvaltningsmyndighed selv de nødvendige oplysninger til afgørel-

se af en sag, dels ved at fremskaffe oplysninger inden for samme myndighed, dels ved oplysninger, som efter anmodning stilles til rådighed af andre myndigheder.

Denne tradition må danne udgangspunkt for en stillingtagen til spørgsmålet om bedømmelse af tavshedspligtsregler. På baggrund heraf er det justitsministeriets opfattelse, at en anden forvaltningsmyndighed, for så vidt angår udveksling af oplysninger mellem forvaltningsmyndigheder, i almindelighed ikke kan anses som "uvedkommende", når oplysningen indhentes som led i varetagelsen af den rekvirerende myndigheds funktioner.

Det forekommer, at der fastsættes særlige regler, der begrænser en forvaltningsmyndigheds adgang til at udlevere oplysninger til brug for andre forvaltningsmyndigheders sagsbehandling.

Også i tilfælde, hvor der ikke er fastsat særlige regler, kan der imidlertid være tilfælde, hvor en myndighed er beføjet til at nægte at udlevere oplysninger, der er af betydning for en anden myndigheds behandling af en verserende sag.

Som eksempel på sådanne tilfælde peger justitsministeriet navnlig på:

- 1) Tilfælde, hvor det må tillægges væsentlig betydning for, at myndigheden kan opfylde sine funktioner på en tilfredsstillende måde, at der etableres et særligt fortrolighedsforhold mellem myndighedens personale og den personkreds, der betjenes, således som det f.eks. i vidt omfang gælder for så vidt angår forskellige typer af patient- og klientbehandlingssituationer, og
- 2) tilfælde, hvor en forvaltningsmyndighed efter lovgivningen har særlige tvangsmidler til sin rådighed til gennemtvungelse af privates oplysningspligt over for myndigheden (f.eks. adgang til at foretage ran-

sagning eller til at pålægge tvangsbøder), og hvor begæringen om medvirken til en anden myndigheds sagsbehandling fremsættes af en myndighed, der ikke har tilsvarende tvangsmidler til sin rådighed.

Men en forvaltningsmyndighed må også anses for beføjet til at afslå at stille oplysninger til rådighed for en anden myndighed ud fra en mere almindelig rimelighedsvurdering af, om oplysninger om privates forhold, der er tilvejebragt i anden anledning, bør udnyttes i den nu foreliggende sammenhæng.

Tilbage står spørgsmålet, om der i de netop anførte tilfælde, hvor en myndighed har ret til ikke at udlevere oplysninger, tillige gælder en pligt til ikke at udlevere disse oplysninger.

Efter justitsministeriets opfattelse må det antages, at der inden for det område, der er dækket af myndighedens "tavshedsret", findes en kerne, hvor myndighederne er undergivet en egentlig tavshedspligt også i deres indbyrdes forhold. Et strafansvar for overtrædelse af straffelovens §§ 152 eller 264 b må dog formentlig forudsætte en handlemåde i så åbenbar modstrid med "god forvaltningsskik", at den myndighed, til hvilken oplysningen er videregivet, klart må anses som "uvedkommende".

Sammenfattende er det herefter justitsministeriets opfattelse, at en forvaltningsmyndigheds udlevering - eventuelt i form af udlån af aktstykker - til en anden forvaltningsmyndighed af oplysninger, som må skønnes at have betydning for den anden myndigheds virksomhed, herunder for en afgørelse som den anden myndighed skal træffe, i hvert fald som hovedregel ikke vil kunne anses for stridende mod den almindelige tavshedspligt efter straffelovens § 152 og § 264.

Udvalgets overvejelser.

Udvalget må herefter konstatere, at der som udgangspunkt er adgang for forvaltningsmyndighederne til at udveksle oplysninger med de foran nævnte begrænsninger, såfremt det tjener et sagligt formål. Efter udvalgets opfattelse må det også gælde udveksling af oplysninger på dette område mellem to grene (skole- og socialsektoren) inden for kommunen.

Udvalget er samtidig opmærksom på, at reglerne om det sociale udvalgs selvstændige beslutningskompetence i konkrete (person)sager muligvis bevirker, at oplysninger fra sådanne sager - set fra skolesektorens side - må anses for at stamme fra en anden myndighed. Udvalget har dog ikke foretaget nogen nærmere undersøgelse af dette forhold eller de retlige konsekvenser heraf. Det er oplyst for udvalget, at bl.a. dette spørgsmål for tiden overvejes nærmere i et udvalg vedrørende tavshedspligt, nedsat af justitsministeriet.

Udvalget må konstatere, at der i et vist omfang er forhold i både skole- og socialsektoren, som kan lægge hindringer i vejen for at opnå et åbent og dermed i visse sammenhænge et mere tilfredsstillende samarbejde.

I de tilfælde, hvor et barn eller en klient har problemer, der implicerer både skole- og socialsektoren, forudsætter en tilfredsstillende behandling af problemerne, at der er åbenhed mellem de to sektorer vedrørende oplysninger, som de måtte sidde inde med. Denne åbenhed forvaltningerne imellem er bl.a. forudsat i undervisningsministeriets bekendtgørelse om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn i § 2, hvorefter bistanden må tilrettelægges i fornødent samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen med henblik på samordning med anden indsats fra denne forvaltning til barnet eller forældrene. Det er dog

et grundsynspunkt, at informationsbaggrunden skal være tilstrækkelig for en afgørelse, og at det ikke er nødvendigt at indsamle og bearbejde alle tilgængelige oplysninger.

En udveksling af oplysninger kan som nævnt ske, når det er nødvendigt eller hensigtsmæssigt af hensyn til sagsbehandlingen, og når offentlige hensyn, herunder hensynet til fortrolighedsforholdet mellem myndighed og klient, ikke er til hinder for det.

Socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven er et eksempel på en situation, hvor en klient har adgang til at kræve, at oplysninger, som han afgiver til vejlederen, ikke registreres eller videregives til andre medarbejdere i eller uden for forvaltningen, selv om disse har tavshedspligt. Der er dog særlige regler om børn og unge, jfr. samme cirkulæres pkt. 33, hvorefter det sociale udvalg har en videregående myndighed end over for andre klienter og skal træde til, hvor indgreb i forældremyndigheden er nødvendig, jfr. det tidligere nævnte om underretningspligt.

Det er udvalgets opfattelse, at problemerne vedrørende udveksling af oplysninger imellem myndighederne reduceres, såfremt der udvises størst mulig åbenhed over for barnet og dets forældre, og udvalget anbefaler derfor, at alle oplysninger, der nedfældes, som udgangspunkt bliver tilgængelige for barn og forældre, jfr. principperne i lovgivningen om offentlighed i forvaltningen. Dette gælder også spørgsmålet om videregivelse af oplysninger til andre myndigheder, og ved at sikre sig forældrenes samtykke hertil vil de problemer, som tavshedspligten indebærer på dette område, i vidt omfang bortfalde.

6.1.2. Kompetenceregler vedrørende folkeskolens specialpædagogiske bistand.

Kompetenceveje, jfr. bilag 7.

Småbørn (undtagen børnehaveklassebørn).

Efter en undersøgelse foreslår skolepsykologisk rådgivning eventuelt specialpædagogisk bistand og vurderer bl.a. bistandens karakter (specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1, eller specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.)

Beslutningen om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 1 træffes af kommunalbestyrelsen. Beslutning om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2 træffes af amtsrådet.

Skolebørn (herunder børnehaveklassebørn).

Efter en undersøgelse foreslår skolepsykologisk rådgivning eventuelt specialpædagogisk bistand og vurderer bl.a. bistandens karakter som nævnt ovenfor.

Beslutning om henvisning til specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk.1 træffes af lærerrådet, jfr. skolestyrelseslovens § 62. Finder lærerrådet, at eleven har behov for specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk.2, sendes sagen til kommunalbestyrelsen, der træffer beslutning om, hvorvidt den vil indstille til amtsrådet at træffe afgørelse om specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2. Amtsrådet træffer herefter afgørelse om, hvorvidt eleven har behov for specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Delegationsveje.

Lærerrådet kan bemyndige elevens lærere til at træffe afgørelse om de forhold, der efter skolestyrelseslovens regler m.v. er henlagt til lærerrådet.

Kommunalbestyrelsen kan bemyndige udvalg eller forvaltningen til at træffe de beslutninger, der efter skolestyrelseslovens regler m.v. er henlagt til kommunalbestyrelsen. Tilsvarende gælder om delegation af de beføjelser, der er henlagt til amtsrådet.

6.1.3. Kompetenceregler vedrørende bistanndsloven.

Kompetenceveje.

Medmindre andet er bestemt for de enkelte hjælpeforanstaltninger, er det det sociale udvalg i opholdskommunen, der træffer beslutning om ydelser efter bistanndsloven. Dette gælder f.eks. inden for kontanthjælpsreglerne for hjælp til at få dækket nødvendige merudgifter ved forsørgelsen af børn og unge under 18 år med et fysisk eller psykisk handicap, for hjælp til uddannelse, samt hvor der i særlige tilfælde ydes hjælp til afholdelse af udgifter, der står i direkte sammenhæng med henstillinger eller pålæg, der meddeles af offentlige myndigheder, typisk det sociale udvalg, med hensyn til et barns pleje eller behandling, opdragelse, uddannelse eller arbejde.

Døgninstitutioner for børn og unge, herunder for børn og unge, der på grund af et vidtgående fysisk eller psykisk handicap har et særligt behov for pleje, behandling m.v., er administrativt henlagt til amtsligt regie, men bestemmelse om optagelse i en institution træffes af det sociale udvalg i barnets opholdskommune. Der skal så vidt muligt forud for anbringelsen indhentes en udtalelse fra socialcentret i den amts-

kommune, hvor opholdskommunen er beliggende. Anderledes er det med optagelse i de særlige daginstitutioner, hvor børn og unge med vidtgående fysiske eller psykiske handicap tilbydes støtte i form af socialpædagogisk påvirkning og behandling samt specialpædagogisk indsats. Disse institutioner er ligeledes amtslige, men her er det amtskommunens social- og sundhedsforvaltning, der træffer bestemmelse om optagelse efter indstilling fra det sociale udvalg i opholdskommunen.

Delegationsveje.

Når det sociale udvalg er tillagt en besluttende myndighed, jfr. eksemplerne ovenfor, vil denne kompetence i vid udstrækning, afhængigt af lokale forhold, være uddelegeret til social- og sundhedsforvaltningen.

Tilsvarende gælder om delegation af de beføjelser, der er henlagt til amtskommunens social- og sundhedsudvalg.

Undtagelser herfra er beslutninger om foranstaltninger, hvor det direkte i den enkelte lovbestemmelse er nævnt, at disse skal træffes i et møde i det sociale udvalg.

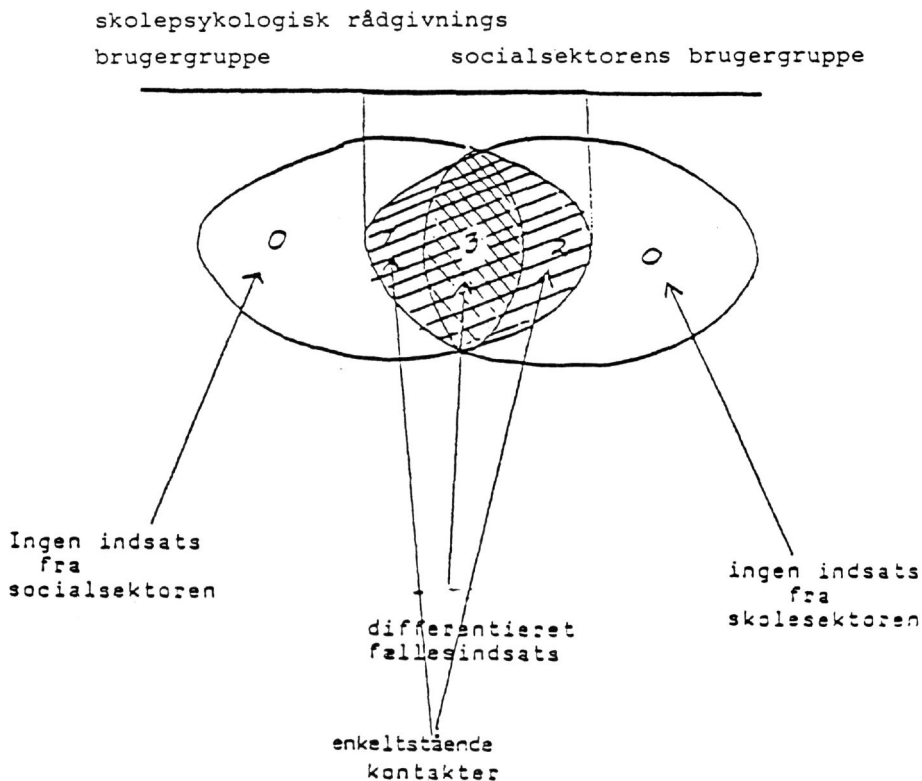
Eksempler herpå er tilfælde, hvor forældremyndighedens indehaver ikke ønsker en hjælpeforanstaltning iværksat. Dette kan være henstilling eller pålæg med hensyn til barnets pleje eller behandling, opdragelse, uddannelse eller arbejde, beskikkelse af personlig rådgivning for barnet eller anbringelse af et barn uden for hjemmet. Anbringelse udenfor hjemmet uden samtykke kan dog kun iværksættes eller opretholdes, når betingelserne i bistsandslovens afsnit VIII er opfyldt.

6.1.4. Praktiske samarbejdsveje.

Skolepsykologisk rådgivnings samarbejdsrelationer til social- og sundhedsforvaltningen i primærkommunen og skole- og socialsektoren i amtskommunen vil i praksis være en kontakt til bistandskontorets sagsbehandlere og - på det amtskommunale plan - til amtsskolepsykologen og socialcentret.

6.2. Overordnede principper for samordningen, herunder en gennemgang af eksisterende begreber.

Skolepsykologisk rådgivning må i det daglige - udover de angivne regler om samarbejde - arbejde med en række mere uformelle principper, når der er behov for at inddrage den sociale sektor i en sag om eventuelle støtteforanstaltninger til børn og unge i alderen 0-18 år. Samarbejdsbehovet kan illustreres således:

Denne model siger intet om de to sektorers (relative) tidsforbrug og/eller ressourceforbrug på området.

For aldersgrupperne 0-6, 7-16 og 17-18 år vil der kunne være forskelle med hensyn til overlappingsområder mellem social- og skolesektor. Et eksempel herpå er daginstitutionerne for 0-6 årige, der ligger i socialt regie, men hvor bekendtgørelsen om specialpædagogisk bistand til småbørn nu pålægger skoleforvaltningen at forestå denne, hvilket i forhold til tidligere må medføre mere samarbejde (også) inden for denne alderskategori.

Hovedparten af arbejdet i skolepsykologisk rådgivning og socialsektoren kræver ikke den anden forvaltnings medvirken (mærke 0—0).

Det enkeltskraverede område kan angive en sag startet i skoleregie (1) - hvor enkeltstående kontakter til socialsektorens medarbejdere er tilstrækkelige og (2) en sag tilsvarende startet i socialt regie.

Det dobbeltskraverede areal (3) angiver de sager, hvor intensiv fælles indsats er påkrævet eventuelt i form af behandlingsmøder, fælles hjemmebesøg, fælles oplæg eller fra den ene sektor oplæg til beslutning i den anden sektor.

Modellen kan tilsvarende anvendes til at illustrere et udviklingsforløb kendt fra praksis, hvor en sag hos socialsektorens sagsbehandler kan vedrøre kon-tanthjælp til en mor (0), hvis barn omtales med udviklingsmæssigt problematiske træk og evt. har behov for specialpædagogisk bistand. Efter aftale med mode-ren kontaktes derfor skolepsykologisk rådgivning (2), som efter undersøgelse kan afkræfte de nævnte proble-mers eksistens eller kan videreføre sagen som (1) el-ler som (3) i nært samarbejde med sagsbehandleren.

Udover formelle regler og den formelle organisation af samarbejdet mellem den skolepsykologiske rådgivning og bistandsafdelingen er det hensigtsmæssigt, at man i det daglige samarbejde iagttager en række hensyn. De hensyn, der anføres her, kan registreres de steder, hvor man traditionelt har haft et højt udviklet samarbejde. Disse hensyn løser i stor udstrækning de afgrænsningsproblemer, der vil være i ethvert formelt system.

Behov:

Al bistand må primært tage udgangspunkt i brugerens situation.

Helhed;

Problemer må ikke ensidigt defineres ud fra én, f.eks. medicinsk, social, personlighedspsykologisk eller pædagogisk synsvinkel. Der må være tale om en helhedsbetragtning, hvori klientens oplevede problem re-spekteres som udgangspunkt.

Tilsagn;

I alle sager, hvor sagsbehandlingen bevæger sig fra et orienterende plan til et behandlende plan, forudsættes det, at forældrene og eventuelt den unge er informeret om, at andre parter involveres. Så vidt muligt bør der foreligge accept.

Koordination;

I ethvert system og i samarbejde mellem de forskellige forvaltninger må indsatsen samordnes, således at parallelle behandlingsforløb og undersøgelser af samme forhold på grund af formelle regler undgås.

Fleksibilitet;

Indsatsen må altid forløbe ud fra den særlige problemstilling, der foreligger. Der må i være plads til forskellige løsninger, opstået igennem erfaringsudveks-

lingen, ligesom der efter aftale må være mulighed for, at den, der har de bedste forudsætninger for at være kontaktperson til barnet/familien får ansvaret for, at sagen følges op.

Kontinuitet:

Det må principielt være således, at person-, institutions- og forvaltningsskift undgås i det omfang det er praktisk og lovgivningsmæssigt muligt. Desuden må der være konsekvens i udførelsen af behandlingsplaner og -forløb.

I diskussionen af samarbejdsform kan der være en tendens til at lægge hovedvægten på de strukturelle aspekter, d.v.s. samarbejdsorganisationerne, kompetencefordeling, informationsveje m.v., fremfor indholdsaspekter, d.v.s. hvilke opgaver er det nødvendigt at samarbejde om, og procesaspekter, d.v.s. på hvilken måde er det naturligt at samarbejde og hvem skal gøre det og hvordan. En god samarbejdsform vil være karakteriseret af balance mellem disse tre aspekter.

En yderligere indfaldsvinkel til denne problematik kunne være at betragte samarbejdet placeret på et kontinuum, fra den mest primitive form med få formelle kontakter, få formelle regler og få fælles opgaver til et meget komplekst samarbejde, hvor afgrænsningerne mellem de to forvaltninger er ubestemte med mange både formelle og uformelle kontakter, med mange uformelle regler (eller samarbejdsvaner) og mange fællesopgaver. Alle kommuner vil kunne placeres på et sådant kontinuum.

Intensiteten af samarbejdet må rette sig efter, hvilke opgaver der skal løses i fællesskab, hvor højt opgaverne kan prioriteres, hvilken tid der er til rådighed for samarbejdet, og hvilken faglig kompetence man råder over.

Et udgangspunkt for analyse kunne være informations-tiltag, formelle og uformelle samarbejdsstrukturer, beslutningsstrukturer og omfang af fællesopgaver.

Niveauer i samarbejdet.

Det kan være en fordel at betragte samarbejdsfunktionerne som niveaudelt. Disse niveauer falder ikke nødvendigvis sammen med forvaltningernes administrative niveauer, og de er heller ikke bundet til faste organisatoriske enheder. Der må mellem de korresponderende niveauer i hver forvaltning være direkte kontakt, d.v.s. at den naturlige forbindelsesvej er mellem de instanser/personer, der har direkte ansvar for opgaven, og ikke via f.eks. forvaltningscheferne. Det må samtidig sikres, at informationen "lodret" imellem niveauerne er tilfredsstillende.

I rådgivende arbejde med børn/klienter og deres hjem er et afgørende, kritisk punkt i samarbejdet mellem de to sektorer spørgsmålet om rækkevidden af aktuel og ajourført viden hos den enkelte sagsbehandler i socialsektoren eller den enkelte medarbejder ved skolepsykologisk rådgivning - om hvad man lokalt kan tilbyde i den anden forvaltning eller hvor man kan få oplysning herom.

Det er i mødet mellem den enkelte medarbejder og et barn/et barns forældre, at samarbejdet imellem de to forvaltninger (og samarbejdet internt i forvaltningen eller i rådgivningen) giver sig praktisk udslag i en kvalificeret rådgivning i situationen.

Sagsniveau.

Denne indsats har direkte til hensigt at øge brugerens mulighed for at ændre sin situation. Funktionen varetages på det sagsbehandlende plan af de relevante

medarbejdere i de to sektorer. Besiddes der ikke tilstrækkelig faglig kompetence, inddrages denne, inden for rammerne af gældende regler. Inden for disse rammer finder samarbejdet sine særlige former, bestemt af personkendskab, kendskab til systemets muligheder og rutiner.

Omfanget af samarbejdet er bestemt af formelle og uformelle retningslinjer, hvor personligt kendskab til hinanden til dels kan udfylde et behov for formelle regler, uden at disse sidste kan undværes som rammer og overordnet vejledning i processen.

På dette niveau tages kontakt med de mennesker, der til daglig har forbindelse med barnet/familierne, f.eks. sundhedsplejersker, daginstitutionspersonale og lærere samt praktiserende læger og instanser i og uden for kommunerne.

Planlægnings- og prioriteringsniveau.

Her lægges retningslinjerne for den konkrete udvikling af samarbejdet, og opgaver prioriteres i forhold til hinanden. På dette niveau tages alle generelle og principielle problemer op.

På dette niveau indgår skolevæsenets leder og som rådgivere den ledende skolepsykolog og repræsentation fra fælleslærerrådet samt socialforvaltningens leder/afdelingsledere/bistandsafdelingens leder samt specialister (f.eks. psykologen, den pædagogiske konsulent for daginstitutionerne og specialundervisningskonsulenter ved skolepsykologisk rådgivning).

Generelt beslutningsforberedende niveau.

Ansaret for den generelle information og forberedelse af generelle beslutninger påhviler dette niveau.

Organer, der er repræsenteret på dette niveau er social- og skoleudvalg (skolekommission) hver med deres rådgivere i forvaltningernes (i skolesektoren også fælleslærerrådet).

Beslutningsniveau.

Instansen på dette niveau er kommunalbestyrelsen.

Her træffes beslutningerne om serviceniveau, retningslinjer for udbygning og ansvarsfordeling.

Udvalget anbefaler, at der i hver kommune udarbejdes konkrete bestemmelser om, hvorledes samarbejdet skal praktiseres under hensyn til de lokale personaleresourcer.

I bilag 9 angives en række punkter, der vil kunne medtages i sådanne bestemmelser.

I afsnit 6.3 nedenfor beskrives konkrete samarbejdsrelationer knyttet til de forskellige faser i en sags forløb. Enslydende begreber bruges forskelligt i henholdsvis skole- og socialsektoren. For at sikre så god en forståelse som muligt af, hvad der foretages i disse faser, har udvalget defineret følgende væsentlige udtryk således:

1. Indstilling.

Begrebet indstilling bruges i skolesektoren om det forhold, at en hjælptrængende bliver vist hen til

en instans, som er forpligtet til at undersøge hjælpebehovets karakter og de mulige løsningsforslag, og som endvidere har en forpligtelse til at opstille konkrete løsningsforslag i tilslutning til den skolepsykologiske rapport. Indstillingen sker i form af en formaliseret skriftlig procedure.

Begrebet indstilling bruges i socialsektoren om den handling at foreslå en konkret foranstaltning med tilhørende økonomiske ressourcer, efter at en undersøgelse af mulige løsninger har fundet sted. Indstillingen sker til et besluttende organ via en formaliseret skriftlig procedure og effektivering af den beslutning, som følger efter indstillingen.

2. Henvisning.

I skolesektoren bruges begrebet henvisning om den handling på grundlag af skolepsykologisk rådgivningsrapport og forslag at beslutte at yde en hjælptrængende person den relevante hjælp, hvad angår form, indhold og omfang. Henvisning bruges således i den fase af en proces, hvor en undersøgelse har fundet sted, og hvor forslag til foranstaltning er overvejet. Ved "henvisning" udløses hjælperessourcerne.

I socialsektoren bruges begrebet henvisning om det forhold at give en hjælpsøgende oplysning om, hvilke hjælpemuligheder der findes - f.eks. at give rådgivning om spektret af tilbud og deres forskellige karakteristika. Denne virksomhed indebærer ingen skriftlig procedure, således at den hjælpsøgende uden videre er i stand til at opsøge den eller de af de oplyste muligheder, som vedkommende finder brugbar. Denne rådgivning indebærer ingen forpligtelse for de nævnte "tilbud" til at tage problemet op. Den pågældende kan i øvrigt forlange, at der ikke nedskrives noget eller tages kontakt til andre (bistandslovens § 17).

3. Indberetning.

Begrebet indberetning bruges i begge sektorer om den almene borgerpligt at gøre den relevante ansvarlige myndighed opmærksom på, at en given person lever under forhold, der giver formodning om, at samfundets forskellige hjælpeforanstaltninger bør sættes i værk. Indberetning bruges således om den handling at gøre ansvarshavende opmærksom på, at ansvaret skal forvaltes i en konkret sag.

Indberetning er en almen pligt for borgerne, men skærpet for de ansatte i begge sektorer. Indberetning indebærer ingen forpligtelse for modtageren til at iværksætte konkrete løsninger, men udelukkende til at påtage sig ansvaret for en videre sagsbehandling - herunder også til ikke at foretage sig noget.

4. Underretning.

Begrebet underretning har ligeledes fælles betydningsindhold i de to sektorer. I socialministeriets cirkulære af 28. juni 1979 sidestilles begrebet "underretning" delvis med "indberetning" og har derfor stort set samme karakter hvad angår forpligtelsen til at sikre muligheden for ændring af utilfredsstillende levevilkår.

5. Orientering.

Begrebet orientering bruges også oftest enslydende i de to sektorer om det forhold at give oplysning videre til andre potentielt involverede parter i et sagsforløb om en sags opståen og mulige løsninger samt mulige langsigtede konsekvenser. Orientering er ikke regelfæstet og sker ofte ikke i form af en formaliseret papirgang. Den indebærer ingen forpligtelse til opfølgning for den part, der modtager orienteringen.

En afklaring af begreberne - som på nogle punkter er overensstemmende i de to sektorer og på andre punkter er i direkte indholdsmæssig modstrid med hinanden - vil medvirke til et mere gnidningsfrit samarbejde mellem de to sektorer omkring løsning af problemer for borgerne.

6.3. Samarbejde mellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen.

Kommunens skolepsykologiske rådgivning og rådgivning i henhold til bistandsloven, således som de er etableret under henholdsvis skoleforvaltningen og under social- og sundhedsforvaltningen, vil på en række områder og især i en række enkeltsager skulle supplere hinanden. I hver enkelt sag afgøres arten af de to forvaltningers bidrag til den samlede indsats af den sagkundskab, de hver især råder over, mens omfanget hver gang er bestemt af pågældende persons særlige situation og behov. Der vil være sager, der alene kræver en bistand fra skolesektorens side og andre, der kun kræver indsats fra socialsektoren. Men her imellem vil der være en række tilfælde, der kræver en samlet, koordineret indsats, jfr. afsnit 6.2. Det er disse situationer, der er grundlaget for beskrivelsen i dette afsnit.

Da samarbejdet mellem de to sektorer i vid udstrækning bestemmes af hvilken fase i et sagsforløb, man er i, vil beskrivelsen af samarbejdets muligheder og behov blive knyttet til dette forløb.

6.3.1. Opsøgende arbejde.

Skolesektorens opgaver.

Skolepsykologisk rådgivning har formelt intet opsøgende arbejde, men for at sikre den i folkeskolelovens § 3a, stk. 1 og § 19 samt bekendtgørelsen om specialpædagogisk bistand til småbørn hjemlede ret, bør kommunen informere herom. For børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, gælder det, at den specialpædagogiske bistand er et tilbud, hvis effektivering bl.a. forudsætter, at forældre eller andre **har** henvendt sig hos skolemyndighederne og har fremsat anmodning herom. Når det drejer sig om børn i undervisningspligtig alder, har skolesektoren, dvs. skolekommissionen i henhold til folkeskolelovens pligt til

at sikre børns alsidige udvikling og en tilfredsstillende undervisning. For de børn, hvis udvikling kræver en særlig støtte, skal skolepsykologisk rådgivning gennem vejledning og forslag til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand medvirke til, at folkeskolelovens formål opfyldes.

Socialsektorens opgaver.

Social- og sundhedsforvaltningen skal i henhold til bistandsloven udføre et opsøgende og koordinerende arbejde. Denne forpligtelse fastslås i bistandslovens § 28 om den opsøgende virksomhed. Den opsøgende virksomhed uddybes i cirkulære om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven af 9. oktober 1975 og kan dels bestå i udplacering af medarbejdere i sociale boligselskaber, arbejdsformidlingen m.v., dels i at have et nært samarbejde med andre, der beskæftiger sig med børn og unge, bl.a. daginstitutioner, skoler, hospitaler, politi, læger m.v. Ansatte på disse områder skal på deres side i henhold til bistandslovens § 19 være opmærksomme på, om unge eller børn og deres familier har behov for hjælpeforanstaltninger i henhold til bistandsloven.

Social- og sundhedsforvaltningen bør således først og fremmest sikre, at de, som har kontakt med børn og unge, er informeret om bistandslovens muligheder, således at de, hvis pågældende ikke gennem sin egen virksomhed i tjenesten eller hvervet har rimelig mulighed for i tide at afhjælpe vanskelighederne, kan orientere de unge eller børnenes forældre om bistandslovens hjælpemuligheder, og eventuelt formidle en kontakt til social- og sundhedsforvaltningens sagsbehandler.

Her er tale om en orientering om bistandslovens muligheder, som den unge eller børnenes forældre kan gøre brug af, hvis de ønsker det.

6.3.2. Henvendelsesinitiativet

Forholdene i skolesektoren.

Ved en almindelig sagsgang, herunder ved indstilling til skolepsykologisk rådgivning, kan samarbejdsrelationerne i de enkelte led være forskelligartede, idet samarbejdsparterne, samarbejdets indhold og form vil være bestemt af den konkrete sags specielle behov. Den efterfølgende oversigt kan derfor ikke betegnes som udtømmende eller dækkende for alle sagers vedkommende.

Småbørn.

Barnets forældre kan henvende sig til den kommunale skoleforvaltning eller til den skolepsykologiske rådgivning med anmodning om specialpædagogisk bistand til barnet.

Forældrene kan også henvende sig til social- og sundhedsforvaltningen, der lader anmodningen gå videre til skoleforvaltningen.

Også andre med kendskab til barnet kan rette henvendelse til skolemyndighederne med henblik på fremsættelse af tilbud om specialpædagogisk bistand. Drejer det sig om et barn i børnehaveklasse, skal børnehaveklasselederens indstilling ske gennem skolens leder og med skolelægens påtegning.

Skolebørn.

Såfremt en lærer har formodning om, at et barn har behov for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, skal han tage initiativ til, at eleven bliver indstillet til undersøgelse ved skolepsykologisk rådgivning.

Initiativet til at indstille til undersøgelse kan også komme fra skolelægen, forældre og andre, som kender eleven, eller fra eleven selv.

Indstillingen til undersøgelsen foretages normalt af klasselæreren, der forud for indstillingen har drøftet elevens undervisningssituation med de øvrige lærere, elevens forældre og eleven selv. Indstillingen sendes med skolelægens påtegning gennem skolens leder **til** skolepsykologisk rådgivning.

Forholdene i socialsektoren.

Initiativet til at starte en social sag kan i forbindelse med social- og sundhedsforvaltningens eget opsøgende arbejde tages af forvaltningen selv. I forbindelse med samarbejde med andre instanser kan initiativet tages i fællesskab eller af samarbejdspartneren, altså hospitaler, læger, daginstitutioner, arbejdsformidling, politi, skoler, kriminalforsorg m.fl.

Herudover får social- og sundhedsforvaltningen henvendelser i form af anmeldelser i henhold til bistandslovens § 20, der fastsætter underretningspligt for enhver borger, der får kendskab **til**, at et barn lever under velfærdstruende forhold.

Men langt den største del af de børn og unge og disses forældre, der får social vejledning og behandling i social- og sundhedsforvaltningen henvender sig selv med henblik på rådgivning og bistand. Tilbud om sådan rådgivning og bistand omkring børnenes forhold og opdragelse vil blive givet af social- og sundhedsforvaltningen, også selv om henvendelsen i første omgang handlede om anden hjælp, f.eks. økonomisk bistand.

Muligheder og behov for koordinering.

Initiativet til at inddrage skolepsykologisk rådgivning ligger ofte hos forældrene. En lang række personer er imidlertid omfattet af pligt til at informere forældrene om de muligheder, der ligger hos myndighederne med henblik på konsultativ eller behandlingsmæssig bistand. Den skolepsykologiske rådgivning vil derfor til stadighed have behov for at være i kontakt med social- og sundhedsforvaltningens personale, praktiserende læger, sundhedsplejersker, sygehuse, vuggestuer, børnehaver og lign., der får kendskab til et barn, de skønner har behov for specialpædagogisk bistand.

Udlægningen af særforsorgen har medført, at undervisningssektoren har fået ansvaret for ydelse af specialpædagogisk bistand til en gruppe svært handicappede børn, over for hvem også socialsektoren har betydelige arbejdsopgaver og et betydeligt ansvar.

Samarbejds måder ved indberetning.

Generelt vil der i tilfælde af problemer, hvori begge forvaltninger er inddraget eller bør inddrages, i samarbejde med forældrene eller med forældrenes accept blive indhentet oplysninger af betydning for sagens videre forløb. Om nødvendigt bør der allerede

fra dette tidspunkt i fællesskab mellem medarbejderen fra skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen opstilles en plan for sagens videre forløb, herunder hvem der er koordinator, jfr. afsnit 3.5 nedenfor, samt hvem, der fra henholdsvis skolepsykologisk rådgivning og fra social- og sundhedsforvaltningen udfører hvilke opgaver.

6.3.3. Undersøgelse.

Opgaverne i skolesektoren.

Med udgangspunkt i indstillingen foretages undersøgelsen ifølge folkeskolelovens § 11, stk. 2, som udover samtaler med og f.eks. testning af barnet også omfatter samtaler med forældrene og pædagogerne/lærerne. For at den skolepsykologiske rådgivning kan danne sig et helhedsbillede af barnets situation, indgår der i undersøgelsen imidlertid også indhentning af nødvendige, yderligere oplysninger, hvorved f.eks. fritidsinstitutionerne, hospitaler, praktiserende læge, skolelæge, sundhedsplejerske og social- og sundhedsforvaltningen kan blive inddraget i nærmere belysning af sagen. I det videre undersøgelsesforløb kan andet sagkyndigt personale inddrages, f.eks. speciallæge og/eller amtets specialkonsulenter. Enhver undersøgelse ved skolepsykologisk rådgivning sker under ledende skolepsykologs ledelse, uanset hvilken medarbejder, der foretager den.

Den skolepsykologiske rådgivning sammenstykker de enkelte oplysninger fra den skolepsykologiske undersøgelse til en helhed, som derefter danner grundlaget for de videre overvejelser i sagen. Det er især i denne fase, at samarbejdsrelationerne udnyttes til at sammenkæde de informationer, der er nødvendige til vurdering af helhedssituationen. De oplysninger, der gives til skolepsykologisk rådgivning i forbindelse med en indstilling, udbygges i denne fase først og fremmest ved drøftelse med lærerne/ pædagogerne,

forældrene og barnet. Evt. suppleres disse oplysninger med yderligere informationer fra social- og sundhedsforvaltningen, læge, hospitaler, evt. specialinstitutioner, almindelige og særlige daginstitutioner m.v., jfr. i øvrigt foran afsnit 6.1.1. om forældreaccept i forbindelse med udveksling af oplysninger.

Socialsektorens opgaver.

I social- og sundhedsforvaltningen vil det være sagsbehandleren, der varetager undersøgelsesarbejdet, den sociale planlægning og det sociale arbejde i familien med eventuel støtte fra konsulenter i social- og sundhedsforvaltningen og/eller i amtets socialcenter.

I henhold til § 32, stk. 3 i bistandsloven påhviler der social- og sundhedsforvaltningen en undersøgelsesforpligtelse, når det må antages, at et barn trænger til særlig støtte. Undersøgelsesforpligtelsen gælder, uanset om forskellige forhold allerede er belyst gennem samarbejdspartneres (f.eks. skolepsykologisk rådgivnings) undersøgelser, men kan i tilfælde, hvor der er foretaget sådanne undersøgelser, bl.a. bygge på resultaterne af disse. Social- og sundhedsforvaltningens undersøgelser vil normalt omfatte samtaler med forældrene i hjemmet, med observation af barnets funktion i hjemmet og samspillet mellem forældre og barn, kontakt til læge, daginstitution, skole m.fl.

I bistandslovens § 32, stk. 3 pålægges det endvidere det sociale udvalg i påkrævet fald at lade barnet undersøge af læge eller psykolog. Såfremt man ikke i den pågældende social- og sundhedsforvaltning har en psykologisk konsulent, er amtskommunen forpligtet til fra socialcentret at stille sådan konsulentbistand til rådighed. Tilsvarende kan kommunens social- og

sundhedsforvaltning trække på pædagogisk konsulentbistand og specialrådgivning i forbindelse med børn med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, og når det drejer sig om særlig vanskelige anbringelser af børn og unge.

Muligheder og behov for koordinering og samarbejde om undersøgelsen.

Hvis forældre, klasselærer, sagsbehandler eller skolepsykologisk rådgivnings medarbejder mener, at der for en given elev foruden specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskoleloven også er brug for bistand af en sådan art, at den kun kan opfyldes i henhold til bistanndsloven, tager pågældende medarbejder ved skolepsykologisk rådgivning og den sociale sagsbehandler kontakt med hinanden, jfr. afsnit 6.2.

I undersøgelsen af barnets vanskeligheder og behov for bistand er det af afgørende betydning, at børn og forældre oplever bistand som en helhed. Der må derfor, inden den egentlige undersøgelse sættes igang og inden forældrene orienteres herom, mellem de to forvaltninger være en generel plan for sagsbehandlingen, indeholdende ansvarsfordeling og områder, der skal inddrages. Det er ligeledes vigtigt, at der er indgået sådanne aftaler, at forældrene nøgternt og reelt kan orienteres om, hvad undersøgelsens resultater eventuelt vil kunne danne grundlag for og herunder, i hvilket omfang de indhentede oplysninger vil blive kommunikeret til andre. Sagsbehandlingen må have en sådan karakter, at der skabes tillid hos brugeren.

6.3.4. Forslag til støtteforanstaltninger.

Skolesektorens opgaver.

Efter den skolepsykologiske undersøgelse udformes en rapport. Rapporten udmunder eventuelt i forslag til støtteforanstaltninger for barnet. Forældrene har ret til at blive gjort bekendt med rapportens indhold.

Dette sker typisk ved samtale mellem medarbejderen og forældrene. Rapporten tilsendes for skolebørns vedkommende skolens leder og skolelægen. Rapportens konklusioner er forinden drøftet med eleven og forældrene samt med klasselæreren og de specialundervisningslærere, der skal forestå en eventuelt specialpædagogisk bistand. Skolepsykologisk rådgivning stiller forslag om, under hvilken form og med hvilket indhold specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand bør gives. Desuden vurderes specialundervisningens karakter.

Den rapport, der udarbejdes af skolepsykologisk rådgivning i forbindelse med undersøgelse af småbørn, kan munde ud i et forslag om, hvilken specialpædagogisk bistand, der bør tilbydes for at hjælpe barnet. Forslaget udarbejdes efter samråd med forældrene, pædagogerne samt de specialundervisningslærere, der i givet fald skal stå for bistanden. Om nødvendigt, f.eks. vedrørende fritidsproblemer, drøftes forslaget endvidere med social- og sundhedsforvaltningen.

Socialsektorens opgaver.

Opgaverne kan i visse situationer begrænses til en henvisning til en anden myndighed eller instans, og der bør i så fald ikke afkræves klienten flere oplysninger, end hvad der er nødvendigt for at sikre, at henvisningen er korrekt. I andre tilfælde vil det være nødvendigt at indhente flere oplysninger såvel fra klienten selv som - med hans samtykke - fra andre instanser, såsom læge, hospital, skole, arbejdssted m.v.

Opgaverne kan, afhængigt af behovet, f.eks. bestå i samtaler om klientens eller familiens situation, bistand til at klare praktisk betonedede opgaver i hjemmet - og formidling af kontakt med andre myndigheder. Ofte indgår alle disse former for bistand i samme

sag, ligesom vejledning i en del tilfælde kombineres med andre hjælpeforanstaltninger i henhold til bistandsloven. Rådgivnings- og vejledningsvirksomhed knytter sig således nøje til de øvrige former for bistand, som bistandsloven omfatter: økonomisk eller praktisk hjælp, støtte til udvikling eller genoprettelse af erhvervsevnen samt pleje, særlig behandling eller opdragelsesmæssig støtte.

Bistanden gives i nogle tilfælde akut, men normalt søger sagsbehandleren dog først at opstille en plan over den bistand (behandlingsplan), som skønnes at ville kunne afhjælpe klientens vanskeligheder, samt over den nærmere fremgangsmåde, der må følges. De foreliggende muligheder drøftes igennem med klienten og eventuelt familien, således at de pågældende selv får lejlighed til at tage stilling til de forskellige problemer. Klienterne bør på denne måde opfordres til at tage aktivt del i planlægningen og samarbejdet, således at de ikke oplever vejledningen som noget udefra kommende, der overtager hele initiativet. Det må herunder fremhæves, at vejledningen er en bistand til klienterne til selv at klare problemerne og derfor normalt ikke må blive en permanent hjælpeforanstaltning, heller ikke i tilfælde, hvor det gennem en periode har været hensigtsmæssigt at give løbende vejledning.

Det er vigtigt, at klienten selv har en afgørende indflydelse på bistandens iværksættelse og forløb.

Ved opstilling af en behandlingsplan indgår en række momenter. Disse er beskrevet i bilag 2 side 68 f.

Sagsbehandleren har ansvaret for at inddrage andre samarbejdspartnere i vurderingen af indholdet i de nævnte momenter.

Sagsbehandleren laver herefter et forslag til en koordinerende behandlingsplan, der bl.a. indeholder en ansvars- og arbejdsfordeling mellem relevante samarbejdspartnere.

Muligheder og behov for samordning.

Når forslag om støtteforanstaltninger skal udformes, vil det af mange grunde være hensigtsmæssigt, at det sker i snævert samarbejde mellem medarbejderne i socialsektoren og ved den skolepsykologiske rådgivning.

Derved vil der dels være mulighed for at sikre den størst mulige imødekommelse af helhedssynet, og dels vil det herved være muligt at udnytte de faglige ressourcer i de to sektorer maksimalt.

Under sagsforløbet i en sektor inddrages eventuelt andre relevante personer/instanser som beskrevet i det foregående. Generelt må gælde, at alle instanser må være informerede om andres muligheder og være åbne for, at andres faglige baggrund kan bringe gavnlige, eventuelt nye aspekter ind i sagsbehandlingen, som bevirker et kvalitativt bedre behandlingsforslag. Endvidere gælder generelt, at forslag bør være tidsbegrænsede, i den forstand at de med mellemrum tages op til ny vurdering. Forslagene bør endvidere opstilles med mulige alternativer med angivelse af hver sine konsekvenser.

6.3.5. Beslutning.

Beslutning om bistand i henhold til folkeskoleloven og bistandsloven træffes efter de gældende kompetenceregler, jfr. tidligere afsnit herom.

Koordinatorfunktionen.

I sager, hvor et barns behov kun kan dækkes ved en samlet indsats fra begge sektorer, vil det være hensigtsmæssigt, at der fra én af sektorerne udpeges en koordinator af den samlede indsats. Drejer det sig om problemer, der overvejende kan løses inden for folkeskolelovens rammer, vil det typisk være en medarbejder fra skolepsykologisk rådgivning, der er koordinator. Drejer det sig om problemer, der overvejende skal løses i henhold til bistandsloven, er det sagsbehandleren, der vil være koordinator.

Hvad enten det drejer sig om småbørn eller børn i skolealderen, er det vigtigt, at koordinatoren samarbejder med alle implicerede parter. Det er ofte sådan, at familien, barnet eller den unge har opbygget en kontakt til bestemte personer, som det vil være u hensigtsmæssigt at bryde, hvorfor rollen som koordinator aftales på baggrund af konkret vurdering i den enkelte sag.

Den udpegede koordinator følger indsatsen og har ansvar for, at relevante samarbejdspartnere holdes informeret om relevante oplysninger og at de inddrages, når dette skønnes nødvendigt.

Samtlige personer, der arbejder eller har kontakt med familien, kan via koordinatoren tage initiativ til at sammenkalde relevante samarbejdspartnere.

Såfremt en beslutning om en given hjælpeforanstaltning i det ene eller det andet forvaltningsområde direkte eller indirekte får konsekvenser i det andet, bør orientering gives til denne forvaltning.

Måder at samarbejde på i beslutningssituationen.

Især i denne fase, hvor der findes fastlagte bestemmelser for, hvor beslutningskompetencen vedrørende udlosning af ressourcer i systemet findes, er samarbejdsrelationerne begrænsede. Der kan derimod være tale om et koordineret oplæg til de besluttende instanser fra de samarbejdende parter omkring pågældende barn/familie. Ligeså kan det i fælles samarbejde være aftalt, at den ene del af behandlingsoplægget søges godkendt af den ene part, medens den anden part søger godkendelse af en anden del af behandlingsoplæggets gennemførelse.

6.3.6. Samarbejdet om den iværksatte støttes forløb og eventuelle ophør.

Når en foranstaltning er besluttet og iværksat, er der fortsat behov for gensidig orientering mellem sektorerne i de tilfælde, hvor foranstaltningen forudsætter et samarbejde - enten hvor den samlede indsats består af elementer fra hver af forvaltningerne, eller hvor en mulig supplerende indsats fra den anden forvaltning skønnes sandsynlig.

Uanset hvilken forvaltningsgren, der har hovedansvaret for opfølgningen af den iværksatte foranstaltning, findes der interne regler for rapportering af opfølgningen. For skolesektorens vedkommende skal iværksat specialpædagogisk bistand følges af skolepsykologisk rådgivning og vurderes med henblik på eventuel ændring - for småbørns vedkommende mindst 2 gange årligt og for skolebørns vedkommende mindst 1 gang årligt.

For socialsektorens vedkommende findes forskellige regler for opfølgning. Nogle af disse kan skærpes ifølge lokale aftaler. Hovedreglen er dog, at en iværksat foranstaltning skal vurderes hver 3. måned.

For begge forvaltningsgrenes vedkommende betyder reglerne om opfølgning en kortere eller længere skriftligt udformet konklusion.

Disse konklusioner bør udveksles i de tilfælde, hvor der findes et erkendt behov for samordning af indsatsen. Når konklusionerne peger på ændringer af den iværksatte foranstaltning, vil baggrundsoplysninger iøvrigt være nødvendige.

6.3.7. Efterbehandling/opfølgning.

Skolesektorens opgaver.

For en lang række af de elever, der har modtaget forskellige former for specialpædagogisk bistand og om hvem der har været behov for samarbejde med socialektoren, vil der være behov for opfølgning, hvor man uden at gribe direkte ind kan modificere undervisningssituationen og den sociale situation.

I langt de fleste tilfælde kan den opfølgning knyttes til dagligsituationen i form af forespørgsler til barnets klasselærer og ved lærerens forespørgsler til forældrene - som led i den almindelige forældrekontakt.

Det er her forudsat, at barn og forældre ved afslutning af specialpædagogiske foranstaltninger er orienteret både om, hvordan barnets situation vurderes, og om hvilke hjælpemuligheder, der fortsat vil være til rådighed.

I forbindelse med ophør af skolegang eller overgang til anden uddannelse påhviler der skolepsykologisk rådgivning et særligt ansvar for at orientere elev og forældre om hjælpemuligheder uden for folkeskolen. Denne rådgivning vil ofte give anledning til, at den modtagende institution kontaktes eller, som

det af og til er tilfældet, at en medarbejder fra skolepsykologisk rådgivning opsiger mulige videreuddannelsesmuligheder.

Der kan også være tale om, at skolepsykologen/medarbejderen ved den skolepsykologiske rådgivning deltager i planlægningen af det videre uddannelsesforløb.

Som et led i disse opgaver oplyses den unge og dennes forældre om muligheder for fortsat hjælp fra skolepsykologisk rådgivning.

Socialsektorens opgaver.

Sagsbehandleren må til stadighed sikre, at grundlaget for den planlagte bistand er ajourført, og de foranstaltninger, der er sat i værk, må justeres og vurderes på grundlag af ny viden eller viden om senere indtrufne omstændigheder. Sagsbehandleren kan iøvrigt gennem regelmæssig kontakt med lærere og med det skolepsykologiske team være med til at sikre kvaliteten af den indsats, der er nødvendig.

Samarbejdet, specielt omkring skolegangens afslutning.

Der kan i denne fase være tale om et tæt samarbejde eller også udelukkende være behov for en konsultativ bistand. Gennem blandt andet kuratorvirksomheden over for specialklasseelever og andre med sværere handicap har den skolepsykologiske rådgivning mulighed for at yde intensiv hjælp omkring skolegangens afslutning og i indtil 2 år efter, at eleven har forladt folkeskolen. Herudover vil der i forbindelse med afgang fra folkeskolen meget ofte være behov for indsats fra socialsektoren, navnlig over for den gruppe af elever, der har behov for en særlig indsats for at kunne gennemføre et uddannelsesforløb eller fastholde en normal erhvervsmæssig placering.

6.4. Samarbejdet mellem skolemyndigheder i kommuner og amtskommune om specialpædagogisk bistand til børn og unge i alderen 0 - 18 år.

6.4.1. Indledning.

Samarbejdet er her nødvendiggjort igennem den opdeling af opgaverne imellem kommunerne og amtskommunerne, der har fundet sted via folkeskolelovens § 19, stk. 1 og § 19, stk. 2. De i den forbindelse udsendte regelsæt består først og fremmest af:

- 1) Cirkulære om ændring af lov om folkeskolen m.v. af 31. oktober 1978.
- 2) Vejledende retningslinier af 22. oktober 1979 for henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.
- 3) Bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn.
- 4) Cirkulære af 26. februar 1980 om ændring af skolestyrelsesloven.

6.4.2. Behovet for samarbejde i sager om vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 19, stk. 2).

I bilag 8 er kompetencereglerne for et sagsforløb nærmere beskrevet. I det følgende beskrives de nødvendige samarbejdsrelationer i alle faser af en sag om vidtgående specialundervisning m.v. og dermed også i de faser, der ligger før der bliver tale om, at barnet bliver omfattet af folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Dette har sammenhæng med, at amtskommunen har en stor interesse i, at de nødvendige samarbejdsrelationer også i disse tidlige faser af en sag er beskrevet, idet der ellers ofte vil være tale om, at amtskommunen skal indhente supplerende oplysninger i forbindelse med en § 19, stk.2-sag for at tilvejebringe et rimeligt oplysningsgrundlag, hvorpå der kan træffes beslutning om vidtgående specialpædagogisk bistand.

Ligeledes har det stor betydning for de amtskommunale skolemyndigheder, at det i selve sagen er oplyst, hvilke instanser der iøvrigt har haft eller har forbindelse med det pågældende barns sag med henblik på hurtigst muligt at kunne etablere/fortsætte samarbejdsrelationer til disse instanser.

Sagsforløbet og de dertil knyttede samarbejdsrelationer kan opdeles i følgende faser:

6.4.2.1. Indberetningsfasen.

Det primære formål med samarbejdet mellem de implicerede sektorer er i denne fase at sikre, at de involverede personer er informerede om:

1. Hvem der skal indberettes til, om hvad, hvornår og i hvilken form.
2. Hvilke specialpædagogiske foranstaltninger, der kan tilbydes, og hvem der tilbyder dem.
3. Forandringer i de bestående foranstaltningsmuligheder med hensyn til indhold, sektor, tilhørsforhold, nye skemaer etc.

Information om indberetningsvejene.

Ofte vil de første til at erkende et handicap hos det lille barn være forældrene eller personalet i den primære sundhedstjeneste. Der vil derfor specielt i barnets første leveår være behov for løbende information til og samarbejde med fødeafdelinger, pædiatriske afdelinger, sundhedsplejersker, praktiserende læger og lægekonsulenter i social- og sundhedsforvaltningen.

Fra 2 - 3 årsalderen vil henvendelser om handicapkom-penserende foranstaltninger erfaringsmæssigt også komme fra personale i almindelige og særlige daginstitutioner, dagpleje m.v. Senere igen vil henvendelser naturligt komme fra skolen. Der vil derfor også være behov for løbende information til og samarbejde med disse personalegrupper.

Denne løbende information bør dække de muligheder for social- og specialpædagogisk indsats og specialpædagogisk bistand, som gives i de enkelte kommuner såvel som i den pågældende amtskommune. Informationen bør endvidere sætte ovennævnte personalegrupper i stand til at rådgive forældre om, hvor de skal henvende sig med hvilke problemer.

6 4.2.2. Sagsbehandlingsfasen.

For mange § 19, stk. 2-sager vil der være tale om, at alle tre sektorer (skole-, social- og sundhedsvæsen) på såvel kommunalt som amtskommunalt plan har haft eller får med en sag at gøre.

Når en skolepsykologisk rådgivning skal lave indstilling om vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand vil der således være tale om, at om ikke alle så dog mange af følgende personer eller institutioner ofte bør kontaktes og eventuelt inddrages i udformningen af et forslag til vidtgående specialundervisning. Der henvises herunder til overvejelserne omkring koordinatorfunktionen som beskrevet i afsnit 6.3.5.

- 1) Praktiserende læge
- 2) Pædiatrisk afdeling/evt. privat praktiserende pædiater
- 3) Børnepsykiatrisk afdeling/neurologisk afdeling
- 4) Sundhedsplejerske
- 5) Kommunal social sagsbehandler, herunder evt. psykologisk personale
- 6) Amtskommunal social sagsbehandler, herunder amtskommunens børnerådgivningscenter
- 7) Specialrådgivning ydet af lands- eller landsdelsdækkende skoler og undervisningsinstitutioner
- 8) Kommunal daginstitution via social- og sundhedsforvaltningen
- 9) Kommunalt og amtskommunalt skolevæsen
- 10) Særlige daginstitutioner via sagsbehandler
- 11) Amtskommunal døgninstitution via sagsbehandler
- 12) Amtsskolepsykologen, herunder de i undervisnings- og kulturforvaltningen ansatte konsulenter og psykologer.

6.4.2.3. Forslagsfasen.

Amtskommunen må her forvente at få en indstilling, der med baggrund i den forudgående sagsbehandling dækker følgende krav:

1) Forslag til foranstaltning.

Præcis, kortfattet og konkret beskrivelse af forslaget til vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand med anførsel af det generelle mål for forslaget, og hvorledes forslaget tænkes at kunne imødekomme elevens behov.

2) Beskrivelse af barnet.

Herunder en psykologisk beskrivelse og vurdering, der beskriver såvel barnets styrke som svage sider. I beskrivelsen bør også medtages iagttagelser foretaget

af forældrene og involverede personalegrupper. Barnets funktion bør beskrives både i skole, hjem og fritid.

Dette bør føre over i

3) Beskrivelse af barnets behov.

Disse bør beskrives ud fra konklusionen på beskrivelsen af barnet og gerne stilles op i punkter, der f.eks. vedrører hjem, fritid, skole.

4) Oversigt over andre instanser, der har været eller er i forbindelse med barnet, gerne bilagt væsentlige rapporter, udtalelser o.l.

5) Sammenfatning af de pædagogisk/psykologiske overvejelser, der med udgangspunkt i beskrivelsen af barnet, beskrivelsen af barnets behov, erfaringer med tidligere foranstaltninger m.v. har ført til det nu fremsatte forslag.

Vedrørende pkt. 2-5 bemærkes, at der alene bør medtages sådanne oplysninger, der har betydning for det stillede forslag eller den fortsatte specialpædagogiske bistand.

6.4.2.4. Beslutningsfasen.

Der henvises til undervisningsministeriets vejledning af 22. oktober 1979 om henvisning af elever til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2 og til bilag 7's beskrivelser af kompetenceregler.

6.4.2.5. Udførelsesfasen og opfølgningsfasen.

For at sikre, at de specialpædagogiske foranstaltninger udføres som besluttet og med regelsatte mellemrum tages op til vurdering er det nødvendigt, at ansvaret bliver klart placeret.

Efter de gældende regler bør amtskommunen sørge for, at udviklingen hos de elever, der modtager vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, følges af en skolepsykologisk rådgivning, som regelmæssigt bør drøfte elevens undervisningssituation med elevens forældre og med den eller de lærere, der forestår undervisningen. Foregår undervisningen indenfor den skolepsykologiske rådgivnings område, påhviler opfølgningsansvaret sædvanligvis denne rådgivning. Er barnet henvist til undervisning i en anden rådgivnings område er det ligeledes sædvane, at udviklingen følges herfra, dog under løbende kontakt med den rådgivning fra hvis område barnet er henvist.

Det er i mange tilfælde påkrævet, når det drejer sig om elever med vidtgående handicap for hvem amtskommunen har undervisningsansvaret, at amtskommunen supplerer de kommunale rådgivninger med økonomiske eller personelle ressourcer. Indhold og omfang af dette supplement vil være fastsat i overenskomst mellem amtskommunen og den eller de implicerede kommuner, jfr. nedenfor.

Amtsrådsforeningen finder, at ministeriets vejledning af 22. oktober 1979 alene, som det angives, er "vejledende retningslinier". For så vidt angår undervisning af elever på amtskommunale skoler, må der bestå en valgmulighed for amtskommunen til ved egen stab om fornødent at følge udviklingen hos de elever, der modtager vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

6.4.3. Overenskomst om vidtgående specialundervisning.

Efter gældende regler er det således amtskommunen, der har ansvaret for den vidtgående specialundervisning, og forpligtelsen omfatter både planlægning, henvisning, tilsyn og det bevillingsmæssige ansvar.

Således er det amtskommunen, der skal sikre sig, at udviklingen hos de elever, der enten i amtskommunalt eller primærkommunalt regie modtager vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, følges af en skolepsykologisk rådgivning, som regelmæssigt drifter barnets situation med dets forældre og med den eller dem, der forestår den pædagogiske indsats.

Efter folkeskolelovens § 20 etableres vidtgående specialundervisning i primærkommuner efter overenskomst imellem amtskommunen og én eller flere kommuner (§ 20 giver også amtskommunen mulighed for at indgå overenskomst med private skoler, en anden amtskommune eller med staten).

Der er ikke fastsat nærmere regler for udformningen af overenskomsten, der kan spænde fra at omhandle en enkelt elev til drift af en hel specialskole. Men det fremgår af de vejledende retningslinier fra august 1979 ¹⁾ vedrørende udarbejdelsen af udbygningsplaner for den vidtgående specialundervisning m.v., at også spørgsmålet om skolepsykologisk rådgivningsbetjening af elever med behov for vidtgående specialundervisning kan aftales.

1) En revideret vejledning er for tiden under udarbejdelse med henblik på revision af planlægningen pr. 1. januar 1984. De nævnte spørgsmål vedrørende overenskomster ventes ikke ændret.

6.5. Samarbejdet mellem de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger (socialcentre) og primærkommunerne vedrørende bistand i henhold til lov om social bistand til børn og unge i alderen 0 - 18 år.

6.5.1. Indledning.

Socialcentrene er oprettet under de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger, jfr. den sociale styrelseslovs § 17, stk. 2. Forvaltningerne, herunder centrene opgaver er tidligere beskrevet i kapitel 5.

Med hensyn til samarbejdet mellem amtskommuner og primærkommuner vedrørende bistand i henhold til loven om social bistand, kan der henvises til en række regler, som er nævnt i bilag 10. De i bilaget nævnte regler omhandler samarbejdet i personsager og vedrører således ikke det samarbejde, der finder sted i forbindelse med udbygningsplanlægning m.v.

6.5.2. Nogle generelle principper for samarbejdet ved amtskommunale ydelser i henhold til bistanndsloven.

Det fælles for de i bilag 10 nævnte regelsæt er, at de tilsigter en tæt opgavesammenhæng mellem det kommunale og amtskommunale plan, og at dette bl.a. viser sig i et tæt samspil på det sociale område mellem kommunens mere almene og amtskommunens mere specialiserede funktioner, både med hensyn til tilbuddet af foranstaltninger (rådgivning, institutioner m.v.) og med hensyn til de enkelte sagsforløb (visitation m.v.). Det kommunale og amtskommunale plan kan således supplere hinanden på alle områder, både i det individuelle sagsbehandlingsforløb og på det generelle planlægningsniveau.

F.eks. er det på børneområdet en kommunal socialudvalgsopgave at træffe beslutning om anbringelse på døgninstitution for børn og unge. Beslutningen forudsættes udøvet i samarbejde med vedkommende institution og med den amtskommunale social- og sundhedsforvaltning (socialcentret), hvorunder den generelle styring og det faglige tilsyn med institutionerne henhører. Når beslutningen om anbringelse på amtskommunalt styrede institutioner er placeret under kommunen, er det fordi det forudsættes, at alle de lokale foranstaltninger (rådgivning, familiestøtte, familiepleje, dagservice etc.) er indgået i vurderingen med henblik på at undgå anbringelse på f.eks. døgninstitution. Det forudsættes derfor også, at kommunens lokale service samarbejder med institutionen og familien/den unge under anbringelsen og står klar til at støtte familien/den unge i forbindelse med udskrivningen fra institutionen (udslusningsfasen).

Udover de gældende underretningsforpligtelser foregår der et samarbejde med skolepsykologiske rådgivninger ved ydelser i henhold til bistandsloven via de primærkommunale sociale udvalg, dvs. sagsbehandlere i social- og sundhedsforvaltningerne, som skal koordinere den sociale indsats. Samarbejdet nævnes eksplicit bl.a. i reglerne om bistand til børn og unge med vidtgående fysiske og psykiske handicap. Socialministeriets cirkulære af 28. juni 1978 nævner således i pkt. 28 det sociale udvalgs ansvar for - i samarbejde med de amtskommunale myndigheder og institutioner, herunder de særlige daginstitutioner, der er inddraget i bistanden til den enkelte - at tage de fornødne initiativer, f.eks. med henblik på konstatering af behov for iværksættelse af specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven.

Samarbejdet nævnes bl.a. også i socialministeriets cirkulære af 29. juni 1979, pkt. 31 i forbindelse med de særlige daginstitutioner. Institutionerne kan som led i observation og diagnosticering af børn og unge med vidtgående fysiske og psykiske handicap bl.a. påtage sig observation med henblik på konstatering af behovet for iværksættelse af specialpædagogisk bistand. Denne virksomhed betragtes som et led i den almindelige service, der endvidere kan omfatte indsats fra sundhedspleje, daginstitutioner, familiestøtte, støttepædagoger, pædagogiske konsulenter m.v. Endvidere ydes rådgivning og vejledning til personale på primærkommunale daginstitutioner, der modtager børn med vidtgående fysiske og psykiske handicap samt rådgivning og vejledning af forældre m.fl.

Inden for rammerne af regelsættene gør der sig en række forskelle gældende amtskommunerne imellem med hensyn til , hvorledes samarbejdet gribes an. Forskellene kan bl.a. skyldes forskelle i det niveau, amtskommunen har prioriteret at udbygge de enkelte foranstaltningsområder på, samt forskelle i socialcentrenes organisation og valgte modeller for samarbejde med kommunerne.

I forholdet til primærkommunerne finder man endvidere forskelle med hensyn til hvilke modeller, der anvendes i samarbejdet inden for den enkelte amtskommunes grænser. Forskellene kan bl.a. skyldes, at større og store kommuner i større udstrækning end små kan opbygge ^{en} egen ekspertise.

For det opsøgende og forebyggende arbejde i enkelt-sager gælder, at det stort set foregår i primærkommunerne, eventuelt med konsulentbistand fra socialcentret. Undtagelserne er børnerådgivnings- og amtsungdomscentre samt særlige daginstitutioner, der udover at yde konsulentbistand også har direkte klientarbejde med henblik på opsøgning og forebyggelse.

Hertil kommer det opsøgende og forebyggende arbejde omkring småbørn med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, der udføres gennem amtskommunernes særlige daginstitutioner, primært fokuserende på psykisk udviklingshæmmede børn.

Vejledning og rådgivning af børn og unge med vidtgående fysiske og psykiske handicap kan - hvis det primære handicap er psykisk udviklingshæmning - udføres af ansatte med specialviden i amtskommunernes socialcentre eller specialinstitutioner i samarbejde med den almindelige rådgivning og vejledning i primærkommunen. Den specielle rådgivning kan bl.a. vedrøre familiens og barnets holdning til handicappet, ægteskabelige problemer, forhold til søskende, legekamrater, seksuelle vanskeligheder, fritidstilbud m.v., økonomi, pleje, aflastning, beskæftigelse, bolig og hjælpemidler m.v. Desuden kan der ydes vejledning ved valg af beskæftigelse, herunder særlige egnede optræningsmuligheder.

Samarbejdet med primærkommunen er nødvendigt, bl.a. af hensyn til løbende justeringer af behandlingsplanerne.

Vestsjællands amtskommunes social- og sundhedsforvaltning dækker gennem Refsnæsskolens småbørnskonsulenter på landsplan vejledning i henhold til bistandsloven af småbørn med synshandicap.

Vejledning i henhold til bistandsloven af småbørn med hørehandicap dækkes vest for Storebælt i det sydlige Jylland af Vejle amtskommunes social- og sundhedsforvaltning med udgående vejledning fra den særlige daginstitution ved Døveskolen i Fredericia og for den nordlige del af Jylland med udgående vejledning fra den særlige daginstitution ved Ålborgskolen.

Øst for Storebælt dækkes vejledningen i henhold til bistandsloven af Børneklubben (undersøgelses- og vejledningsklubben i København under Københavns magistrats 3. afdeling.)

Vejledningsfunktioner omfatter for alle områderne vejledning i og til hjem, dagpleje/daginstitutioner.

Endelig kan de statslige specialkonsulentordninger for fysisk og psykisk handicappede, der omfatter konsulentordninger for blinde, døve, tunghøre, vanføre og psykisk udviklingshæmmede, og som yder rådgivning m.v. udover den, der gives i amts- og primærkommunerne, varetage funktioner bl.a. i forbindelse med rådgivning og behandlingsplanlægning m.v., jfr. socialstyrelsens vejledning af 26. januar 1980 om de statslige specialkonsulentordninger for fysisk og psykisk handicappede.

Ser man på det opsøgende og forebyggende arbejde mere generelt over for hele eller dele af befolkningen, sker der desuden en del direkte kontakt fra socialcentrets side, bl.a. gennem informationsmateriale, undervisning af sagsbehandlere o.lign.

Henvisninger/indberetninger til socialcentret sker via sagsbehandleren i social- og sundhedsforvaltningen i klientens opholdskommune. Der er undtagelser herfra, især vedrørende børnerådgivningscentre, særlige daginstitutioner og amtsungdomscentre samt statskonsulenterne, hvortil klienter har mulighed for at henvende sig direkte med ønske om rådgivning m.v.

Hvis sådanne personlige henvendelser resulterer i iværksættelse af behandlingsplaner, sker dette dog altid via en indstilling til og beslutning fra den kommunale social- og sundhedsforvaltning.

Det gælder iøvrigt, at der i de sager socialcentrene får henvist altid sker en vurdering i opholdskommunen af mulighederne for at yde hjælp inden for kommunens egne rammer. Da man på amtsniveau har en afgrænsning mellem social- og skoleforvaltningerne, der er parallel med den, der er gældende i kommunerne, vil der med andre ord altid forud for en henvendelse/indstilling til socialcentret være foregået en vurdering i social- og sundhedsforvaltningen i klientens opholdskommune.

Såfremt indstillingen gælder småbørn med vidtgående handicap, vil sagen ofte gå direkte fra primærkommunens social- og sundhedsforvaltning til amtskommunens social- og sundhedsforvaltning.

Dette gælder eksempelvis, når børnene er døve, blinde og psykisk udviklingshæmmede. Vejledningen vil så iværksættes gennem amtskommunens social- og sundhedsforvaltning.

Hvis indstillingen omhandler børn, der også har behov for specialpædagogisk bistand, vil sagen endvidere ofte forud være henvist og vurderet i samarbejde med skolepsykologisk rådgivning og skolesektoren iøvrigt, idet man må forudsætte dette samarbejde mellem de primærkommunale forvaltninger forud for henvendelsen til amtskommunens socialcenter.

Når der sker henvendelse til socialcentret vil der således, når bortses fra de personlige henvendelser, altid forud være foretaget en undersøgelse af klientens/ familiens forhold som grundlag for behovsvurdering og behandlingsplan. Der er ingen specificerede krav til sådanne undersøgelser, som skal være opfyldte forud for henvendelsen til socialcentret, idet det er overladt til de kommunale social- og sundhedsforvaltninger at vurdere, hvornår der er grundlag for henvendelse. En række socialcentre har dog udarbejdet

visitationsskemaer, der bruges som del af beslutningsgrundlaget ved anvisning af f.eks. døgninstitutionsplads, placering på revalideringsinstitution, særlige daginstitutioner o.lign. Der kan i sådanne skemaer indgå ønske om psykologvurderinger, givet af skolepsykologisk rådgivning, når der er tale om indstillinger til foranstaltninger for børn, eller de er udfyldt af psykologer ved social- og sundhedsforvaltningen i primærkommunen eller ved socialcentret. Såfremt der kan være behov for specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskoleloven, foretages der endvidere en undersøgelse af skolepsykologisk rådgivning, jfr. reglerne herom.

I de sager, hvor man kan forudse en stor grad af overlapning med hensyn til behov for hjælp fra både skole- og socialsektor, er der i flere amtskommuner nedsat såkaldte visitationsudvalg på tværs af social- og sundhedsforvaltningen og undervisnings- og kulturforvaltningen. Sådanne tværgående udvalg vedrører især børn med vidtgående fysiske og psykiske handicap. Begrundelsen for sammensætningen af de tværgående udvalg er, at de dels skal kunne indsamle informationer bredt om barnets forhold, dels skal kunne træffe beslutninger om foranstaltningsiværksættelse efter behov, dvs. sammenstykke hjælp uafhængigt af, hvilken sektor, der har kompetence til at beslutte iværksættelse af den fornødne hjælp. Herudover har der været ønske om at samordne ressourcerne. Visitationsudvalgene har ingen selvstændig kompetence i henhold til lovgivningen og indebærer således ingen ændringer i forhold til kompetencereglerne, jfr. tidligere afsnit herom.

6.6. Organisationen af de skolepsykologiske rådgivninger og social- og sundhedsforvaltningerne og de hermed forbundne samarbejdsforhold.

6.6.1. De skolepsykologiske rådgivninger.

De skolepsykologiske rådgivninger kan være organiseret på følgende måder:

a. Rådgivningen omfatter én kommune.

Den skolepsykologiske rådgivning organiseres som en del af kommunens samlede skolevæsen.

b. Fællesskabsoverenskomst.

Der oprettes en overenskomst imellem flere kommuner om den skolepsykologiske rådgivning. Kommunalbestyrelsernes funktioner varetages (som under b) af en fællesstyrelse bestående af et antal kommunalbestyrelsesmedlemmer fra de deltagende kommuner. Der oprettes derimod ingen fælles skolekommission, idet kommissionsfunktionerne henlægges til skolekommissionen i en af de deltagende kommuner.

c. Skoleforbundsoverenskomst.

Der oprettes en overenskomst imellem flere kommuner om den skolepsykologiske rådgivning. Kommunalbestyrelsernes funktioner varetages af en forbundsstyrelse bestående af et antal kommunalbestyrelsesmedlemmer fra de deltagende kommuner. Endvidere oprettes en forbundsskolekommission bestående af kommunalbestyrelsesmedlemmer og (forældrevalgte) skolenævnsmember fra de deltagende kommuner. Hjemlen til at oprette nye skoleforbund er bortfaldet.

d. Betalings- eller betjeningsoverenskomst.

Den skolepsykologiske rådgivning etableres af en enkelt kommune (som under a), men betjener mod betaling andre deltagende kommuner. Undervisningsministeriet fraråder oprettelse af en sådan ordning, fordi den ikke giver de betjente kommuner formel indflydelse på ordningens nærmere drift.

e. Amtskommunal organisation.

De skolepsykologiske rådgivninger er enkelte steder oprettet i amtskommunalt regie, således at personalet ansættes af amtskommunen, der afholder alle udgifter.

f. Særlige storbyordninger (Aarhus, Odense og Aalborg).

Kommunens skolepsykologiske rådgivning er opdelt i afdelinger. Hver af disse afdelinger ledes af en afdelingsleder under ansvar over for den ledende skolepsykolog. Det skolepsykologiske arbejde i den enkelte afdeling er organiseret som en primærkommunal skolepsykologisk rådgivning, dog med den begrænsning, at der ikke kan oprettes souschefstillinger, og at visse skolekonsulenter er fælles for flere afdelingskontorer.

6.6.2. Social- og sundhedsforvaltningerne.

Kommunalbestyrelsen nedsætter i overensstemmelse med § 17, stk. 1 i lov om kommunernes styrelse et udvalg til forvaltning af kommunens sociale, sundhedsmæssige og arbejdsmarkedsmæssige anliggender - det sociale udvalg. For kommuner, der har en magistratsordning, kan socialministeren godkende en særlig ordning til varetagelse af det sociale udvalgs funktioner.

I hver kommune oprettes en særlig forvaltning for de anliggender, der henhører under de ovennævnte organer - social- og sundhedsforvaltningen.

Ordet forvaltning omfatter ikke alene rent kontormæssige funktioner, men også den sagkyndige assistance, der skal tilknyttes kommunen i forbindelse med dens arbejde med de sociale og sundhedsmæssige områder, herunder også vejledning og rådgivning (foranstaltninger efter bistandslovens kapitel 7).

Indenfor grænserne af begrebet "en særlig forvaltning" har den enkelte kommune imidlertid adgang til at foretage den opdeling af den samlede forvaltning, den finder mest hensigtsmæssig.

Der er med andre ord variationer i social- og sundhedsforvaltningernes organisation kommunerne imellem, bl.a. som følge af forskelle i kommunernes indbyggertal, befolkningsstruktur, ressourcer m.v.

Det tætte samspil mellem det kommunale og amtskommunale plan bevirker endvidere, at det niveau, en amtskommune beslutter at lægge med hensyn til dækning af specialviden, specialinstitutioner m.v., har indflydelse på det grundlag, der må prioriteres på i kommunerne i den pågældende amtskommune. Omvendt har kommunernes udbygning indflydelse på amtskommunens grundlag for beslutning om serviceniveauet på forskellige områder.

Hertil kommer, at den enkelte kommunalbestyrelse og det enkelte amtsråd, respektiv de enkelte socialudvalg selv afgør, hvilke beføjelser man ønsker at overlade til de personer, der er ansat i kommunal eller amtskommunal tjeneste. Personalet har således ingen selvstændig, dvs. af kommunalbestyrelse eller

amtsrådet eller af de respektive socialudvalg uafhængig kompetence. Personalet handler i kraft af en udtrykkelig eller stiltiende delegation* fra det folkevalgte organ, der har det politiske ansvar for, at de kommunale eller amtskommunale opgaver udføres.

Det er med andre ord ikke muligt at angive nøjagtigt, hvorledes forvaltningen er organiseret, og hvilket niveau i en social- og sundhedsforvaltning der kan træffe beslutning i en given sag grundet forskelle i kommunernes kompetencefordelingsplaner.

Men der kan på grundlag af nedennævnte forudsætninger opstilles eksempler på samarbejdsmodeller, jfr. nedenfor afsnit 6.6.4.

6.6.3. Nogle forudsætninger for samarbejde imellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen samt forslag til ændrede bestemmelser herom.

6.6.3.1. Indledning.

Det skal indledningsvis fremhæves, at der er betydelige forskelle imellem kommunernes skolepsykologiske rådgivninger, også hvor der er tale om rådgivninger, der virker inden for den samme organisationsform. Tilsvarende er der som nævnt i forrige afsnit forskelligheder imellem de kommunale social- og sundhedsforvaltninger. Det er derfor ikke muligt at angive en bestemt og præcis beskrevet måde at samarbejde på. Der kan i stedet nævnes nogle forudsætninger for samarbejdet og på den baggrund gives nogle eksempler på, hvorledes samarbejdet kan gribes an.

*) Udtrykket "delegation" dækker det forhold, at det kompetente organ enten udtrykkeligt har overdraget udøvelsen af kompetencen eller - som det mindre - må anses for bekendt med og indforstået med, at kompetencen udøves af en anden (jfr. indenrigsministeriets betænkning nr. 894, 1980, Om Kommunale styrelsesformer og kommunalpolitikernes arbejdsvilkår m.v.).

Udgangspunktet er, at skole- og social- og sundhedssektoren har hver deres definerede opgaver i henhold til de respektive lovgivninger. Opgaverne er nøje beskrevet i betænkningens kapitel 4 og 5. Samtidig kan der i en række tilfælde være tale om overlapninger over for de elever/klienter, der har behov for bistand fra begge sektorer. Der er derfor brug for både en afgrænsning af hvilken sektor, der har ansvaret for hvad, og for en koordinering, hvor der er behov for dette.

Kommunens specialpædagogiske virksomhed må med andre ord tilrettelægges i samråd med forældrene og desuden i fornødent samarbejde mellem forvaltningerne med henblik på samordning med anden pædagogisk, sundhedsmæssig eller social indsats til barnet eller forældrene.

I praksis kan koordineringen og den klare afgrænsning strande på, at mange personer med mindre kendskab til hinanden skal medvirke, hvilket øger risikoen for dobbeltarbejde og med huller i hjælpesystemet til følge. Det må derfor præciseres hvem, der løser hvilke opgaver, og hvem, der sørger for, at indsatserne koordineres - på enkeltsagsplan og på de mere generelle niveauer.

Samarbejdet inden for den enkelte kommune kan hæmmes eller fremmes, afhængigt af, hvor meget kommunen motiverer til samarbejde mellem de to forvaltninger. F.eks. kan graden af delegation til sagsbehandlere være afgørende for, om der kan opstå et flydende samarbejde i sager, der omhandler børn, som har berøring med begge forvaltninger. Desuden kan der gennem f.eks. inddeling af kommunen i geografiske områder opnås en lettere personlig kontakt mellem forholdsvis få medarbejdere i de to forvaltninger.

6.6.3.2. Ansættelsesvilkår - Forslag til lovændring.

Et forhold, der ligeledes ligger til grund for samarbejdsmodeller mellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen, er de forskelle i ansættelsesvilkår, som gælder for tjenestemandsansatte i henholdsvis kommunen og folkeskolen, og som indebærer, at bl.a. skolepsykologer og skolekonsulenter ikke kan pålægges at udføre opgaver, som ikke er defineret i lovgivningen som folkeskolens, men som det påhviler social- og sundhedsforvaltningen at udføre. Der kan godt lokalt være udviklet en praksis med hensyn til, at skolepsykologer og skolekonsulenter udfører visse konsultative opgaver for social- og sundhedsforvaltningen, men det er et samarbejde, som til enhver tid kan afbrydes grundet ansættelsesbetingelserne.

De medarbejdere ved skolepsykologisk rådgivning, der mere fast kan yde konsultative opgaver udover skolesektoren, er kliniske psykologer og socialrådgivere. For overenskomstansatte personalegrupper gælder, at tjenestestedet kan ændres ved beslutning i kommunalbestyrelsen, hvis ansættelsesforholdene i det konkrete tilfælde ikke er til hinder herfor.

Udvalget foreslår en ændring af skolestyrelseslovens § 59 i form af et nyt stk. 3 i denne paragraf. Forslaget med tilhørende bemærkninger er optaget som bilag 1 til denne betænkning. For så vidt angår den nærmere udmøntning af bestemmelserne i lovforslaget henvises til bemærkningerne.

Efter udvalgets forslag til § 59, stk. 3, bemyndiges undervisningsministeren til at fastsætte regler for kommunalbestyrelsens adgang til at pålægge den ledende skolepsykolog og personale ansat under denne at medvirke ved løsningen af pædagogisk-psykologiske og klinisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsopgaver for kommunens social- og sundhedsforvaltning.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at ordningen skal optages i skoleplanen. Efter skolestyrelseslovens § 2, stk. 4, har undervisningsministeren adgang til at fastsætte regler om affattelse af skoleplaner, og efter folkeskolelovens § 24, stk. 2, har undervisningsministeren adgang til at fastsætte regler om grundlaget for normering af stillinger som tjenestemænd, timelærere og faste vikarer, herunder om antallet af tjenestemandsstillinger i forhold til det samlede normeringsgrundlag.

Regler for klassificering af tjenestemandsstillinger blev fastsat ved lov nr. 13 af 18. juni 1969 om tjenestemandslønninger m. m. og klassificering af tjenestemandsstillinger i staten, folkeskolen og folkekirken. Lovens gyldighedstid blev fastsat til det tidspunkt, hvor der i henhold til tjenestemandslovens § 45 blev indgået aftaler.

I tjenestemandslovens § 45 er der fastsat bestemmelse om, at løn- og andre ansættelsesvilkår for tjenestemænd fastsættes ved aftale mellem ministeren for statens linnings- og pensionsvæsen og de i § 49 nævnte centralorganisationer. For så vidt angår tjenestemænd under et enkelt ministerium kan aftale, jfr. § 45, stk. 2, efter nærmere bestemmelse af ministeren for statens linnings- og pensionsvæsen indgås af vedkommende minister.

Indførelse af ordninger efter § 59, stk. 3, vil forudsætte, at der er indgået de fornødne aftaler efter tjenestemandslovens § 45 om løn- og ansættelsesvilkår for de i ordningerne deltagende tjenestemænd i folkeskolen. Med bemyndigelsesbestemmelsen tilsigtes det derfor at give ministeren hjemmel til at fastsætte sådanne regler, at det sikres, at de ordninger, der etableres i kommunerne, har et sådant indhold, at de

kan rummes inden for gældende aftaler i medfør af tjenestemandslovens § 45 og ikke medfører, at der pålægges tjenestemænd stillingsforandringer, der går ud over, hvad de efter tjenestemandsloven har pligt til at underkaste sig.

Repræsentanten for undervisningsministeriets løn- og personaleafdeling må tage forbehold med hensyn til klassificeringsmæssige og tjenestetidsmæssige konsekvenser af ordningen.

Endelig må det af regelfastsættelsen fremgå, hvordan normeringsfastsættelsen skal foregå, og det forudsættes, at ordningen skal være optaget på kommunens skoleplan.

Udvalget har drøftet, om der for at opnå dette er behov for en bemyndigelse ("efter regler fastsat af undervisningsministeren") som den foreslåede udover de eksisterende bemyndigelsesbestemmelser i skolestyrelseslovens § 2, stk. 4, folkeskolelovens § 24, stk. 2, og tjenestemandslovens § 45. I betragtning af, at man med den foreslåede bestemmelse kan etablere ordninger, der ikke hidtil er afprøvet, har udvalget valgt at opretholde forslaget om den nævnte bemyndigelsesbestemmelse i § 59, stk. 3.

Da sådanne ordningers gennemførelse vil forudsætte forskellige forvaltningsområders medvirken, vil der endvidere kunne være behov for vejledende retningslinier om proceduren ved ordningernes etablering, ud over hvad der følger af, at ordningerne forudsættes optaget på skoleplanen. Det vil i sådanne retningslinier kunne beskrives, hvilke organer og personer, der naturligt bør involveres ved den nærmere tilrettelæggelse af ordningerne.

I øvrigt forudsættes det, at der samtidig med lovens ikrafttræden fremkommer et ikrafttrædelsescirkulære fra undervisningsministeriet med en samlet opregning af retsgrundlaget for den nye ordning. Det forudsættes endvidere, at de berørte ministerier og organisationer høres om de regler, der skal udstedes.

Det skal bemærkes, at det er af væsentlig betydning, at den ledende skolepsykolog under alle omstændigheder har den overordnede ledelse af hele den skolepsykologiske rådgivnings arbejdsområde. Ordningen forudsættes som nævnt at holde sig inden for den elasticitetsgrænse, der følger af princippet i tjenestemandslovens § 12, stk. 1. 1. punktum.

Repræsentanterne for Dansk Psykologforening ønsker i den forbindelse at udtale følgende:

"Adgangen til lederstillinger ved skolepsykologiske rådgivninger har hidtil været forbeholdt læreruddannede psykologer. Argumentationen herfor har været, at arbejdsopgaverne har været knyttet til skolens dagligdag, herunder især varetagelse af opgaver i forbindelse med specialundervisningen.

Adgangen til at ansætte kliniske psykologer i folkeskolen har i kraft af den kliniske psykologs videreuddannelse og den dermed forbundne kompetence betydet, at der er taget undersøgelses-, rådgivnings- og behandlingsopgaver op, der ikke blot har relation til folkeskolens dagligdag. Der er således tale om, at der er taget arbejdsopgaver op, som skolepsykologen ikke umiddelbart har uddannelsesmæssige forudsætninger for.

Ved en eventuel ændring af skolestyrelseslovens § 59 ved indførelse af et nyt stk. 3 som foreslået af udvalget vil de skolepsykologiske rådgivninger kunne få pålagt arbejdsopgaver i kommunernes social- og sundhedsforvaltninger, som den klinisk-psykologiske videreuddannelse kvalificerer til løsningen af.

Dansk Psykologforening finder det derfor sagligt og fagligt uholdbart, at læreruddannelsen er en nødvendig forudsætning for at kunne forestå den faglige og administrative ledelse af de skolepsykologiske rådgivninger med udvidede arbejdsområder.

Konsekvensen heraf må være, at begge psykologiske specialer giver adgang til ledelsesfunktioner ved skolepsykologiske rådgivninger med udvidede arbejdsopgaver."

Det er en selvfølge, at det ved reglernes udformning tages som udgangspunkt, at den skolepsykologiske rådgivnings betjening af social- og sundhedsforvaltningen forudsætter en forøgelse af ressourcerne ud over, hvad der er fornødent til dækning af folkeskolens behov.

Dette skal imidlertid ses i sammenhæng med, at det efter en gennemførelse af forslaget vil være overladt til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, om den vil tilrettelægge den pædagogisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsvirksomhed helt eller delvist med udgangspunkt i disse regler. Kommunalbestyrelsen afgør dette på grundlag af en samlet vurdering af behovet for en løsning af disse opgaver i skole- og socialektoren. De ressourcer, som kommunalbestyrelsen ønsker at afsætte udover, hvad der er fornødent til dækning af folkeskolens behov, modsvares dermed af en mindre ressourceanvendelse i øvrigt. Bestemmelsen giver således kommunerne mulighed for at

løse disse opgaver på en mere hensigtsmæssig måde under hensyn til de samlede økonomiske ressourcer, der er til rådighed.

Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg udtaler;

"Repræsentanterne for Socialarbejdernes Fællesudvalg finder det ikke rimeligt, at der påføres skolepsykologisk rådgivning nye opgaver uden tildeling af de nødvendige ressourcer. SFU kan ikke acceptere, at opgaverne løses ved en omfordeling af ressourcerne fra social- og sundhedsforvaltningen til skoleforvaltningen, idet dette vil medføre en yderligere ressourcemæssig udsultning af social- og sundhedsforvaltningerne. Skal opgaverne løses på en forsvarlig måde, må de nødvendige ressourcer være til stede."

I et vist omfang er der i dag ansat andet personale end det tjenestemandsansatte ved de skolepsykologiske rådgivninger. Aftaler om det ikke-tjenestemandsansatte personales løn- og ansættelsesvilkår i ordninger, der etableres på grundlag af bestemmelsen, forudsættes indgået mellem de aftaleberettigede organisationer.

6.6.3.3. Samarbejdet - specielt på småbørnsområdet.

For skolebørns vedkommende findes forud årelange traditioner og procedurer for samarbejdet. Det er udvalgets opfattelse, at der kan og bør ske forbedringer også på dette område. Men uklarhederne samler sig især på småbørnsområdet.

På småbørnsområdet har særforborgens udlægning medført en række nye opgaver for skolevæsenet, herunder de skolepsykologiske rådgivninger, jfr. kapitel 4.2.

Opgaverne er i henhold til reglerne, at småbørn skal tilbydes specialpædagogisk bistand, hvis deres udvikling på grund af sprog- eller talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte, mens børn, hvis udvikling af andre grund kræver særlig hensyntagen eller støtte, kan tilbydes specialpædagogisk bistand samtidig med, at socialsektorens generelle forpligtelser krydser disse forhold.

Et forhold, som må præciseres af den enkelte kommunalbestyrelse, er således, om der i skolesektoren skal ydes specialpædagogisk bistand til andre småbørn end dem med sprog- eller talevanskeligheder.

Det skal understreges, at der ikke sker ændringer i det sociale udvalgs forpligtelser i henhold til bistandsloven som følge af kommunalbestyrelsens beslutninger angående opgaver, der ønskes løst af skolevæsenet.

Beslutningen om specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven til småbørn træffes efter en undersøgelse af barnet foretaget af skolepsykologisk rådgivning, jfr. nærmere herom i kapitel 4.

Den skolepsykologiske rådgivnings undersøgelse kan føre til forslag om ydelse af de hjælpeforanstaltninger, skolevæsenet råder over, jfr. nærmere kapitel 4.

Såfremt der opstår formodning om, at barnet har behov for hjælp derudover i henhold til bistandsloven, skal det sociale udvalg underrettes, jfr. kapitel 6.1.1. om underretningspligt.

Antages det, at et barn trænger til særlig støtte, skal det sociale udvalg sørge for, at barnets forhold undersøges, med henblik på at yde familien vejledning og støtte i henhold til bistandsloven, jfr. kapitel 5. Hertil kommer amtskommunens forpligtelse til at opretholde den af den tidligere særforsoargs ydede specialrådgivning som led i socialcentrenes virksomhed, samt de statslige specialkonsulenters virksomhed.

Sammenfattende kan koordinationsproblemerne således beskrives ud fra, hvilken forvaltning, der tager sig af hvilke opgaver, samt ud fra hvorledes kommunen vælger at udbygge faglig viden, der skal være til rådighed for at løse opgaverne tilfredsstillende.

6.6.4. Eksempler på opgavefordelinger og modeller for samarbejde

Nedenstående eksempler gælder for hele den aldersgruppe skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen har fælles, dvs. 0-18 årige. Der skal dog gøres opmærksom på, at det område, hvor de største koordinationsproblemer viser sig, er på småbørnsområdet. Eksemplerne gælder forskellige opgavefordelinger og samarbejdsmodeller, men ikke organisatoriske placeringer af personalet.

Eksempel 1 på opgavefordeling.

Kommunen vælger at begrænse skolesektorens specialpædagogiske bistand til de lovpligtige områder - de såkaldte "skal-områder" - dvs. specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte, og som har påbegyndt skolegangen, samt børn der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, og hvis udvikling på grund af sprog- eller talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte.

Denne løsning vil for småbørnenes vedkommende antagelig medvirke til, at andre opgaver, de såkaldte "kan-opgaver", jfr. nedennævnte eksempel 2, vil fremtræde som opgaver for social- og sundhedsforvaltningen og dér blive løst ved almindelig og speciel rådgivning samt socialpædagogisk indsats m.v. i samarbejde med amtskommunens socialcenter. Det er forskellige former for bistand, der tilbydes i de to forvaltninger.

Eksempel 2 på opgavefordeling.

Kommunen vælger - over for småbørn med andre handicap end sprog- eller talevanskeligheder - at tilbyde specialpædagogisk bistand i skoleregie.

Denne løsning indebærer, at kommunen i skoleregie stiller ressourcer til rådighed med henblik på specialpædagogisk bistand til alle småbørn, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte. Løsningen indebærer dog ikke, at kommunen derved løser sine rådgivnings- og vejledningsforpligtelser m.v. i henhold til bistanndsloven på småbørnsområdet.

Forskellen mellem eksempel 1 og 2 består således først og fremmest i, hvilke typer af vanskeligheder hos småbørn kommunen vælger at imødegå inden for de to sektorer. Med hensyn til undersøgelsesforpligtelsen henvises til det bemærkede i kapitel 4.2.

Der skal dog nævnes, at eksempel 1 må forventes at rejse afgrænsningsproblemer med hensyn til i undersøgelserne at kunne skelne mellem, hvornår det er sprog- eller talevanskeligheder, og hvornår det er andre årsager, der ligger til grund for at tilbyde specialpædagogisk bistand af hensyn til barnets udvikling.

Eksempel 1 på samarbejdsmodel.

For begge forvaltninger bør det gælde, at der er én person, som koordinerer indsatsen for et barn og dets familie, jfr. kapitel 6.3.5.

Samarbejdet på enkeltsagsniveauet kan derfor foregå imellem koordinatoren og de implicerede i begge forvaltninger, jfr. om koordinatorfunktionen i kapitel 6.3.5.

Hyppigheden af møder mellem koordinatoren og de implicerede vil naturligvis veksle efter sagernes art, men vil i reglen kunne klares gennem regelmæssige møder, hvor man gennemgår de sager, man har fælles, og orienterer hinanden om nye fælles sager således, at en ny fælles sag i f.eks. skolepsykologisk rådgivning også oprettes i social- og sundhedsforvaltningen, evt. blot med en kort notits om en eventuel behandlingsplan.

Derudover kan det anbefales at etablere samarbejde på ledelsesniveau, f.eks. i form af regelmæssige møder mellem forvaltningscheferne eller deres stedfortrædere fra de to forvaltninger, sammen med deres sagkyndige. Sådanne møder kan bruges til at afklare de mere generelle holdningsforskelle og til vurdering af enkeltsager, hvor koordinаторerne på enkeltsagsniveauet ikke har kunnet finde frem til enighed.

Eventuel uenighed på chefniveauet må forelægges det kulturelle og det sociale udvalg samt om nødvendigt kommunalbestyrelsen.

Eksempel 2 på samarbejdsmodel.Småbørn.

Et udvalg bestående af mindst 1 medarbejder fra hver forvaltning og de aktuelle sagsmedarbejdere kan foretage vurderinger af sager vedrørende småbørn, hvor det kunne formodes, at der er behov for indsats fra begge forvaltninger. Formålet med dette arbejde er at sikre, at begge forvaltningers hjælpemuligheder udnyttes, og at indsatsen er planlagt.

Skolebørn.

I sager vedrørende vidtgående specialpædagogisk bistand inddrager skolepsykologisk rådgivning social- og sundhedsforvaltningen med henblik på undersøgelse af eventuelt behov for indsats fra begge forvaltninger.

Baggrunden herfor er, at der i det store flertal af § 19, stk. 2-sager erfaringsmæssigt vil være behov for bistand fra begge forvaltninger.

For andre børn og unge under 18 år end de ovenfor anførte (§ 19, stk. 1), hvor social- og sundhedsforvaltningens medvirken skønnes nødvendig, samarbejder den enkelte medarbejder ved skolepsykologisk rådgivning på forskellig vis med sagsbehandleren i social- og sundhedsforvaltningen.

Forskellen mellem eksempel 1 og 2 ligger i det tværgående udvalgsarbejde på småbørnsområdet, hvori der kan bestå en fare for at komme til at gøre dobbeltarbejde (nemlig sagsarbejde og arbejde i udvalget), men også en fordel ved bedre at kunne koordinere indsatsen de to forvaltninger imellem.

6.6,5. Afsluttende bemærkninger.

Som det fremgår af foranstående, er der betydelige forskelle kommunerne imellem, både når det gælder organisationen af de skolepsykologiske rådgivninger og social- og sundhedsforvaltningerne. Konsekvensen af de meget forskellige forhold må være, at kommunerne vælger en personalesammensætning således, at en sags behandling ikke hæmmes af formelle strukturer.

Arbejdsfordelingen er ifølge de gældende regler klar med hensyn til bistand, der kun vedrører skolepsykologisk rådgivning respektive social- og sundhedsforvaltningen. Med hensyn til de arbejdsopgaver, der er fælles for de to forvaltninger, må man overveje fordele og ulemper ved forskellige placeringer af den nødvendige ekspertise.

6.7. Den kliniske psykologs placering i samarbejdet.

6.7.1. Indledning.

Som anført i kapitel 4, har socialstyrelsen og Kommunernes Landsforening udtrykt ønske om, at der skabes muligheder for mere fleksibelt at kunne anvende den klinisk-psykologiske fagkundskab til losning af opgaver både i skolesektoren og i socialsektoren. Også i dette perspektiv skitseres i bilag 6 en fremtidig videreuddannelse til klinisk psykolog i såvel skole- som socialsektor. Det skønnes, at såfremt en psykolog gennemgår en videreuddannelse med væsentlige fælles elementer, vil der være skabt bedre mulighed for at anvende vedkommende som klinisk psykolog fleksibelt i de to forvaltninger efter den enkelte kommunes behov. Etableres en sådan videreuddannelse med væsentlige fælles elementer, vil den hidtidige praksis, hvorefter undervisningsministeriet i det enkelte tilfælde godkender den kliniske efteruddannelse for psykologer, der skal varetage klinisk-psykologiske arbejdsopgaver ved skolepsykologisk rådgivning, ikke længere være nødvendig.

Kliniske psykologer kan ansættes både ved skolepsykologisk rådgivning og i social- og sundhedsforvaltningen. I en række af landets kommuner findes psykologer kun i den skolepsykologiske rådgivning, men i de senere år er der i stigende grad ansat psykologer i social- og sundhedsforvaltningen. Udvalget argumenterer i afsnit 6.6.3.2 for en ændring af skolestyrelseslovens § 59, stk. 3, som skal give skolepsykologisk rådgivning mulighed for at påtage sig løsningen af visse opgaver i den sociale sektor.

Hvor en kommune ønsker at udnytte en sådan lovændrings muligheder, vil den kliniske psykolog fungere herunder i lighed med de øvrige medarbejdere ved rådgivningen.

Repræsentanten for undervisningsministeriets løn- og personaleafdeling ønsker at henlede opmærksomheden på, at den foreslåede ændring af skolestyrelseslovens § 59, stk. 3, ikke er en forudsætning for etablering af et smidigt samarbejde mellem de to forvaltninger, for så vidt angår anvendelsen af de kliniske psykologer.

I det følgende skitseres forskellige overvejelser over organisatorisk placering af kliniske psykologer og deraf følgende samarbejdsmodeller.

6.7.2. Organisatorisk placering.

I alle tilfælde, hvor børn har problemer, kan det forekomme, at problemet først optræder vilkårligt i den ene eller anden forvaltning som følge af dets ydre fremtræden. Det er imidlertid nødvendigt, at den psykologiske ekspertise kan inddrages af den instans, hvor behovet opstår. Psykologen må herefter søge at foretage en bred analyse af problemerne og herunder ikke kun tage hjælpeforanstaltninger i betragtning fra den forvaltningsgren, hvor den pågældende selv er ansat.

Ud fra saglige arbejdsmæssige hensyn, jf. afsnit 4.1.2.2., finder udvalget det forsat særdeles påkrævet, at de skolepsykologiske rådgivninger har kliniske psykologer til rådighed til varetagelsen af de opgaver, der skal løses efter folkeskoleloven.

Den organisatoriske placering af den kliniske psykolog, som bedst vil kunne tilgodese skolesektorens behov for anvendelse af denne arbejdskraft, vil fortsat være ansættelsen ved den skolepsykologiske rådgivning, hvorved den kliniske psykolog indgår som fast medlem af det skolepsykologiske team.

Udvalget stiller som følge heraf ikke forslag til andre ændringer af reglerne om ansættelse af kliniske psykologer ved de skolepsykologiske rådgivninger end de ændringer, der måtte følge af forslaget om en videreuddannelse med væsentlige fælles elementer for kliniske psykologer både i skole- og socialsektoren.

Samtidig har imidlertid gennemgangen af socialsektorens arbejdsopgaver vist, at også denne sektor til losning af en række opgaver, har et væsentligt behov for psykologisk ekspertise. I nogle kommuner vil dette behov naturligt kunne imødekommes ved ansættelse af kliniske psykologer i social- og sundhedsforvaltningen. Andre kommuner vil foretrække at lade kliniske psykologer, der i forvejen er ansat til losning af andre opgaver i enten samme kommune, andre kommuner eller amtskommunen, indgå i dækning af behovet.

For de overenskomstansatte psykologers vedkommende har kommunerne en særlig mulighed for at fastlægge denne personalegruppes organisatoriske placering. Denne frihed betyder blandt andet, at klinisk-psykologiske arbejdsopgaver i folkeskolen vil kunne løses af en psykolog, der er ansat på deltid i skolepsykologisk rådgivning og på deltid i kommunens social- og sundhedsforvaltning som et led i samarbejdet imellem skole- og socialsektoren. Arbejdet i den skolepsykologiske rådgivning udføres i så fald under ledende skolepsykolog i dennes egenskab af skolepsykologisk rådgivnings leder. Tilsvarende vil undersøgelses- og rådgivningsopgaver i social- og sundhedsforvaltningen kunne løses af en overenskomstansat psykolog på deltid, i så fald under socialinspektøren i dennes egenskab af leder af social- og sundhedsforvaltningen.

Uanset hvilken organisatorisk placering der vælges, er det imidlertid af afgørende betydning, at der udformes præcise beskrivelser af psykologernes opgaver, dvs. hvilke opgaver, der ønskes varetaget i de to forvaltninger, og at der, hvor pågældende skal arbejde i begge sektorer, mellem disse træffes nærmere aftale herom.

Det må således stærkt frarådes at foretage ansættelse af kliniske psykologer, hvor opgavefordelingen mellem de to forvaltningsgrene for den enkelte psykolog kun er beskrevet som en tidsmæssig fordeling imellem disse. Der har været en række erfaringer med denne ansættelsesmåde, og de har i alle tilfælde vist, at opgaverne kun vanskeligt afgrænses, således at de kan udføres forsvarligt, med arbejdsmæssige komplikationer til følge.

Forsåvidt angår de kliniske psykologer kan der herefter peges på følgende placeringsmuligheder i forskellige kommunetyper:

a. Kommuner med selvstændig skolepsykologisk rådgivning.

Begge forvaltningsgrene bør i kraft af en samarbejdsaftale have mulighed for at trække på den nødvendige psykologbistand.

1. I de tilfælde, hvor der kun i skoleregiet er ansat kliniske psykologer, bør der således være mulighed for at anvende denne arbejdskraft til at løse opgaver for social- og sundhedsforvaltningen som led i en aftale om skolepsykologisk rådgivnings betjening af denne forvaltning.

2. I de tilfælde, hvor der tillige i social- og sundhedsforvaltningen er ansat psykolog(er), bør også disse kunne deltage i det koordinerende arbejde og

efter behov inddrages i sagsforberedelse og behandling, hvor denne måtte have fælles berøringsflade forvaltningerne imellem.

3. I de tilfælde, hvor social- og sundhedsforvaltningen har mulighed for at tilbyde skolepsykologisk rådgivning psykologisk ekspertise, bør også dette kunne ske som led i samarbejdet de to forvaltninger imellem.

b. Kommuner med aftale om fællesbetjening fra én skolepsykologisk rådgivning.

Her vil det kunne overvejes at oprette en tilsvarende overenskomst om psykologbetjening af det sociale område, enten parallelt med eller i sammenhæng med skolepsykologisk rådgivning.

Svarende til de opgavefelter, som måtte kunne inddrages under pkt. a, vil man også under den mellemkommunale socialsektorbetjening og/eller den mellemkommunale skolesektorbetjening kunne etablere en mellemkommunal betjening af bl.a. sundhedsplejerskeinstitutionen, voksenrådgiving, ældreforsorgsinstitutionerne, fritidsforanstaltningerne m.m.

c. Storbyer med områdekontorer.

I kommuner med områdekontorer både i skoleregion og social- og sundhedsforvaltningsregion vil det daglige koordinerende arbejde skulle ske direkte mellem de pågældende områdekontorer.

d. Klinisk psykolog - betjening fra amtskommunen.

Flere eller eventuelt alle kommuner i en amtskommune kan i samarbejde med amtskommunen tænkes at vælge en

løsning, hvor den amtskommunale social- og sundhedsforvaltnings børnerådgivningscenter varetager en supplerende og koordinerende funktion overfor kommunernes social- og sundhedsforvaltninger.

e. Placering af kliniske psykologer i en stabsfunktion.

Denne model er uafprøvet, og det må understreges, at der ved eventuel etablering af en stabsfunktion må tages stilling til følgende forhold: Personalenormeringen, arbejdstidsplaceringen, stillings- og arbejdsbeskrivelser, samarbejdsaftaler og den nærmere organisatoriske placering, bl.a. til hvilket udvalg virksomheden bliver henlagt.

6.7.3. Mulige forsøgsordninger og udviklingstendenser .

Udvalget er bekendt med, at der i enkelte kommuner er etableret forsøgsordninger omkring et mere etableret samarbejde mellem den skolepsykologiske rådgivning som helhed og social- og sundhedsforvaltningen. Efter udvalgets opfattelse vil der ved gennemførelsen af udvalgets forslag til ændring af skolestyrelseslovens § 59 være tilvejebragt et lovmæssigt grundlag for dette samarbejde.

Udvalget er orienteret om, at der allerede i dag i større kommuner er ordninger under udvikling, som det er væsentligt at følge nærmere med hensyn til organiseringen af bistand til børn og børnefamilier. Det drejer sig om opbygningen af grupper af fast tilknyttede medarbejdere i social- og sundhedsforvaltningens regie til at varetage mere omfattende støtte- og behandlingsopgaver for familier med børn - fortrinsvis som alternativ til anbringelse uden for hjemmet. Psykologekspertisen kan overvejes at blive indplaceret i snæver tilknytning til denne struktur.

Repræsentanterne for Danmarks Lærerforening har taget forbehold over for ovennævnte afsnit, idet de ikke har fundet, at der i afsnittet er gjort rede for væsentlige forsøgsordninger, men blot beskrevet en enkelt lille del af social- og sundhedsforvaltningens arbejdsopgaver.

6.8. Socialrådgiverens placering i samarbejdet.

Overvejelser om den mest hensigtsmæssige placering af socialrådgiveren kan f.eks. tage udgangspunkt i, hvilken placering der bedst sikrer, at kommunens samlede hjælpeforanstaltninger fungerer som en helhed. Det vil sige, hvorledes der nemmest muligt kan ske en samordning af foranstaltningerne på tværs af sektorerne, når et barn eller en familie har behov for dette. Endvidere er der hensynet til at undgå dobbeltbehandling af problemerne, herunder forenkle arbejdet, således at allerede udførte undersøgelser m.v. ikke bliver gentaget. Et kritisk punkt i samarbejdet mellem sektorerne er den viden, der er hos medarbejderne om, hvad den anden sektor kan tilbyde generelt set og konkret over for et hjælpsøgende barn og dets familie. Et andet kritisk punkt er for sene henvisninger mellem sektorerne, som bevirker, at behovet for hjælp bliver større og hjælpen mere indgribende end ved den tidligere indsats.

Der kan ikke peges på en bestemt model for tilrettelæggelsen af samarbejdet på grund af de store forskelle i kommunerne. I det følgende er der gjort rede for nogle eksempler. Udgangspunktet er, om kommunen har valgt at ansætte eller tilknytte socialrådgivere

til skolepsykologisk rådgivning, eller om kommunen har valgt at udplacere ansatte fra social- og sundhedsforvaltningen ved skolepsykologisk rådgivning.

Da der i overvejelserne kan indgå hensynet til de opgaver, der iøvrigt varetages af de pågældende medarbejdergrupper, skal der med hensyn til skolesocialrådgiveren henvises til kapitel 4.1.2.5., hvor også generelle arbejdsmetoder er beskrevet og til kapitel 5.1.1. om sagsbehandlerens arbejdsopgaver.

6.8.1. Organisatoriske modeller med udgangspunkt i skolepsykologisk rådgivning.

Som det fremgår af funktionsbeskrivelsen i bilag 2 er det nødvendigt at overveje i den enkelte skolepsykologiske rådgivning, hvordan skolesocialrådgiverens ressourcer bedst udnyttes i forhold til de lokale behov. I disse overvejelser indgår omfanget af socialrådgiverressourcer i skolen, men også den lokale befolkningssammensætning og eventuelt særligt socialt truede miljøer eller grupper.

Team-arbejdet

Skolesocialrådgiverens udgangspunkt i skolepsykologisk rådgivning og den kontinuerlige deltagelse i samarbejdet dér er i praksis forudsætningen for, at socialrådgiveren løbende kan fastholde den sociale dimension i vurderingen af rådgiverens sager, såvel i diagnosticeringsfasen som i behandlingsfasen. Uanset den organisatoriske placering i øvrigt er team-arbejdet i rådgivningen og et nært samarbejde i det daglige mellem psykologer og socialrådgivere nødvendigt.

Skolesocialrådgiveren vil igennem team-arbejdet have et nært kendskab til skolesektorens konkrete ressourcer og hjælpemuligheder, men vil samtidig være den i rådgivningen, der holder sig a jour med den sociale lovgivning og den lokale social- og sundhedsforvaltningens tilbud og praksis. Det vil derfor være hensigtsmæssigt for samarbejdet og koordineringen mellem de to sektorer, at skolesocialrådgiverens arbejde tilrettelægges sådan, at det er muligt at deltage i bistandsgruppemøder om fælles sager og evt. beslutningsmøder ad hoc i social- og sundhedsforvaltningen. Det er også væsentligt, at skolesocialrådgiveren er orienteret fra social- og sundhedsforvaltningen om interne cirkulærer og vejledninger om kommunens forvaltning af bistandslovens bestemmelser.

a. Placering på skolerne efter geografiske eller miljømæssige kriterier.

En placering af skolesocialrådgiveren på skolerne efter geografiske eller miljømæssige kriterier giver de fordele, der er forbundet med, at det sociale arbejde foregår tæt på barnets hverdag i skolen og tæt på barnets miljø i øvrigt. For at kunne udføre det sociale rådgivnings- og behandlingsarbejde optimalt er det nødvendigt, at lærere og elever kender socialrådgiveren som en del af skolens hverdag. Dette indebærer, at socialrådgiveren skal kunne træffes på skolen, så lærere, forældre og elever frit kan henvende sig også om forhold, der ikke nødvendigvis bliver til en "sag". Placeringen på skolerne gør det muligt at fungere forebyggende ved, at socialrådgiveren i den jævnlige, også uformelle kontakt med lærere og andre kan bistå med vejledning og afklaring af vanskeligheder, inden problemerne vokser sig store.

Den geografiske placering på skoler inden for en bestemt afgrænset del af kommunen giver muligheden for et indgående kendskab til de særlige problemer og de

særlige ressourcer i det pågældende område. Dette giver mulighed for at opdage f.eks. negativ gruppedannelse af børn eller unge og behandle dem som en helhed og giver samtidig mulighed for bedste udnyttelse af miljøets egne ressourcer.

Er der i socialrådgiverens distrikt for mange skoler til, at det nære kendskab kan opnås på dem alle, vil det være hensigtsmæssigt, at socialrådgiveren primært tilknyttes nogle få af skolerne, der f.eks. sker ud fra en vurdering af de sociale belastninger i de enkelte skoledistrikter.

b. Placering på skoler med udgangspunkt i særlige problemtyper.

Kriteriet for udnyttelsen af socialrådgiverressourcerne i denne model er, at kommunen prioriterer en mere intensiv social indsats over for en gruppe børn eller unge med særlige vanskeligheder. Herved opnås de fordele, der er forbundet med specialiseringen i forhold til løsning af specifikke problemer. Der kan være tale om, at socialrådgiveren placeres på en heldagsskole, en specialskole, værkstedsskole, ungdomsskolens dagundervisning for skoletrætte elever eller andre.

Kontakten til kommunens andre skoler vil for skole-socialrådgiveren i denne placering være styret af problemets art. En placering på heldagsskole vil f.eks. hovedsageligt medføre arbejdsopgaver på andre skoler i forbindelse med visitation, indslusning og udslusning af elever med vanskeligheder, der gør overvejelser om heldagsskole relevant. Til gengæld muliggøres et mere intensivt og kontinuerligt arbejde med forældrene og med gruppen af børn eller unge.

I større kommuner vil socialrådgiverressourcerne i skolen kunne fordeles efter begge kriterier, således at en enkelt socialrådgiver f.eks. har udgangspunkt i en speciel skoleform, medens andre fordeles på skolerne efter distriktskriterier.

6.8.2. Organisatoriske modeller med udgangspunkt i social- og sundhedsforvaltningen og med udplacering ved skolepsykologisk rådgivning.

Denne måde at yde social bistand på er omtalt i socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven. Ansættelsen i social- og sundhedsforvaltningen indebærer bl.a. de fordele, der er forbundet med dagligt at indgå i bistandsgruppernes møder og derved få indsigt i social- og sundhedsforvaltningens aktuelle hjælpemuligheder. Samtidig giver placeringen mulighed for nært kendskab til social- og sundhedsforvaltningens beslutninger om børn, der har vanskeligheder, der kun kan afhjælpes ved en fælles indsats fra de to sektorer.

Ved tilrettelæggelse af samarbejdet er det af afgørende betydning, at der søges tilvejebragt et sammenfald i afgrænsningen af den personkreds, de enkelte samarbejdsparter arbejder med.

Skoledistrikterne er således geografisk afgrænset, medens opdelingen af personkredsen i social- og sundhedsforvaltningen til de enkelte sagsbehandlere kan foretages på grundlag af personnumre, lægevalg eller geografisk opdeling efter bopæl (skoledistrikt).

Erfaringerne synes at vise, at samarbejdet til andre parter fremmes og smidiggøres, såfremt der er sammenfald af personkreds.

Der er siden bistandslovens ikrafttræden indvundet praktiske erfaringer med forskellige former for udplacering set i sammenhæng med den måde, hvorpå forvaltningen i øvrigt er organiseret. Da organiseringen er meget forskellig kommunerne imellem, er nedennævnte eksempler ikke udtømmende:

a. Udplacering fra social- og sundhedsforvaltningen med konsultative funktioner.

Denne form er karakteriseret ved, at den sociale medarbejder tilkobles en enkelt eller flere skoler som kontaktperson. Det bliver herved kontaktpersonens opgave at informere om det sociale områdes bistandsmuligheder, at visitere og formidle kontakt til rette sagsbehandler i forvaltningen samt at observere drøftelser om elever for at vurdere, om der er problemer, som burde tages op.

Den sociale medarbejder indgår ikke som sagsbehandler i bistandsgrupperne og har altså ikke egne sager i social- og sundhedsforvaltningen, men deltager i bistandsgruppernes møder og får derved indsigt i social- og sundhedsforvaltningens aktuelle hjælpemuligheder.

Samtidig giver denne placering mulighed for en bedre koordination i sager, der kræver en fælles indsats fra de to sektorer.

Den sociale medarbejder får således ved at deltage i visitationen i skolepsykologisk rådgivning ligeledes indsigt i skolesektorens aktuelle hjælpemuligheder.

Derudover kan den sociale medarbejder bidrage til den mere generelle planlæggende funktion i forbindelse med social- og sundhedsforvaltningens samarbejde med skolepsykologisk rådgivning og med de enkelte skoler.

b. Udplacering fra social- og sundhedsforvaltningen med egne sager.

Denne form er karakteriseret ved, enten at en af de sociale medarbejdere får samarbejdet med skolesektoren som særligt ansvarsområde med tilsvarende reduktion i sagsmængden eller ved, at hver enkelt sagsbehandler har en enkelt eller flere skoler som ansvarsområde. Den sidstnævnte form vil typisk finde sted i de tilfælde, hvor sagsområderne i social- og sundhedsforvaltningen er fordelt til bistandsgrupperne ud fra et geografisk kriterium, hvorved den enkelte sagsbehandler får klient- og elev/familie-sammenfald.

I tilfælde, hvor én enkelt sagsbehandler er "skoleansvarlig", er det en forudsætning, at der ved tilrettelæggelsen af arbejdet sker en reduktion i den almindelige sagsfordeling, således at der skabes mulighed for, at sagsbehandleren kan deltage i møder om henvisning m.v. i skolepsykologisk rådgivning. Der er den ulempe forbundet med denne form, at den familie, der har problemer i relation til skolen og i øvrigt har kontakt til social- og sundhedsforvaltningen, kan få 2 sagsbehandlere i social- og sundhedsforvaltningen. Dette problem må løses ved, at en af dem vælges som koordinator og får den direkte kontakt til familien.

I tilfælde, hvor de enkelte skoler fordeles mellem sagsbehandlerne ud fra et geografisk kriterium som del af den almindelige sagsmængde, er det nødvendigt, at der ved arbejdets tilrettelæggelse tages højde for, at deltagelse i mødevirksomhed om henvisning m.v., jfr. ovenfor, er af afgørende betydning for, at samarbejdet skal kunne lykkes.

Kapitel 7. Normeringsforhold m.v.

7.1. Ændrede normeringsregler for de skolepsykologiske rådgivninger.

7.1.1. Normering af stillinger.

Regler om grundlaget for normering af stillinger fastsættes af undervisningsministeriet i medfør af folkeskolelovens § 24, stk. 2. Begrundelsen herfor er dels ønsket om at sikre et ensartet grundlag for normering af lærerstillinger m.v. i kommunerne, dels ønsket om at sikre en rimelig geografisk fordeling af de personalemæssige ressourcer, der er til rådighed, og endelig at varetage hensynet til den pensionsbyrde, der påføres staten ved at kommunerne ansætter tjenestemænd til varetagelse af skolepsykologisk rådgivning, jfr. folkeskolelovens § 11, stk. 2.

7.1.2. Gældende regler.

De gældende regler om normering af stillinger inden for specialundervisningsområdet findes i undervisningsministeriets cirkulære af 24. april 1978 om normering af tjenestemandstillinger i folkeskolen m.v. §§ 10, 11, 13, 14, 17, 21, 22, 24 og 30, stk. 3. Bestemmelserne åbner mulighed for normering af stillinger som skolekonsulent med funktionsområderne høre- og taleundervisning, kuratorvirksomhed, undervisning af læse- staveretardedede, observationsundervisning, specialklasser samt - på amtsplan - undervisning af synshandicappede. Endvidere kan der normeres stillinger som skolepsykolog og ledende skolepsykolog.

Ved undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 24. juni 1980 er der fastsat midlertidige regler om ændring i reglerne om normering og tjenestetid for folkeskolens lærere, jfr. § 1, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 433 af 22. oktober 1979.

De nævnte bestemmelser er gengivet nedenfor under afsnit 7.1.7.

Endelig indeholder undervisningsministeriets cirkulære af 27. februar 1976 om personale til varetagelse af visse pædagogiske arbejdsopgaver i § 4 hjemmel til ved de skolepsykologiske kontorer at ansætte henholdsvis kliniske psykologer og socialrådgivere, forudsat at disse opfylder visse uddannelsesmæssige betingelser.

7.1.3. Principielle synspunkter.

7.1.3.1. Normeringsgrundlag.

Med henblik på at sikre mulighederne for en faglig forsvarlig sammensætning af personalet ved de skolepsykologiske rådgivninger over alt i landet, således at de funktionsområder, der anses for nødvendige, varetages ved alle rådgivningerne, anser udvalget det for hensigtsmæssigt, at der fastsættes det samme minimumsgrundlag for normering af alle stillinger i tilknytning til skolepsykologisk rådgivning ved det kommunale skolevæsen. Der er enighed om at fastsætte dette normeringsgrundlag til mindst 3.000 børn og unge, omfattende:

a. børn i alderen 0-6 år som konsekvens af, at der efter sær-forsorgens udlægning skal gives specialpædagogisk bistand til småbørn, herunder i f.eks. vuggestuer, dagpleje og børnehaver, herunder specialbørnehaver.

b. elever, incl. børn i børnehaveklasser, i folkeskolen og elever i friskoler og private grundskoler, for så vidt der på kommunens skoleplan er optaget bestemmelse om, at elever ved disse skoler er inddraget under kommunens skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed.

Udvalget finder iøvrigt, at det vil være naturligt, at elever, som opfylder undervisningspligten ved undervisning i ungdomsskolen, bliver medregnet på lige fod med elever i folkeskolen. Elever i ungdomsskolen, der er udskrevet af folkeskolen, bør også kunne medregnes, hvis der optages bestemmelse herom på skoleplanen.

£. de øvrige skoleformer, i overensstemmelse med bestemmelsen i det gældende cirkulære af 24. april 1978, § 30, stk. 3. Ifølge denne bestemmelse kan eleverne ved statsskoler, amtskommunale eller private skoler medregnes i normeringsgrundlaget for kommunens skolepsykologiske virksomhed efter undervisningsministeriets bestemmelse i det enkelte tilfælde, hvis der på skoleplanen er optaget bestemmelse herom. Bestemmelsen omfatter eksempelvis statslige og kommunale gymnasier, efterskoler, ungdomsskoler, husholdningsskoler, højskoler, specialundervisning i aftenskoler samt skoler inden for erhvervsuddannelsesområdet. Bestemmelsen har i praksis ikke haft betydning for normering af stillinger, men elever har været medregnet i medfør af tilsvarende bestemmelser i forbindelse med fastsættelse af tjenestetid og klassificering, jfr. nedenfor 7.2.

Efter de gældende regler er 2.000 elever normalt grundlag for normering af stillinger. Med forslaget om 3.000 børn og unge tages der hensyn til, at de skolepsykologiske rådgivningers arbejdsområde er udvidet til også at omfatte småbørn, og der er således stort set tale om et uændret normeringsgrundlag.

Det er udvalgets opfattelse, at det ikke kan udelukkes, at der i enkelte tilfælde vil kunne være behov for oprettelse af en skolepsykologisk rådgivning, selv om ovennævnte minimumsgrundlag (3.000 børn og unge) ikke (helt) foreligger. Det forudsættes derfor, at undervisningsministeriet, hvor saglige hensyn, herunder geografiske forhold, taler for det, vil dispensere fra det nævnte minimumsgrundlag.

7.1.3.2. Obligatoriske normeringsregler.

Udvalget har overvejet, om det vil være hensigtsmæssigt at indføre regler om obligatorisk normering af visse stillinger ("skal-regler"). Udvalget finder det imidlertid rigtigst, at det fortsat overlades til de enkelte kommuner nærmere at skønne over behovet for personale og normere stillinger på

dette grundlag.

7.1.3.3. Skolekonsulentfunktioner.

a. Funktionsbetegnelser.

Der er enighed i udvalget om, at bestemmelsen i det gældende cirkulære, § 13 om, at der i kommuner med mere end 4.000 elever normeres indtil 2 stillinger som skolekonsulent med funktionsområdet specialundervisning med særligt henblik på undervisning af læse- og staveretarderede, henholdsvis observationsundervisning, er mindre hensigtsmæssig. Bestemmelsen foreslås derfor ophævet, og de i denne omhandlede konsulentfunktioner (læse- og staveretarderede og observationsundervisning) foreslås betegnet som funktionsområderne: undervisning af læseretarderede elever og undervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske vanskeligheder (observationsundervisning).

På samme måde er der konstateret et aftagende behov for normering af stillinger som skolekonsulent for specialklasser, jfr. det gældende cirkulære § 14, idet antallet af sådanne klasser er faldende som følge af den stigende integrering af elever med generelle indlæringsvanskeligheder. Konsulentbetegnelsen bør således henvises til funktionsområdet og ikke til en bestemt organisation af undervisningen for disse elever, og funktionsområdet foreslås beregnet som: undervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder.

Man er imidlertid opmærksom på, at der nogle steder kan være behov for at opretholde stillingen som skolekonsulent for specialklasser og adskille dens funktioner fra stillingen som skolekonsulent for undervisning af elever med generelle indlæringsvanskeligheder, jfr. kapitel 4.3.4.

Udvalget foreslår derfor, at der fortsat bliver mulighed for at oprette en stilling som skolekonsulent for specialklasser efter godkendelse fra undervisningsministeriet.

Udvalget foreslår dels visse ændringer af de gældende funk-

tionsområder- og betegnelser for skolekonsulenter, dels nogle nye funktionsområder- og betegnelser:

<u>Gældende betegnelser</u>	<u>Ændrede og nye betegnelser</u>
Høre- og taleundervisning	Børn med sprog- eller talevanskeligheder og hørehæmmede børn.
Læse- og staveretardedede elever	Læseretardedede elever
Specialklasser	Børn med generelle indlæringsvanskeligheder
Observationsundervisning	Børn med adfærdsproblemer og psykiske vanskeligheder (observationsundervisning)
Kuratorvirksomhed	Kuratorvirksomhed
Synshandicappede	Synshæmmede børn Børn med svære psykiske vanskeligheder (ny) Bevægelseshæmmede børn (ny) Specialpædagogisk bistand til småbørn (ny)

For så vidt angår funktionsområderne "Børn med svære psykiske vanskeligheder" og "Bevægelseshæmmede børn" henvises til afsnit 7.1.3.6. nedenfor, mens der for så vidt angår funktionsområdet "specialpædagogisk bistand til småbørn" henvises til afsnit 7.1.3.8. nedenfor.

b. Uddannelsesmæssige kvalifikationer.

Skolekonsulenter for specialundervisning har foruden lærereksamen gennemgået den eller de uddannelser, der kræves for at undervise børn og unge med pågældende handicap.

Skolekonsulenten skal endvidere have erfaring med undervis-

ning inden for det pågældende handicapområde.

Efteruddannelsen sker gennem Danmarks Lærerhøjskoles kurser, suppleret med kurser afholdt af undervisningsministeriet og de faglige foreninger.

c. Sammenlægning af skolekonsulentfunktioner.

Siden det nuværende normeringscirkulæres ikrafttræden har der i praksis vist sig at være behov for, at alle konsulentfunktioner kan tilknyttes de skolepsykologiske rådgivninger. Herved sikres det, at rådgivningerne rummer personale med specialpædagogisk uddannelse og erfaring.

Dette kan ske ved, at der ved de skolepsykologiske rådgivninger normeres stillinger inden for alle funktionsområder, men i en række rådgivninger vil det for visse funktionsområder kunne være naturligt at hente konsulentbistand fra amtskommunen.

Som noget nyt har udvalget også overvejet gennemførelsen af en ordning, hvorefter 2 eller flere skolekonsulentfunktioner kan varetages af den samme konsulent. Man har i den forbindelse overvejet, om undervisningsministeriets godkendelse bør indhentes i tilfælde af en sådan sammenlægning, især for at sikre, at den pågældende konsulent har de nødvendige uddannelsesmæssige kvalifikationer, jfr. foran afsnit b., men også for at sikre en vis ensartet praksis over hele landet.

Udvalget kan anbefale, at der åbnes mulighed for, at 2 af de funktionsområder, der skal varetages, undtagelsesvis skal kunne varetages af én konsulent ved små skolepsykologiske rådgivninger. En sammenlægning vil naturligvis forudsætte, at den pågældende opfylder de uddannelsesmæssige kvalifikationer til at varetage begge funktioner. En sådan sammenlægning rejser imidlertid forskellige tjenestetids- og klassificeringsmæssige problemer, og udvalget stiller derfor ikke konkrete forslag til udformning af nærmere bestemmelser herom.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en sammenlægning bør godkendes af undervisningsministeriet, stiller udvalget ikke noget endeligt forslag herom, men udvalget mener som udgangspunkt ikke, at dette burde være nødvendigt.

7.1.3.4. Normering i større kommuner

Udvalget har overvejet, hvorvidt der måtte være behov for at fastsætte regler om adgang til normering af flere stillinger inden for samme funktionsområde i de større kommuner.

I de gældende regler er der, bortset fra bestemmelserne i §§ II og 13, ikke hjemmel til normering af mere end én stilling som konsulent for de forskellige funktionsområder, uanset kommunens størrelse og uanset eventuel opdeling i flere regioner.

Da det i praksis har vist sig, at der kan opstå et behov herfor, foreslår udvalget, at der med undervisningsministeriets godkendelse åbnes adgang til i større kommuner at normere mere end 1 stilling som konsulent for det respektive funktionsområde.

7.1.3.5. Regionskontorer

I det gældende normeringscirkulære er der ikke udtrykkelig hjemmel til opdeling af en skolepsykologisk rådgivning i flere regioner eller områder. Det fremgår imidlertid forudsætningsvis af undervisningsministeriets cirkulære af 20. april 1978 om klassificering af tjenestemandstillinger i folkeskolen, § 6, stk. 2, at der i store kommuner med ministeriets godkendelse kan normeres en stilling i lønramme 34, såfremt der til stillingen er henlagt særlige beføjelser eller arbejdsopgaver, som f.eks. stedfortræder for den ledende skolepsykolog eller som leder af et regionskontor.

I enkelte store kommuner er der sket en opdeling af den skolepsykologiske rådgivning, således at der i kommunen er etableret et antal regionskontorer.

Det er udvalgets opfattelse, at etablering af regionskontorer i store kommuner er hensigtsmæssig, således at der bør indføres hjemmel til i de største kommuner at opdele skolepsykologisk rådgivning i flere regionskontorer. Disse bør hver for sig i normeringsmæssig henseende, bortset fra stillingen som ledende skolepsykolog, betragtes som én skolepsykologisk rådgivning og bør "bemandes", så regionskontoret kan varetage de funktionsområder, som anses for fornødne.

Udvalget har overvejet, hvor stort et normeringsgrundlag der bør fordres til oprettelse af et regionskontor. Udvalget foreslår, at man tager udgangspunkt i den i klassificeringscirkulærets § 6, stk. 2, nævnte grænse på 20.000/6.500 elever som grundlag for klassificering af en stedfortræderstilling i lønramme 34, men således at grænsen forhøjes til henholdsvis 30.000 og 8.500 under hensyn til, at de 0-6 årige fremtidig indgår i normeringsgrundlaget. Disse tal skal betragtes som en forudsætning for regionsopdeling, mens det enkelte regionskontors befolknings- eller elevgrundlag ikke nødvendigvis behøver at svare hertil.

Udvalget gør endelig opmærksom på, at der intet er til hinder for, at en skolekonsulent virker i flere regionsområder, hvis behovet for konsulentbistand til synshæmmede børn, til bevægelseshæmmede børn og til børn med svære psykiske vanskeligheder herved skønnes at være dækket.

7.1.3.6. Konsulentfunktioner på særlige handicapområder.

Udvalget foreslår, at der åbnes mulighed for normering af sådanne stillinger ved kommunale (fælleskommunale) skolepsykologiske rådgivninger, således at varetagelsen af disse funktioner kan ske på kommunalt plan, hvis dette lokalt skønnes at være en mere hensigtsmæssig løsning.

Som det fremgår af afsnit 3 nedenfor, foreslår udvalget, at der ved amtskommunerne åbnes mulighed for normering af stillinger som skolekonsulent for særlige handicapområder, f.eks. undervisning af elever med svære psykiske vanskeligheder eller undervisning af bevægelseshæmmede elever.

7.1.3.7. Elever i specialskoler.

Udvalget er bekendt med, at det skolepsykologiske rådgivningsarbejde i - navnlig mindre - kommuner, hvor en specialskole er beliggende, kan have et sådant omfang, at de almindelige normeringsregler ikke vil kunne tilgodese behovet i tilstrækkeligt omfang.

Efter udvalgets opfattelse bør det derfor overvejes, om der bør åbnes mulighed for med undervisningsministeriets godkendelse at medregne elever i sådanne specialskoler i normeringsgrundlaget med en særlig faktor, der fastsættes - såfremt aftale om skolepsykologisk betjening er indgået med amtskommunen - på grundlag af indstilling fra vedkommende kommunalbestyrelse. Problemet bør også overvejes i forbindelse med fastsættelse af tjenestetid.

7.1.3.8. Specialpædagogisk bistand til småbørn

I kapitel 4.3.6. stilles der forslag om, at der bliver mulighed for ansættelse af skolekonsulenter til at rådgive om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn. En sådan konsulentstilling er omfattet af § 10 stk. 4 i afsnit 7.1.7.

7.1.3.9. Stillinger i amtskommunerne

Udvalget har ved overvejelserne om de fremtidige normeringsregler, der skal gælde for amtskommunerne, lagt til grund, at løsningen af de skolepsykologiske rådgivningers opgaver principielt henlægges til primærkommunerne. Udvalget har på denne baggrund stillet forslag om en ændring af skolestyrelseslo-

vens § 59 stk. 1, der indebærer, at den hidtige adgang til at normere en stilling som ledende skolepsykolog under amtsrådet ophæves. Som en konsekvens heraf vil den i de gældende normeringsregler bestående adgang til, efter aftale mellem flere kommuner og amtskommunen, at etablere den skolepsykologiske rådgivning som en virksomhed under amtskommunen skulle ophæves. Det er udvalgets opfattelse, at der ved en eventuel gennemførelse af ovennævnte ændringsforslag bør skabes mulighed for opretholdelse af allerede etablerede ordninger af denne art.

Amtskommunerne forudsættes dog som hidtil at løse rådgivningsopgaver på handicapområder, hvor der ikke i de enkelte kommuner vil være et rimeligt elevgrundlag, navnlig over for elever med sværere og sjældnere handicap, f.eks. elever med svære psykiske vanskeligheder eller bevægelseshæmmede elever. Amtskommunernes rådgivning indgår da som led i betjeningen af disse elever. Udvalget finder yderligere, at der i normeringsreglerne bør skabes hjemmel for, at der i amtskommunerne også kan normeres konsulentstillinger med andre funktionsområder, såfremt der konstateres behov herfor. Dette vil være i overensstemmelse med hidtidig praksis på området.

7.1.3.10. Betalingsoverenskomst.

Udvalget har overvejet, om § 21, stk. 2, i cirkulæret af 24. april 1978, der omhandler indgåelse af betalingsoverenskomst om den skolepsykologiske betjening, bør ophæves, idet undervisningsministeriet fraråder oprettelse af sådanne overenskomster. Da der lokalt kan være ønske om at bibeholde en sådan overenskomst, har udvalget imidlertid afstået fra at foreslå bestemmelsen ophævet.

7.1.4. Skolepsykologer.

Skolepsykologen skal foruden lærereksamen have psykologisk embedseksamen eller pædagogisk-psykologisk kandidateksamen fra Danmarks Lærerhøjskole.

Årskursus i psykologi på Danmarks Lærerhøjskole, der er afsluttet senest 1966, er fortsat kompetencegivende under forudsætning af, at den pågældende efter afslutning af uddannelsen har fungeret som skolepsykolog og derved har erhvervet sig et tilstrækkeligt erfaringsgrundlag til at kunne varetage de opgaver, der stilles til skolepsykologer. I tvivlstilfælde forelægges sagen af den ansættende kommune for undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen og seminarierne m.v.

Efteruddannelse for skolepsykologer foranstaltet af Danmarks Lærerhøjskole, Undervisningsministeriet og Skolepsykologernes Landsforening.

7.1.5. Kliniske psykologer.

Lovgivningen indeholder ikke hjemmel til fastsættelse af normeringsregler for kliniske psykologer, men betænkningen afgivet af det af undervisningsministeriet i 1972 nedsatte udvalg anbefalede vejledende, at der blev oprettet en stilling som klinisk psykolog for hver 2.500 elever. Undervisningsministeriet har i cirkulære af 26. februar 1976 fastsat, at der til at varetage klinisk-psykologiske arbejdsopgaver ved skolepsykologiske kontorer kan ansættes psykologer, som har afsluttet eksamen i psykologi fra universitetet eller Danmarks Lærethøjskole, og som har en klinisk videreuddannelse. Den kliniske videreuddannelse skal i hvert enkelt tilfælde godkendes af undervisningsministeriet.

Kliniske psykologer i folkeskolen har mulighed for efteruddannelse i form af korterevarende kurser, idet undervisningsministeriet afholder informationskurser for kliniske psykologer i folkeskolen. Derudover tilbyder Dansk Psykologforening relevante kurser.

Udvalget har konstateret, at der for landet som helhed generelt er oprettet stillinger som klinisk psykolog efter den

nævnte vejledende norm, men der er store forskelle fra kommune til kommune. Ved flertallet af de skolepsykologiske rådgivninger er stillingstallet lavere end normen, mens der ved nogle - navnlig store - rådgivninger er tale om en stirre dækning.

Udvalget med undtagelse af Kommunernes Landsforenings repræsentanter foreslår, at det nuværende vejledende tal på 1 stilling pr. 2.500 elever (nu børn) opretholdes som egnet til at påpege antallet af stillinger.

Kommunernes Landsforenings repræsentanter finder ikke grundlag for at pege på noget bestemt vejledende normeringstal.

7.1.6. Socialrådgivere i skolen

For socialrådgivere i skolen gør de forhold med hensyn til normeringsregler, der er omtalt foran vedrørende de kliniske psykologer, sig tilsvarende gældende. Det nævnte udvalg anbefalede som vejledende norm, at der ansættes 1 socialrådgiver for hver 5.000 elever, og undervisningsministeriet har i cirkulære af 26. februar 1976 fastsat, at der til at varetage vejledningsopgaver vedrørende økonomiske og sociale forhold m.v. kan ansættes socialrådgivere ved de skolepsykologiske kontorer, som har gennemgået den anordningsmæssige uddannelse til socialrådgiver.

Udvalget har konstateret, at kommunerne generelt har oprettet stillinger som socialrådgiver i noget mindre omfang end efter den nævnte vejledende norm.

Udvalgets medlemmer med undtagelse af Kommunernes Landsforenings repræsentanter foreslår, at det nuværende vejledende tal på 1 stilling pr. 5.000 elever (nu børn) opretholdes som egnet til at påpege antallet af stillinger.

Kommunernes Landsforenings repræsentanter finder ikke grundlag for at pege på noget bestemt vejledende normeringstal.

Disse repræsentanter samt repræsentanterne for socialministeriet og socialstyrelsen udtaler, at de gældende uddannelsesbetingelser for socialrådgivere, der ansættes ved skolepsykologisk rådgivning, bør revideres, således at kommunerne i disse stillinger kan ansætte såvel socialrådgivere, uddannet ved de sociale højskoler, og socionomer, uddannet ved Ålborg og Roskilde Universitetscentre, som socialformidlere uddannet på Forvaltningshøjskolens 800-timers kursus.

7.1.7. Udvalgets forslag til nye normeringsregler ved de skolepsykologiske rådgivninger.

På grundlag af de under 7.1.3. nævnte overvejelser foreslår udvalget, at de gældende regler i cirkulære af 24. april 1978 afløses af følgende (udvalget foreslår i øvrigt ikke ændringer i cirkulæret):

Gældende regler

C 24. april 1978

§ 10. I kommuner med mere end 2000 elever kan der nornieres 1 stilling som skolekonsulent med funktionsområdet høre- og taleundervisning.

§ 11. I kommuner med mere end 2000 elever kan normeres 1 stilling som skolekonsulent med funktionsområdet kuratorvirksomhed.

Stk. 2. I store kommuner kan der, når forholdene taler derfor, normeres flere skolekonsulentstillinger med funktionsområdet kuratorvirksomhed ved opdeling af kommunen i kuratordistrikter.

§ 13. I kommuner med mere end 4000 elever kan der normeres indtil 2 stillinger som skolekonsulent med funktionsområdet specialundervisning med særligt henblik på undervisning af læse- og staveretardedede, henholdsvis observationsundervisning.

Forslag til ændring

§ 10. I kommuner med mere end 3000 børn, jfr. § ZZ, kan der normeres 1 stilling som skolekonsulent for hvert af følgende funktionsområder:

- a) Specialpædagogisk bistand til børn med sprog- eller talevanskeligheder og hørehæmmede børn.
- b) Specialpædagogisk bistand til læseretardedede børn.
- c) Specialpædagogisk bistand til børn med generelle indlæringsvanskeligheder.
- d) Specialpædagogisk bistand til børn med adfærdsproblemer og psykiske vanskeligheder (observationsundervisning)
- e) Kuratorvirksomhed
- f) Specialpædagogisk bistand til synshæmmede børn.
- g) Specialpædagogisk bistand til børn med svære psykiske vanskeligheder.
- h) Specialpædagogisk bistand

til bevægelseshæmmede børn

14. I kommuner, hvor der er oprettet mindst 5 hjælpeklasser eller andre klasser for specialundervisning med mindst 30 elever, kan der normeres 1 stilling som skolekonsulent for specialklasser.

Stk. 2. I kommuner, hvor der er oprettet mindst 11 af de nævnte klasser, og hvor det samlede elevtal i disse klasser overstiger 100, fordelt på 2 eller flere skoler, kan arbejdet fordeles på flere skolekonsulenter. Der kan dog højst normeres 3 stillinger som skolekonsulent for specialklasser, og hver skolekonsulents område skal omfatte mindst 5 klasser og mindst 30 elever.

Stk. 2. Det i stk. 1 a) nævnte funktionsområde kan opdeles i 2 stillinger.

Stk. 3. Med undervisningsministeriets godkendelse kan der normeres 1 stilling som skolekonsulent for specialklasser.

Stk. 4. Med undervisningsministeriets godkendelse kan der i særlige tilfælde normeres stillinger som skolekonsulent med andre funktionsområder end de i stk. 1 nævnte.

Ny paragraf;

XX. I kommuner med mere end 30.000 børn kan der ske opdeling i flere regioner. Det gennemsnitlige normeringsgrundlag pr. region må ved opdelingen ikke være mindre end 8.500 børn.

Ny paragraf:

YY. Der kan med undervisningsministeriets godkendelse normeres mere end 1 stilling med de i § 10 nævnte funktionsområder.

Skolepsykolog og ledende skolepsykolog.

§ 17. I kommuner med mere end 2000 elever kan der normeres 1 stilling som skolepsykolog og med undervisningsministeriets godkendelse 1

§ 17. I kommuner med mere end 3000 børn, jfr. § ZZ, kan der normeres en stilling som ledende skolepsykolog og en stilling

stilling som ledende skolepsyko-
log. De 2 stillinger skal normeres
samtidig. For hver følgende 1000
elever bør der højst normeres
yderligere 1 stilling som skole-
psykolog.

som skolepsykolog. De to stil-
linger skal normeres samtidig.
For hver følgende 1250 børn kan
der højst normeres yderligere 1
stilling som skolepsykolog.

Ny paragraf:

ZZ. Ved normering af stil-
linger efter §§ 10 og 17 med
regnes:

1. Elever, incl. børn i bør-
nehaveklasse, i folkeskolen.
2. elever, incl. børn i bør-
nehaveklasse, i friskoler og
private grundskoler samt ele-
ver i ungdomsskolen, der er
udskrevet af folkeskolen, for
så vidt der på kommunernes
skoleplan er optaget bestem-
melse om, at eleverne ved
disse skoler er inddraget un-
der kommunens skolepsykologi-
ske rådgivningsvirksomhed.
3. Børn i alderen 0-6 år.
4. Elever der opfylder under-
visningspligten ved undervis-
ning i ungdomsskolen.

Overenskomst om skolekonsulent- og
skolepsykologvirksomhed.

§ 21. Kommunerne kan indgå overens-
komster eller aftaler med andre
kommuner eller amtskommunen om fæl-
les betjening af et eller flere af
de i §§ 9-15 nævnte funktionsområ-
der og om skolepsykologisk rådgiv-
ningsvirksomhed. Dette gælder selv
om kommunens elevtal giver mulighed
for selvstændig normering af stil-
linger med de pågældende funktions-
områder.

i stk. 1 ændres "§§ 9-15" til
"§§ 9, 10, 12 og 15" og
"skolepsykologisk rådgivnings
virksomhed" ændres til "virk-
somhed i henhold til § 17".

Stk. 2. Den fælles betjening kan etableres ved en betalingsoverenskomst, hvorved de omhandlede funktioner henlægges til de normerede stillinger i en af de deltagende kommuner. De i § 13 nævnte stillinger og stillinger som skolepsykolog, jfr. § 17, kan normeres på grundlag af det af overenskomsten omfattende antal elever. For de øvrige stillingers vedkommende er det en forudsætning, at vedkommende kommunes elevtal berettiger til normering af de pågældende stillinger i henhold til bestemmelserne i dette cirkulære.

Stk. 3. Den fælles betjening kan endnu videre etableres ved indgåelse af fællesskabsoverenskomst i henhold til den kommunale styrelseslov § 60. De under fællesskabet normerede stillinger opføres på skoleplanen for fællesskabet, der optages som tillæg til skoleplanen for en af de deltagende kommuner.

Stk. 4. Endelig kan den fælles betjening etableres efter aftale med amtskommunen, således at stillingerne normeres ved det amtskommunale skolevæsen og opføres på planen for amtskommunens skolevæsen og undervisningsvirksomhed m.v.

Stk. 5. Det antal stillinger, som normeres i henhold til overenskomst og i de deltagende kommuner, kan ikke overstige det antal, der kunne normeres efter reglerne i §§

i stk. 2 udgår:

sidste pkt. og "§ 13" ændres til "§ 10".

Stk. 2 bør ændres til at være stk. 3.

stk. 3. Uændret i formuleringen, men bør ændres til at være stk. 2.

stk.4. Udgår.

i stk. 5 ændres "§§ 9-14 " til "§§ 9, 10, 12 og 17".

9-14 på grundlag af de deltagende kommuners samlede elevtal m.v.

§ 22. Stillinger ved amtskommunale folkeskoler og stillinger med funktionsområde som omtalt i §§ 9-16 samt stillinger ved skolepsykologiske rådgivningskontorer normeres efter de for kommuner gældende regler.

§ 24. I hver amtskommune kan normeres 1 stilling som skolekonsulent med funktionsområdet høre- og taleundervisning og 1 stilling som skolekonsulent med funktionsområdet undervisning af synshandicappede.

§ 22. affattes således:

Stillinger ved amtskommunale folkeskoler og stillinger med funktionsområde som omtalt i §§ 9, 12, 15 og 16 normeres efter de for kommuner gældende regler.

§ 24. I hver amtskommune kan der normeres 1 stilling som skolekonsulent for hvert af følgende funktionsområder:

- a) Specialpædagogisk bistand til synshæmmede børn.
- b) Specialpædagogisk bistand til børn med sprog- eller talevanskeligheder.
- c) Specialpædagogisk bistand til børn med svære psykiske vanskeligheder.
- d) Specialpædagogisk bistand til bevægelseshæmmede børn.

Nyt stk. 2. Der kan normeres stillinger indenfor andre funktionsområder, såfremt der konstateres behov herfor.

§ 30, stk. 3. Skal elevtal lægges til grund, anvendes det antal elever, der pr. 1. april var tilmeldt for det følgende skoleår. Er der på skoleplanen optaget bestemmelse om, at ele-

Stk. 3. Uændret.

verne ved statsskoler, amts-kommunale eller private skoler m.v. er inddraget under kommunens skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed, kan disse medregnes i normeringsgrundlaget for stillinger ved denne virksomhed efter undervisningsministeriets bestemmelse i det enkelte tilfælde.

Nyt stk. 4.

Undervisningsministeriet kan i det enkelte tilfælde godkende, at elever i specialskoler medregnes i normeringsgrundlaget for stillinger ved kommunens skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed med en særlig faktor.

7.2. Ændrede tjenestetidsregler for skolepsykologer og skolekonsulenter ved de skolepsykologiske rådgivninger.

7.2.1. Gældende regler

De gældende regler om tjenestetid for skolepsykologer og skolekonsulenter ved de skolepsykologiske rådgivninger findes i undervisningsministeriets cirkulære af 4. december 1973 om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd, cirkulære af 5. september 1975, samt cirkulæreskrivelse af 24. juni 1930. En oversigt over disse regler er optaget som bilag 13 til betænkningen.

Princippet i disse regler er, at skolepsykologers og skolekonsulenters tjenestetid fastsættes som en reduktion i det pligtige undervisningstimal på 27 ugentlige undervisningstimer. Reduktionsberegningen sker normalt på grundlag af en elevtalsfaktor, som er variabel afhængig af funktionsområder og i visse tilfælde er kombineret med en vis minimumsreduktion.

Der er ikke, således som det er tilfældet for konsulentfunktionerne, fastsat en bestemt timereduktion til den enkelte skolepsykolog. Den samlede timereduktion til skolepsykologvirksomheden er således at betragte som en pulje, der fordeles på de enkelte skolepsykologer. I praksis anvendes reglerne normalt som normeringsgrundlag, idet der oprettes en ny stilling for hver 22 reduktionstimer. Den ledende skolepsykolog fritages som hovedregel for undervisning, jfr. tjenestetidscirkulærets § 9, stk. 3. For de assisterende skolepsykologer er der ikke efter cirkulæret adgang til fuldstændig undervisningsfritagelse, bortset fra timer til betjening af småbørn, men ministeriet har i de senere år på grund af skolepsykologmangelen i konkrete tilfælde dispenseret.

Til betjening af børn i alderen 0-6 år er der kun fastsat en fast timereduktion for konsulentvirksomheden vedrørende høre- og taleundervisning, medens timereduktionen til betjening af småbørn på andre områder fastsættes af undervisningsministe-

riet efter konkret ansøgning.

I det omfang, hvori elever i private skoler og statsskoler i medfør af skolestyrelseslovens § 59 er inddraget i det almindelige skolepsykologiske arbejde, kan antallet af disse elever medregnes ved beregning af timerreduktion til skolepsykologer efter undervisningsministeriets bestemmelse i det enkelte tilfælde. Der er derimod ikke i de gældende regler udtrykkelig hjemmel til at lade disse elever medgå ved beregningen af timerreduktion til konsulentfunktionerne, men ifølge praksis kan eleverne også medregnes ved beregning af timerreduktion til konsulenterne. Vedrørende disse skoleformer henvises i øvrigt til 7.1.3.c. i afsnittet om normeringer.

7.2.2. Udvalgets overvejelser

Udvalget er opmærksom på, at spørgsmålet om fastsættelse af tjenestetidsregler er et aftalespørgsmål, jfr. tjenstemandslovens § 45. Der må derfor henvises til forhandling imellem de aftaleberettigede parter.

Det har således ligget uden for rammerne af udvalgets opgave at fremkomme med forslag, der henhører under forhandlingerne om fastsættelse af tjenestetid, og som dermed også forudsætter en stillingtagen til de økonomiske muligheder for deres gennemførelse.

Udvalget har på den anden side fundet det hensigtsmæssigt at pege på forskellige principper, som i lyset af den stedfundne udvikling kan eller bør indgå i overvejelserne i forbindelse med fastsættelse af tjenestetiden.

1) Fastsættelse af et grundtimetal

Udvalget finder det rimeligt, at det optages til overvejelse, om der bør fastsættes en mindste timerreduktion (et grundtimetal) for alle skolepsykologer og skolekonsulenter, idet der er visse af de funktioner, der er for-

bundet med stillingen, som skal varetages uanset elevtal-
lets eller børnetallets størrelse. Dette gælder f.eks.
mødevirksomhed om samarbejde i rådgivningen samt faglig
ajourføring inden for det pågældende handicapområde.
Udvalget finder det ikke hensigtsmæssigt at pege på et
bestemt timetal, ligesom man ikke har taget stilling til,
hvilke konsekvenser forslaget måtte få for beregningen af
den timereduktion, som ligger ud over grundtimetallet. Som
anført under pkt. 1 indgår et sådant grundtimetal allerede
i et vist, men begrænset omfang ved den nuværende tjene-
stetidsfastsættelse.

2) "Vægtning" af elever i forhold til småbørn

Efter gældende regler og praksis medregnes småbørn i re-
duktionsberegningen til skolepsykologer og til visse sko-
lekonsulenter, men med en lavere "vægtning" end skoleele-
ver .

Da der gælder en almindelig forpligtelse til undersøgelse
af småbørn, jfr. 4.2.1. finder udvalget, at småbørn bør
medregnes ved fastsættelse af timereduktion til skolepsy-
kologer og til alle skolekonsulenter, bortset fra funk-
tionsområderne kuratorvirksomhed og specialpædagogisk
bistand til læseretardedede børn. Med henblik på at opnå
et forenklet og let administrerbart grundlag for beregning
af tjenestetiden for de funktionsområder, hvor virksom-
heden omfatter såvel elever som småbørn, finder udvalget,
at småbørn og elever bør tælle med samme vægt.

Repræsentanterne for Kommunernes Landsforening understre-
ger, at dette forslag er stillet af administrative grunde,
og at der således ikke er foretaget nogen nærmere vurde-
ring af omfanget af arbejdsopgaverne i småbørnsområdet.

Danmarks Lærerforenings repræsentanter foreslår, at små-
børn også indgår i grundlaget for beregning af timereduk-
tion **til** konsulenter for specialpædagogisk bistand til læ-

seretarderede børn. Synspunktet begrundes dels med, at gældende lovgivning ikke fritager denne konsulentgruppe for arbejdsopgaver i småbørnsområdet, og dels med at konsulenterne i øjeblikket udfører arbejdsopgaver i området.

3) Handicappets art og hyppighed

Arbejdsbyrden i forbindelse med de forskellige funktioner afhænger dels af handicappets hyppighed og dels af karakteren og omfanget af den indsats, der skal udføres i forbindelse med det enkelte barns situation.

Det bemærkes, specielt for kuratorer, at arbejdspraktik for specialklasseelever i 10. skoleår indgår i grundlaget for beregning af tjenestetiden.

4) Andre skoler og institutioner

Såfremt der på skoleplanen er optaget bestemmelse om, at den skolepsykologiske rådgivning skal varetage opgaver over for andre skoler og institutioner, må der afsættes den fornødne tid hertil.

5) Elever i specialskoler og ved undervisningscentre for specialundervisning

Undervisningsministeriet har i flere tilfælde godkendt, at elever, der i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2, er henvist til undervisning i specialskoler og undervisningscentre for svært handicappede, medregnes med en forhøjet faktor ("vægtning") ved fastsættelsen af timereduktionen for skolepsykologer (men ikke for skolekonsulenter).

Udvalget foreslår, at der fortsat bliver åbnet mulighed for, at disse elever kan medregnes med en særlig faktor, og den bør i givet fald udvides til at omfatte både skolepsykologer og skolekonsulenter.

6) Ledelsesfunktioner

Det bør ved fastsættelsen af eventuelt ændrede tjenestetidsregler nærmere overvejes at tage hensyn til de ledelsesfunktioner, som påhviler den ledende skolepsykolog. Omfanget af disse funktioner vil kunne variere bl.a. efter antal kommuner og dermed antal skolekommissioner, skoleforvaltninger og fælleslærerråd, antal institutioner, herunder børnehaver og skoler, samt børnetallet i området.

7) Beregning af tjenestetid for stillinger ved regionskontorer og for flere stillinger med samme funktionsområde

Grundlaget for beregning af timereduktionen bør være børnetallet i det geografiske område, som vedkommende skal virke i, og i øvrigt det sædvanligt gældende for vedkommende funktionsområde.

8) Beregning af tjenestetid ved sammenlægning af skolekonsulentfunktioner

Ved beregning af tjenestetid ved sammenlægning af 2 funktionsområder, bør tjenestetiden som udgangspunkt være den samme som for de 2 funktioner hver for sig. Udvalget har dog ikke taget stilling til, om dette bør gælde fuldt ud for så vidt angår et eventuelt grundtimetal.

Kapitel 8. Betalingsforhold vedrørende skolepsykologisk rådgivning som følge af betjening af andre institutioner.

Udvalget skal ifølge kommissoriets pkt. 3 overveje og eventuelt stille forslag med hensyn til betalings- og refusionsspørgsmål som følge af betjening af institutioner, der ikke er omfattet af den kommunale eller fælleskommunale skolepsykologiske virksomhed, dvs. private, statslige og amtskommunale institutioner.

8.1. Gældende ordning.

Skolepsykologisk rådgivning kan etableres i en større kommune eller for flere kommuner, f.eks. ved en betalingsoverenskomst mellem de deltagende kommuner eller som et kommunalt fællesskab i henhold til den kommunale styrelseslovs § 60, eller under en amtskommune, jfr. undervisningsministeriets cirkulære nr. 70 af 24. april 1978 om normering af tjenestemandstillinger m.v. i folkeskolen § 17, sammenholdt med §§ 21 og 22.

En skolepsykologisk rådgivning skal efter skolestyrelseslovens § 59 kunne betjene ikke blot alle kommunale og amtskommunale skoler og anden undervisningsvirksomhed, der er omfattet af skolestyrelseslovens bestemmelser, men også statsskoler, der svarer til de af skolestyrelsesloven omfattede skoler, f.eks. statsøvelsesskoler (der findes nu kun én sådan skole) og statsgymnasier, og ligeledes private skoler og undervisningsinstitutioner eller -virksomhed på tilsvarende niveau, f.eks. friskoler og private grundskoler, private ungdomsskoler og efterskoler, private gymnasier samt voksenundervisning.

I den skoleplan, hvori de til den skolepsykologiske rådgivning knyttede stillinger er normeret og området

for dets virksomhed er fastsat, bør det tillige anføres, hvilke statslige, amtskommunale og private skoler den pågældende skolepsykologiske rådgivning betjener.

Er der på skoleplanen optaget bestemmelse om, at elever ved statsskoler, amtskommunale eller private skoler er inddraget under en kommunes skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed, kan disse elever medregnes i klassificeringsgrundlaget ved denne virksomhed efter undervisningsministeriets cirkulære nr. 69 af 20. april 1978 om klassificering af tjenestemandstillinger i folkeskolen § 18, stk. 2.

Skolestyrelsesloven indeholder ikke regler om betaling eller refusion af udgifterne ved skolepsykologisk bistand til elever fra statslige, amtskommunale eller private skoler, som betjenes af en skolepsykologisk rådgivning. I lov nr. 306 af 8. juni 1977 om friskoler og private grundskoler m.v. er det for disse skoler i § 3, stk. 3, fastsat, at skolekommunen, dvs. den kommune, hvori skolen ligger, skal yde vederlagsfri skolepsykologisk bistand på samme måde som for eleverne i kommunens skoler. For de statslige skolars vedkommende må eventuel betaling for ydet bistand fastsættes ved aftale mellem vedkommende kommune, kommunale fællesskab, eller amtskommune og skole (staten). Amtskommunen må tilsvarende træffe aftale med vedkommende kommune eller kommunale fællesskab.

8.2. Udvalgets overvejelser.

Efter udvalgets opfattelse er der ikke behov for at indføre nærmere regler til yderligere regulering af den ovenfor beskrevne ordning om betaling eller refusion af udgifterne ved skolepsykologisk bistand til elever fra statslige, amtskommunale eller private skoler.

Elever i friskoler og private grundskoler modtager som nævnt vederlagsfri skolepsykologisk bistand. For de øvrige skoleformers vedkommende vil behovet for rådgivning variere betydeligt, både generelt for eleverne i de pågældende skoleformer og for den specifikke rådgivning, som den enkelte medarbejder ved den skolepsykologiske rådgivning i kraft af sit speciale kan yde.

Udvalget finder det derfor mest hensigtsmæssigt, at spørgsmålet om betjening af disse skoleformer fortsat bliver taget op som led i behandlingen af skoleplanen for vedkommende kommune (skoleforbund), således at det samtidig overlades til de berørte parter at tage stilling til det hermed forbundne spørgsmål om betaling for den skolepsykologiske bistand.

Bilagsfortegnelse:

- Bilag 1 Udvalgets forslag til ændring af skolestyrelseslovens § 59 med bemærkninger.
- Bilag 2. Beskrivelse af hjælpeforanstaltninger over for børn og unge inden for skole- og socialsektoren indtil 1. januar 1980.
- Bilag 3. Uddrag af "Speciallæreruddannelsen - almen del 1979/80" Danmarks Lærerbøj-skole.
- Bilag 4. Talmateriale om personalet ved de skolepsykologiske rådgivninger.
- Bilag 5. Talmateriale om personer med beskæftigelse i kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger.
- Bilag 6. Redegørelse om en fælles videreuddannelse af kliniske psykologer i skolepsykologiske rådgivninger og psykologiske konsulenter i social- og sundhedsforvaltningen, udarbejdet mellem undervisningsministeriet, socialstyrelsen og Dansk Psykologforening.
- Bilag 7. Oversigt over kompetenceregler om folkeskolens specialpædagogiske bistand samt delegations- og praktiske samarbejdsveje.
- Bilag 8. Kompetenceregler for et sagsforløb (folkeskolelovens § 19, stk. 2.)

- Bilag 9. Emner, der kan medtages i bestemmelser om samarbejde imellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen.
- Blag 10. Regler om samarbejdet mellem amtskommuner og primærkommuner vedrørende bistand i henhold til bistanndsloven.
- Bilag 11. Undervisningsministeriets notat om undersøgelsesforpligtelsen for skolepsykologisk rådgivning over for småbørn, der eventuelt har behov for specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven.
- Bilag 12. Amtskommunernes konsulenter.
- Bilag 13. Gældende tjenestetidsregler for personale ved de skolepsykologiske rådgivninger.

Skolestyrelseslovens
§ 59:

Udvalgets forslag til ændring af
skolestyrelseslovens § 59 med be-
mærkninger :

Stk. 1.

Til at forestå det skolepsyko-
logiske undersøgelses- og råd-
givningsarbejde samt tilrette-
læggelsen af specialundervis-
ningen ved kommunale, statslige
og private skoler og andre un-
dervisningsinstitutioner i en
eller flere kommuner kan der
under amtsrådet eller i en
større kommune med
undervisningsministerens god-
kendelse ansættes en ledende
skolepsykolog.

Stk. 2.

Den ledende skolepsykolog ud-
øver sin virksomhed under an-
svar over for skolekommissionen
i den eller de kommuner, hvor-
til han ifølge sit ansættelses-
forhold er knyttet. For de
statslige og private skolars og
undervisningsinstitutioners
vedkommende udøver han sin
virksomhed efter aftale med le-
derne af de pågældende skoler
og institutioner.

Stk. 1.

Til at forestå den administrative
og faglige ledelse af det pædago-
gisk-psykologiske undersøgelses-
og rådgivningsarbejde vedrørende
specialundervisning og anden spe-
cialpædagogisk bistand i en eller
flere kommuner kan der ansættes en
ledende skolepsykolog.

Stk. 2.

En ledende skolepsykolog kan an-
sættes ved en kommune eller under
et fællesskab mellem to eller fle-
re kommuner. Den ledende skolepsy-
kolog kan endvidere forestå det
pædagogisk-psykologiske undersø-
gelses- og rådgivningsarbejde ved
amtskommunale, statslige og priva-
te skoler efter aftale mellem kom-
munalbestyrelsen og vedkommende
myndighed eller skole.

Stk. 3.

Kommunalbestyrelsen kan efter reg-
ler fastsat af undervisningsmini-
steren pålægge den ledende skole-
psykolog og personale ansat under
denne at medvirke ved løsningen af
pædagogisk-psykologiske og kli-
nisk-psykologiske undersøgelses-
og rådgivningsopgaver for kommu-
nens social- og sundhedsforvalt-
ning.

Bemærkninger til ændringsforslag til skolestyrelseslovens § 59.

Generelt:

§ 59 i "Lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v." (skolestyrelsesloven), der er det lovmæssige grundlag for de skolepsykologiske rådgivninger, er senest blevet diskuteret i det af undervisningsministeren den 7. januar 1975 nedsatte udvalg til revision af skolestyrelseslovens kapitel 2 m.v. Udvalget afgav sin betænkning (nr. 822, 1977), og betænkningen dannede grundlag for ændringen af skolestyrelsesloven i 1978.

Der var i udvalget enighed om ikke foreløbig at ændre ved § 59, idet man pegede på behovet for en nærmere undersøgelse af hele den skolepsykologiske virksomhed på baggrund af gennemførelsen af lov om social bistand, den dengang påtænkte - (og nu gennemførte) - lov om udlægning af åndssvageforsorgen og den øvrige særforborg m.v., samt problemerne om rådgivning af elever i gymnasiet og private skoler.

Dels med denne baggrund og dels med baggrund i ændringen i folkeskoleloven, hvorefter folkeskolen fra den 1. januar 1980 har fået til opgave også at yde specialpædagogisk bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, nedsattes i foråret 1979 et udvalg under undervisningsministeriet vedrørende en eventuelt ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning.

Udvalget har i sin betænkning indstillet, at § 59 ændres som anført i det foreliggende forslag til ændring af skolestyrelsesloven.

Bemærkninger til stk. 1.

Det foreslås, at det i loven præciseres, at den ledende skolepsykologs opgave er at forestå den administrative og faglige ledelse af den skolepsykologiske rådgivnings arbejdsområder. Der ligger heri ingen ændring i forhold til gældende praksis.

Det "skolepsykologiske undersøgelses- og rådgivningsarbejde" foreslås ændret til "pædagogisk-psykologisk undersøgelses- og rådgivningsarbejde", fordi undersøgelses- og rådgivningsarbejdet nu også omfatter småbørn. Denne udvidelse af den pædagogisk-psykologiske rådgivningsvirksomhed er en følge af § 3a, stk. 1, jfr. § 19, stk. 1 og 2, i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen som ændret ved lov nr. 302 af 8. juni 1978.

Den hidtidige bestemmelse om, at den ledende skolepsykolog forestår "tilrettelæggelsen af specialundervisningen" foreslås fjernet, således at det som helhed af lovbestemmelsen kommer til at fremgå, at den pædagogisk-psykologiske rådgivningsvirksomhed principielt er af rådgivende karakter.

"Specialundervisning" benævnes i overensstemmelse med de seneste års officielle sprogbrug "specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand".

Bemærkninger til stk. 2.

Den hidtidige bestemmelse i stk. 1 om, at den ledende skolepsykolog kan ansættes under amtsrådet, bortfalder i overensstemmelse med udvalgets indstilling, dog således at allerede bestående ordninger kan opretholdes.

Ligeledes bortfalder den hidtidige bestemmelse i stk. 1 om, at ansættelse af ledende skolepsykolog forudsætter undervisningsministerens godkendelse, idet denne bestemmelse længe ikke har haft nogen praktisk betydning.

Det forudsættes, at der fortsat udarbejdes normeringsregler, der angiver et minimumsgrundlag for normering af en stilling som ledende skolepsykolog.

Efter det foreslåede stk. 2 kan ansættelsen af ledende skolepsykolog ske ved ansættelse ved en kommune eller under et fællesskab medllem to eller flere kommuner, jfr. den kommunale styrelseslovs § 60. Herudover kan der mellem to eller flere kommuner aftales en såkaldt betalingsoverenskomst. Udvalget fraråder oprettelse af en sådan ordning, fordi den ikke giver de betjente kommuner formel indflydelse på ordningens nærmere drift.

Når amtskommunale, statslige og private skoler alene fremdrages som et muligt arbejdsfelt, hvorom der skal indgås nærmere aftale, er det for at understrege, at den kommunale pædagogisk-psykologiske rådgivning, udover hvad der følger af § 3, stk. 3, i lov om friskoler og private grundskoler m.v., ikke har en umiddelbar forpligtelse her. Der kan således indgås overenskomst mellem kommune og amtskommune angående amtskommunale skoler ifølge folkeskolelovens § 20, og der kan i øvrigt indgås nærmere aftale mellem implicerede myndigheder vedrørende de andre ikke-kommunale skoler. Der er ikke fastsat nærmere regler for udformningen af overenskomster i henhold til folkeskolelovens § 20, der kan spænde fra at omhandle en enkelt elev til drift af en hel specialskole. Det fremgår imidlertid at de vejledende retningslinier fra august 1979 vedrørende udarbejdelsen af udbygningsplaner for den vidtgående specialundervisning m.v., at også spørgsmålet om skolepsykologisk rådgivnings betjening af elever med behov for vidtgående specialundervisning kan aftales. Amtskommunen kan dog løse egne rådgivningsforpligtelser i henhold til lovgivningen m.v. ved eget personale.

Bestemmelserne i det hidtidige stk. 2 foreslås ikke medtaget i loven, idet disse bestemmelser i dag i bedste fald er overflødige. Da bestemmelsen i 1. punktum blev indført,

drejede det sig om at præcisere den ledende skolepsykologs tjenstlige tilknytning til kommunalbestyrelsen henholdsvis skoleforvaltningen på linie med de øvrige ansatte ved skolevæsenet. Dette forhold er indiskutabelt i dag, ligesom bestemmelsens formulering har givet anledning til den opfattelse, at den ledende skolepsykolog i tjenstlig henseende ikke henhører under skolevæsenets leder, men direkte refererer til skolekommissionen.

Bestemmelserne i 2. punktum kan ligeledes misforstås, og forslaget om bortfald heraf skal i øvrigt ses på baggrund af forslaget til nyt stk. 2, 2. punktum.

Bemærkninger til stk. 3.

Bestemmelsen skal blandt andet ses på baggrund af, at både skoleforvaltning og social- og sundhedsforvaltning ifølge henholdsvis folkeskolelovens bestemmelser om specialpædagogisk bistand og lov om social bistand har forpligtelser over for visse børn og deres familier. Som følge heraf er der allerede i nogle kommuner etableret et uformelt samarbejde mellem de to forvaltninger vedrørende udveksling af oplysninger om fælles sager. Hensigten med bestemmelsen er at skabe et formelt grundlag for en nærmere retlig regulering og videreudvikling af samarbejdsformer gående ud på, at det inden for visse centralt fastsatte grænser kan pålægges den skolepsykologiske rådgivning at løse pædagogisk -psykologiske og klinisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsopgaver for kommunens social- og sundhedsforvaltning.

Bestemmelsen åbner således for den mulighed, at der kan etableres sådanne ordninger i kommuner, hvor social- og sundhedsforvaltningen ikke selv råder over de nødvendige ressourcer til dette undersøgelses- og rådgivningsarbejde.

De nærmere regler for sådanne ordninger fastsættes af undervisningsministeren. Denne bemyndigelsesbestemmelse skal ses på baggrund af, at der er tale om virksomhed, der indeholder tjenestemandsretlige aspekter, navnlig i relation til klassificering, tjenestetid og de gældende grundsatninger om stillingsforandring - samtidig med, at den udøves med udgangspunkt i folkeskolelovens bestemmelser.

Da folkeskolens tjenestemænd er omfattet af tjenestemandslovens § 45, hvorefter løn- og andre ansættelsesvilkår for folkeskolens tjenestemænd fastsættes ved aftale mellem finansministeren og Lærernes Centralorganisation, vil undervisningsministerens regelfastsættelse forudsætte, at der indgås de fornødne aftaler efter tjenestemandslovens § 45. Der må ved regelfastsættelsen skelnes mellem regler, der skal gælde for fremtidigt ansatte, og regler, der skal gælde for allerede ansatte, idet den tjenestemandsretlige vurdering må antages at falde forskelligt ud for disse to grupper. Der bør fastsættes regler om opslag af stillinger, der er omfattet af ordningen.

Repræsentanten for undervisningsministeriets løn- og personaleafdeling må tage forbehold med hensyn til klassificeringsmæssige og tjenestetidsmæssige konsekvenser af ordningerne.

Det skal bemærkes, at det er af væsentlig betydning, at den ledende skolepsykolog under alle omstændigheder **har** den overordnede ledelse af hele den skolepsykologiske rådgivnings arbejdsområde, hvorfor ordningen forudsættes at holde sig inden for den elasticitetsgrænse, der følger af princippet i tjenestemandslovens § 12, stk. 1, 1. punktum. Med bemyndigelsesbestemmelsen tilsigtes det derfor at give ministeren hjemmel til at fasttætte sådanne regler, at det sikres, at de ordninger, der etableres i kommunerne, har

et sådant indhold, at de kan rummes inden for gældende aftaler i medfør af tjenestemandslovens § 45 og ikke medfører, at der pålægges tjenestemænd stillingsforandringer, der går ud over, hvad de efter tjenestemandsloven har pligt til at underkaste sig.

Det er en selvfølge, at det ved reglernes udformning tages som udgangspunkt, at den skolepsykologiske rådgivningsbetjening af social- og sundhedsforvaltningen forudsætter en forøgelse af ressourcerne ud over, hvad der er fornødent til dækning af folkeskolens behov. Dette skal imidlertid ses i sammenhæng med, at det efter en gennemførelse af forslaget vil være overladt til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, om den vil tilrettelægge den pædagogisk-psykologiske og klinisk-psykologiske undersøgelses- og rådgivningsvirksomhed helt eller delvis med udgangspunkt i disse regler. Kommunalbestyrelsen afgør dette på grundlag af en samlet vurdering af behovet for en løsning af disse opgaver i skole- og socialsektoren. De ressourcer, som kommunalbestyrelsen ønsker at afsætte udover, hvad der er fornødent til dækning af folkeskolens behov, modsvares hermed af en mindre ressourceanvendelse i øvrigt. Bestemmelsen giver således kommunerne mulighed for at løse disse opgaver på en mere hensigtsmæssig måde under hensyn til de økonomiske ressourcer, der er til rådighed.

Endelig må det af regelfastsættelsen fremgå, hvordan normeringsfastsættelsen skal foregå, og det forudsættes, at ordningen skal være optaget på kommunens skoleplan.

I et vist omfang er der i dag ansat andet personale end det tjenestemandsansatte ved de skolepsykologiske rådgivninger. Aftaler om dette personales løn- og ansættelsesvilkår indgås med de aftaleberettigede organisationer.

Beskrivelse af hjælpeforanstaltninger
over for børn og unge inden for skole-
og socialsektoren indtil 1. januar 1980.

Indholdsfortegnelse

	Side
1. Arbejdsgruppens opgaver og sammensætning	1
2. Børns behov for bistand	2
2.1. Generelle bemærkninger om behovet for bistand....	2
2.2. Lærerernes oplevelse af barnets behov for bistand i skolen	7
2.3. Pædagogernes oplevelse af behovet for bistand til børn i daginstitutioner	11
3. Hvorledes imødekommes behovet for hjælp i dag (indtil 1. januar 1980)	13
3.1. Skoleområdet (skolepsykologisk rådgivning)	13
3.1.1. Skolepsykologens arbejdsopgaver	16
3.1.2. Klinisk psykolog	23
3.1.3. Skolekonsulent for tale- og høreundervisning	29
3.1.4. Skolekonsulent for kuratorvirksonhed	30
3.1.5. Skolekonsulent for undervisning af læse- staveretarderede	32
3.1.6. Skolekonsulent for observationsundervisning	33
3.1.7. Skolekonsulent for specialklasser (hjælpeklasser)	34
3.1.8. Skolekonsulent for sygehusundervisning	35
3.1.9. Socialrådgiver i skolen	36
3.1.10. Den ledende skolepsykolog	41
3.1.11. Supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbej- dere m.v.	44
3.1.11.1. Skolekonsulent for elever med synshandicap	45
3.1.11.2. Skolekonsulent for elever med psykotisk adfærd (svært kontakthæmmende elever)	46
3.1.11.3. Skolekonsulent for elever med bevægelseshandicap m.v.	47
3.1.11.4. Skolekonsulent for centerklasser	48
3.1.11.5. Observationsskoler	49
3.1.12. Skolepsykologisk rådgivnings samarbejdsrelationer	50
3.2. Det sociale område	56
3.2.1. De kommunale og amtskommunale social- og sundheds- forvaltningers hjælpemuligheder for børn og unge	

og deres familier indtil særforborgens udlægning	
1. januar 1980	56
Opbygning af social- og sundhedsforvaltningen...	58
Sagsbehandleren som nøgleperson	59
Pædagogiske og psykologiske konsulentfunktioner	
i social og sundhedsforvaltningen	61
Pædagogiske medarbejdere	61
Psykologer	64
Visitation	68
Primærkommunale opgaver	70
Rådgivning og vejledning	70
Sundhedspleje	73
Skolesundhedspleje, skolelæge	75
Børnetandpleje	75
Henstillinger og pålæg	76
Personlig rådgiver, støttepædagog og	
støttepsykolog	77
Dagpleje, daginstitutioner	79
Anbringelse uden for hjemmet	81
Kontanthjælp og bistand til revalidering m.v..	83
De amtskommunale opgaver	84
Socialcentre	-84
Børnerådgivningscentre	85
Døgninstitutioner for børn og unge	86
Amtsungsdomscentre	87
Revalideringsinstitutioner m.v.	87
3.2.2. Hjælpe muligheder for børn og unge under statens	
særforborg (indtil 1. januar 1980)	88
Særf	
orsorgsgrenene	88
Særforborgens foranstaltninger	89

1. Arbejdsgruppens opgaver og sammensætning.

På udvalgets møde den 22. juni 1979 blev det besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle have til opgave at kortlægge skolepsykologisk rådgivnings funktioner over for handicappede i alderen 0 - 18 år, og hvilket personale der bør varetage disse funktioner. Arbejdsgruppen skulle desuden belyse behovet for samarbejde med den sociale sektor.

På udvalgets møde den 12. september 1980 blev det besluttet, at arbejdsgruppen skulle afgive en delrapport om den første del af dette kommissorium inden udgangen af 1980. Gruppen skulle derudover belyse behovet for social- og sundhedsforvaltningens psykologiske bistand til andre aldersgrupper end de 0 - 18-årige.

Arbejdsgruppen fik følgende sammensætning:

Skoledirektør N.J. Bisgaard og kontorchef Nancy Dolleris, Kommunernes Landsforening, cand.psych. Elsa Schmidt, Dansk Psykologforening, afdelingschef Ole Høeg, socialstyrelsen, skoleinspektør H.J. Eriksen og konsulent Grete Roth, Danmarks Lærerforening, socialrådgiver Anne Liebing og fritidspædagog Torben Schäfer, Socialarbejdernes Fællesudvalg, fuldmægtig Richard Madsen, Amtsrådsforeningen i Danmark, ledende skolepsykolog P. Th. Poulsen, Skolepsykologernes Landsforening, undervisningsinspektør Jørgen Hansen, fuldmægtig Ella Højbjerg Madsen, (sekretær), ekspeditionssekretær J. Verner og fuldmægtig Claus Ulrich, (formand), undervisningsministeriet. I september 1980 blev Grete Roth afløst af konsulent Knud Sterregaard, og Torben Schäfer blev afløst af fritidspædagog Preben Bech. Fuldmægtig Annette Poulsen, socialstyrelsen, har deltaget i en række møder i stedet for Ole Høeg. Amtsskolepsykolog John Jarbøl har ligeledes deltaget i en række af møderne som repræsentant for Amtsrådsforeningen.

Arbejdsgruppen har holdt 22 møder.

2. Børns behov for bistand.

Arbejdsgruppen har fundet det hensigtsmæssigt at indlede opgaven med at forsøge at beskrive børn og unges behov for bistand i skolen og i sociale institutioner og beskrive, hvilke hjælpemuligheder der er inden for de to områder.

2.1. Generelle bemærkninger om behovet for bistand.

Det vil altid give betydelige vanskeligheder at forsøge præcist at beskrive karakteren og omfanget af behov for bistand på de sociale, pædagogiske og personlige områder.

For at få et greb om sådanne problemers aktuelle status og fremtidige udviklingstendenser, må der gribes til analyserende metoder. Det må beskrives hvilke kræfter, der i øvrigt medvirker til at problemer opstår og kan afbødes, og den hjælpsøgende gruppes behov må forsøges afgrænset og beskrevet principielt.

Disse vanskeligheder er ikke mindst fremtrædende, når det gælder forsøg på at beskrive behov for pædagogisk og psykologisk hjælp.

2.1.1. Hvem er brugerne?

Brugerne af bistand opfattes oftest som den enkelte klient - dvs. den enkeltperson, som er henvist til eller selv har henvendt sig om hjælp af denne karakter.

Når det gælder småbørn er det indlysende, at netop denne kategori af samfundsborgere ikke kan betragtes isoleret. Særlig når talen er om problemer, er det klart, at de har en sammenhæng med familien - enten i form af problemer, der opstår i familien, eller i form af udefra kommende problemer, der i øvrigt påvirker familiens almindelige forhold. Hvor dette er iøjnefaldende for mindre børn, gælder det dog lige fuldt for større børn.

Det er derfor ikke hensigtsmæssigt at afgrænse brugeren som enkeltklient, men som det sociale felt, som den pågældende befinder sig i - familien, skolen og samfundet.

Hjælpebehovene vil have forskellig karakter, afhængigt af, hvad der er de egentlige årsager til, at problemerne opstod - dvs. af om det er forhold, der hovedsageligt kan tilskrives enkeltpersoner, grupper eller samfundsmæssige forhold. De vil også ændre karakter alt efter de virkninger problemerne har på de omgivende miljøer.

Ofte vil hverken børn, familie eller samfundsinstitutionen være klar over de reelle årsager til problemerne, men snarere mere umiddelbart beskrive et konkret ubehag eller en konkret trans-situation. En vurdering af brugerbehovene må derfor tage udgangspunkt i de ganske konkrete anmodninger om hjælp til ganske konkrete situationer - vel vidende at det reelle hjælpebehov kan antage andre former efter en nøjere indsigt i forholdene bag de aktuelle anmodninger.

En lang række af samfundets støtteforanstaltninger opererer ud fra denne forudsætning.

2.1.2. Barnets behov.

Mindre børns sproglige udvikling og abstraktionsniveau er ikke særlig veludviklet. Oftest formulerer de sig i en indirekte og uklar form om deres behov. De kan ikke altid formulere deres egentlige behov for hjælp på en anden måde, som kan forstås af andre.

Mange handlinger fra mindre børn er reelt et råb om hjælp. Man må derfor se på børnenes handlinger, snarere end deres ord, hvis deres behov for hjælp skal analyseres.

Umiddelbart beskrives en række adfærdsformer hos børn som "tilpasningsproblemer", "adfærds vanskeligheder", "udviklingsforstyrrelser", m.v. Det er i den afvigende adfærd hos barnet man lettest kan spore behov for hjælp. Også hele grupper af børn under fælles dårlige forhold kan udvise en fælles form for afvigende eller destruktiv adfærd, og det er ligeledes et udtryk for behov for hjælp.

Børns udtryksformer er i øvrigt meget varierede. Et sådant råb om hjælp i form af afvigende adfærd kan forme sig som ekstrem passivitet, indelukthed, overkonformitet, fantasiløshed, men også som støjende aggressiv adfærd, ekstremt højt aktivitetsniveau, nonkonformitet, leven i en fantasiverden. Det kan ytre sig ved ufrivillig vandladning, tics, spisevægring, trøstespisning. Desuden er manglende normal udvikling på et eller flere sproglige/motoriske områder ofte også tegn på en mere generel vantrivsel, når bortses fra medfødte eller erhvervede fysiske defekter.

Mulighederne for at opdage sådanne udtryksformer som behov for hjælp til børn eller deres familier er forskellige. Både i hjemmet, i en daginstitution, hos lægen, sundhedsplejersken, blandt familie og naboer, i bistandsapparatet, ligger potentialer for at være opmærksom på sådanne udtryk for hjælpebehov.

Men det gælder også, at mindre afvigelser oftest skal give anledning til andre og større problemer, før man søger hjælp eller tilbyder det.

Et ekstremt stille og passivt barn vil sjældnere blive opfattet som et barn, der har behov for hjælp end et aggressivt barn eller et sengevæderbarn. Så længe det sociale miljø barnet befinder sig i i øvrigt kan fungere nogenlunde glat med de givne problemer, vil der sjældent blive tænkt på, at der kan være behov for hjælp.

Børns afvigende adfærd vil ofte kunne betegnes som en "sund" reaktion på et "usundt" miljø. Det er den eneste måde de som mindre har mulighed for at gøre opmærksom på, at der er forhold i deres omgivelser, de ikke kan trives og udvikles normalt med. Det vil sjældent være bevidste, planlagte reaktioner, men oftere den afmægtiges uformulerede protest.

Børn i teen-age alderen har en bedre sproglig formuleringsevne, men en manglende evne til at overskue problemer og en endnu ikke udviklet selvindsigt medfører ofte, at deres udtryk for et ønske om hjælp antager lige så indirekte former som de mindre børn.

2.1.3. Familiens behov.

De fleste voksne har et mere veludviklet sprog og er derfor bedre til at udtrykke deres behov. Nogle grupperinger har dog vanskeligere ved at udtrykke sig end andre. Fælles for alle kan der dog yderligere være en række barrierer mod at udtrykke det reelle hjælpebehov ganske klart. Det kan ofte ske, at man ikke selv har erkendt hvori problemet reelt består - man har ikke tænkt nærmere over det, man kan ikke se udover de konkrete daglige vanskeligheder, man kan ikke klare at se problemerne i øjnene, eller man har ikke det begrebsapparat til rådighed, som er nødvendigt for at opdage sammenhænge. Det sker også ofte, at en almindelig stolthed iøvrigt forhindrer voksne i at formulere det reelle behov for hjælp overfor andre end sig selv eller de nærmeste.

Ganske særlige problemer gør sig gældende for den dårligst stillede del af befolkningen - både med hensyn til evnen til at formulere sig, og med hensyn til tiltroen til samfundets hjælpeinstanser.

Når det i almindelighed drejer sig at udtrykke et behov for hjælp til sine egne børn eller familie, ser man derfor oftest uklare eller indirekte anmodninger. Kan behovet for hjælp udtrykkes, så man ikke falder i andres agtelse eller egen agtelse, vil denne form oftest blive brugt. Hvis det ikke er muligt, vil en direkte henvendelse om hjælp ofte først ske på et tidspunkt, hvor de voksne selv har givet helt op.

I disse tilfælde kan man møde ønsker om økonomisk hjælp, om nervemedicin, om ændrede boligmiljøer, om kortere arbejdstid, om daginstitutionsplads, om kontakt og venner, om generelle råd om børneopdragelse, om "indhold i tilværelsen", om indhold i arbejdet, om ændring af pædagogikken i daginstitutioner, om konkret hjælp til konkrete problemer med børns forskellige handicap, og meget andet. Karakteristisk er det, at både de hjælpsøgende og de hjælpydende i denne proces kan overse de forhold af psykologisk-pædagogisk karakter, som er af mere grundlæggende natur i forhold til det konkrete hjælpeønske. Hovedparten af de reelle problemer kan risikere ikke at blive opdaget eller formuleret.

Den første hjælp, der skal gives, vil således ofte være en hjælp til afklaring af, hvad det reelle hjælpebehov består i, og hvor langt en families egne ressourcer kan nå i den sammenhæng.

Imidlertid er familiernes egne ressourcer undergået en betydelig forandring gennem den samfundsmæssige udvikling, der har fundet sted i de seneste 50 år. De ydre vilkår for bolig, arbejde og sammenhold har ændret sig, således at normer for og krav til familieliv er anderledes. Familiestrukturen er således blevet mere bevægelig - flere skilsmisser, vekslende parforhold, sammenbragte børn, manglende bedsteforældre. De ressourcer, som tidligere tider familier havde, findes ikke i den samme form i dag, og der er ikke tilstrækkelig sikkerhed for, at de ændrede ressourcer kan bruges til løsning af de nye problemer.

Denne generelt ændrede situation betyder også væsentlige ændringer i den form for opdragelse, som familiernes børn kan få fra deres forældre. Den nuværende voksengeneration er ikke vokset op med en naturlig viden om, hvordan brudte parforhold kan klares, hvordan en arbejdsløshed kan klares, eller hvordan et velstandssamfunds fritidsproblemer kan klares. De må lære det gennem bitter erfaring. Denne manglende viden om, hvordan denne slags problemer kan klares, kan medføre yderligere vanskeligheder i børnenes opvækst, og kan i sig selv give et behov for generel hjælp til, at nutidens børn kan vokse op som hovedsageligt duelige opdragere af næste generation.

2.1.4. Samfundets behov.

Det er naturligvis kun på det abstrakte plan det er muligt at adskille børns, familiers og samfunds behov for indsats. Det er nødvendigt altid at inddrage de øvrige grupper i analysen.

Samfundets behov for hjælp til sine medlemmer viser sig oftest omkring krav om at overholde en række regler, love m.v. Uden disse reglers almindelige overholdelse ville samfundet ikke kunne fungere. Ofte vil der derfor fra samfundets side være udtrykt behov for foranstaltninger af korrigerende art - dvs. indsatser som sikrer overholdelse af primært de nedskrevne, og sekundært de ikke-nedskrevne regler.

De fleste mennesker ønsker selv at falde inden for samfundets både skrevne og uskrevne regler. Det giver sikkerhed og beskyttelse af den enkelte og fællesskabet. Men blandt dem, der ønsker at overholde dem, findes ofte mennesker, som af forskellige grunde ikke er i stand til det. Det kan være momentant eller mere permanent på grund af psykisk ustabilitet, manglende evner og færdigheder, eller følelse af magtesløshed og isolation.

Det er en samfundsmæssig nødvendighed, at borgerne fungerer bedst muligt som opdragere af næste generation og som deltagere i produktionen.

Samfundet har således behov for indgriben i tilfælde af problemer. Fra samfundets synsvinkel vil en stor del af hjælpebehovene kunne klares ved strukturelle foranstaltninger. Men visse former for hjælp må rettes individuelt, til det enkelte lokalsamfund (f.eks. med særlig stor arbejdsløshed eller fattigdom), til den enkelte familie med særlige problemer eller det enkelte barn.

En tidlig indsats vil ofte betyde, at man kan undgå dyre specialiserede døgnforanstaltninger for enkeltpersoner, og i stedet trække på de ressourcer, som familier og børn har i deres eget miljø - hvis det da sker før ressourcerne er opbrugt i et isoleret forgæves forsøg på at klare sig.

2.2. Lærernes oplevelse af barnets behov for bistand i skolen.

Barnet og skolen er ikke isoleret i forhold til det øvrige samfund. Barnet og skolen indgår i en langt større sammenhæng.

Når barnet således første gang møder frem i skolen, har det allerede en lang række af erfaringer og oplevelser bag sig. Det er naturligvis på disse betingelser, at dets opfattelse af skolen bliver til, ligesom det er på denne baggrund, at skolen skal søge at imødekomme barnets behov.

Småbarnet og børnehaveklassebarnet.

Også et småbarn får, har og forbruger mange ting idag. Det bør typisk i et tæt, stramt organiseret og tempofyldt bysamfund. Det er vænnet til hyppige påvirkningsskift, har f.eks. været udsat for en omfattende lyd- og billedstimulation helt fra spæd.

Og småbørnsfamiliens situation har på en generation ændret sig gennemgribende: Begge de voksne familiemedlemmer er i mange tilfælde udearbejdende. Rent statistisk er familien blevet mindre, og man bryder oftere op i familien både geografisk, for så vidt angår erhverv og ikke mindst de voksne forsørgere imellem.

Denne bevægelse fra en statisk og mere sat til en dynamisk og mere skiftende tilværelse synes at have brudt et førhen nogenlunde fast etableret værdigrundlag op i de voksnes verden, hvad der igen har virket ind på omgangsformerne og forholdet til autoriteter op igennem 60'erne og 70'erne.

Børnehaveklassebarnet idag har som oftest flere daginstitutionsår bag sig og har i det daglige flere faste tilholdssteder. Denne ihvertfald i forhold til tidligere ret omskiftelige hverdag har øget barnets behov for at knytte sig til nogen, mor og/eller far kan ikke i tilstrækkeligt omfang tilbyde sig, hvorfor også børnehaveklassespædagogerne og lærerne i 1. klasse bliver en slags reserveforældre for barnet. Det er ihvertfald den 5-7-åriges største behov, og det præger skolens yngste årgange stærkere end nogensinde.

En del børn forekommer på denne baggrund at have følelsesmæssige problemer og vanskeligheder ved at tilpasse sig de sociale rammer, når de starter i børnehaveklassen. På grund af et meget sammentrængt program på 3 lektioner i børnehaveklassen henvises spædagogerne som oftest til blot at konstatere et lavt funktionsniveau eller forskellige former for afvigende adfærd (passivitet, modløshed, afvisning af voksnes eller kammeraters kontaktforsøg, "ulogiske" reaktioner, asocial adfærd eller aggressivitet).

Endvidere forekommer elever, som når de begynder børnehaveklasse eller 1. klasse, har særlige problemer, der af forskellige grunde

ikke er registreret eller forsøgt afhjulpet før. Der er også derfor behov for et tidskrævende opsøgende pædagogisk arbejde i forhold til skolens yngste årgange.

De første år i skolen.

Skolestarten er for mange børn en stor omvæltning, deres hidtidige tilværelse lægges helt om, og de synes ikke ganske parate til den form for tilegnelse, som skolen nu lægger op til i sin undervisning.

Den nye folkeskolelov lægger op til et forøget forældresamarbejde, men en del hjem har ikke overskud til at gå ind i at efterbehandle og interessere sig for, hvad der foregår i løbet af børnenes hverdag i skolen.

Også lærerne mangler dermed den opbakning i deres arbejde, som er en nødvendig forudsætning for, at indskoling undervisningen kan lykkes.

Børnenes fritidssituation, på institution og i og omkring hjemmet, kombineret med lærernes manglende tid til at deltage i løsningen af problemer og af socialpædagogiske opgaver, foranlediger ofte, at konflikter og vanskeligheder opstår. Også på denne baggrund indstilles en del elever til skolepsykologisk rådgivning i løbet af de første skoleår.

Overgangen fra indskolingsårene med få lærere og relativt få fag og en ikke så stærk fagopdelt skoledag til de klassesetrin, hvor både antallet af fag og dermed antallet af lærere er stærkt stigende, præger eleverne, der må opleve skoledagen som stærkt opsplittet. Den indlæringsmæssigt store bredde i en klasse forstærkes ofte af store generelle udviklingsforskelle drenge og piger imellem og ved enkelte elevers præpubertetsproblemer helt ned i 4. og 5. klasse.

Den midterste del af skoleforløbet.

En opregning af de problemer, der præger den midterste del af skoleforløbet, kunne se sådan ud: specifikke indlæringsproblemer,

dårlige arbejdsvaner, passivitet og modløshed, skulkeri, forstyrrende og voldsom adfærd samt aggressioner og verbale overfald i relation til kammerater og lærere.

De udadvendt reagerende børn præger det samlede skolebillede.

På dette tidspunkt i skoleforløbet begynder det "skæve" tilbud af aktivitetsformer i skolen at slå igennem, idet skolens opbud af boglige fag her modsvares af skoleelevens behov og lyst til også at bruge sin krop og beskæftige sig med musiske aktiviteter.

En del elever vil da opleve skolen som et sted, hvor der stilles krav, der for dem synes formålsløse og uden interesse.

Det er også nu, at mange elever begynder at påtage sig arbejde uden for skolen.

I 6.-7. klasse kommer de fleste elever ind i en pubertetsudvikling, og på disse klassetrin opleves de nævnte vanskeligheder særlig kraftigt.

De sidste år i skolen.

Folkeskolens muligheder for at tilgodese elevernes behov her synes begrænsede, hvilket det stigende antal efterskoler og ansøgninger om at etablere alternative undervisningsformer kan tages som et udtryk for.

Kursusdeling og valgfag i 8.-9. klasse giver eleverne mange voksenrelationer og mange grupperelationer. Hverdagen i skolen bliver derfor meget opstykket, og klasselæreren har kun meget ringe mulighed for at opretholde en god kontakt til den enkelte elev. Muligheden for kollegiale drøftelser vedrørende den enkelte elev eller klasse er af praktiske grunde begrænset. Lærerne kan således ofte registrere problemerne, men har ikke mulighed for at løse dem ved en samlet indsats.

Perioden er også præget af stor usikkerhed over for fremtiden. De unge har en kritisk holdning til voksenverdenen, hvad der dels er betinget af den frigørelsesperiode de er inde i, og dels kan fø-

res tilbage til en anselig mangel på kontakt generationerne imellem.

Mange forældre er opmærksomme på, at de unge har brug for støtte og hjælp i denne periode, men usikkerheden over for hvordan denne bistand skal sættes ind, resulterer i, at forældrene giver op og appellerer **til**, at skolen klarer problemerne.

Afsluttende problematiseringer.

I 70'erne er der talt meget om disciplinkrise. Ihvertfald har denne periode og årene op til da været præget af den gradvise opløsning af et forhen nogenlunde bredt akcepteret normsæt, som man levede efter i forældregenerationens barndom i 50'erne. Mange forhold i skolen idag kan forstås på denne baggrund.

Ønsket om i videst muligt omfang at integrere børn, som på forskellig vis skiller sig ud, prioriteres ikke sjældent højere end hvad der er praktisk muligt - med det resultat, at den enkelte lærer pålægges undervisningsopgaver, som han eller hun vil kunne være usikker overfor.

Folkeskoleloven bliver som rammelov administreret meget forskelligt i de enkelte kommuner. Ressourcerne slår tilsyneladende ikke **til**.

Arbejdet i folkeskolen præges af en usikkerhed om, hvordan eleverne bedst kvalificeres til at gå ud i samfundet, hvordan skolen skal åbne sig mod det omgivende samfund, på hvilke præmisser et samarbejde mellem skolen og arbejdslivet skal foregå, og ikke mindst en usikkerhed overfor, hvordan et bæredygtigt samarbejde imellem elever, forældre og lærere etableres.

2.3. Pædagogernes oplevelse af behovet for bistand til børn i daginstitutioner.

Der er blandt de børn, som er optaget i daginstitutioner, en række børn som har behov for særlige støtteforanstaltninger på grund af fysiske, psykiske eller sociale handicap.

De senere års integrationsbestrebelse, hvor børn med forskellige handicap i stigende omfang er søgt optaget i de almindelige daginstitutioner, har medført et forstærket behov for en kvalitativ rådgivende/vejledende indsats med henblik på at støtte disse børn på de områder, hvor de har funktionsvanskeligheder.

Det har drejet sig om børn, som på grund af fysiske og/eller psykiske funktionshæmninger kræver en særlig hensyntagen eller støtte, og børn hvor sociale forudsætninger og miljø virker på en sådan måde, at de enten har adfærdsvanskeligheder, eller deres naturlige anlæg ikke er udviklet svarende til alderen.

Det er væsentligt, at den indsats der tilbydes både er en tidlig og en koordineret indsats,

I det tidligt opsøgende og forebyggende arbejde er familielægen og sundhedsplejersken de personer, der først vil kunne registrere, at der er behov for en særlig indsats.

For de børn der er optaget i daginstitution, herunder de børn der har særlige behov, betyder daginstitutionsoopholdet, at børnene får sociale oplevelser og tilegner sig social adfærd igennem samværet med andre børn og voksne. Samvær medfører også en stimulering af børnene sprogligt, følelsesmæssigt, intellektuelt og motorisk.

Hertil kommer, at pædagogerne i daginstitutionen kan stimulere disse udviklingsområder igennem et veltilrettelagt socialpædagogisk arbejde med børnene.

På en række områder har det imidlertid været nødvendigt at supplere pædagogernes viden og indsigt med en specialviden og -indsigt, således at den indsats der kan ydes overfor børnene bliver så kvalificeret som muligt. Dette supplement har i et vist omfang kunnet gives af medarbejdere i den tidligere særfororg. Der findes områder, hvor en særlig støtte, rådgivning og vejledning vil være nødvendig. Det gælder de tidligere særfororgsområder, blinde- døveområdet, taleområdet samt generelt udviklings hæmmede, og området for motoriske handicap. Disse områder er ikke nødvendigvis specifikke, men ofte er det en kombination af flere områder, li-

som det kan være sociale og miljøbetingede årsager der gør, at børnene vil have brug for en særlig indsats.

3. Hvorledes er behovet for hjælp imødekommet (indtil 1. januar 1980)

3.1. Skoleområdet (skolepsykologisk rådgivning). Retsgrundlag.

Folkeskolelovens § 11, stk. 2.

Ifølge folkeskolelovens § 11, stk. 2 skal henvisning til specialundervisning, som ikke er af foreløbig karakter, ske på grundlag af skolepsykologisk undersøgelse efter samråd med eleven og forældre.

Skolestyrelsesloven og udvalget af 1972 ("Kemp-udvalget") .

Skolestyrelsesloven af 9. februar 1970 fastlagde rammerne i kommuner og amtskommuner for administrationen af folkeskolen, fritidsundervisningen og det amtskommunale skole- og undervisningsvæsen. Det forudsættes, at der i hver kommune nedsættes et kulturelt udvalg/skoleudvalg og i hver amtskommune et undervisnings og kulturudvalg til forvaltning af disse opgaver. Både i kommuner og amtskommuner oprettes der skoleforvaltninger/kulturelle forvaltninger, der i kommunerne ledes af en skoledirektør/ leden de skoleinspektør og i amtskommunerne ledes af en forvaltningschef

Retsgrundlaget for de skolepsykologiske kontorer er følgende:

a. Lovgrundlaget er skolestyrelseslovens § 59, der lyder således

"§ 59. Til at forestå det skolepsykologiske undersøgelses- og rådgivningsarbejde samt tilrettelæggelsen af specialundervisningen ved kommunale, statslige og private skoler og andre undervisningsinstitutioner i en eller flere kommuner kan der under amtsrådet eller i en større kommune med undervisningsministerens godkendelse ansættes en ledende skolepsykolog.

Stk. 2. Den ledende skolepsykolog udøver sin virksomhed under ansvar over for skolekommissionen i den eller de kommuner, hvortil han ifølge sit ansættelsesforhold er knyttet. For de statslige og private skolars og undervisningsinstitutioners vedkommen de udøver han sin virksomhed efter aftale med lederne af de pågældende skoler og institutioner".

b. Med udgangspunkt i skolestyrelseslovens § 59 og § 35 om planlægning af bl. a. den skolepsykologiske virksomhed afgav et af undervisningsministeriet nedsat udvalg vedrørende organisationen af skolepsykologisk virksomhed m.v. ("Kemp-udvalget") den 22. marts 1972 en indstilling til undervisningsministeriet om:

1. Størrelsen af de områder, som det enkelte skolepsykologiske kontor skal betjene.

2. S sammensætningen af personalet ved skolepsykologisk kontor, dets ansættelsesforhold og kvalifikationskravene til personalet.

udvalgets betænkning kan sammenfattes således:

1. Elevgrundlaget for et skolepsykologisk kontor bør være ca. 5.000 elever, svarende til et befolkningsgrundlag på 35.-40.000.

2. De skolepsykologiske kontorer kan etableres enten af amtskommunen eller i kommunalt regie. I sidstnævnte tilfælde kan der blive tale om et egentligt skoleforbund eller et kommunalt fællesskabs med hjemmel i § 60 i lov om kommunernes styrelse. Endelig nævnes muligheden af en betalingsoverenskomst, men udvalget kunne dog ikke anbefale denne ordning.

Hjemmelen til at oprette nye skoleforbund er bortfaldet i folkeskoleloven af 1975.

3. Udvalget foreslog, at der ved et kontor med 5.000 elever blev oprettet følgende stillinger:

1 ledende skolepsykolog, 2 assisterende skolepsykologer, 1 konsulent for høre-taleundervisning, 1 konsulent for kuratorvirksomhed, 1 konsulent for undervisning af læse- og staveretarderede, 1 konsulent for observationsundervisning, evt. 1 konsulent for specialklasser og konsulenter for sygehusundervisning og for svært handicappede, 2 kliniske psykologer og 1 socialrådgiver.

Normeringsregler m.v..

Undervisningsministeriet har fastsat regler om normeringen af stillinger ved de skolepsykologiske kontorer (nu cirkulære af 24. april 1978), om klassificeringen af disse stillinger (nu cirkulære af 20. april 1978) samt om tjenestetiden for personalet (nu cirkulære af 4. december 1973). Disse regler omfatter ikke kliniske psykologer og socialrådgivere, der ikke er tjenestemænd i folkeskolen.

Personalet ved skolepsykologisk rådgivning kan bestå af skolepsykologer, herunder en ledende skolepsykolog, kliniske psykologer, tale- og hørekonsulenter, kuratorer, konsulenter for henholdsvis undervisning af læse- og staveretarderede, observationsundervisning og for specialklasser, socialrådgivere samt eventuelt konsulent for sygehusundervisning. Dette personale kan på amtsplan være suppleret med konsulenter for elever med henholdsvis synshandicap, psykotisk adfærd eller bevægelseshandicap m.v. samt konsulent for centerklasser. Uddannelseskvalifikationerne til dette personale er angivet i bilag 2.

Indenfor de gældende regler træffer de enkelte kommuner (skoleforbund) selv afgørelse om, i hvilket omfang den skolepsykologiske rådgivning skal udbygges. De nævnte personalegrupper findes således ikke ved alle rådgivningerne. Bilag 4 indeholder en samlet oversigt over personalet ved landets 106 skolepsykologiske rådgivninger.

Skolepsykologisk rådgivning kan betjene andre skoleformer end folkeskolen. Er der på kommunens skoleplan optaget bestemmelse om, at eleverne ved statsskoler, amtskommunale eller private skoler er inddraget under kommunens skolepsykologiske rådgivningsvirksomhed, kan disse medregnes i normeringsgrundlaget for stillinger ved denne virksomhed efter undervisningsministeriets bestemmelse.

Arbejdsopgaverne ved skolepsykologisk rådgivning.

I det følgende gives en beskrivelse af de opgaver, der for tiden varetages af de skolepsykologiske rådgivninger. Beskrivelsen er ikke udtryk for, at alle disse opgaver varetages ved alle rådgivningerne, idet disse som nævnt er udbygget i forskellig grad.

Beskrivelsen omfatter arbejdsopgaverne indtil 1. januar 1980, hvor udlægningen af åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg trådte i kraft. I afsnit 4 beskrives de konsekvenser for rådgivningernes opgaver, som følger af udlægningen.

Skolepsykologisk rådgivning er et åbent tilbud for børn og unge og deres forældre, samt for de personer, der er involveret omkring barnet i undervisningsmæssig sammenhæng.

Skolepsykologisk rådgivning er et rådgivende organ uden beslutningskompetence - et organ, der navnlig yder rådgivning til skolelæsesenets besluttende instanser, så der i rimelig grad tages hensyn til pædagogiske, psykologiske og sociale forhold, herunder forældres og elevers ønsker når beslutning skal træffes.

For at løse denne opgave har medarbejderne ved skolepsykologisk rådgivning forskellig uddannelsesmæssige forudsætninger. Grundlaget for rådgivningen vil ofte være tilvejebragt af en koordineret indsats fra de medarbejdere, hvis faglige forudsætninger bedst løser den givne opgave.

3.1.1. Skolepsykologens arbejdsopgaver.

3.1.1.1. Almindelig rådgivning.

En betydelig del af virksomheden har karakter af pædagogisk-psykologisk rådgivning, uden at der iværksættes en egentlig sagsbehandling. Skolepsykologen bliver på skolen kontaktet af lærere, der redegør for en problemstilling og beder om råd. På grundlag heraf - og efter f.eks. at have overværet undervisningen - stiller skolepsykologen forslag til løsning af problemet. Drejer det sig om problemer vedrørende enkelte elever inddrages forældrene.

Især på de ældste klassetrin sker det også, at eleverne henvender sig til skolepsykologen, der som uvildig kan danne sig et indtryk af det foreliggende problem. Det er heller ikke ualmindeligt, at forældre henvender sig direkte til skolepsykologen og beder om råd, hvorefter skolepsykologen tager problemet op over for eleverne og de pågældende lærere.

3.1.1.2. Arbejdet med den enkelte elevs problemer.

Arbejdet med en elevs problemer indledes således ved, at én eller flere af følgende parter henvender sig: lærerne, forældrene, eleven selv m. fl. Fra skolens side udfærdiges da med forældrenes vidende en indstilling, der udover klasse- og faglæreres beskrivelse indeholder skolelederens påtegning og skolelægens bemærkninger til elevens helbredsmæssige situation.

For at kunne analysere og siden vurdere problematikken med henblik på at kunne stille forslag til dennes løsning indhenter skolepsykologen herefter data på én eller som oftest flere af følgende måder:

a. Oplysninger fra lærerne.

Den enkelte lærer har ansvaret for, at undervisningen gennemføres, og det er derfor påkrævet, at læreren tilvejebringer en detaljeret beskrivelse af de problemer, som skolepsykologen skal bistå med at løse. Disse oplysninger fremskaffes dels ved samtaler, dels ved udfyldning af et indstillingsskema, der rummer oplysning om henvisningsårsag, om klassemiljøet, hvorledes eleven indgår i klassen, elevens faglige funktion, hvorledes eleven fungerer i arbejde og leg, hvad man fra skolens side har gjort for at afhjælpe elevens vanskeligheder, oplysninger om elevens fritid, suppleret med uddybbende oplysninger fra samtaler med lærerne og hjemmet i forbindelse med indstillingen.

b. Oplysning fra forældrene.

Ved samtaler med forældrene søges det belyst, hvorledes disse oplever barnets situation i skolen og hjemmet, og hvilke forventninger de eventuelt har til skolegangen. I denne forbindelse kan det være værdifuldt at få oplyst, hvorledes barnets opvækst er forløbet.

c. Oplysninger fra eleven.

Ved samtale ned eleven søger skolepsykologen belyst, hvorledes eleven oplever sin hverdag, herunder f. eks. mulighed for lektielæsning, eventuelle jobs, forhold til søskende, fritidsbeskæftigelse og samspil med andre.

d. Direkte iagttagelse.

Som supplement til de nævnte sæt af oplysninger foretager skolepsykologen egne iagttagelser, f. eks. i form af en individuel undersøgelse af barnets skoleparathed eller via observation i en klasse eller på legepladsen med henblik på, hvorledes eleven fungerer i skolens hverdag. I disse iagttagelser indgår ofte en samtale i elevens hjem.

e. Pædagogisk testning.

Skolepsykologen foretager en vurdering af elevens faglige standpunkt, dvs. dennes præstationer i forhold til, hvad der er sædvanligt for børn på det pågældende alderstrin. Der tilvejebringes herved et nuanceret billede af elevens stærkere og svagere sider, og det konstateres, hvorfor elevens fremgangsmåde i den konkrete situation ikke er hensigtsmæssig. Formålet hermed er at bedømme elevens forudsætninger for at tilegne sig en indlæringsmæssig teknik, og hvilken pædagogisk situation der er nødvendig, for at eleven kan få størst muligt udbytte af undervisningen i det pågældende fag.

f. Psykologisk testning.

Det kan ofte være af betydning at få beskrevet barnets øjeblikkelige psykologiske funktion. Der anvendes som regel flere typer af prøver, hvor barnet såvel sprogligt som i handling viser, hvad det i situationen formår på en række intellektuelle funktionsområder. Herunder oplyses psykologen også om barnets arbejdsmetode, dets udholdenhed, selvtillid og arbejdstempo. Ved mange psykologiske undersøgelser bruges desuden personlighedsprøver, som kan sige noget om barnets personlige problemer og, hvorfor barnet har disse problemer.

g. Andre oplysninger.

De indsamlede oplysninger kan i visse tilfælde være utilstrækkelige til en tilbundsående beskrivelse af elevens situation. Der kan da blive tale om, at skolepsykologisk rådgivning i samråd med eleven og dennes forældre tager initiativ til, at andre sagkyndige bliver kontaktet med henblik på undersøgelse vedrørende mere specifikke områder. Dette kan f. eks. dreje sig om praktise rende læge, specialister på høre-, tale- og synsområdet, neurolog, pædiater og børnepsykiater samt personale i social- og sundhedsforvaltningen.

Vurdering af de indhentede oplysninger.

På grundlag af de indsamlede oplysninger foretager skolepsykologen en samlet vurdering af elevens helhedssituation med henblik på at klarlægge dennes undervisningsmæssige behov. På grundlag af denne vurdering (den samlede skolepsykologiske undersøgelse) fremsættes forslag til lærerrådet om henvisning til specialundervisning eller iværksættelse af andre specialpædagogiske foranstaltninger.

I skolepsykologens bestræbelser på at tilvejebringe det bredest mulige grundlag for lærerrådets behandling af sagen, får arbejdet i denne fase et omfattende administrativt indhold (f.eks. journalføring, rapportskrivning, kontakt til andre forvaltninger til til primær- såvel som amtskommunale undervisningsinstitutioner).

Foranstaltninger.

Foranstaltningerne over for den enkelte elev afhænger af

- de diagnostiske overvejelser,
- de ressourcer, der er til stede på de aktuelle tidspunkter, f. eks. lærer- og psykologtimer, institutionspladser ved skolevæsenet og andre mulige behandlingssteder og endelig
- hvad eleven og dennes pårørende også finder rigtigt.

De mest anvendte foranstaltninger er:

- Pædagogisk støtte i miljøet (f.eks. støttelærer i klassen, specialundervisning på klinik, anden specialpædagogisk bistand).
- Pædagogisk støtte uden for miljøet (f.eks. specialklasser, specialskole, hjemmeundervisning).
- Yderligere observation og behandling (f.eks. observationsklinik, -klasse, heldagsskole, observationsskole).
- Psykologisk-psykiatrisk behandling (ved klinisk psykolog eller børnepsykiatriske hospitaler og rådgivningsklinikker).
- Psykologisk behandling ved skolepsykolog eller klinisk psykolog.
- Miljøskift (f.eks. klasse-, skoleflytning, samt - i samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen - familiepleje, skole eller behandlingshjem).
- Psykologisk behandling i gruppen (i skolegrupper eller familiegrupper).
- Ordinering af hjælpemidler og undervisning i brug af disse.

Opfølgning.

Skolepsykologisk rådgivning vurderer kontinuerligt den anviste foranstaltnings virkning og rådgiver på grundlag af denne viden om specialundervisningens forløb (evt. på baggrund af en fornyet undersøgelse), hvad der kan resultere i forslag til lærerrådet om ændringer eller ophør af den specialpædagogiske bistand.

3.1.1.2. Rådgivning i forbindelse med grupper.

Ud over de problemer, der vedrører den enkelte elev, vil der i en række situationer være tale om vanskeligheder, der skyldes et samspil imellem grupper (evt. også lærerne og eleverne) i den enkelte klasse. Klassen kan f.eks. være præget af konkurrence eleverne imellem, en enkelt elev kan dominere klassen, eller der kan være tale om "mobning" af en eller flere elever. Klassen kan også være så dårligt fungerende på grund af flere elever med personlige problemer, at der er behov for rådgivning fra skolepsykologen.

Skolepsykologens opgave bliver da på grundlag af observationer af undervisningssituationen og/eller gruppesamspil at opstille løsningsforslag til afhjælpning af vanskelighederne i samråd med læreren (lærerne) og eventuelt eleverne. Løsningen kan f. eks. tilvejebringes ved fælles drøftelser af klassens problemer, ved øvelser i problemløsninger over for eksempler hentet udefra, rollespil og struktureret samarbejde om problemer, der kun kan løses ved et samarbejde eleverne imellem. Der kan også blive tale om drøftelser med alle klassens lærere og forældre med henblik på at nå til en fælles holdning til problemerne.

Medvirken ved forebyggende arbejde.

Skolestarten.

Skolepsykologen bistår ved udvikling af indskolingsordninger og vurdering af børnenes skoleparathed, f. eks. vedrørende "unge" børn - såvel før deres skolestart i 1. klasse som ved stillingtagen til deres fortsatte skolegang efter 3 måneder i 1. klasse. Dette omfatter også bistand til børn i børnehaveklasser og vurdering af behov for at udsætte starten i 1. klasse et år eller starte med særlig støtte.

Skolealderen.

Skolepsykologen yder bistand ved tilrettelæggelse af foranstaltninger, der fremmer elevernes almene trivsel i skolen, herunder med hensyn til forældrekontakt og -information, lærernes indbyrdes samarbejde, elevernes medvirken ved skolearbejdets tilrettelæggelse og med hensyn til de ydre rammer for skolens virksomhed.

Skolegangens afslutning.

En række elever har behov for rådgivning omkring alternative muligheder for opfyldelse af undervisningspligten (jfr. folkeskolelovens § 33). Rådgivning omkring foranstaltningers iværksættelse foregår i samarbejde med skolevejledere og kuratorer. Der ydes rådgivning til elever, der står for at skulle forlade folkeskolen, men som har behov for støtte til det videre uddannelsesforløb.

Der ydes rådgivning og vejledning til institutioner og skoler, der modtager elever med behov for støtte til det videre uddannelsesforløb. Elevudbyttet af personlig psykologisk rådgivning er stigende med alderen, og netop den ældre elevgruppe kan ønske en sådan bistand.

Skolepsykologisk rådgivning støtter ligeledes denne elevgruppe ved ansøgning om dispensation m.v. fra prøveregler og adgangsbetingelser.

3.1.1.4. Konsultativt arbejde overfor skolen/skolevæsenet.

Disse opgaver omfatter:

- a. Planlægning, tilrettelæggelse og vurdering af det kommunale skolevæsens specialundervisningssystem.
- b. Medvirken som konsulent ved planlægning f. eks. af opgaver som tilrettelægning af læseplan, udvikling af nye skolemiljøer, deltagelse i pædagogiske dage, studiekredsarbejde.
- c. Rådgivende virksomhed, f.eks. i pædagogisk-psykologiske, socialpsykologiske og udviklingspsykologiske spørgsmål.
- d. Deltagelse i lærerråds- og fælleslærerrådsmøder, og
- e. Deltagelse i forældrearbejde, f.eks. foredragsvirksomhed.

Skolepsykologen medvirker endelig i forbindelse med pædagogisk udviklingsarbejde ved skolen/skolevæsenet.

3.1.2. Klinisk psykolog.

1. Historiske udviklingslinjer og retsgrundlag.

Kliniske psykologer har været tilknyttet skolepsykologiske rådgivninger i stigende omfang, siden man i 1965 på forsøgsbasis ansatte kliniske psykologer ved skolevæsenet i Horsens.

Den kliniske psykologis placering i skolepsykologien kan spores tilbage til 1935, da Rigshospitalets børnepsykiatriske afdeling og skolevæsenet i København etablerede et nærmere samarbejde om de børn, der blev henvist.

I 40'erne udviklede sig herefter et egentlig klinisk psykologisk behandlingsarbejde ved skolepsykologisk rådgivning i København. Disse funktioner blev dog senere placeret i en selvstændig ramme udenfor skolepsykologisk rådgivning.

Horsens-forsøget blev bl.a. til på foranledning af den nye børneværnslov i 1965, hvori man forudsatte et snævert samarbejde mellem børne- og ungdomsværnet på den ene side og skolen på den anden side.

Den væsentligste vækst i omfanget af anvendelsen af kliniske psykologer har dog fundet sted efter Kemp-udvalgets indstilling fra 1972, hvori man foreslår en normering på 1 klinisk psykolog pr. 2.500 undervisningspligtige børn.

Ved lov nr. 235 af 27.maj 1970 § 2, stk. 2 blev der skabt grundlag for undervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser, og i cirkulære af 4. februar 1972 med tilhørende vejledning gives nærmere retningslinjer for observationsundervisning til "elever, hvis personlighedsudvikling er skadet eller truet på en sådan måde, at de ikke med tilstrækkeligt udbytte kan følge undervisningen i de almindelige klasser".

Retsgrundlaget og arbejdsfunktionerne som klinisk psykolog i folkeskolen er således af forholdsvis ny dato. Reglerne på området har været affattet i generelle vendinger, ikke mindst for at udviklingen kunne finde sin form, før mere præcise rammer

blev afstukket. Den praksis, der gradvist er etableret, betragtes som et betydningsfuldt supplement til psykologarbejdet i folkeskolen.

Behovet for også klinisk psykologisk ekspertise i folkeskolens psykologtjeneste har sammenhæng med de problemer, der er omtalt i afsnit 2.2. Undervisningen af elever med "psykiske lidelser og adfærdsproblemer" er således i stigende grad blevet vanskeligere.

Igennem 70'erne har man i folkeskolen søgt at løse de stigende problemer gennem bl.a. udbygningen af specialistbistanden - herunder de kliniske psykologer - for herigennem at øge styrken af det skolepsykologiske teams forsøg på at sikre elever med forskellige vanskeligheder den bedst mulige undervisning.

Henvisning **til**, tilsyn med og rådgivning omkring observationsundervisningen forudsætter ifølge cirkulæret af 4. februar 1972, at den skolepsykologiske rådgivning er eller forventes organiseret på en sådan måde, at den kan betjene observationsundervisningen i tilfredsstillende omfang, herunder med bistand af særligt kvalificeret personale.

Af cirkulære af 27. februar 1976 fremgår det bl.a., at psykologer, der ansættes til at varetage kliniske psykologiske opgaver, skal have gennemført videreuddannelse, der i hvert enkelt tilfælde skal godkendes af undervisningsministeriet. Disse betegnes som "kliniske psykologer" og optræder her første gang som begreb i ministerielle vejledninger om psykologbetjeningen i folkeskolen.

Disse bestemmelser om specialundervisningsforanstaltninger samt om ansættelse af særligt kvalificeret personale har som forudsætning, at disse elevgrupper med psykiske lidelser og adfærdsproblemer ikke kan følge den almindelige undervisning med tilstrækkeligt udbytte. Behandlingsformen må derfor altovervejende være særlige undervisningsforanstaltninger med det formål at skabe de gunstigst mulige betingelser for, at eleverne atter kan deltage i den almindelige undervisning.

2. Uddannelsesmæssige forudsætninger.

Uddannelseskravet til kliniske psykologer i folkeskolen omfatter foruden den teoretiske grunduddannelse på kandidatniveau en praksisbetonet videreuddannelse. Kravene kan opfyldes ved 2 års forudgående ansættelse i behandlingsinstitutioner, med supervision, eller ved en dispensationsordning med én ugentlig dags tilknytning til én af undervisningsministeriet godkendt psykologisk behandlingsinstitution, fast ugentlig psykologisk supervision af egne sager samt deltagelse i kurser 3 x 1 uge årligt. Sigtet med videreuddannelseskravet er at sikre de psykologer, der ansættes i kliniske stillinger i folkeskolen en særlig klinisk psykologisk ekspertise på linje med den specialisering, der i øvrigt er tilstræbt i opbygningen af teamfunktionen på de skolepsykologiske kontorer siden 1972.

Denne ekspertise har i særlig grad fundet anvendelse i forbindelse med overvejelser om anbefalinger af andre behandlingsmæssige foranstaltninger udenfor folkeskolen, i forbindelse med psykologisk behandling i skole- og hjemmemiljøet af større eller mindre psykiske lidelser og vanskeligheder, samt i forbindelse med klinisk-psykologisk rådgivning omkring andre specielle foranstaltninger indenfor skolens rammer.

Den særlige kliniske psykologiske videreuddannelse er velegnet til at opfylde sådanne forholdsvis snævre formål. Den er udtryk for en "udplantning" af de kliniske psykologiske kvalifikationer og behandlingsmetoder.

Den psykologiske grunduddannelse - kombineret med den klinisk psykologiske videreuddannelse - muliggør således en mangesidig psykologisk behandlingspraksis, præget af et helhedsorienteret klientsyn.

3. Rammer for virksomheden i de gældende regler.

Klinisk psykologi i folkeskolen er i observationscirkulæret og vejledningen ret snævert knyttet til undervisningsmæssige problemstillinger, der udspringer af en særlig elevgruppes særlige behov for specialundervisning, hensyntagen og individuel psykologisk behandling. Udgangspunktet er overvejende et behandlingssynspunkt.

Cirkulæret og vejledningen giver i øvrigt kun sporadiske antydninger af, hvilke udgangspunkter og arbejdsformer den kliniske psykolog kan anvende. Der har derfor i den forløbne periode udviklet sig en række forskellige praksis, som alle kan siges at være mere eller mindre dækket ind af de gældende specialbestemmelser og folkeskoleloven.

Udgangspunkter og arbejdsformer i praksis har udformet sig i et samspil mellem de lokale ressourcer og behov, og den særlige erfaring den enkelte kliniske psykolog medbragte.

Den enkelte kliniske psykolog vil oftest have en flerhed af følgende summarisk skitserede udgangspunkter og arbejdsformer som grundlag for sin indsats. De er alle nævnt i observationscirkulærets vejledning:

- et samspilssynspunkt, hvor gruppepsykologiske aspekter inddrages
- et organisationssynspunkt, hvor skolestrukturelle aspekter inddrages
- et familiedynamisk synspunkt, hvor familierelationer inddrages
- et samfundssynspunkt, hvor samfundsmæssige forhold inddrages

4. Problemstillinger og behandlingspraksis.

Specielt de problemstillinger, kliniske psykologer skal gå ind i i folkeskolen, påkalder sig i mange tilfælde samarbejde med det primærkommunale og amtskommunale servicesystem udenfor skolen.

Dette kan strække sig fra gensidig informationsudveksling om undersøgelsesresultater, behandlingsmål og - midler - til, at hovedvægten i arbejdet kommer til at ligge uden for skolen. Problemstillingen, der bliver forelagt den kliniske psykolog, tager i folkeskolen oftest sit udgangspunkt i den enkelte elevs problem i forhold til skolens undervisning eller enkelte lærere. Det formuleres på den måde, at elevens udbytte af undervisningen som sådan forringes af en eller anden form for afvigende adfærd - eventuelt karakteriseret som psykisk lidelse. Sådanne problemformuleringer kan være dækkende, når der er tale om fejludviklinger, der handicapper barnet i forhold til undervisningssituationer, som de forefindes i folkeskolens almindelige undervisning.

Den kliniske psykologs opgave er at afveje vurderingen af psykiske og undervisningsmæssige problemer i forhold til den helhedsmæssige vurdering den skolepsykologiske rådgivning samlet skal anlægge.

Undersøgelsen kan omfatte en vurdering og afklaring gennem samtaler med eleven og dennes lærere, inddragelse af andre personer, der er centrale i forhold til problemet, forældre, social- og sundhedsforvaltning samt skolesundhedspleje. Der kan endvidere være tale om testpsykologiske undersøgelser og observationer, og gennem disse undersøgelser bliver en helhedsvurdering mulig, ud fra hvilken der kan rådgives om foranstaltninger.

Foranstaltningerne kan være: Direkte og indirekte klientbehandling, f.eks. individuel terapi, gruppeterapi, klasseterapi, rådgivning af lærere og forældre, diverse undervisningsmæssige foranstaltninger, familieterapi. Foranstaltningerne der foreslås, kan være i skolevæsenets eget regie, kommunalt eller amtskommunalt, eller der kan være tale om anbefaling af eksterne foranstaltninger f.eks. børnepsykiatrisk afdeling, børnerådgivningscenter eller behandlingshjem.

Der vil i undersøgelses-, vurderings- og behandlingsfasen både være brug for samarbejde med interne og eksterne samarbejtpartnere, ligesom der vil være omfattende koordineringsopgaver.

Men kliniske psykologers indsats begrænses ikke til kun at angå "eleven i undervisningen", "elevens samspil i skolemiljøet", "skolemiljøets/-systemets indvirken på elever og lærere". En stadig større gruppe børn og unge reagerer i tiltagende omfang i skolen med "psykiske lidelser og adfærdsproblemer" på baggrund af psykisk og socialt belastende forhold i lokal- og hjemmiljøet.

Kliniske psykologers såvel som skolepsykologers undersøgelser åbner i mange tilfælde for problemformuleringer, der angår børns og deres familiers hele livssituation, hvor andet og mere end skolens hverdag på godt og mindre godt gør sig gældende i form af familiære kriser, sociale begivenheder, ringe materielle levevilkår, dårlige udviklings- og udfoldelsesmuligheder i og omkring boligen.

Der kan i arbejdet med disse problemstillinger arbejdes ud fra et socialpsykologisk udgangspunkt, hvor de problemstillinger følges, der angår samspilsfaktorer mellem elever og lærere, mellem elever indbyrdes, mellem børnegrupper i og uden for skolemiljøet.

Eller der kan arbejdes ud fra et organisationspsykologisk udgangspunkt, hvor de problemstillinger følges, hvor der er tale om skolesystemets (utilsigtede) negative indvirken på enkelte børn, grupper af børn, forældre eller klasser. I denne forbindelse arbejdes ofte med rådgivning af enkelte lærere eller lærerkollegier.

5. Behovet for samarbejde.

Et samarbejde imellem sektorerne er den nødvendige forudsætning for løsningen af de mangeartede opgaver, der møder den kliniske psykolog. Specielt samarbejdet med social- og sundhedsforvaltningen har medført, at både rammerne for folkeskolens service og det snævre begreb "klinisk" psykologi i praksis mange steder er overskredet.

Samarbejdet kan ske ved, at psykologen med udgangspunkt i sin tilknytning til folkeskolen yder en begrænset, direkte psykologisk behandlingsindsats som led i en større og bredere behandlings- og bistandsplan overfor en familie med børn, idet principperne om fælles målsætning, helhedssyn og énstrengethed tilgodeses.

Samarbejdet kan også ske ved, at psykologen stiller sig til rådighed som rådgiver og vejleder for andre faggrupper, sagsbehandlere, læger, pædagoger, sundhedsplejersker samt supervision af støttepædagoger og andre. Den kliniske psykolog samarbejder således også med de andre grupper, der i kraft af deres placering i det samlede kommunale servicesystem har en mere naturlig indgang til klienterne.

Dette samarbejde kan bevirke, at hjælpeforanstaltningerne udnyttes mere rationelt, bliver mindre omkostningskrævende og alt i alt mindre belastende for den enkelte bruger. Og de selv samme behandlingsredskaber kan udnyttes mere rationelt, således at der

bliver mindre brug for stærkt omkostningskrævende eksterne behandlingsforanstaltninger.

3.1.3. Skolekonsulent for tale- og høreundervisning.

Konsulenten udfører sit arbejde under ansvar over for skolevæsenets centrale ledelse og er faglig medhjælp for ledende skolepsykolog-

Konsulenten forestår, at de elever, der indstilles til specialundervisning med sprog-, tale- og høreproblemer, undersøges herfor, ligesom konsulenten drager omsorg for, at der ved skolepsykologisk rådgivning udfærdiges rapport herom.

Konsulenten rådgiver lærere, herunder de øvrige tale-hørelærere, vedrørende tale-høreundervisningens tilrettelæggelse, påbegyndelse, fortsættelse, omlægning eller ophør.

I sin bestræbelse på at anskue det specialpædagogisk krævende barns situation som en helhed arbejder konsulenten for tale-høreundervisningen også sammen med skolepsykologisk rådgivnings øvrige medarbejdere, med skoletandlægen, skolesundhedsplejersken, skolelægen og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen.

Konsulenten drager eksempelvis omsorg for, at der ydes henviste ældre elever fornøden vejledning om muligheder for fortsat tale-høreundervisning, for uddannelse og placering i arbejdslivet efter det obligatoriske skoleforløb.

Konsulenten deltager og kan medvirke ved afholdelse af møder og konferencer på området, såvel i kommunalt, amtskommunalt som ministerielt regie.

Konsulenten for tale-høreundervisningen forestår på sit felt det registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med undervisningsinstitutioner i og udenfor kommunen.

Konsulenten inddrages således, når man i folkeskolen overtager elever fra taleinstitutter, centerskoler, hørecentraler og fra børneklinikken.

Konsulenten rekvirerer i øvrigt specialpædagogisk og teknisk assistance fra amt eller den tidligere særforborg samt udformer ansøgninger, f. eks. i forbindelse med lydtilpasning af lokaler for høreapparatbærere.

Konsulenten organiserer også anskaffelsen og vedligeholdelsen af prøve- og undervisningsmateriale, af apparatur som høreapparater, audiometre, forstærkeranlæg og båndoptagere.

Konsulenten for tale-høreundervisningen har op igennem 70'erne lagt en tiltagende del af sit arbejde i indskolingsårene ud fra en efterhånden bredt akcepteret opfattelse af, at tale-høreundervisningen såvel som den øvrige specialpædagogiske bistand får den størst mulige effekt i denne del af skoleforløbet.

I enkelte kommuner har konsulenten for tale-høreundervisningen i de senere år haft rådgivende og specialpædagogiske opgaver på småbørnsområdet efter aftale med social- og sundhedsforvaltningen.

3.1.4. Skolekonsulent for kuratorvirksomhed (kurator)

Konsulenten udfører sit arbejde under ansvar over for skolevæsenets centrale ledelse og er faglig medhjælp for ledende skolepsykolog.

Konsulenten yder elever i specialklasser, elever med generelle indlæringsproblemer og udviklingshæmmede elever i øvrigt samt deres hjem rådgivning og bistand vedrørende først og fremmest skole-, uddannelses- og beskæftigelsesforhold i skoletiden og i de første år efter udskrivningen af skolen. Der har i de senere år udviklet sig en tendens til, at kuratorerne følger mange af disse elever, til de er langt oppe i tyverne.

I sin bestræbelse på at anskue den specialpædagogisk krævende elevs situation som en helhed arbejder konsulenten for kuratorvirksomhed sammen med klasselæreren, skolevejlederen, skolelederen, med de øvrige medarbejdere ved skolepsykologisk rådgivning, med skolesundhedsplejersken, skolelægen og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen.

Konsulenten forestår, eventuelt i samarbejde med klasselæreren og skolevejlederen, at de pågældende elever får den fornødne erhvervs- og uddannelsesorientering, tilbydes erhvervs- og arbejdspraktik samt diverse uddannelsesdage. Til dette arbejde indhenter kurator også bistand hos skolekonsulenten for erhvervs- og uddannelsesorientering. Kurator træffer herefter nærmere aftale vedrørende arbejdsforholdet mellem den unge og arbejdsgiveren, bl.a. om udbetaling af eventuel dusør.

Med hjemmets billigelse kan konsulenten også træde i forbindelse med erhvervsvejledningen ved de offentlige arbejdsformidlingskontorer og arbejdsgivere med henblik på opnåelse af beskæftigelse for eleven. Når eleven har opnået arbejde og/eller optagelse på en erhvervsuddannelsesskole, kan konsulenten rette henvendelse til vedkommende arbejdsgiver og/eller skole for at opnå en aftale om særlig hensyntagen, ekstraundervisning og andet.

Kurator kan om fornødent medvirke til oprettelse af særlige ungdomsskoleklasser, aftenskolehold og fritidsklubber.

Konsulenten for kuratorvirksomhed er orienteret om det lovgivningsmæssige grundlag for sit arbejde raed hensyn til henvisningsmuligheder til og/eller samarbejde med institutioner inden for børne- og ungdomsforsorgen, den tidligere særforsorg revalideringssektoren og erhvervsvejledningen ved de offentlige arbejdsformidlingskontorer og følger med i indgåelsen af aftaler på det offentlige og private arbejdsmarked.

Kurator deltager og kan medvirke ved afholdelse af koordinerende møder og konferencer på området, såvel i kommunalt, amtskommunalt som ministerielt regie.

Konsulenten for kuratorvirksomhed forestår på sit felt det registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med institutioner i og uden for kommunen.

3.1.5. Skolekonsulent for undervisning af læse- og staveretardedede.

Konsulenten udfører sit arbejde under ansvar over for skolevæsenets centrale ledelse og er faglig medhjælp for ledende skolepsykolog.

Konsulenten for undervisning af læse- og staveretardedede holder sig orienteret - og formidler information - om metoder og materialer til undervisning af elever med specifikke indlæringsproblemer ved først og fremmest læsning - men også i de senere år vedrørende elever, der har svært ved at tilegne sig matematik eller engelsk.

Konsulenten forestår (f.eks. i samarbejde med pædagogisk central) anskaffelse og fremstilling af materialer, tilrettelæggelse af kurser og lignende virksomhed, der kan vedligeholde, udbygge og inspirere undervisningen af læse- og staveretardedede og altså i mindre omang også undervisningen af elever med særlige indlæringsproblemer i andre fag.

Konsulenten tilrettelægger og forestår pædagogiske gruppeprøver samt forskellige typer af specialprøver for læse- og staveretardedede elever.

Konsulenten rådgiver overvejende dansklærere, læseklasse-, Isseholds-, læseklínik- og støttelærere om tilrettelæggelse, efterbejdelse og udvikling af forskellige former for undervisning af læse- og staveretardedede i såvel som uden for klassen.

I sin bestræbelse på at anskue det specialpædagogisk krævende barns situation som en helhed arbejder konsulenten for undervisning af læse- og staveretardedede elever også sammen med skolepsykologisk rådgivningskontors øvrige medarbejdere, med skole sundhedsplejerske, skolelæge og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen.

Konsulenten drager eksempelvis omsorg for, at der ydes henviste ældre elever fornøden vejledning om muligheder for fortsat læse- og staveundervisning og for uddannelse og placering i arbejdslivet efter det obligatoriske skoleforløb.

Konsulenten deltager og kan medvirke ved afholdelse af møder og konferencer på området, såvel i kommunalt, amtskommunalt som ministerielt regie.

Konsulenten for læse- og staveretardedede elever forestår på sit felt det registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med undervisningsinstitutioner i og uden for kommunen.

3.1.6. Skolekonsulent for observationsundervisning.

Konsulenten udfører sit arbejde under ansvar over for skolelæsesenets ledelse og er faglig medhjælp for ledende skolepsykolog.

Konsulenten kan vejlede vedrørende undervisningen af børn med psykiske lidelser og adfærdsproblemer. Det kan dreje sig om eleverne som gruppe, om samspillet mellem elev og klasse samt mellem elev og lærer.

Konsulenten for observationsundervisning rådgiver lærere, herunder klasselærere, lærere ved observationsundervisningen samt skolens ledelse med hensyn til undervisningens tilrettelæggelse, udførelse og efterbearbejdelse samt ved anskaffelse og brug af egnede undervisningsmidler.

Konsulenten rådgiver ved konferencer i skolernes observations- og skoleklinikker samt i øvrigt ved møder, hvor lærere drøfter konkrete undervisningsforløb i et samspilsorienteret perspektiv. Herunder kan konsulenten bistå ved tilrettelæggelsen af forskellige former for observation i klassen.

Konsulenten ansporer til en stadig debat om det hensigtsmæssige i at anvende forskellige typer af observationsundervisning ved skolelæsesenet (f.eks. observationsundervisning i hjemklassen på skolen, delvist uden for klassen, helt uden for klassen men på

skolen, uden for skolen men lokalt ved skolevæsenet og uden for det lokale skolevæsen men fortsat i dettes regie).

I sin bestræbelse på at anskue det specialpædagogisk krævende barns situation som en helhed arbejder konsulenten for observationsundervisningen også sammen med skolepsykologisk rådgivningskontors øvrige medarbejdere, med skolesundhedsplejerske, skolelæge og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen.

Konsulenten drager eksempelvis omsorg for, at der ydes henviste ældre elever fornøden vejledning om muligheder for fortsat undervisning og for uddannelse og placering i arbejdslivet efter det obligatoriske skoleforløb.

Konsulenten deltager og kan medvirke ved afholdelse af møder og konferencer på området, såvel i kommunalt, amtskommunalt som ministerielt regie.

Konsulenten for observationsundervisningen forestår på sit felt det registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med undervisningsinstitutioner i og uden for kommunen.

3.1.7. Skolekonsulent for specialklasser (hjelpeklasser).

Konsulenten udfører sit arbejde under ansvar over for skolevæsenets centrale ledelse og er faglig medhjælp for ledende skolepsykolog.

Konsulenten rådgiver de enkelte skolars lærere og ledelse vedrørende undervisningen af elever med generelle indlæringsvanskeligheder (gående i specialklasser).

Konsulenten for specialklasser foretager pædagogiske undersøgelser og kontrolprøver, ligesom han medvirker ved den pædagogiske rapportering for alle specialklasseelever.

Konsulenten samarbejder med specialklassens klasselærer og arrangerer konferencer om eleverne i specialklasserne. Konsulenten vejleder med hensyn til undervisningens form og tilrettelæggelse samt ved anskaffelse og brug af undervisningsmidler.

I sin bestræbelse på at anskue det specialpædagogisk krævende barns situation som en helhed arbejder konsulenten for specialklasser også sammen med skolepsykologisk rådgivnings øvrige medarbejdere, med skolesundhedsplejersken, skolelægen og andet personale fra social- og sundhedsforvaltningen.

Konsulenten bistår kurator, når ældre specialklasseelever og deres hjem ydes fornøden vejledning om muligheder for fortsat undervisning og for uddannelse og placering i arbejdslivet efter obligatoriske skoleforløb.

Konsulenten yder skolernes inspektører bistand ved udarbejdelse af forslag til fag- og timeplaner for specialklasserne samt medvirker til, at lokaleforholdene efter gældende bestemmelser er tilstrækkeligt gode. Konsulenten bistår skolernes ledelse ved indkøb og fordeling af undervisningsmidler til specialklasserne.

Konsulenten deltager og kan medvirke ved afholdelse af møder og konferencer på området, såvel i kommunalt, amtskommunalt som ministerielt regie.

Konsulenten for specialklasser forestår på sit felt det registrerende og koordinerende arbejde med hensyn til statistik, årsrapport og korrespondance med undervisningsinstitutioner i og uden for kommunen.

I de senere år er en del specialklasser blevet nedlagt og eleverne udsluset i almindelige klasser, hvad der ikke har mindsket behovet for konsulentbistand til undervisningen af disse elever, idet en udvidet kreds af lærere anmoder herom.

3.1.8. Skolekonsulent for sygehusundervisning.

Konsulenten leder og tilrettelægger den på undervisningsplanen foreskrevne undervisning på sygehuse og behandlingsinstitutioner i kommunen og er rådgivende med hensyn til anden undervisning af syge elever.

Konsulenten udarbejder til skolemyndighederne et forslag til budget for den undervisning, området omfatter. Han foretager indkøb af materiale til undervisningen.

Konsulenten forhandler med institutionernes ledelse og personale om lokaleforhold, undervisningstimernes placering o.lign.

Konsulenten fører en pædagogisk journal over de enkelte elever og er ansvarlig for, at kommunikationen til elevernes hjemskoler gennemføres.

Konsulenten drager omsorg for, at der i samarbejdet med konsulenten for erhvevs- og uddannelsesorientering og eventuelt konsulenten for kuratorvirksomhed ydes vejledning om erhvervs- og uddannelsesmuligheder til fysisk handicappede og kronisk syge elever.

3.1.9. Socialrådgiver i skolen.

Indledning .

Ifølge undervisningsministeriets cirkulære af 27. februar 1976 om personale til varetagelse af visse pædagogiske opgaver i folkeskolen kan der ved skolepsykologiske rådgivningskontorer ansættes socialrådgivere, der har gennemgået den anordningsmæssige uddannelse til socialrådgivere, til at varetage vejledningsopgaver vedrørende økonomiske og sociale forhold m.v.

I visse kommuner fungerer socialrådgivere imidlertid også ved skolen som udstationerede fra social- og sundhedsforvaltningen, idet der i socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven, pkt. 16, peges på, at en placering af den sociale administrations medarbejdere ved skolepsykologisk kontor kan medføre en forenkling og effektivisering af vejlednings- og rådgivningsarbejdet.

I det følgende skelnes ikke mellem socialrådgivere med disse forskellige ansættelsesformer, men de grundlæggende funktioner, der udføres af alle socialrådgivere ved skolen uanset ansættelsesform, beskrives.

Socialrådgiverens konkrete funktion i skolen.

A.) Primære funktioner

1) Problemformulering.

Socialrådgiveren indgår i team'et ved den skolepsykologiske

rådgivning med henblik på en foreløbig vurdering af enkeltsager-
nes karakter og videre behandling af sagen.

Socialrådgiveren beskæftiger sig oftest med børn, der i skolen udviser symptomer som: skulkeri, rapseri, vagabondering, aggressivitet. De mobber og bliver selv mobbet. De karakteriseres ved henvisningen som forsømme, understimulerede, skoletrætte.

Socialrådgiverne i skolen vil ofte beskæftige sig med familier, der som helhed kan være præget af en eller ofte flere af følgende problemstillinger: Medicin- eller alkoholmisbrug, vold i hjemmet, hyppige flytninger, skiftende forældre-konstellationer. Forældrene har hyppig kontakt med social- og sundhedsforvaltningen på grund af behov for økonomisk hjælp, revalideringsforanstaltninger, pension eller støtte i forbindelse med børns eller unges problemer. Familierne kan være præget af negativ holdning til skolen, angst for og mistillid til det offentlige system i øvrigt.

2) Undersøgelsesarbejde.

Socialrådgiveren har i kraft af sine uddannelsesmæssige forudsætninger den viden om de generelle og specielle årsager til social-økonomiske problemers opståen, der gør det muligt at afdække disse problemer og dermed tilvejebringe de oplysninger om elevens vilkår uden for skolen, der er nødvendige for forståelsen af elevens skoleproblemer.

Gennem samtaler med lærere, forældre, eleven selv og de institutioner, der kender eleven, tilvejebringer socialrådgiveren grundlaget for beskrivelsen af elevens sociale situation. Dette grundlag formidles til det skolepsykologiske team og til elevens lærere, således at det indgår i vurderingen af elevens samlede behov og de handlemuligheder, der rådes over.

3) Tilrettelæggelse og udførelse af det sociale rådgivningsarbejde - herunder samarbejdet med social- og sundhedsforvaltningen.

Ved tilrettelæggelsen af rådgivningen om foranstaltninger i og uden for skolen deltager socialrådgiveren i forhold til den vægt, der tillægges elevens sociale problemer.

En nær kontakt til elevens hjem vil ofte være afgørende for effekten af det sociale rådgivningsarbejde. Denne kontakt varetages af socialrådgiveren, som herved søger at sikre en rimelig overensstemmelse mellem elevens vilkår i hjemmet og vilkårene i skolen.

Blandt den gruppe elever, hvis familier kan karakteriseres som multiproblemfamilier, vil hovedproblemet være tilstedeværelsen af generelle uoverensstemmelser mellem familiens og det øvrige samfunds, herunder skolens normer.

Hvor problemerne hos barn og familie er af en sådan karakter, at et mere kontinuerligt arbejde med familiens problemer vil være hensigtsmæssigt, indgår socialrådgiveren i dette arbejde. Det kan dreje sig om elevens forhold til forældre og søskende, om forældrenes indbyrdes forhold, om fritids- og opdragelsesproblemer o.lign.

Støtten til den enkelte elev vil ofte indebære en aktiv indsats over for de vilkår, eleven i øvrigt har. Dette indebærer rådgivning og vejledning om sociale og økonomiske forhold og formidling af kontakt til andre institutioner. Koordinationen af disse hjælpeforanstaltninger er af afgørende betydning for effekten af den ydede bistand. Dette arbejdsfelt kan tillægges teamets socialrådgiver. Koordinationsopgaverne indebærer kontakt til lokale daginstitutioner, ungdomsskoler, efterskoler m.v., samt social- og sundhedsforvaltningen.

Socialrådgiveren i skolen er en vigtig person i skolepsykologisk rådgivningssamarbejde med social- og sundhedsforvaltningen. Socialrådgiveren er flere steder den, der med sin viden om begge forvaltningers daglige arbejde gensidigt formidler oplysninger og erfaringer, såvel om generelle bestemmelser som om lokal praksis. En sådan formidling er medvirkende til, at dobbeltarbejde undgås, ligesom samarbejdsproblemer mellem de to forvaltninger/faggrupper kan forebygges.

Baggrunden herfor er dels, at socialrådgiveren er opsøgende i forhold til social- og sundhedsforvaltningen, dels at denne i høj grad får henvist sager, hvor man fra skolens side via teamarbejdet

skal vurdere, om barnets problemer er af en sådan karakter, at en udskillelse fra den almindelige folkeskole er relevant.

En sådan vurdering fra team'et kræver overblik over folkeskolens støttemuligheder, men i lige så høj grad viden om, hvorvidt en udnyttelse af social- og sundhedsforvaltningens hjælpeforanstaltninger kunne gøre det muligt at beholde barnet i folkeskolen. Hvis dette er tilfældet, kræves der et nært samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen.

Såfremt en udskillelse viser sig at være relevant, vil en sådan kun sjældent kunne foregå uden social- og sundhedsforvaltningens bistand, men kan dog ske i forbindelse med observationsskoler, efterskoler, heldagsskoler, ungdomsskolens dagundervisning m.fl. I en lang række tilfælde vil en udskillelse fra folkeskolen samtidig betyde udskillelse i forhold til hjemmet, hvor afgørelsen af, hvilken institution uden for folkeskolen (f.eks. kostskole, skolehjem m.v.) der kan komme på tale, ligger i social- og sundhedsforvaltningen. Socialrådgiveren vil her være den, der vejleder forældrene inden deres ansøgning om de forskellige institutions- og skoleformer og de økonomiske og skolemæssige vilkår i den forbindelse. Derudover bidrager socialrådgiveren til social- og sundhedsforvaltningens sagsbehandling med sit kendskab til barnets faglige og adfærdsmæssige problemer.

4) Opfølgning.

En forudsætning for effekten af ovenstående indsats er, at de foranstaltninger, der iværksættes, stadig justeres og vurderes på grundlag af ny viden eller viden om senere indtrufne omstændigheder.

B. Sekundære funktioner.

Ud over de ovenfor nævnte funktioner udfører socialrådgivere i folkeskolen en række andre funktioner. Valget af konkrete arbejdsopgaver afhænger bl.a. af elevgrundlaget og behovene i den enkelte kommune og af den enkelte socialrådgivers baggrund og erfaring.

For alle socialrådgiverens sekundære funktioner, der ikke her er indholdsmæssigt beskrevet, gælder det, at opgaverne udføres over for børn og forældre, hvis problemstillinger er af social art, og at arbejdet tilrettelægges i forhold til socialrådgiverens særlige faglige indfaldsvinkel og med de arbejdsmetoder, der karakteriserer socialt arbejde. Andre medarbejdergrupper i skolepsykologisk rådgivning varetager tilsvarende opgaver udfra deres indfaldsvinkel og metode:

1. Konsulentfunktioner over for lærere, skolelæger, skolevejledere, skolenævn. Uden for skolen vil det hyppigst være som konsulent for social- og sundhedsforvaltningen om skolens hjælpeforanstaltninger og skolens forhold i øvrigt.
2. Mødedeltagelse. Uden for skolepsykologisk rådgivning kan socialrådgiveren efter aftale deltage i gruppemøder i social- og sundhedsforvaltningen, lærermøder, skolenævns møder (f.eks. om skoleskulkere), forældremøder m.v.
3. Arbejde med forældre- og børnegrupper.
4. Deltagelse i klassearbejde.
5. Støtte til ungdomsskolens dagundervisning
6. Åben rådgivning for store elever
7. Specialopgaver i forbindelse med observationsskoler og hel-dagsskoler.
8. Arbejde omkring fremmedsprogede elever
9. Ad hoc deltagelse i udvalgs- og arbejdsgruppearbejde
10. Kurser for andre faggrupper
11. Forsøgs- og udviklingsarbejde.

Trods den uprioriterede opremsning skal det fremhæves, at arbejdsopgaverne omkring de store elevers problemer (specielt 8.-10.klasse) i praksis har udviklet sig til at have en stadig stigende vægt i socialrådgiverens arbejde. Det drejer sig udover det øvrige arbejde med (stadig flere) henviste elever og sager, hvor forældrene henvender sig, om åben rådgivning på skolerne for de ældste elever og om specielle funktioner i forhold til elever, der opfylder undervisningspligten ved deltagelse i ungdomsskolens dagundervisning (pkt. 5 + 6 ovenfor).

3.1.10. Den ledende skolepsykolog.

Den ledende skolepsykolog er i næsten alle kommuner tilknyttet én eller flere skoler som skolepsykolog og varetager i denne funktion således de samme opgaver som nævnt ovenfor under afsnittet om skolepsykologen (jfr. 3.1.1.).

Udover disse opgaver er der tillagt den ledende skolepsykolog, som ansvarlig leder af den skolepsykologiske rådgivning, en række særlige opgaver.

Skolestyrelsesloven fastlægger, at den ledende skolepsykolog forestår det skolepsykologiske undersøgelses- og rådgivningsarbejde samt tilrettelæggelsen af specialundervisningen ved kommunale, statslige og private skoler. Det anføres endvidere, at den ledende skolepsykolog udfører sit arbejde under ansvar over for skolekommissionen i den eller de kommuner, hvor den pågældende er ansat. I tjenstlig henseende i øvrigt henhører den ledende skolepsykolog under kommunalbestyrelsen, henholdsvis skoleforvaltning/kulturel forvaltning som de øvrige ansatte ved skolevæsenet.

Den ledende skolepsykologs opgaveoråråde kan i dag opdeles i følgende hovedgrupper:

1. Overordnet ledelsesfunktion
2. Daglig ledelsesfunktion
3. Mødevirksomhed
4. Arbejdsopgaver som almindelig skolepsykolog

1. Overordnet ledelsesfunktion

1.a Af planlægnings- og tilrettelæggelsesopgaver kan anføres:

Arbejdsfordeling på kontorets forskellige medarbejdere

Planlægning af specialundervisningen

Planlægningsopgaver og rådgivningsopgaver over for skolevæsenet

Udarbejdelse af budget og regnskab for rådgivningen

Opgaver i forbindelse med efteruddannelse

Opbygning og koordinering af samarbejdsrelationer inden for skoleforvaltningens område

Opbygning og koordinering af samarbejdsrelationerne til andre forvaltninger.

1. b Til den overordnede ledelsesfunktion må også henføres redegørelsessiden som omfatter:

Udarbejdelse af statistiske opgørelser (til bl. a. ministeriet, amt, kommune)

Årsberetninger

Redegørelser om specielle emner til kommissioner, råd, udvalg (f.eks. om dropout, skolestartsforhold)

Almen orientering af politikere, samarbejdspartnere og offentligheden om rådgivningens funktion, resultater af arbejdet, forebyggelse m.v.

2. Daglig ledelsesfunktion

I den daglige ledelsesfunktion indgår især følgende opgaver:

Administrativ og faglig stillingtagen til, og tilsyn med kontorets almindelige arbejdsfunktioner samt sekretariatsfunktionen (herunder henvisninger, rapporter, indstillinger, journalisering og korrespondance).

Gennemgang og besvarelse af henvendelser fra myndigheder, samarbejdspartnere og enkeltpersoner

Opgaver i forbindelse med ansættelser, medarbejderses stillingsskift og sygdomsperioder

Vejledningsopgaver over for personalet

Gennemgang af og orientering om nye administrative regler (love, bekendtgørelser, cirkulærer, ministerielle afgørelser)

Tilrettelæggelse og ledelse af konferencer om enkeltsager

Tilrettelæggelse og ledelse af personalets samarbejds møder (herunder omsætning i praksis af pålagte arbejdsopgaver og prioritering af disse, fastholde muligheder for rimelig ensartet dækning af arbejdet og sikring af samarbejdet kontorets medarbejdere imellem)

3. Mødevirksomhed

Udover den ovenfor nævnte interne mødevirksomhed medvirker den ledende skolepsykolog i en række møder på lederniveau (f. eks. skoleledermøder, skoleforvaltnings ledelse, social- og sundhedsforvaltningens ledelse, amtsskolepsykologen, amtets ledende skolepsykologer).

Desuden indkaldes den ledende skolepsykolog ofte til møder i skolekommissionen, skole/og kulturudvalg og andre politiske udvalg.

Den ledende skolepsykolog er fast medlem af fælleslærerrådet og er således forpligtet til at deltage i alle dets møder.

I kommuner med fællesoverenskomster mellem flere kommuner omkring det skolepsykologiske arbejde deltager den ledende skolepsykolog i styrelsens møder.

Udover den faste, jævnlige mødevirksomhed indkaldes den ledende skolepsykolog til deltagelse i forskelligartede møder i arbejdsgrupper eller udvalg - enten som særlig sagkyndig eller som repræsentant for det skolepsykologiske rådgivningskontor.

3.1.11. Supplerende rådgivning ved amtskommunale medarbejdere m. v.

Over for elever med sværere handicap har amtskommunen i en år-række haft en undervisningsopgave, og som en del af denne opgaves løsning har amtskommunerne ansat konsulenter på handicapområder, hvor der ikke i almindelighed i de enkelte kommuner vil være et rimeligt elevgrundlag, ligesom amtskommunerne har oprettet specialklasser ved almindelige skoler og til disse knyttet en særlig konsulent. Endelig har de fleste amtskommuner oprettet særlige kostskoler (observationsskoler) for elever med akutte tilpassningsvanskeligheder, og det er disse skolars hovedopgave at medvirke til en belysning af pågældende elevers vanskeligheder, muligheder og behov.

Det har været karakteristisk for disse forskellige amtskommunale folkeskoleinitiativer, at de primært har været tilrettelagt og gennemført som en supplerende faglig støtte til den kommunale skoles specialundervisning, og de har således fungeret i snæver tilknytning til de skolepsykologiske rådgivninger. I et ikke ringe omfang har dette amtskommunale bidrag været en forudsætning for, at vedkommende skolepsykologiske kontor overhovedet kunne løse sine henvisnings- og opfølgningsopgaver over for elever med sværere og sjældnere handicap.

3.1.11.1. Skolekonsulent for elever med synshandicap.

Synskonsulenten, der fortrinsvis virker på amtsplan, indsamler i samarbejde med skolelægen, øjenlæger og eventuelt institutioner for blinde og svagtsynede, med andre læger samt skolepsykologisk kontors personale oplysninger om det synshandicappede barn. Disse, og resultatet af synskonsulentens egne undersøgelser, resulterer i en rapport, som sendes til skole, skolelæge og skolepsykologisk kontor. I rapporten gøres rede for barnets situation, og der stilles eventuelt forslag om hjælpemidler og undervisning.

Før indsamlingen og formidlingen af oplysninger foretager synskonsulentens sine egne undersøgelser.

a. Besøg i klassen.

Her undersøges elevens placering i klassen, dennes afstandssyn, lysforholdene, undervisningsmaterialet (typestørrelser, linieafstand o.l.).

Har eleven fået særlige lupper, lamper, svagsynsbord, kikkert etc., undersøges det, om hjælpemidlerne er i orden og udnyttes optimalt.

b. Prøver.

Der foretages også uden for klassen særlige synsprøver på eleven, såsom prøver til bedømmelse af nærvisus, farvesyn, synsfelt m.m. Desuden får synskonsulentens her gennem en samtale med eleven et kendskab til, i hvilke situationer synshandicappet gør sig gældende (i klassen, på skolevejen, på sportspladsen, i fritiden osv.).

c. Samtale med lærerne.

d. Samtale i hjemmet.

Herefter udarbejdes rapporten med redegørelse og forslag.

Afhængig af synshandicappets karakter aflægger synskonsulentens jævnligt besøg i skole og hjem. Der tages løbende stilling til

hjelpeforanstaltninger m.v.

Synskonsulenten er behjælpelig med fremskaffelse af materialer og midler (forskellige bøger, lamper, kikkerter osv.).

3.1.11.2. Skolekonsulent for elever med psykotisk adfærd (svært kontakthæmmede elever).

Undervisningen af svært kontakthæmmede børn (autistiske, grænsepsykotiske og børn med psykotiske træk) foregår primært i og ud fra specialklasser. Da disse klasser for en dels vedkommende er placeret som en til to klasser i tilknytning til en folkeskole, har det vist sig påkrævet, at lærerne ved enkelte klasser kan få den nødvendige rådgivning i det daglige arbejde, især fordi der kun er begrænset mulighed for at få tilstrækkelig viden og erfaring inden for den enkelte gruppe.

Konsulentens opgaver er følgende:

Rådgivning ved henvisning.

Rådgivning ved udarbejdelse af læseplan for den enkelte elev og for gruppen.

Rådgivning om metodik og undervisningsmaterialer.

Vidensformidling fra specialgruppe til specialgruppe.

Vidensformidling til skolepersonale, børnehavepersonale og andre relevante grupper.

Deltagelse i førskolearbejdet som rådgiver.

Rådgivning om uddannelse, erhverv og bomuligheder ved udslusning til voksentilværelsen.

Rådgivning af amts- og primærkommunale myndigheder ved etablering af undervisning af psykotiske børn.

Deltagelse i møder mellem amtskonsulenterne og ministeriets konsulent for at formidle viden fra ind- og udland samt drøfte de enkelte konsulents erfaringer og problemer med henblik på at få den bedst mulige udnyttelse af de ressourcer, der er til rådighed i de enkelte amter og kommuner.

3.1.11.3. Skolekonsulent for elever med bevægelseshandicap m.v.

Konsulenten rådgiver om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til bevægelseshæmmede, svagelige og kronisk syge børn og unge i almindelige klasser og i specialklasser, f.eks. ved undervisningscentre.

Skolekonsulenten har følgende opgaver over for 1) elev og elevens hjem 2) skole og skolepsykologisk rådgivning, 3) institutioner og 4) forvaltninger:

1. Er ansvarlig for henvisning til eksperter (pæd., psyk., soc., med., terap.)
2. Koordinerer samarbejdet omkring elever med tilknytning til et vejledningsteam (fysio-, ergo, musikterapeut og tale-høre-pædagog, småbørnspædagog, læge og sundhedsppl. m.fl.).
3. Rådgiver vedrørende:

selve undervisningen (indlæringsvanskeligheder) og særlige prøveformer (dispensationer)

praktiske forhold (særlige hjælpemidler, skolekørsel, indretning af arbejdsplads)

særlig bistand (skolehjælper, støtteundervisning, støttepædagog)

Fremskaffelse af økonomiske midler, f.eks. til særligt apparatur, skolekørsel og hjælp til familien

fritid, daginstitutioner

bomulighed, aflastning for forældre

fortsat undervisning (HF, gymnasium, EFG)

erhvervsvalg eller beskæftigelse

tilpasning til erhvervslivet.

3.1.11.4. Konsulent for centerklasser.

Konsulenten er konsulent for de amtskommunale specialklasser, der efter overenskomst med pågældende kommuner under betegnelsen specialundervisningscentre er oprettet ved en eller flere distriktskoler inden for amtskommunens område. I samarbejde med de kommunale rådgivninger forestår konsulenten under ansvar for den stedlige skolekommission den faglige tilrettelæggelse af den undervisning, der i disse klasser gives elever med svære handicap, - som oftest tale-, høre- eller bevægelseshandicap.

Konsulenten har herunder til opgave

- at udarbejde budgetforslag for centerklasserne
- at udarbejde forslag til fag- og timeplan for specialklasserne samt at drage omsorg for, at lokaleforholdene er tilstrækkelige
- at indkøbe materialer til pågældende specialklasser - at medvirke ved tilrettelæggelse af skolebusruter
- at afholde møder i fornødent omfang med områdets øvrige amtskommunale og kommunale rådgivere
- at udarbejde en årlig beretning om arbejdet vedrørende de pågældende klasser
- at føre journal over de optagne elever og

- at udarbejde planer for praktik i pågældende klasser.

Det har endelig været konsulentens opgave i samarbejde med de skolepsykologiske rådgivninger at sikre den nødvendige, kontinuerlige kontakt med de forskellige tidligere særforsoresgrene og -institutioner.

3.1.11.5. Observationsskoler.

Observationsskoler er små, administrativt selvstændige specialkostskoler beregnet til midlertidigt ophold for børn med adfærdsproblemer eller psykiske lidelser.

Formålet med et ophold på observationsskole kan opregnes i følgende 3 punkter:

1. At give mulighed for en supplerende af den gennem den skolepsykologiske undersøgelse i forvejen indhentede viden om barnets personlighedsmæssige udvikling og de faktorer, der har haft eller har indflydelse på denne udvikling, og samspillet imellem dem, og at søge belyst, under hvilke betingelser den intellektuelle, følelsesmæssige og sociale udvikling kan stimuleres.
2. At iværksætte en specialpædagogisk bistand i overensstemmelse hermed.
3. At videregive de indsamlede oplysninger og erfaringer for tilrettelæggelse af det mest hensigtsmæssige undervisnings- og behandlingsprogram efter opholdet, hvadenten dette må søges gennemført i et almindeligt klasse miljø, et specialklasse miljø, under børne- og ungdomsforsorgen eller andetsteds.

Det er således observationsskolens hovedopgave at være et supplement til det undersøgelses- og vurderingsapparat, som de skolepsykologiske rådgivninger i øvrigt råder over, og som er den nødvendige forudsætning i afgørelsen af en elevs pædagogiske mu-

ligheder og behov. Herudover er observationsskolen et led i folkeskolens samlede observationsundervisning.

3.1.12. Skolepsykologisk rådgivnings samarbejdsrelationer.

I det følgende gives en kort oversigt over skolepsykologisk rådgivnings samarbejdsrelationer. En del af disse er omtalt andetsteds i rapporten, men gruppen har alligevel fundet det hensigtsmæssigt at beskrive dem i oversigten. Gruppen vil i overensstemmelse med sit kommissorium behandle samarbejdsrelationerne til den sociale sektor nærmere i sin (del) rapport 2.

For at kunne udføre de nuværende, i det foregående beskrevne, arbejdsfunktioner - i særdeleshed princippet om at vurdere elevens vanskeligheder ud fra dennes helhedssituation - har den enkelte skolepsykologiske rådgivning et bredt samarbejde til en lang række af personer og institutioner.

Samarbejdsrelationerne kan kategoriseres i følgende fire hovedområder:

- A. Det interne samarbejde på den skolepsykologiske rådgivning
- B. Samarbejdsrelationerne inden for det kommunale/amtskommunale skolevæsen
- C. Samarbejdsrelationer til social- og sundhedssektor samt sygehussektor i kommune og amtskommune
- D. Samarbejdsrelationer i øvrigt, i tilknytning til særlige arbejdsfunktioner/opgaver.

A. Det interne samarbejde på den skolepsykologiske rådgivning.

1. I behandlingen vil det i en lang række sager være nødvendigt/ at to eller flere af medarbejderne drøfter eller samarbejder om en sag, med udgangspunkt i den enkelte medarbejders styrkeside, ansvarsområde og faglige baggrund. I fælles henvisning tages der f. eks. stilling til vanskeligt placerbare elever.
2. I forbindelse med drøftelsen af og fastlæggelse af fælles stillingtagen til principielle spørgsmål vedrørende arbejdets opbygning, tilrettelæggelse m.v., opbygning af fælles hold-

ning, orientering om og drøftelse af nyeste cirkulærer, bekendtgørelser, meddelelser og referater afholdes der konferencer på de enkelte kontorer.

B. Samarbejdsrelationer inden for det kommunale/amtskommunale skolevæsen.

1. Uformel kontakt.

Uden at der bliver tale om egentlig sagsbehandling, kan der være tale om en kontakt fra lærere, forældre og større elever, jfr. afsnit 3.1.

2. Elev-forældre-lærere

Fra igangsættelsen af enhver henvisning til skolepsykologisk undersøgelse er elevens forældre og lærere inddraget. Undersøgelsens resultater og evt. behandlingsforslag drøftes i samarbejde med elev, forældre og lærere.

3. Specialundervisningens lærere.

Hvis eleven henvises til specialundervisning, involveres specialundervisningens lærere. I konferencer med disse kan der tilrettelægges undervisningsprogrammer for den enkelte elev, ligesom specialundervisningens forløb vurderes med jævne mellemrum.

4. Støttelærer

Hvis det er nødvendigt at inddrage støttelærere i klassen til hjælp for en elev, deltager rådgivningen i tilrettelæggelsen af støtten, yder evt. den nødvendige supervision med baggrund i kendskabet til eleven.

5. Skolens ledelse

Skolepsykologisk rådgivning står til rådighed for skolens ledelse i spørgsmål om planlægningen og tilrettelæggelsen af specialundervisningen (lokaler, skemalægning, lærerkræfter m.v.) og om skolens miljø.

6. Skoleforvaltningen

Skolepsykologisk rådgivning har som rådgivende instans under skoleforvaltningen nært samarbejde med denne forvaltning med henblik på rådgivning i pædagogisk-psykologiske spørgsmål, planlægning og tilrettelæggelse af specialundervisningen i kommunen, planlægning af skoler, overordnede spørgsmål i forbindelse med elevers skolegang (indskoling, udskoling f. eks.) udviklings- og forsøgsarbejde.

7. Lærerrådet og fælleslærerrådet

Som nævnt udmunder den skolepsykologiske rådgivnings undersøgelse i forslag til henvisning til specialundervisning, på hvilken baggrund lærerrådet beslutter herom.

Ved denne beslutning og den videre rådgivning i øvrigt bistår skolepsykologisk rådgivnings medarbejdere lærerrådet.

Som nævnt ovenfor er ledende skolepsykolog fast medlem af fælleslærerrådet, hvorved skolepsykologisk rådgivning direkte kan bistå fælleslærerrådet i de spørgsmål, som fælleslærerrådet ønsker at behandle og udtale sig om vedrørende det kommunale skolevæsen.

8. Skolenævn

I samarbejde med skolenævn behandles spørgsmål af følgende art: Skoleforsømmelser, specialundervisning, forebyggende tiltag, gruppeundersøgelser, nye initiativer (forsøg, udviklingsarbejde) på skolen m.v.

9. Skolekommissionen

Skolepsykologisk rådgivning udfører sin virksomhed under ansvar over for skolekommissionen. For kommissionen forelægges planen for specialundervisningen (skoleplanen), udbygningsforslag for den skolepsykologiske rådgivning, redegørelser for arbejdet, forslag til nye initiativer, redegørelse vedrørende enkeltelevers forhold for at få godkendt specielle behandlingsforslag. Endvidere: rådgivning/vejledning i specielle forhold, hvor pædagogisk-psykologisk ekspertise kan bidrage.

10. Andre skolepsykologiske kontorer

Ved elevflytninger finder der et samarbejde sted med andre skolepsykologiske kontorer i form af f. eks. telefonsamtaler, journaludvekslinger eller møder omkring foranstaltninger for eleven.

11. Amtsskolepsykologen

Samarbejdet med amtsskolepsykologen centrerer sig omkring den amtskommunale specialundervisning (undervisningscentrene for svært handicappede, observationsskolerne, skolekonsulenten for synshandicappede elever i amtet) samt koordinering af de specialpædagogiske tiltag i de skolepsykologiske rådgivninger inden for amtet, kursusvirksomhed m.v.

12. Undervisningscenter for svært handicappede børn

Findes en elev så svært handicappet, at den skolepsykologiske rådgivning finder det påkrævet for at imødekomme elevens støttebehov at inddrage det amtskommunale skolevæsen, tages kontakt til undervisningscenteret for svært handicappede børn. Undervisningen og udviklingen hos eleven følges jævnligt, ligesom der i samarbejde med personalet på centret ved udslusning samarbejdes om den bedst mulige placering af eleven.

13. Observationsskole

Til længerevarende observation uden for hjemmet og skolemiljøet anvendes observationsskolerne. Her udarbejder den skolepsykologiske rådgivning opgave- og målformulering vedrørende elevens ophold på skolen, ligesom der holdes jævnlig kontakt, og udslusningen tilrettelægges i samarbejde med observationsskolen.

14. Heldagsskole

I de tilfælde, hvor elever har behov for en heldagsundervisning, og hvor kommunen har mulighed for at udnytte heldagsskolepladser, anbefaler den skolepsykologiske rådgivning elever hertil. Samarbejdet vil her stort set antage de samme former som ved observationsskolehenvisninger, idet der dog generelt er et tættere samarbejde med skolepsykologisk rådgivning.

15. Ungdomsskolen

De ældre elevers specielle problemer som f. eks. skoletræthed, stigende indlæringsvanskeligheder, manglende motivation til den overvejende teoretiske indlæring m.v. vil kunne medføre, at den skolepsykologiske rådgivning inddrages i et samarbejde om ungdomsskolens specielle tilbud, f.eks. med henblik på alternativ undervisning (kombination af praktisk erhvervsarbejde og undervisning) eller specialundervisning.

16. Private skoler og gymnasier

Disse skoler kan optages på den kommunale skoleplan, j fr. side 18. Skolepsykologisk rådgivning skal virke over for privatskoler på samme måde som over for de kommunale skoler. Ved gymnasier udføres arbejdet i forhold til elever med de samme problemer, som er kendt i folkeskolen med hensyn til faglige, sproglige og personligheds-mæssige vanskeligheder.

C Samarbejdsrelationer til social- og sundhedssektoren samt sygehussektoren i kommunen og amtskommunen.

1. Social- og sundhedsforvaltningen

udover skolevæsenets område er den væsentligste samarbejdspartner for den skolepsykologiske rådgivning social- og sundhedsforvaltningen i kommunen. Der er på dette felt i de senere år opbygget et tæt samarbejde mellem den enkelte medarbejder ved skolepsykologisk rådgivning og den enkelte sagsbehandler ved social- og sundhedsforvaltningen. Dette samarbejde, der er affedt af synspunktet om at betragte den enkelte elevs vanskeligheder ud fra en helhedssynsvinkel, har i adskillige kommuner resulteret i samarbejdsmodeller disse forvaltninger imellen på forskellige planer. Udover en sådan koordineret indsats er det nødvendigt for den skolepsykologiske rådgivning at samarbejde omkring anbringelses-sager (skole-/behandlingshjem, børnehjem), og ved placeringer på kostskoler (ungdoms-/efterskoler, kostskoler). Nogle skolepsykologiske rådgivninger yder vejledning til de støttepædagoger, der på social- og sundhedsforvaltningens foranledning er knyttet til skolebørn uden for skoletiden, dvs. som regel på daginstitutioner.

2. Børnehaver

Ved overgangen til skolen er oplysninger og drøftelser med børnehaven vigtige, bl. a. for derved at få en hensigtsmæssig påbegyndelse af skolegangen, en evt. speciel støtteindsats m.v.

3. Fritidshjem

Fritidshjemmene kan give et yderligere indblik i elevens funktionsniveau i forskellige miljøer, derfor er samarbejdet med fritidshjemmene ofte nødvendigt til helhedsvurdering af elevens reaktionsmønstre, interesser m.v.

4. Skolelæge

Skolelægen deltager allerede i indstillingsproceduren, idet der gennemføres behovsundersøgelse i forbindelse med indstillingen til skolepsykologisk undersøgelse. Efter denne undersøgelse foretages rapportering til skolelægen om resultatet. Skolelægen deltager derefter i samarbejdet med skolepsykologisk rådgivnings medarbejdere i yderligere medicinsk og/eller fysisk vurdering af elever, hvor dette anses for nødvendigt. Endvidere deltager skolelægen i fælles møder hhv. konferencer omkring de børn, der er henvist til skolepsykologisk undersøgelse.

5. Skole-, børne- eller behandlingshjem

I de tilfælde, hvor det i samarbejde med social- og sundhedsforvaltningen har været muligt at placere en elev på skole-, børne- eller behandlingshjem, vil der almindeligvis blive taget kontakt til disse steder fra skolepsykologisk rådgivnings side, således at det kendskab skolepsykologisk rådgivning har til eleven hurtigst muligt kan udnyttes til den fortsatte behandling. Konferencer under anbringelsesforløbet og ved tilbageslutningen er almindelige - med deltagelse af skolepsykolog.

6. Sørforsorgsinstitution

Ved henvisning af en elev til den tidligere sørforsorgs institutioner samarbejder skolepsykologisk rådgivning med den pågældende institution om overførslen og i særdeleshed ved eventuel udslusning fra sørforsorg til kommunens skolevæsen, hvor rådgivningen tilrettelægger forslag til elevens placering.

7. Speciallæger og hospitalsafdelinger

Når en elev har behov for længerevarende børnepsykiatrisk eller neurologisk undersøgelse eller behandling, samarbejdes der med speciallæger og hospitalsafdelinger om elevens situation.

8. Familielægen

Samarbejde med familielægen er i de senere år blevet et mere nødvendigt led i helhedsvurderingen af elevens situation.

9. Børnerådgivningscenter

I forbindelse med elever, der gennem social- og sundhedsforvaltningen henvises til amtets børnerådgivningscenter, vil skolepsykologisk rådgivning ofte blive inddraget i samarbejde med henblik på drøftelse af elevens situation.

10. Kriminalforebyggende arbejde

I den senere tid er flere skolepsykologiske rådgivninger blevet inddraget i arbejdsopgaver omkring kriminalitetsforebyggende tiltag, bl. a. ved deltagelse i et kriminalpræventivt råd i kommunen.

D. Andre samarbejdsrelationer.

En række særlige opgaver indebærer specielle samarbejdsrelationer, f. eks. kursustilrettelæggelse, kursusundervisning, foredragsvirksomhed, faglige nøder og pædagogisk udviklingsarbejde.

3.2. Det sociale område.

3.2.1. De kommunale og amtskommunale social- og sundhedsforvaltningers hjælpemuligheder for børn og unge og deres familier for tiden indtil særforborgens udlægning 1. januar 1980.

1. Hovedprincipper.

Et hovedprincip i socialreformen er, at al social bistand er samlet således, at man kan yde og planlægge den sociale indsats ud fra et helhedsprincip, både når det drejer sig om individuelt rettet bistand, og når det gælder udbygningen af det samlede sociale bistandssystem.

Et andet hovedprincip er, at man i videst muligt omfang søger at løse problemerne så nær brugerens miljø som muligt. Det vil sige gennem det primærkommunale bistandssystem med dertil knyttede konsulentordninger. Kun når dette er udelukket, benyttes institutioner, der er oprettet med henblik på varetagelse af enkelte gruppers specielle behov. Dette indebærer, at der bør etableres et nært samarbejde med andre myndigheder, institutioner m.fl.

Socialreformkommissionen formulerede det således, at "klientens samlede situation i videst muligt omfang må betragtes som en helhed, og at sociale, psykiske eller legemlige symptomer må vurderes i forhold til denne helhed (totalitetssynspunktet) og endvidere i forhold til de gruppedannelser, først og fremmest familien som pågældende er en del af (familiesynspunktet)".

Lov af 27. maj 1970 om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender (socialstyrelsesloven), der må betragtes som begyndelsen til socialreformen, havde til formål at skabe de ydre rammer for denne reform. Med denne lov gennemførtes en række ændringer i hidtidig administration. Loven fastlagde således rammerne i kommuner og amtskommuner for administrationen af sociale anliggender og sundhedsmæssige anliggender uden for sygehusvæsenet. Til forvaltning af disse opgaver nedsætter hver kommunalbestyrelse et socialudvalg, og hvert amtsråd nedsætter et social- og sundhedsudvalg. Både i kommuner og amtskommuner oprettes der social- og sundhedsforvaltninger og under de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger etableres et socialcenter, der bl. a. skal yde kommunernes social- og sundhedsforvaltning fornøden bistand.

Den herved skabte organisation for sociale og sundhedsmæssige anliggender skabte en samlet administration i kommunerne, som overtog de sociale opgaver og de sundhedsmæssige opgaver på området, herunder f. eks. skolelægevirksomhed og skolesundhedspleje. Endvidere skabte loven de organisatoriske forudsætninger for den decentralisering og samling af disse opgaver under social- og sundhedsforvaltningerne i kommuner og amtskommuner, som er gennemført ved en række senere love, herunder bistandsloven og loven om særforborgens udlægning.

Under social- og sundhedsforvaltningerne samledes således de funktioner, der i henhold til de tidligere lovgivninger havde været administreret af sygekasser, socialkontorer, børne- og ungdomsforsorg, mødrehjælpsinstitutioner og revalideringscentre. Der blev ikke i lovgivningen eller i cirkulærer m.v. givet nærmere anvisninger på, hvorledes forvaltningen skulle eller kunne indrettes.

På det centrale plan varetages forvaltningen af opgaverne af socialministeriet og dets styrelser, idet dog de fleste sundhedsmæssige opgaver henhører under indenrigsministeriet/sundhedsstyrelsen.

Bilag 5 indeholder en oversigt over personalet ved social- og sundhedsforvaltningerne, dag- og døgninstitutioner m.v.

1.1. Opbygning af social- og sundhedsforvaltningen.

Den enkelte kommunes planlægning og opbygning af social- og sundhedsforvaltningen sker udfra en analyse af funktioner og opgaver på grundlag af den sociale lovgivning.

Som udgangspunkt kan opgaverne henføres til 4 hovedområder: 1. administration m.v., 2. rådgivning, bistand, 3. sundhed og omsorg, 4. økonomisk sikring, dog således, at opgaver og funktioner i et hovedområde kan være nært beslægtet med opgaver og funktioner i et andet hovedområde. Kun en nærmere analyse vil derfor kunne klarlægge hensigtsmæssige arbejdsgange og kommunikationskanaler områderne imellem.

Inden for det enkelte område eller på tværs af områderne kan der være oprettet enheder til administration af udvalgte dele af foranstaltninger. Man finder således enheder, der administrerer visitation til daginstitutioner og dagpleje (den centrale pladsanvisning), den pædagogiske ledelse af dagplejen, opkrævning af børnebidrag o.s.v.

Størrelsen af og indholdet i enhederne og i det hele taget organisationen af forvaltningen er som nævnt overladt til det kommunale selvstyre, og der kan derfor være forskelligheder i opbygningen. Når man taler om systemet som enstrengt, kan dette forstås dels på et generelt planlægningsniveau, dels på et individuelt sagsbehandlerniveau.

Når komplicerede sociale og sundhedsmæssige problemer skal løses i sammenhæng gennem en helhedsrettet indsats, kan det ikke forudsættes, at den enkelte sagsbehandler alene skal have tilstrækkelig viden og erfaring til at vurdere problemerne. Der er derfor i social- og sundhedsforvaltningen oprettet en eller flere grupper af sagsbehandlere (rådgivergrupper), der tilsammen dækker den størst mulige grad af viden og erfaring.

Rådgivergrupperne har en vigtig rolle i forvaltningen, og kontakten til dem kan derfor være indgangsporten til alle hjælpeforanstaltninger, hvor alle andre i forvaltningen formidler udvalgte dele af foranstaltningerne.

Den administrative rationalisering og koordination samt de tværgående samarbejdsrelationer i forvaltningen giver mulighed for opsøgende og forebyggende arbejde i form af, at enhver medarbejder, uanset hvor vedkommende fungerer, kan gøre brugeren opmærksom på, hvor man kan henvende sig med et givet problem. Dette har særlig betydning, fordi store dele af befolkningen modtager ydelser fra eller har kontakt med social- og sundhedsforvaltningen.

Det opsøgende og forebyggende arbejde muliggøres ligeledes ved samarbejdet med andre faggrupper, der har med familier, børn eller unge at gøre, og som ofte er de første, der bliver opmærksomme på problemerne. Det kan være sundhedsplejersken, hjemmehjælperen, pædagogen i daginstitutionen, klasselæreren, skolepsykologisk kontor, praktiserende læge, kriminalforsorg, hospital o.s.v.

1.2. Sagsbehandleren som nøgleperson.

Den koordinerende indsats over for familien kan være mangesidig, men bygger i alle tilfælde på en helhedsvurdering af familiens situation.

Under henvisning til, at familien kan være i kontakt med flere forskellige offentlige instanser og modtage forskellige tilbud - skole (herunder skolepsykolog), arbejdsformidling, praktiserende læge, daginstitution, sundhedsplejerske m.v. er det hensigtsmæssigt, at kommunens indsats/tilbud så vidt muligt koordineres bedst muligt. Her vil sagsbehandleren, som i øvrigt administrerer bistandslovens område, ofte være den nøgleperson, der skal koordinere indsatsen fra social- og sundhedsforvaltningen i samarbejde med andre involverede parter inden for eller uden for

denne forvaltning. Det er således vigtigt, at sagsbehandleren er opmærksom på de muligheder for bistand, som kan ydes i samarbejde med skole eller skolepsykolog og arbejdsformidling og erhvervsvejledning eller f. eks. med den praktiserende læge. Sagsbehandleren vil ofte have behov for at formidle kontakt til andre eller modtage kontakt fra andre, som har forbindelse med det pågældende barn eller med familien. Sagsbehandleren vil således kunne medvirke til, at flere parter kan arbejde sammen om at søge familiens problemer løst bedst muligt.

I dette arbejde står sagsbehandleren således som formidler af, at en række funktioner udøves i sammenhæng og i en koordineret visitationsproces. Denne proces kan omfatte:

- 1) Indsamling af oplysninger
- 2) Vurdering og eventuelt supplerings af indsamlede oplysninger
- 3) Analyse og problemformulering
- 4) Forslag til problemløsninger
- 5) Konsekvenser af de foreslåede løsninger
- 6) Sammenligning og valg mellem flere mulige løsninger
- 7) Udarbejdelse af behandlingsplanen
- 8) Korrektion og justering

og hvor sagsbehandleren kun i et vist omfang varetager alle funktioner. De senere udviklede organisationsformer i social- og sundhedsforvaltningerne har vist, at man som forudset i socialreformkommissionens betænkning har måttet udbygge en lang række konsulentfunktioner, specialinstitutioner, visitationsteam m. v. som led i processen 1 - 8.

Et tværfagligt samarbejde kan f. eks. opbygges omkring sundheds-

plejerske, lægekonsulent, fysio- og ergoterapeut, psykolog, hjemmesygeplejerske, pædagogisk konsulent, omsorgskonsulent samt konsulenter med specialopgaver så som kontakt med ungdomsarbejdsløse, familiepleje og døgninstitution m.v. Endvidere findes jurister, der kan være ansat som konsulenter eller virke som område- eller afdelingsledere.

Det forholder sig ikke således, at der i den enkelte forvaltning altid er ansat sådanne forskellige særligt sagkyndige. Men de forskellige funktioner, som normalt varetages af sådanne sagkyndige, findes dog som opgaver i forvaltningen, og kan derfor være udøvet af de andre grupper af ansatte, eller de kan løses i samarbejde med eksterne samarbejdspartnere, f. eks. de i amtssocialcentret ansatte sagkyndige, såsom jurister, psykologer, socialpædagoger, socialrådgivere og evt. psykiater eller med arbejds-konsulenter, praktiserende læger, skolepsykologisk kontor, skolelærere, speciallæger, hospital og politi.

Som sagsbehandlere i social- og sundhedsforvaltningerne anvendes medarbejdere med særlige uddannelsesmæssige forudsætninger dvs. socialrådgivere, tidligere familievejledere, medarbejdere med den af kommunerne og forvaltningshøjskolen etablerede særlige socialfaglige uddannelse eller medarbejdere med socionomuddannelse fra universiteterne. Der er ikke centralt fastsat egentlige uddannelseskrav for sagsbehandlerne.

1.3. Pædagogiske og psykologiske konsulentfunktioner i social- og sundhedsforvaltningen.

1.3.1. Pædagogiske medarbejdere.

For at kommunerne på tilfredsstillende måde skal kunne løse den række af opgaver, som er pålagt dem i henhold til loven, forudsættes det, at der til forvaltningen er knyttet sagkyndige til udførelse af formidlende og koordinerende funktioner af vejledende, rådgivende og tilsynsførende art. Der må endvidere ske et samarbejde imellem de sagkyndige faggrupper, der er ansat i forvaltningen eller ved foranstaltninger under denne. Der er her

tale om en række medarbejdere, som med forskellig baggrund og indfaldsvinkel har opgaver, der omfatter børn og unge og deres familier.

Varetagelsen af disse mange opgaver i forvaltningen kræver i større eller mindre omfang socialpædagogisk viden og erfaring, ofte på den måde, at pædagogiske medarbejdere samarbejder med sociale og sundhedsmæssige medarbejdere om løsningen af de forskellige opgaver. Der er ikke formaliserede uddannelseskrav til medarbejderne.

I en række kommuner er der i social- og sundhedsforvaltningen ansat pædagogiske konsulenter, der med et grundigt kendskab til arbejdet med børn samt institutionserfaring kan koordinere social, pædagogisk og sundhedsmæssig virksomhed.

De pædagogiske konsulenters arbejdsområde vil kunne struktureres forskelligt alt efter forholdene i den enkelte kommune, kommunens størrelse, opbygningen af forvaltningen m.v. I større kommuner er det således naturligt, at funktionerne er opdelt i forskellige enkeltområder, f. eks. i forhold til daginstitutionerne, den kommunale dagpleje (den formidlede dagpleje), den centrale pladsanvisning eller over for børn, som ikke er optaget i dagforanstaltning.

Det afhænger bl.a. af kommunens størrelse, hvor mange af disse funktioner den enkelte konsulent skal varetage. Det kan således tænkes, at der er en række forskellige kombinationsmuligheder i opbygningen i social- og sundhedsforvaltningen og ved etableringen af det samarbejde, som konsulenten må varetage med institutioner uden for forvaltningen, f. eks. det lokale skolevæsen, herunder skolepsykologisk kontor.

En væsentlig del af de pædagogiske konsulenters arbejde består i over for daginstitutioner at vejlede og rådgive personalet i det almene og mere specielle pædagogiske arbejde. Derudover har konsulenten en række koordinerende opgaver, bl. a. vedrørende ydelse af vejledning og rådgivning af støttepædagoger, som arbejder

med børn med handicap, samt en række kontaktfunktioner. Konsulenten deltager herunder i møder med daginstitutionernes personale, forældre m.v.

I enkelte tilfælde kan der tillige være tale om råd og vejledning til bestyrelser for selvejende daginstitutioner. Konsulenten høres af forvaltningen på en lang række områder, f. eks. i forbindelse med visitation og pladsanvisning, herunder placering af børn med fysiske eller psykiske handicap, dispensationsansøgninger fra institutionerne og anvendelse af støttepædagoger til enkelte børn.

Det hører til konsulentens opgaver at vurdere personalets kursusbehov og selv medvirke til etablering og udformning af relevante kurser, herunder også kurser til støttepædagoger.

Konsulenten bistår endvidere forvaltningen med udarbejdelse og revision af udbygningsplaner, etablering af nye institutioner og ombygning af bestående, vurdering af institutionernes personalebehov m.m. Desuden deltager konsulenten i saraarbejdet med daginstitutionerne, social- og sundhedsforvaltningens enkelte afdelinger, kommunens forvaltning i øvrigt samt andre instanser.

Der er endvidere i kommunernes social- og sundhedsforvaltninger ansat et betydeligt antal socialpædagoger med helt konkrete opgaver, der især vedrører småbørnene og småbørnsfamilierne.

Der er således væsentlige samarbejdsflader i forhold til sociale og til andre pædagogiske medarbejdere i forvaltningen og f. eks. til sundhedsplejerskerne.

Ifølge socialministeriets cirkulære af 29. marts 1976 om institutioner under kommunerne og om visse særlige plejehjem skal der i social- og sundhedsforvaltningen oprettes en central pladsanvisning, der omfatter samtlige daginstitutioner og den af kommunen formidlede dagpleje samt eventuel henvisning til institutioner eller andre støtteforanstaltninger under den tidligere særforborg. Den daglige administration af pladsanvisningen bør

forestås af en person med pædagogisk indsigt og helst tillige med pædagogisk uddannelse. Selve pladsanvisningen bør ske i samarbejde mellem lederen af daginstitutionen/dagplejen og den person, som forestår den centrale pladsanvisning. Dette kan i øvrigt foregå ved, at der oprettes et visitationsudvalg i kommunen bestående af pædagoger fra institutionerne, repræsentanter for de selvejende institutioners bestyrelser samt repræsentanter fra kommunen (typisk lederen af den centrale pladsanvisning). Visitationsudvalgets funktion er dels at udarbejde forslag til visitationskriterierne, dels en kontrolfunktion over for den centrale pladsanvisnings varetagelse af selve visitationen.

Til formidlingen af den kommunale dagpleje er der i de fleste kommuner ansat en eller flere tilsynsforende pædagoger/konsulenter, der har som opgave at:

- undersøge og udvælge egnede dagplejehjem og instruere dagplejere om deres arbejdsområde.
- yde støtte, vejledning og inspiration ved jævnlige besøg i dagplejehjemmene
- føre tilsyn med barnets psykiske, fysiske og sociale udvikling
- yde pædagogisk vejledning og sørge for indkøb, udlevering og anvisning af beskæftigelsesmaterialer, legetøj samt praktiske hjælpemidler, svarende til barnets alder og udvikling
- tilrettelægge og koordinere arbejdet inden for dagplejeformidlingen som helhed
- medvirke til forældresamarbejdet
- formidle eventuelle støtteforanstaltninger, herunder specialpædagogisk indsats fra den tidligere særforsorg.

Langt den overvejende del af de tilsynsførende medarbejdere ved den kommunale dagpleje har en socialpædagogisk grunduddannelse.

1.3.2. Psykologer

De psykologiske konsulenter er psykologuddannede medarbejdere, der er ansat i kommunale social- og sundhedsforvaltninger, og der udfører en række forskellige opgaver. Opgaverne falder i to hovedkategorier: opgaver vedrørende klientsager enten direkte gennem at stille psykologisk bistand til rådighed for andre faggrup-

per eller direkte i arbejdet med klienter samt opgaver med planlægning.

Hvad angår klientsagerne kan den psykologens særlige viden og erfaring inddrages direkte eller indirekte i ethvert led, hvor andre faggrupper finder det påkrævet. Psykologen kan endvidere fast være inddraget i særligt beskrevne typer af klientsager, f.eks. "tunge familiesager".

Planlægningsopgaverne kan omfatte konsulentbistand til organisering og udvikling af forvaltningen samt i forbindelse med udbygningsplanlægning m.v.

Psykoologerne kan være medlemmer af de team, der udgøres af fagkonsulenter i social- og sundhedsforvaltningen. Arbejdskraftfunktionerne omfatter bl.a.

- a. Forskellige former for støtte i forbindelse med rådgivningsgruppernes arbejde. Herunder konsultativ hjælp til opstilling af behandlingsplaner eller direkte medvirken i rådgivnings- og vejledningssamtaler. Psykologen inddrages især, når der er tale om tunge sager, f.eks. ved visitationer, der medfører spørgsmål om anbringelse på amtskommunal institution eller anden Specialservice. Psykologen kan bl.a. afgive udtalelser på baggrund af klinisk-psykologiske undersøgelser, der indgår som led i en samlet fremstilling om klarlæggelse af klientens/familiens problemer som helhed. Psykologen kan endvidere gå ind i korterevarende terapeutiske rådgivningsforløb. Denne funktion kan f.eks. udøves med forebyggende sigte over for klienter, der er i mere afgrænsede personlige kriser i forbindelse med skilsmisse, dødsfald, længerevarende arbejdsløshed m.v.

Den psykologiske bistand skal støtte rådgivningens sigte om, at klienterne kan opnå indsigt i deres egen situation med henblik på, selv at blive i stand til at gå aktivt ind i ændring og udvikling af denne (hjælp til selvhjælp). Denne støttefunktion kan både i konkrete sager og mere generelt supplere og støtte rådgivergruppernes arbejde.

- b. I forbindelse med anbringelse af børn og unge uden for hjemmet kan psykologen have særlige opgaver ved psykologiske vurderinger af børn, familier og plejefamilier. I denne forbindelse kan indgå bistand til rådgivergrupperne eller omvendt direkte til klient/familien i forbindelse med tilsyn og opfølgning, tildeling af støttepædagog eller støttepsykolog samt faglig støtte til disse.
- c. Nogle kommuner inddrager psykologer, når der konstateres særlig udviklings- og adfærdsproblemer med børn i daginstitutioner og dagpleje, eller når forældre til sådanne børn har behov for psykologisk støtte og vejledning i forbindelse med opdragelsen.
- d. Desuden er der en stigende tendens til at trække på psykologen i sager, hvor man overvejer erhvervsmæssig revalidering eller førtidspension, når overvejelserne herom er hel eller delvis grundet i psykiske årsager.
- e. Med hensyn til ældreomsorgen kan psykologen være med til at give forvaltningen grundlag for at imødekomme de ældres psykiske behov på linie med plejemæssige, praktiske og sociale o.a. behov. Psykologens medvirken kan finde sted f.eks. i forbindelse med visitationsovervejelser, udformning af alternative støtteforanstaltninger m.v., men kan også indgå i planlægningsarbejde både med hensyn til organisering og koordinering af de mange samvirkende foranstaltninger og medarbejdergrupper og til udviklingen af den samlede ældrepolitik i kommunen med hensyn til miljøforhold, aktiviteter o.lign.
- f. Samarbejdet mellem psykologen og de øvrige medarbejdere i forvaltningen omkring klientsager, som de under a, b og c nævnte, er ofte indgangen til, at konsulentbistanden også kommer til at omfatte et bredere samarbejde om de almindelige sociale, socialpædagogiske og sundhedsmæssige foranstaltninger, således at den psykologiske viden også på mere alment niveau kan bidrage til løsningen af opgaverne. Dette medvirker til at begrænse anvendelse af specialinstitutioner og anbringelse uden for hjemmet m.v., idet psykologen ofte ud

fra sin særlige faglige synsvinkel kan pege på muligheden af mindre omfattende indgreb. Psykologens indsats på dette område kan få karakter af kurser eller anden mere generel personaleuddannelse, som varierer noget efter forholdene i den enkelte kommune. Den kan f.eks. bestå i bidrag til udvikling af samarbejdsforhold, af konference- og anden mødevirksomhed, klargøring af holdninger med henblik på at gøre beslutningsprocesserne mere hensigtsmæssige, forbedringer af visitationsudøvelsen og påpegning af reelle skadevoldende faktorer i det lokale miljø. Psykologen kan i samarbejde med medarbejdergrupperne bidrage til forbedringer af denne art, men har ikke det ledelsesmæssige ansvar herfor. Dette arbejde med at styrke forvaltningens egne ressourcer (bedre ressourceanvendelse) medvirker således til at forbedre mulighederne for, at klienterne kan klare sig i det lokale miljø i stedet for at henvises og flyttes til specialinstitutioner eller specialindsats.

Psykologen kan endvidere medvirke ved kurser, undervisning og individuel støtte til daginstitutionspersonale, hjemmehjælpere og sundhedsplejersker m.v. Denne indsats vil ofte kunne styrke disse medarbejdergruppers direkte indsats overfor klienterne i deres eget miljø og bidrage til en større oplevet sikkerhed i udførelsen af selv meget vanskelige opgaver. En sådan anvendelse af psykologen kan bidrage til, at forvaltningen i videre omfang bliver i stand til at fremme målsætningen om at løse problemerne så nær klienterne/brugernes miljø som muligt.

- g. De tværgående kontakter med forskellige medarbejdergrupper og andre konsulenter kan være udgangspunkt for undersøgelses- og dokumentationsarbejde som grundlag for de kommunale planlægningsforsøgs- og udviklingsopgaver, herunder i samarbejde med berørte medarbejdere og medarbejdergrupper at formidle de erfaringer, som gøres af disse til generelle erfaringer eller konklusioner, f.eks. i form af undersøgelsesrapporter, indstillinger m.v. til forvaltningens administrative og politiske ledelse.

- h. Som led i en løbende planlægningsforsøgs- og udviklingsproces kan psykologen ligeledes bidrage til kvalificering af besluthedsgrundlag med videnskabelige undersøgelsesmetoder især af mere kvalitativ art, såsom interviewing, indholdsanalyser, udformning af spørgeskemaer, aktionsforskning etc.

Placering af psykologer kan også ske på amtskommunalt plan f.eks. i børnerådgivningscentre jfr. afsnit 3.2.

Psykologerne i børnerådgivningscentre kan varetage flere af de ovenfor beskrevne funktioner alt afhængig af de lokale opgaver og i mere eller mindre integreret sammenhæng med de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger og herunder socialcentret.

Også på amtskommunalt plan er konsulentfunktionen især forebyggende.

Funktionerne, nævnt under punkt a - e, er ikke udtømmende. De er alle almindeligt forekommende i forskellige kommuner. Hvilke funktioner, der faktisk udøves, afhænger bl.a. af prioriteringen i den enkelte kommune og har i øvrigt sammenhæng med kommunens størrelse og struktur samt med personalesammensætningen og herunder antallet af psykologer.

1.4. Visitation

Da indsats over for den enkelte/familien som nævnt skal iværksættes på baggrund af en differentieret helhedsvurdering, er det nødvendigt, at der foretages en kvalificeret visitation.

Visitationen kan ikke betragtes som en isoleret begivenhed ved f.eks. konference eller i rådgivergruppens møde, men indgår som en løbende metode i arbejdet omkring familien (og andre) sager. Denne visitation, som f.eks. vil føre til en stillingtagen til, hvorvidt der skal tilbydes familiesamtaler, familiebehandling, psykologisk terapeutisk behandling eller andre hjælpeforanstaltninger, f.eks. direkte støtteforanstaltninger samt afholdelse af

de dermed forbundne udgifter, økonomisk støtte til familien, støtte til uddannelses- eller revalideringsforløb eller i givet fald anbringelse af et barn uden for hjemmet, forestås altså primært af sagsbehandleren med den fornødne konsulentstøtte. Den tilstrækkeligt kvalificerede visitation forudsætter, at nedenstående momenter indgår:

- kendskab til familiens aktuelle sociale situation
- vurdering af barnets/den unges og familiens svage og stærke sider (ressourcer)
- teoretisk og praktisk kendskab til familiedynamik
- viden om forældres og børns reaktioner overfor hinanden ved eventuel adskillelse
- vurdering af familierelationerne i forbindelse hermed
- udviklingspsykologisk og klinisk psykologisk erfaring og indsigt
- vurdering af den behandlings- eller anbringelsesform, der eventuelt påtænkes iværksat
- kendskab til foranstaltningerne i og uden for hjemmet, herunder specialpædagogiske foranstaltninger, eksempelvis rådgivning m.v., økonomisk hjælp, hjælpemidler, dag- og døgnpleje, specialpædagogisk bistand i daginstitution og skole.

Sagsbehandleren må således have erfaring i at vurdere de foreliggende oplysninger, og herunder påpege og sørge for, at manglende oplysninger tilvejebringes.

Dette forudsætter kendskab til lovgivningen samt viden om, hvor relevante oplysninger inden for de øvrige forvaltningsgrene kan fås, f.eks. kendskab til de uddannelses- og arbejdsmæssige forhold.

Den primærkommunale sagsbehandler skal altid inddrages i et behandlingsforløb, f.eks. hvor overvejelser om anbringelse uden for eget hjem kommer fra skolepsykologer eller børnehospitaler m.v., før døgninstitutionen via amtssocialcentret kontaktes med hensyn til spørgsmålet om placering af barnet eller den unge.

2. Primærkommunale opgaver.

2.1. Sociale og sundhedsmæssige foranstaltninger med særlig henblik på børn og unge og deres familier.

2.1.1. Rådgivning og vejledning.

Ifølge bistandslovens § 32, stk. 1, påhviler det det sociale udvalg i primærkommunen at føre tilsyn med de forhold, hvorunder børn i kommunen lever, og at støtte forældre med hensyn til børnenes opdragelse og pleje. Denne forpligtelse udbygges i bistandslovens § 32, stk. 4, hvor det anføres, at det påhviler det sociale udvalg at yde forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk sørger for barnet, særlig vejledning og støtte, når barnet har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold.

I bistandslovens § 28 er det bestemt, at det sociale udvalg kan tilbyde enlige og familier vederlagsfri løbende rådgivning og er forpligtet til ved opsøgende virksomhed at rette sådant tilbud til enhver, som må antages at trænge dertil. Målet for vejledningsarbejdet er at hjælpe de pågældende over øjeblikkelige vanskeligheder og på længere sigt at sætte dem i stand til at løse opstående problemer ved egen hjælp.

På denne lovmæssige baggrund er rådgivnings- og vejledningsvirksomheden ikke begrænset til at angå de ydelser eller hjælpemuligheder, som social- og sundhedsforvaltningen råder over. Vejledningen kan angå alle former for problemer, som opstår for børn og unge eller for børnefamilier. Rådgivningen kan ikke indebære egentlig behandlende virksomhed, men igennem samtale eller anden form for direkte kontakt med klienten/familien kan rådgivningen **være** en ydelse i sig selv, hvis resultat i givet fald kan være problemløsende for pågældende. Herudover kan rådgivningen angå

alle ydelser fra social- og sundhedsforvaltningen eller anden hjælpemulighed fra offentlige instanser eller fra andre.

Rådgivning og vejledning omfatter derfor alle problemer, der kan have betydning for den sociale funktion og trivsel.

I socialministeriets cirkulære af 9. oktober 197-5 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven er der som eksempler på hyppigt forekommende problemer inden for rådgivning og vejledning bl.a. nævnt: Økonomiske problemer, dårlige boligforhold, erhvervsmæssige problemer, opdragelses- og skoleproblemer af sværere karakter som skulkeri og begyndende kriminalitet. Udover sagsbehandlerne i social- og sundhedsforvaltningen arbejder andre faggrupper i forvaltningen med opgaver for børn og unge. En af de vigtigste af disse grupper er sundhedsplejerskerne, som yder almen og mere speciel sundhedsmæssig vejledning til alle småbørn suppleret med mere opsøgende virksomhed over for børn og børnefamilier med sundhedsmæssige problemer (behovssundhedspleje).

Desuden må nævnes alment praktiserende læger, jordemødre, småbørnslæger og ikke mindst pædagogerne i daginstitutionerne.

Det fremgår endvidere af det ovenfor nævnte cirkulære, at det sociale udvalg (social- og sundhedsforvaltningen) kan etablere samarbejde med andre myndigheder og organer. Socialudvalget kan således afholde kontaktmøder med andre myndigheder og organer m.v. og herunder træffe aftale om at udplacere sociale medarbejdere i de pågældende administrationer for at undgå dobbeltbehandling af sociale problemer eller for sen henvisning til de sociale institutioner.

Det fremgår videre af cirkulæret, at en placering af den sociale administrations medarbejdere ved skolepsykologiske kontorer vil kunne medføre en forenkling og effektivisering af den vejledning og rådgivning, der kan gives, også med henblik på anvendelse af hjælpeforanstaltninger på et tidligt tidspunkt, hvor virkningen normalt vil være størst. Den pågældende medarbejder vil kunne

være deltidsbeskæftiget i sin udplacering og bør i hvert fald bevare den nære kontakt med andre sagsbehandlere i social- og sundhedsforvaltningen.

Ifølge bistandslovens § 19 er der pligt for personer, der udøver offentlig tjeneste og hverv til at underrette det sociale udvalg, hvis de pågældende under udøvelse af tjenesten eller hvervet får kendskab til forhold, der giver formodning om, at en person har behov for social bistand.

Efter forhandling med undervisningsministeriet er det i socialministeriets cirkulære af 26. marts 1976 om medvirken til gennemførelse af vejledning m.v. efter bistandsloven henstillet til skoler, skolepsykologiske kontorer og andre under undervisningsministeriet hørende institutioner m.v., som beskæftiger sig med børn og unge, at samarbejde med de sociale udvalg på områder, hvor det måtte være aktuelt.

I cirkulæret er særligt understreget ønskeligheden af, at der etableres kontakt mellem skolepsykologiske kontorer og social- og sundhedsforvaltningerne med henblik på den bedst tænkelige udnyttelse af bistandslovens hjælpemuligheder for børn og unge, der har vist alvorlige tilpasningsmuligheder.

Hvis social- og sundhedsforvaltningen behandler sager om unge, der afslutter skolegangen, vil det i reglen være hensigtsmæssigt at rette henvendelse til skolen for at høre dennes syn på den unges erhvervsmæssige muligheder, ligesom der må samarbejdes med de ved en række skolevæsener ansatte kuratorer for svagt begavede og andre handicappede elever, med skolevejledere samt med arbejdsformidlingen for at sikre disse unge støtte til en erhvervsmæssig uddannelse afpasset efter evner og anlæg.

En eventuel støtte til de her omhandlede unge vil kunne ydes i henhold til bistandslovens § 42 eller såfremt det drejer sig om en ung under 18 år, vil det sociale udvalg kunne meddele forældremyndighedens indehaver henstilling eller pålæg med hensyn til den unges uddannelse efter bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 1,

og afholde udgifterne i henhold til § 46, stk. 2.

Amtskommunernes socialcenter kan, jfr. § 29, stille sagkyndige til rådighed for social- og sundhedsforvaltningen eller i særlige tilfælde selv påtage sig vejledningsarbejdet.

2.1.2. Sundhedspleje.

På det sundhedsmæssige område fastslår lov nr. 409 af 13. juni 1973 kommunens forpligtelse til at yde vederlagsfri vejledning med hensyn til sundhedstilstanden hos børn under den undervisningspligtige alder. Til løsning af de nævnte opgaver har de fleste kommuner ansat sundhedsplejersker (amtsrådene kan dog i begrænsede perioder fritage kommunerne for denne forpligtelse på grund af personalemangel).

Ifølge indenrigsministeriets bekendtgørelse af 27. marts 1974 må sundhedsplejerskeordningen især tilgodese børn med særlige behov og skal efter nærmere retningslinier fastsat af sundhedsstyrelsen omfatte:

1. Sundhedsvejledning til forældre om børnenes legemlige og psykiske udvikling, herunder oplysning om sygdomsforebyggende og sundhedsfremmende foranstaltninger, der har til formål at fremme børnenes legemlige og psykiske trivsel.
2. Observation af børnenes sundhedstilstand og formidling af kontakt til lægelig og social sagkundskab, såfremt observation viser, at et barn trænger til behandling.
3. Vejledning og bistand, herunder opsøgende arbejde i samarbejde med lægelig og social sagkundskab til forældre, hvis børn har særligt behov herfor.

Sundhedsplejerskens arbejde koncentrerer sig derfor mest om hjem, hvor børn enten ikke er helt raske eller lever under forhold, der kan influere på deres fysiske og/eller psykiske udvikling.

Efter lov om skolelægeordning kan sundhedsplejerskeordningen tilrettelægges i kombination med skolesundhedsplejen.

Kommunerne kan endvidere tilbyde andre personer, der har behov herfor vederlagsfri vejledning og bistand af en sundhedsplejerske.

De nærmere regler om tilrettelæggelse af sundhedsplejeordninger er givet ved sundhedsstyrelsens vejledning af juli 1974.

Der lægges vægt på, at sundhedsplejeordningen forvaltes i sammenhæng med de øvrige sociale og sundhedsmæssige anliggender. Det er således vigtigt, at sundhedsplejerskerne har kontakt med hjemmesygeplejersker, hjemmehjælpere, omsorgsmedarbejdere og rådgivergrupper, men ikke mindst med de praktiserende læger. De praktiserende læger foretager profylaktiske undersøgelser af børn i alderen fra 0 til 7 år og har derfor i lighed med sundhedsplejersker mulighed for på så tidligt et tidspunkt som muligt at opspore eventuelle trivsels- og udviklingsproblemer, belastende miljøforhold m.v.

I flere kommuner er etableret samarbejde mellem sygehusenes fødselsafdelinger, børneafdelinger og sundhedsplejersker om børn, der indlægges.

Samarbejdet er ligeledes i en række kommuner etableret mellem sundhedsplejeordningen og daginstitutionerne i området med henblik på en uddybet fælles forståelse af det enkelte barn, dets miljø og aktuelle situation. Samarbejdet koncentrerer sig om børn, der formodes at have særlige behov, der bør tilgodeses såvel i institutionen som i barnets hjem.

For børnehavebørn med særlige behov medvirker sundhedsplejersken ved etablering af kontakt med skolelægen og den lærer, der i skolen skal undervise barnet.

Antallet af besøg til børn under den undervisningspligtige alder

kan vejledende anslås til gennemsnitlig ca. 9 hos førstegangs-fødende og 7 hos andre. Til familier raed børn under den undervisningspligtige alder, der har særlige sundhedsmæssige behov, må aflægges yderligere besøg.

2.1.3. Skolesundhedspleje, skolelæge.

I henhold til lov af 7. juni 1972 om skolelægeordning ansætter kommunerne skolelæger, skolesundhedsplejersker, sygeplejersker og hjælpepersonale i fornødent omfang.

Under henvisning til den nævnte lovs §§ 7 og 8 og indenrigsministeriets bekendtgørelse af 5. juni 1972 om skolelægeordning har sundhedsstyrelsen den 22. august 1972 givet vejledende retningslinier vedrørende tilrettelæggelsen af skolelægeordningen. Ordningen adskiller sig fra andre profylaktiske helbredstilbud, idet den er obligatorisk for skolebørnene.

Der foretages forebyggende helbredsundersøgelser og gives sundhedsvejledning obligatorisk 4 gange af alle børn i den undervisningspligtige alder samt i børnehaveklasser. Desuden undersøges samtlige børn, der herudover skønnes at have behov herfor, og der føres kontrol med sundhedstilstanden i skolerne. I denne forbindelse bemærkes, at flere kommuner har inddraget fysioterapeuter med henblik på at korrigere elevernes arbejdsstillinger.

Hvor sundhedsplejersken er ansat i kombinationsstilling, har hun umiddelbart mulighed for fortsat at følge samt vejlede i forbindelse med børn, der som småbørn havde særligt behov herfor.

2.1.4. Børnetandpleje.

Børnetandplejeloven trådte i kraft i 1972 og har siden undergået et mindre antal ændringer. Lovens sigte er indførelse af en offentlig forebyggende og behandlende tandplejeordning for alle børn. Tandplejen skal være gratis for børnene (forældrene) og

skal som hovedregel finde sted på kommunale børnetandklinikker med tandlæger og klinikpersonale, som er ansat af de enkelte kommuner.

Fra 1. august 1981 omfatter kommunens pligt til at oprette børnetandpleje efter loven tillige en årgang børn under den undervisningspligtige alder. Herefter inddrages hvert år under ordningen en ny årgang børn, indtil den omfatter alle børn under og i den undervisningspligtige alder.

I lighed med skolelægeordningen har man igennem børnetandpiejen kontakt med samtlige børn. Dette giver muligheder for udover det individuelt forebyggende arbejde, sammen med skolesundhedsplejen i øvrigt, f.eks. at gå ind i samlede sundhedspædagogiske projekter.

Henstillinger og pålæg

I henhold til bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 1, kan det sociale udvalg, så vidt muligt i forståelse med barnet og hjemmet, når hjælpeforanstaltninger er påkrævet af hensyn til barnets tarv, meddele henstilling eller pålæg med hensyn til barnets pleje og behandling, opdragelse, uddannelse eller arbejde.

Henstillinger/pålæg meddeles forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk har omsorgen for barnet, når det sociale udvalg må lægge vægt på, at der følges en bestemt fremgangsmåde eller træffes bestemte foranstaltninger af familien, og foranstaltningen må derfor ophøre, når den unge fylder 18 år.

Henstillingen eller pålægget kan angå så at sige et hvilket som helst forhold, dog kan pålæg ikke gives om anbringelse uden for hjemmet i familiepleje eller på døgninstitution. Der er derimod ikke noget i vejen for, at en anbringelse i form af døgnophold andre steder kan gennemføres efter en henstilling. Som eksempler kan nævnes kost- eller efterskoler eller lejede værelser.

Henstillinger/pålæg, kan eksempelvis gå på, at barnet optages i

en daginstitution, at unge under 18 år, der afslutter deres skolegang i specialskole eller ved anden specialundervisning, modtager støtte til uddannelse, at der træffes bestemmelse om anvendelse af en støttepædagog o.lign.

Udgifter der står i direkte sammenhæng med gennemførelsen af henstillinger og pålæg kan afholdes af forvaltningen.

2.1.6. Personlig rådgiver, støttepædagog og støttepsykolog.

I henhold til bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 2, kan det sociale udvalg, når det er påkrævet af hensyn til barnets tarv, beskikke en personlig rådgiver. Som personlig rådgiver skal beskikkes personer med særlige forudsætninger for et sådant arbejde, og det anses for hensigtsmæssigt, at personlig rådgivning varetages af personer med fast tilknytning til social- og sundhedsforvaltningen, og rådgiverne indgår i øvrigt i samarbejde med sagsbehandlere og konsulenter m.fl. i den enkelte sag.

Er der behov for støttepædagog eller støttepsykolog, gælder følgende lovgrundlag:

Foranstaltningen anvendes bl.a. i hjemmet, når et barn har vanskeligheder i forhold til sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet, eller når barnet i øvrigt lever under utilfredsstillende forhold, jfr. § 32, stk. 4.

I så fald kan det sociale udvalg træffe beslutning, når betingelserne i bistandslovens § 33, stk. 1, nr. 1, er opfyldt, dvs at hjælpeforanstaltninger er påkrævet af hensyn til barnets tarv. Det sociale udvalg kan da meddele forældremyndighedens indehaver henstilling eller pålæg om en støttepædagog- eller -psykologordning for barnet.

Grundlaget for beslutningen kan bl.a. være vurderinger fra særligt sagkyndige, f.eks. pædagogiske eller psykologiske konsulenter, skolepsykologisk rådgivning, amtskommunale specialister m. fl.

Som grundlag for beslutningen kan der indrages psykologisk, social- og sundhedsmæssig ekspertise, som nogle steder fungerer i støttehold (team), som også kan medvirke ved supervision.

Støttepædagoger anvendes i praksis også i daginstitutionerne, men indgår i så fald i realiteten i institutionernes samlede virksomhed, jfr. afsnit 2.1.7.

Med hensyn til funktioner, der udøves i hjemmene, kan nævnes en række forskellige, hvoraf nogle især udøves af støttepædagoger og nogle af støttepsykologer og socialrådgivere.

Støttepædagoger i hjemmene udøver bl.a.: Praktisk aflastning af familien, rådgivning og vejledning om opdragelsesproblemer, støtte til forbedring af familiens sociale vilkår, f.eks. gennem rettelse af økonomi, kontakt til andre hjælpeinstanser, inspiration af forældre til uddannelse eller lignende. I visse tilfælde er der tale om sprogstimulering, motorisk træning, træning i sociale færdigheder etc.

I visse tilfælde varetages støttefunktioner i hjemmet af støttepsykologer. Dette kan især komme på tale, når det drejer sig om: Udvikling af selvtillid og støtte til udvikling af impuls kontrol hos børn med svære kontaktproblemer, terapeutisk bearbejdning af følelsesmæssige problemer og konflikter, herunder bearbejdelse af familiedynamikken. Hjælp til forældre til større indsigt i og accept af egne følelser, ønsker m.v., herunder støtte til klarlæggelse af spændinger og misforståelser.

Støttepædagoger og støttepsykologer i hjemmene udøver endvidere en række samarbejdsfunktioner i forhold til andre instanser, herunder rapportering til familiens rådgiver, koordinering med institutioner m.v..

Der er i forvaltningen en stigende erkendelse af behovet for sag-

kyndig visitering, herunder med klargøring af, hvilke funktioner der bør varetages. Samtidig er der behov for udvidet virksomhed med hensyn til støtte og opfølgning.

2.1.7. Dagpleje, daginstitutioner.

Løsningen af en del af kommunens forpligtelser overfor børn og unge sker ved etablering af dag- og døgnpleje og dag- og døgninstitutioner. I henhold til bostandslovens § 64, stk. 1, kan det sociale udvalg formidle anbringelse af børn i dagpleje i private hjer¹, der forud er godkendt af udvalget til dette formål, og udvalget fører tilsyn med forholdene.

I henhold til bostandslovens § 69 skal kommunalbestyrelsen sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på daginstitutioner for børn og unge.

Ifølge bostandslovens § 72 træffes beslutning om optagelse af børn og unge i dagpleje/institution af det sociale udvalg.

I socialministeriets cirkulære af 29. marts 1976 om institutioner under kommunerne og om visse særlige plejehjem (daginstitutionscirkulæret), pkt. 38 - 43, er angivet nærmere vejledende regler om optagelse af børn og unge i dagpleje/daginstitution.

Det sociale udvalg bør særligt tage hensyn til følgende børn:

- a) Børn af enlige og børn, der er henvist fra anden myndighed eller speciallæge.
- b) Børn, hvis forældre begge er udearbejdende.
- c) Søskende til børn, der allerede er anbragt i institution.
- d) Børn med særlige pædagogiske eller sociale behov.

Den centrale pladsanvisning giver mulighed for at sikre, at visitationen sker efter de givne retningslinier.

Med hensyn til visitationen af børn med handicap har det i en lang årrække været cirkulæremæssigt fastsat, at disse børn vil kunne anvises plads i almindelige daginstitutioner i det omfang, den almindelige daginstitution uden at ændre karakter kan indpasse børnene i det daglige arbejde. Visitationen af disse børn sker gennem den centrale pladsanvisning.

På denne baggrund har der igennem en årrække været en stadig stigende bevidsthed om betydningen af at integrere børn med handicap, som kan have fordel heraf i de almindelige daginstitutioner. Derfor er langt de fleste børn med fysiske, psykiske eller sociale handicap blevet optaget i de almindelige daginstitutioner, hvor de modtager såvel pædagogisk som social påvirkning, både individuelt og mere gruppemæssigt, af pædagogerne i institutionen og ved samværet med de andre børn. Der har derfor i daginstitutionerne udviklet sig en praksis, som integrerer den almene og mere specielle indsats, og som i højere grad gør det muligt at optage børn med sværere handicap i de almindelige grupper.

For at yde en særlig indsats for børn med handicap og for at fremme en integration i børnegruppen, har der i stigende grad været anvendt støttepædagoger i de almindelige daginstitutioner.

En ganske lille del af børnene med svære hovedsagelig motoriske handicap har været optaget i almindelige daginstitutioner med en særlig handicapafdeling. I sådanne institutioner kan børnene modtage den nødvendige særlige behandling/optræning og desuden **være** sammen med andre børn i planlagte forløb, ligesom der kan ske en planlagt indslusning af de børn, som kan integreres yderligere.

Der henvises til bemærkningerne nedenfor om de særlige pladser i specielle daginstitutioner, som har været etableret under statens særforsorg og den rådgivning og vejledning der herfra ydes til

forældre med svært handicappede småbørn.

Det pædagogiske tilsyn med dagplejen/daginstitutionen føres af de pædagogiske konsulenter.

2.1.8. Anbringelse uden for hjemmet.

Bestemmelserne om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet findes i bistandsloven § 33, stk. 1, nr. 3 (anbringelse med samtykke af forældremyndighedens indehaver), når denne hjælpeforanstaltning er påkrævet af hensyn til barnets tarv, samt i bistandslovens afsnit VIII (§§123-132) (anbringelse uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver), når det er absolut påkrævet af hensyn til barnets velfærd.

Det er en forudsætning, at man ved rådgivning og vejledning, anvendelse af øvrige hjælpeforanstaltninger for børn og unge, evt. suppleret med kontanthjælp, ikke har været i stand til at skabe betryggende grundlag for barnets forbliven i hjemmet.

Som eksempler på situationer, hvor hjælpeforanstaltninger kan blive påkrævet af hensyn til et barns tarv kan nævnes, at barnet er uden forsørger, at forældre midlertidigt eller varigt er ude af stand til at drage omsorg for barnet eller, at der foreligger forhold, der bevirker, at det hjemlige miljø i materiel eller opdragelsesmæssig henseende ikke er en tryk ramme om barnets opvækst.

Som eksempler på situationer, hvor det kan være absolut påkrævet af hensyn til barnets velfærd, at der sker anbringelse uden for hjemmet, kan nævnes, at barnet eller den unge har udvist betydelige vanskeligheder ved at tilpasse sig sine daglige omgivelser, skolen eller samfundet i øvrigt, og forældrene ikke magter opdragelsen, at barnet eller den unge lever under sådanne forhold, at dets psykiske eller legemlige sundhed eller udvikling lider alvorlig skade eller udsættes for fare herfor, eller at forældrene ikke sørger for, at barnet undergives nødvendig behandling af psykiske eller legemlige lidelser.

Ifølge bestemmelserne skal det sociale udvalg, når det har besluttet at anbringe et barn udenfor hjemmet søge at anbringe barnet i familiepleje.

Herudover kan anbringelse finde sted på døgninstitutioner for børn og unge.

For at finde frem til den for barnet bedste familiepleje, må der foretages en grundig undersøgelse forinden anbringelse finder sted. Såfremt plejefamilien bor i en anden kommune end barnets opholdskommune, skal plejefamiliens opholdskommune foretage de nødvendige undersøgelser.

Det sociale udvalg fører tilsyn med familieplejen og kan evt. aftale med en plejehjemsforening, at denne fører tilsyn på det sociale udvalgs vegne. Den tilsynsførende, som skal have særlige forudsætninger for dette arbejde, skal aflægge besøg i hjemmet så ofte, som omstændighederne i det enkelte tilfælde tilsiger.

Anbringelse på døgninstitution finder sted i tilfælde, hvor hensynet til en behandling eller særlige forhold hos forældrene gør det ønskeligt.

Det sociale udvalg må for at finde den for barnet bedste placering samarbejde med de myndigheder, der i øvrigt kender barnet f.eks. skolen og det skolepsykologiske kontor, hvorfra anmodning om anbringelse uden for hjemmet ofte vil komme.

Er der tale om et barn, der udover adfærdsvanskeligheder har særlige indlærings- eller andre skolevanskeligheder, kan der blive tale om anbringelse på et skolehjem, der modtager børn fra det 11 - 12 år.

Forskellige foranstaltninger inden for folkeskolens rammer - herunder især observationsskolerne - tilsigter midlertidige ophold for til dels det samme klientel som skolehjemmene. Der har derfor i forskelligt omfang været et samarbejde mellem de sociale myn-

digheder og den skolepsykologiske rådgivning, således at institutionskapaciteten inden for begge områder har kunnet udnyttes bedst muligt.

Det er det sociale udvalgs opgave nøje at følge barnet under anbringelsen, således at en tilbagevenden til hjemmet sker, så snart forholdene gør det muligt.

2.1.9. Kontanthjælp og bistand til revalidering m.v.

Forbigående hjælp i henhold til § 37 ydes af det sociale udvalg, når en person på grund af sygdom, svangerskab og fødsel, svigtende arbejdsmuligheder, ophør af samlivet med ægtefællen, aftjening af værnepligt eller andre ændringer i sine forhold i en begrænset tid er afskåret fra at skaffe det fornødne til sit eget eller familiens underhold, og udgifterne hertil ikke dækkes gennem dagpenge eller pensionsydelse. I henhold til § 40, stk. 1, er der mulighed for under visse betingelser at yde hjælp til dækning af rimeligt begrundede enkeltudgifter og i henhold til stk. 2, kan der under forbigående vanskeligheder ydes en familie med et eller flere børn under 18 år hjælp til foranstaltninger, der bevirker, at børnenes anbringelse uden for hjemmet kan undgås, eller at deres hjemgivelse kan fremskyndes. Såfremt en person vedvarende har behov for hjælp til sit eget og familiens underhold, som ikke kan dækkes gennem ydelser efter den sociale pensionsordning, kan hjælp ydes i henhold til § 43.

Familiens sociale forhold herunder forældrenes uddannelse, arbejdsvilkår og boligforhold spiller en stor rolle for barnets udvikling, hvorfor f.eks. uddannelseshjælp, jfr. § 42, og anden bolig for nogle familiers vedkommende vil være en forudsætning for, at forældrene vil kunne blive i stand til at give deres børn den relevante støtte.

Hjælp i særlige tilfælde kan ydes i henhold til bistanndslovens § 48 til personer, der i hjemmet forsørger et barn under 18 år med et fysisk eller psykisk handicap. Der er tale om dækning af nødvendige merudgifter ved forsørgelsen, der er en følge af handi-

cappet, såsom særlig beklædning, særlig kost, mere vask, transport til og fra skole/daginstitution. Ydelse af aflastningsbistand kan ske i form af hjemmehjælp (§ 55, stk. 2), daginstitution/dagpleje og i ganske særlige tilfælde et økonomisk tilskud. I særlige tilfælde kan der desuden ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Hos nogle familier med småbørn med fysiske eller psykiske handicap har der været givet vejledning i hjemmet af f.eks. sundhedsplejerske, specialpædagog, hjemmevejleder, fysioterapeut eller anden relevant person, der kan give barnet specialtræning i hjemmet samt vejlede om brug af forskellige hjælpemidler, jf. r. bistandslovens § 58.

3. De amtskommunale opgaver.

3. 1. Socialcentre.

I amtskommunen er der under social- og sundhedsforvaltningen oprettet et socialcenter, der skal yde kommunernes social- og sundhedsforvaltninger samt revaliderings- og pensionsnævnet og amtsankenævnet fornøden bistand.

De arbejdsopgaver, der er pålagt centret, kan opdeles i 5 hovedgrupper:

1. Konsultative funktioner, blandt andet i forhold til kommuner, institutioner og enkeltpersoner inden for det sociale område.
2. Sekretariatsfunktioner over for amtsankenævnet, revaliderings- og pensionsnævnet, samrådet vedrørende abort og sterilisation, samrådet vedrørende adoptioner samt ovar for det rådgivende udvalg, jfr. bistandslovens § 83, stk. 1, til bedømmelse af personers plejebehov.
3. Selvstændig klientbehandling, herunder konsultation og rådgivning på familieområdet, vedrørende spørgsmål om abort, sterilisation samt faderskabssager. Over for børn og unge med

adfærdsvanskeligheder og deres familier er der mulighed for undersøgelse og behandling i børnerådgivningscentre, der drives i forbindelse med socialcentret og endvidere ydes konkret vejledning efter aftale med vedkommende kommune, jfr. bistandslovens § 29.

4. Visitations- og serviceopgaver m.v. på institutionsområdet.
5. Det almindelige tilsyn med forholdene på institutionsområdet, som udøves på amtsrådets vegne. Endvidere det pædagogiske tilsyn i døgninstitutioner for børn og unge.

Der føres endvidere tilsyn med revalideringsarbejdets udførelse på revalideringsinstitutioner m.v. såvel generelt som i forhold til den enkelte henviste.

Til varetagelse af de nævnte opgaver er socialcentret inddelt i 4 hovedafdelinger: 1. ankeafdeling, 2. familieafdeling, 3. revaliderings- og pensionsafdeling og 4. institutionsafdeling.

3.2. Børnerådgivningscentre.

Amtsrådet skal i henhold til bistandslovens § 87 sørge for, at der er mulighed for undersøgelse og behandling i rådgivningscentre af børn og unge med adfærdsvanskeligheder. Centret drives som nævnt i forbindelse med socialcentret og er organisatorisk tilknyttet familieafdelingen.

I langt de fleste tilfælde kommer børn og unge i kontakt med rådgivningscentret via henstilling fra det sociale udvalg, men kontakten kan også etableres ved direkte henvendelse fra forældre, evt. de unge eller gennem daginstitution/skole.

Rådgivningscentret skal først og fremmest yde det sociale udvalg støtte omkring problemerne vedrørende adfærdsvanskelige børn og unge og deres familier. Den bistand der ydes, vil bl.a. afhænge af, hvilken ekspertise det sociale udvalg har til rådighed. I mindre komplicerede sager ydes konsulentstøtte til medarbejdere i social- og sundhedsforvaltningen. I andre tilfælde går rådgiv-

ningscentret ind i en direkte behandling af barnet/den unge og dets familie, eller det bistår social- og sundhedsforvaltningen med hensyn til valg af eventuelle andre hjælpeforanstaltninger. Centret skal bistå social- og sundhedsforvaltningerne i udarbejdelse af behandlingsplaner på længere sigt under hensyntagen til hele familiens situation.

Ud over støtte til kommunernes social- og sundhedsforvaltninger kan rådgivningscentret modtage henvisning fra samt rådgive andre institutioner og enkeltpersoner i nærmiljøet, der arbejder med børn og unge. Endelig skal der være mulighed for direkte klientbehandling for børn og unge og forældre, der selv henvender sig til centret uden forudgående henvisning.

Til løsning af de nævnte opgaver forudsættes det, at rådgivningscentret råder over et alsidigt og veluddannet personale bestående af psykologer, socialrådgivere, eventuelt pædagoger samt psykiatrisk og anden lægelig konsulentbistand.

Børnerådgivningscentre har et tæt samarbejde med de skolepsykologiske kontorer specielt omkring børn med skolevanskeligheder.

Det er derfor børnerådgivningscentrets socialrådgiveres og psykologers opgave i fælleskab med barnet og de voksne at finde fremt til baggrunden for vanskelighederne og til en behandlingsplan.

På børnerådgivningscentret bliver barnet derfor sjældent undersøgt alene, men dets familie, dets lærere, fritidspædagoger m.fl. inddrages i forløbet.

3.3. Døgninstitutioner for børn og unge.

Amtsrådet skal i henhold til bistsandslovens § 96 sørge for det nødvendige antal pladser i døgninstitutioner, herunder pensioner for børn og unge, der skal anbringes uden for hjemmet. Det pædagogiske tilsyn føres af socialcentret.

3.4. Amtsungdomscentre.

Amtsrådets forpligtelse med hensyn til bekæmpelse af stof- og alkoholmisbrug m.v. er ligeledes fastsat i bistandslovens § 96, hvorefter der skal være det nødvendige antal pladser samt mulighed for ambulant behandling på institutioner for børn og unge med sociale adfærdsproblemer.

Til varetagelse af disse opgaver er der i de fleste amtskommuner oprettet selvstændige amtsungdomscentre, der kan drives dels som døgninstitutioner dels som revalideringsinstitutioner.

Der har således vist sig at være behov for at kunne kombinere forskellige institutionsformer i behandlingen af børn og unge, der på grund af narkotikamisbrug, alkoholisme eller andre psykiske og/eller sociale problemer af tilsvarende karakter, har særlige adfærdsvanskeligheder.

Institutionerne modtager børn og unge, herunder også unge i alderen 18 - 23 år, i dag- og døgnbehandling.

Amtsungdomscentret har udover de ovenfor nævnte opgaver en rådgivnings- og konsulentfunktion og kan på socialcentrets vegne udføre en række opgaver, som f.eks. at rådgive og vejlede i spørgsmål om forebyggelse og behandling af alvorlige funktionsvanskeligheder hos unge. Centret kan endvidere som en del af amtskommunens socialcenter i tilknytning til familieafdelingen yde psykologisk/psykiatrisk og social konsulentbistand til amtskommunens dag- og døgnforanstaltninger og i øvrigt deltage i det oplysende og forebyggende arbejde i amtskommunen over for unge, forældre og personale på institutioner vedrørende ungdomsproblemer, bl.a. når det drejer sig om oplysning vedrørende stof- og alkoholmisbrug, ungdomskriminalitet o.l.

3.5. Revalideringsinstitutioner m.v.

Det fremgår af bistandslovens § 91, at amtsrådet skal sørge for, at invaliderede og andre erhvervshæmmede har mulighed for optagelse på institutioner til erhvervsmæssig optræning og uddannelse samt arbejdsprøvning og omskoling.

Der skal endvidere være mulighed for beskæftigelse på beskyttede virksomheder eller ved andre erhvervsmæssige foranstaltninger for personer, der af fysiske eller psykiske årsager m.v. ikke er i stand til at fastholde eller opnå normal beskæftigelse i det almindelige erhvervsliv.

Beslutning om optagelse på revalideringsinstitutioner og beskyttede virksomheder m.v. træffes af amtskommunens socialcenter efter indstilling fra det sociale udvalg i pågældende opholdskommune.

Er der tale om optagelse på beskyttede virksomheder m.v., som alene er beregnet for personer med bopæl i en bestemt kommune, træffes beslutning dog af det sociale udvalg i vedkommende kommune.

3.2.2. Hjælpe muligheder for børn og unge under statens særfor- sorg (indtil 1. januar 1980).

1. Særforsorgsgrenene.

Særforsorg var en fælles betegnelse for en række foranstaltninger med hensyn til behandling, undervisning, oplæring, beskæftigelse samt særlig bistand og pleje for de grupper af svært handicappede, der var opregnet i bistsandslovens § 115, dvs åndssvage, epileptikere, vanføre, talelidende, blinde og svagtsynede samt døve og tunghøre.

Behandlingen og omsorgen for de nævnte grupper har i vidt omfang fundet sted ved klienternes optagelse på døgninstitution, men der er også i stort omfang ydet bistand til klienter, der har ophold uden for institution.

Af de børn, der har modtaget undervisning på særforsorgens skoler, har størstedelen boet i eget hjem, og det samme er gældende for langt de fleste i forsorgens børnehaver.

Særforsorgens tilbud blev i de senere år i en stigende grad ændret til tilbud om vejledning og bistand og placering i det normale hjemlige miljø og til gennemførelse af uddannelse og optræning inden for det almindelige uddannelsessystem. F.eks. blevet der i vidt omfang gennem konsulenter ydet støtte til svært handicappede, der havde ophold i egen bolig.

2. Særforsorgens foranstaltninger.

2.1. Rådgivning og vejledning på det sociale og omsorgsmæssige område.

Rådgivning og vejledning over for åndssvage småbørn blev bl.a. varetaget af de ved forsorgens sociale afdelinger ansatte socialrådgivere og hjemmevejledere (socialpædagoger) og har omfattet direkte vejledning af forældre om behandling og stimulering af barnet samt direkte arbejde med barnet med henblik på at fremme barnets udvikling, ligesom vejlederne har foranlediget børnene henvist til åndssvageforsorgens egne børnehaver eller til almindelig daginstitution med betaling fra forsorgen.

Småbørn med svære tale- eller sprogproblemer er hidtil blevet indberettet til statens institutter for talelidende, hvorefter de er blevet undersøgt af en talepædagog (børnehavepædagog eller eventuelt lærer med specialuddannelse), der samtidig har taget en grundig samtale med forældrene.

I hovedparten af tilfældene, dvs ca. 75% af de 4.000 småbørn, der årligt har modtaget bistand fra taleforsorgen, har indsatsen bestået i vejledning og instruktion af forældrene, anbefaling af optagelse i almindelig daginstitution og instruktion af personalet ved lejlighedsvis vejledningsbesøg i vedkommende børnehaver.

For så vidt angår 25% af børnene, har taleinstituttet foretaget en mere intensiv undersøgelse og behandlingsplanlægning under medvirken af psykologer, speciallæger og andre nødvendigesagkyn-

sagkyndige. Behandlingen er i disse tilfælde hovedsageligt blevet varetaget i taleforsorgen i småbørnsgrupper, men den har også foregået i børnenes hjem og i almindelige børnehaver. Den er blevet varetaget af uddannede talepædagoger i form af nogle få enetimer eller i perioder op til et par år.

I området vest for Storebælt er de sværeste tilfælde blevet modtaget til observationsophold på taleinstituttet i Århus, hvortil der er knyttet boafdelinger.

Hørehæmmede småbørn øst for Storebælt er blevet anmeldt af hørecentraler, hørelinikker, børnehaver, forældre osv. til børneklinikken, statens undersøgelses- og vejledningsklinik for døve og tunghøre børn i København.

Rådgivnings- og vejledningsarbejdet for hørehæmmede småbørn har omfattet:

Intensive blokkurser for forældre og børn 2 timer daglig, individuel vejledning for børn og forældre i $\frac{1}{2}$ - 1 time en eller to gange ugentlig, individuel talekorrektion, tegnsprogskurser, stimuleringskurser for spædbørn, stimuleringskurser for hørende børn af døve forældre, ugekurser for daginstitutionspædagoger samt landsdækkende ugekurser for sundhedsplejersker, konsulentbistand over for almindelige daginstitutioner samt forskellige former for forældrekurser. Vejledningsarbejdet er blevet varetaget af særligt uddannede børnehavepædagoger i et vist omfang med speciallæreruddannelse.

Vejledningsarbejdet for hørehæmmede børn, bosat vest for Storebælt, har været delt mellem småbørnsafdelinger ved døveskolen i Fredericia, der har varetaget arbejdet på Fyn og i den sydlige del af Jylland og ved statens specialscole i Ålborg, der har varetaget arbejdet i den nordlige del af Jylland.

Vejledningsarbejdet er foregået hovedsageligt i barnets hjem eller i daginstitution. Denne virksomhed har været suppleret

med korterevarende observationsophold for børn (og forældre) på skolen samt kursusvirksomhed overfor forældrene.

Der er til de to døveskoler knyttet børnehaver, hvor vejledningsarbejdet er blevet varetaget af specialuddannede lærere og børnehavepædagoger.

Vejledning af synshandicappede småbørn er blevet varetaget af den til Refnæsskolen knyttede småbørnsafdeling. Arbejdet har hovedsageligt bestået i regelmæssige besøg i børnenes hjem og i daginstitution med henblik på udarbejdelse af behandlingsplaner og demonstration af metoder og materialer samt materialeudlån. Besøgene er blevet kombineret med ophold på Refnæsskolens børnehjem med henblik på observation og diagnosticering samt indlæring af særlige færdigheder, som ikke har kunnet klares lokalt (f.eks. nattesøvn, spisning, orientering, påklædning). Endelig er der blevet arrangeret løbende kurser for forældre. Småbørnsvejledningen er blevet varetaget af socialpædagoger og har omfattet ca. 400 børn på årsbasis - hvoraf ca. halvdelen også har været anmeldt til åndssvageforsorgen.

Til Refnæsskolen er knyttet en mindre børnehave, der dels medvirker ved observationerne, dels dækker børnehavebehovet for de småbørn, der af sociale grunde bor i den til institutionen knyttede boinstitution.

Øst for Storebælt er vejledningsarbejde for vanføre småbørn blevet varetaget af Rigshospitalet og den hertil knyttede børnehave. Ortopædisk hospital driver en behandlingsbørnehave for fysisk handicappede hjerneskadede børn. Denne samarbejder med to behandlingsbørnehaver for fysisk handicappede hjerneskadede børn, som Københavns kommune driver.

Vest for Storebælt har der i tilknytning til institutionen "Solbakken" og dennes børnehave været etableret et vejledningsarbejde for vanføre småbørn. Vejledningen har omfattet forældrevejledning samt iværksættelse af pædagogisk og fysiurgisk behandling. Arbej-

det har foregået i børnenes hjem eller i daginstitution. Vejledningsarbejdet er blevet varetaget af børnehavepædagoger og fysioterapeuter.

2.2. Dagforanstaltninger.

2.2.1. Specialbørnehaver.

Sørforsorgens børnehaver har optaget svært handicappede børn i aldersgruppen 0 - 6 år i det omfang, børnene ikke hensigtsmæssigt har kunnet få tilgodeset deres særlige behov for socialpædagogisk og behandlingsmæssig indsats i almindelige børnehaver.

De fleste af sørforsorgsbørnehaverne fandtes inden for åndssvageforsorgen, der ved udlægningen havde 42 åndssvageforsorgsbørnehaver nogenlunde jævnt fordelt over landet. Man regnede tidligere med, at et større antal åndssvage børn skulle optages i en af sørforsorgens børnehaver, men udviklingen er gået i retning af, at det er blevet mere almindeligt at søge handicappede børn optaget i almindelige børnehaver med bistand fra sørforsorgens sagkyndige bl.a. fra de særlige daginstitutioner, samt ofte ved at der etableres særlig pædagogisk støtte til barnet. Hertil kommer andre former for bistand til børnene i hjemmene med henblik på at give dem optimale betingelser for udvikling - personlighedsmæssigt og intellektuelt.

Med sådanne tilbud har adskillige familier kunnet beholde deres barn i hjemmet.

Det pædagogiske tilbud i åndssvageforsorgens børnehaver har udover det socialpædagogiske også haft karakter af specialpædagogisk indsats, fordi børnene i børnehaverne alle har haft brug for særlig støtte og hensyntagen.

Det stadigt stigende antal åndssvage børn, der er optaget i almindelige daginstitutioner, har medført, at der er udviklet et

vejledningsarbejde fra åndssvageforsorgens daginstitutioner overfor forældre og overfor personalet i almindelige daginstitutioner med henblik på at instruere om behandlingen af åndssvage børn i almindelighed og udarbejdelse af konkrete behandlingsplaner samt opfølgning af disse. Dette arbejde varetages af socialpædagoger med praktisk erfaring i behandling af åndssvage børn.

Inden for de øvrige særforsorgsgrene har der kun i meget begrænset omfang været børnehaver. Børnene er som hovedregel blevet henvist til almindelige daginstitutioner. Specielt indenfor blindeforsorgen og døveforsorgen er der blevet etableret lands- eller landsdælsdækkende støtte og vejledningsarbejde dels overfor forældre i hjemmene, dels overfor de almindelige daginstitutioner, der modtager de pågældende børn.

Talelidende børn er som et led i behandlingen blevet anbragt i almindelig daginstitution med vejledning fra taleinstitutterne og i et vist omfang efter undersøgelse eller observation i forsorgens småbørnsgrupper.

2.2.2. Beskæftigelse og revalidering.

For personer med handicap, som ikke kan gennemføre en normal uddannelse og klare sig på en almindelig arbejdsplads, blev der inden for forsorgen givet tilbud om erhvervsoptræning. Desuden blev der givet tilbud - fortrinsvis inden for åndssvageforsorgen - om beskyttet beskæftigelse samt dagtilbud af forskellig art med det formål at aktivere klienterne mest muligt.

2.3. Døgninstitutioner.

Inden for åndssvageforsorgen var opbygget et regionalt dækkende antal døgninstitutioner med afdelinger for børn og unge. Ved en del skoler var der opført mindre elevboliger. Boinstitutionerne i den øvrige særforsorgs områder var lands- eller landsdælsdækkende specialinstitutioner.

2.4. Undervisningsforanstaltninger.

Hovedparten af undervisningen er for åndssvageforsorgens vedkommende foregået i distriktsskoler, dvs. skoler, der har modtaget samtlige børn fra et geografisk område. Nogle af åndssvageforsorgens skoler har været placeret i forbindelse med de store centralinstitutioner.

Endvidere fandtes der 4 ungdomsskoler samt 1 højskole, som modtager unge og voksne.

For den øvrige særforsorgs vedkommende foregik hovedparten af undervisningen på lands- eller landsdelsdækkende skoler med tilknyttede kostafdelinger.

Det bemærkes, at der ikke har været nogen skolepsykologisk rådgivning knyttet til åndssvageforsorgens skolevæsen, mens der til den øvrige særforsorgs skolevæsen har været knyttet psykologer, der bl. a. har udøvet skolepsykologisk bistand. En del elever på åndssvageforsorgens skoler var optaget på skolerne efter forudgående undersøgelse hos skolepsykolog, men en væsentlig del af eleverne har ikke været undersøgt hos skolepsykolog. Der har heller ikke været skolepsykologisk rådgivning for skolerne og lærerne. Opgaver svarende til kurator- virksomhed blev varetaget af forsorgens sociale medarbejdere.

Uddrag af "SPECIALLÆRERUDDANNELSEN - ALMEN DEL 1979/80"DANMARKS LÆRERHØJSKOLEForord.

Fra september 1976 udvidedes årskursus i specialpædagogik med 9 uger til fulde 3 semestre og fik samtidig navnet: Speciallæreruddannelsen.

Udvidelsen efterfulgtes af en omlægning af stoffet fra det hidtidige årskursus, hvorefter en række fælles emner for de specialpædagogiske uddannelser er blevet samlet i det første semester under betegnelsen: almen del.

Denne studieplan eller kursusvejledning beskrives efter en introduktion de 3 hovedgrupper af emner, der udgør den almene del. Hvert emne er specificeret ved formål og indhold og er vedføjet en litteraturliste, der angiver indgangsniveau og undervisningsniveau. Med den meget omfattende litteraturmængde, der gennem de seneste år er frembragt om og i tilknytning til specialpædagogik, må den angivne litteratur alene betragtes som brugbare forslag. Dette kalder på en studiemæssig holdning hos deltagerne, som må påregne at skulle anvende i det mindste et lignende antal timer til studier, som kurset omfatter.

Til forskel fra specialpædagogisk grundkursus er specialuddannelsens almene del ikke et metodikkursus med henblik på direkte anvendelse i det praktiske skolearbejde.

Foruden at være forberedelse til specialerne og således beskæftige sig med nogle generelle forhold omkring funktionshæmmede børn og elever vil den som en selvstændig og afsluttet uddannelse kunne give øget indblik i de problemer, der knytter sig til skolen og dens undervisning.

Studienævnet

Speciallæreruddannelsen

Speciallæreruddannelsen har til formål at videreuddanne lærere, så de

- opnår viden om og forståelse for funktionshæmmede elevers situation og specielle problemer,
- bliver i stand til at forbinde denne viden og forståelse med planlægning og gennemførelse af undervisning,
- erhverver sig indsigt i udførelsen af andre former for specialpædagogiske foranstaltninger og forståelse for den større sammenhæng, speciallæreren arbejder i.

Uddannelsens organisation

Speciallæreruddannelsen udgøres af

Almen del I denne del af uddannelsen behandles de generelle problemer, der knytter sig til undervisning af funktionshæmmede elever.

Speciel del I denne del af uddannelsen behandles de forhold, der knytter sig til særlige elevgrupper.

Opbygningen af den samlede speciallæreruddannelse fremgår af følgende skema

	art	omfang	timer i alt	timer ugtl.	praktik
Almen del	deltid	1 år	210	6	2 x 2 dg.
Speciel del*	fuld tid	1/2 år	240	16	3 uger a 15 t.
Speciel del*	fuld tid	1/2 år	240	16	3 " " 15 t.

* Da det har vist sig, at en del studerende med behov for uddannelse i et speciale (ansættelsesstedets ønske) har brugt deres vikarstøtte på et tidligere årskursus og derfor af den grund bliver afvist, vil der blive arbejdet henimod deltidsuddannelser også for specialernes vedkommende.

Speciel del.

Uddannelsens specielle del, bestående af 2 specialer, vil alt efter praktiske og økonomiske muligheder blive søgt oprettet inden for følgende områder:

- A. sprog- og talehæmmede *
- B. hørehæmmede *
- C. synshæmmede
- D. bevægelseshæmmede
- E. læse- og stavehæmmede *
- F. generelt indlæringshæmmede
- G. socialt og emotionelt hæmmede
- H. psykisk hæmmede (åndssvage)
- I. psykisk syge

Inden for et semester vil der fuldtids kun kunne læses 1 speciale, og de enkelte specialer vil kunne søges separat.

* Bemærkning: Lærerhøjskolen oplyser, at disse 3 specialer gennemføres i 1980-81. Året efter vil man desuden gennemføre specialet om børn med generelle indlæringsvanskeligheder (nr. F).

TALMATERIALE

på grundlag af oversigt fra direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning, seminarier m.v. 1981:

Ledende skolepsykologer	117
Assisterende skolepsykologer	382
Kliniske psykologer	175
Socialrådgivere	61
Skolekonsulenter for kuratorvirksomhed	113
Skolekonsulenter for tale-høreundervisning	125
Skolekonsulenter for undervisning af læse-staveretarderede	77
Skolekonsulenter for observationsundervisning	38
Skolekonsulenter for sygehusundervisning	10
Skolekonsulenter for undervisning af syns-handicappede	13
Skolekonsulenter for specialklasser	85
Skolekonsulenter for undervisningscentre for svært handicappede	13

1. Personer beskæftigede i kommunale og amts-kommunale social- og sundhedsforvaltninger
i hele landet udgjorde i 1982 ca. 19.000
heraf:
Personer med en socialpædagogisk uddannelse .. ca. 800 - 1.000
personer i rådgivergrupper (+administrati-
onspersonale) ca. 5 - 6.000
psykologer ca. 170

2. Personer beskæftigede ved kommunale og amts-kommunale sociale og sundhedsmæssige foranstaltninger i hele landet
udgjorde i 1982 ca. 225.000
heraf:
socialpædagoger m.v. ca. 32.000
støttepædagoger (uddannelse uoplyst) uden-
for inst. ca. 750

3. Personer med en socialpædagogiske uddannelse
beskæftigede i januar 1982 ved daginstitutioner
for børn og unge ca. 24.000
døgninstitutioner for børn og unge ca. 3.300

4. Antal sundhedsplejersker i ordninger med småbørns sundhedspleje og i kombinerede ordninger, januar 1982.
Småbørnsplejen ca. 420
Kombinerede ordninger ca. 560
I alt ca. 980

5. Personale ved skolelægeordningen, januar 1982:

Skolelæger	ca.	200
Skolesundhedsplejersker 1)	ca.	90
Sygeplejersker	ca.	250
Andet hjælpepersonale 2)	ca.	<u>100</u>
Personale i alt	ca.	640

1) Alene ansatte i skolesundhedsplejen,
medens sundhedsplejersker i kombinerede
ordninger ikke er medregnet.

2) Omfatter skolelægesekretærer.

6. Statens specialkonsulenter:

for blinde	10
for døve	
for tunghøre og døvblevne	5
for vanføre	
for psykisk udviklingshæmmede	<u>4</u>

Den 8. december 1980

pk1/rma

Redegørelse til arbejdsgruppen nedsat af undervisningsministeriets udvalg vedrørende ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning m.v.

Angående: En fælles videreuddannelse af kliniske psykologer i skolepsykologiske rådgivninger og psykologiske konsulenter i social- og sundhedsforvaltningen samt lige vilkår iøvrigt, som en forudsætning for opstilling af modeller og retningslinier for samarbejdet mellem de to sektorer.

Udarbejdet i henhold til aftale på arbejdsgruppens møde den 2. oktober 1980 i et samarbejde mellem undervisningsministeriet, socialstyrelsen og Dansk Psykologforening.

Redegørelsen er opdelt i følgende hovedafsnit:

1. Foreliggende materiale.
2. Sammenfatning af konklusioner vedrørende indhold, struktur og omfang i en evt. fælles videreuddannelse.
3. Funktionsanalyse, herunder,
 - 3.1. indirekte klientarbejde
 - 3.2. direkte klientarbejde
 - 3.3. planlæggende funktioner,
 - 3.4. sammenfatning af funktionerne med henblik på evt. fælles videreuddannelse.
4. Forskellige nuværende modeller for videreuddannelse, herunder
 - 4.1. kandidatstillingsmodellen
 - 4.2. supervisionsmodellen

5. Forslag til fælles videreuddannelse, herunder
 - 5.1. forslag til strukturer for fælles videreuddannelse,
 - 5.2. konsekvenser vedrørende normering af stillinger på kommunalt og amtskommunalt plan ved fælles videreuddannelse,
 - 5.3. dispensationsmuligheder.

1. Foreliggende materiale:

Redegørelsen er udarbejdet på grundlag af følgende materiale:

Udkast 2 af august 1980 til rapport fra arbejdsgruppen vedrørende en ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning med bilag om psykologer i kommunerne. Et oplæg på grundlag af en spørgeskemaundersøgelse til brug for de fortsatte drøftelser i undervisningsministeriets udvalg vedrørende en ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning m.v. Udarbejdet af Kommunernes Landsforening, januar 1980.

Skrivelser om psykologkandidatstillinger på amtsplan fra Ringkøbing og Frederiksborg amtskommuner.

To universitetsopgaver om psykologers arbejde i social- og sundhedsforvaltninger udarbejdede på grundlag af interviews med ansatte psykologer i 1978.

En række uformelle interviews med nyansatte og mere erfarne kliniske psykologer i skolepsykologiske rådgivninger og psykologiske konsulenter i social- og sundhedsforvaltninger samt psykologer ansatte ved amtskommunale socialcentre, børnerådgivningscentre og specialinstitutioner vedrørende arbejdsfunktioner, videreuddannelsesbehov m.v. Interviewene har fundet sted med henblik på supplerung af det ovenfor nævnte materiale.

2. Sammenfatning af konklusioner:

Det kan på baggrund af det foreliggende materiale konkluderes følgende:

- I. Der er en række fælles funktioner som udøves af psykologer uanset arbejdssted. Disse kan samles i kategorierne: funktioner vedrørende indirekte klientarbejde, funktioner vedrørende direkte klientarbejde og funktioner vedrørende planlægning. Funktionerne vil blive nærmere beskrevet længere fremme.

Forskellene imellem psykologerne er først og fremmest betinget af hvilken vægt arbejdsstedet lægger på at inddrage psykologerne i de forskellige opgaver og viser sig således bl.a. i den tid psykologerne anvender til udøvelse af de forskellige funktioner. Forskellene kan vise sig mellem social- og skolesektorens kliniske psykologer, men viser sig også at afhænge af om psykologerne i socialsektoren arbejder i primær- eller amtskommunalt regie, samt hvilket niveau i forvaltningshierarkiet de er indplaceret på.

Prioriteringen mellem funktionerne kan dog også være udtryk for at arbejdsstedet ikke er opmærksom på bredden i de psykologiske uddannelser, kombineret med at der med de nuværende videreuddannelsestilbud ikke er tilstrækkelige muligheder for at lære arbejdsstedernes opgaver og strukturer at kende som helhed, og i praktisk udmøntning.

Endelig indgår i prioriteringen mellem funktionerne den ansatte psykologs vurdering af, hvorledes arbejdet kan tilrettelægges i pågældende kommune under hensyntagen til lokale forhold samt i henhold til egen erfaringsbaggrund og formåen. Der er således i reglen mulighed for at psykologer kan øve indflydelse på den nærmere udformning af arbejds- og funktionsbeskrivelser i samarbejde med arbejdsstedet.

Hvilke funktioner der faktisk udføres i det daglige arbejde afhænger således bl.a. af prioriteringen i den enkelte kommune, kommunens størrelse og struktur

samt personalesammensætning, herunder antallet af psykologiske konsulenter og kliniske psykologer.

På tværs af forskellighederne kan man se de nævnte fælles funktioner vedrørende indirekte og direkte klientarbejde samt planlægning. Overført til indholdsmæssige dele i en fælles videreuddannelse kan følgende nævnes:

1. Individuel- og gruppesuperviseret, praktisk indføring i indirekte klientarbejde, herunder formidling af psykologi til andre faggrupper, indsamling og analyse af forskellige (faglige) indstillinger i enkeltsager ved møder m.v.
 2. Individuel- og gruppesuperviseret indføring i direkte klientarbejde i social- og skolesektoren, herunder anvendelsen af terapeutiske teknikker, udarbejdelse af funktionsbeskrivelser o.lign. samt indstillinger m.v.
 3. Praktisk indføring i anvendt social- og organisationspsykologi ud fra en helhedssynsvinkel, herunder samspillet mellem organisationernes struktur og processer, samarbejdsrelationer, visitationsprocesser, udviklingsmuligheder m.v.
 4. Anvendelsesorienteret indføring i forskellige ændringsstrategier, herunder uddannelse, undersøgelses- og udredningsvirksomhed som led i udbygningsplanlægning o.lign.
- II. Det foreliggende materiale peger desuden klart i retning af det ønskelige i at organisere en fælles videreuddannelse for kliniske psykologer i folkeskolen og for ansatte psykologer i social- og sundhedsforvaltningen, såvel i kommuner som amtskommuner, herunder på socialcentre, børne- og ungdomsrådgivningscentre

samt specialinstitutionerne under amtskommunen. Som begrundelse kan bl.a. nævnes ønskerne om lige vilkår for psykologer som forudsætning for modeller for samarbejdet mellem sektorerne samt overlappningen i opgaverne med klienter som begge sektors hjælpetilbud retter sig til. I lighed med nuværende videreuddannelser der kvalificerer til arbejde som klinisk psykolog i skolevæsnet, må fremtidige videreuddannelser også være åbne for lærerhøjskoleuddannede psykologer.

Hensigten med en sådan fælles videreuddannelse er at sikre et bredt kendskab til sektorerne og de hjælpemuligheder som forefindes med henblik på at yde den indsats som er relevant for behovet og med henblik på psykologers bidrag til såvel behandlings- som planlægningsopgaver m.v.

- III. Endelig kan det nævnes, at videreuddannelsens omfang afhænger dels af indhold, dels af hvilke videreuddannelsesmodeller der vurderes som tilstrækkeligt kvalificerende. Det foreliggende materiale tyder på, at de valgte modeller skal sikre praktiske færdigheder i udøvelsen af de tre nævnte funktioner inden for skole- og socialsektor på kommunalt og amtskommunalt niveau.

Det er skønnet hensigtsmæssigt at søge videreuddannelsen afviklet over 2-årige perioder ud fra et hensyn til hvad der praktisk forventes at kunne gennemføres og svarende til det der i dag er kvalificerende til stillinger som kliniske psykologer i skolevæsnet. Det foreslås, at perioden fordeles mellem amtskommunalt og primærkommunalt niveau, og at der desuden sker en fordeling mellem de to sektorer.

Det bør på længere sigt overvejes at inddrage hospitalssektoren for så vidt angår psykologer ved psykiatriske og somatiske afdelinger m.v.

Videreuddannelse foreslås dels i kandidatstillinger dels efter supervisionsmodeller. De tidsmæssige rammer for kandidatstillingsmodellen foreslås at være som nugældende praksis. For supervisionsmodellen foreslås tidsrammerne at være ækvivalente med dispensationsordninger for ansatte i kliniske psykologstillinger i skolevæsnet uden godkendt videreuddannelse, d.v.s. 1 dag om ugen uden for institutionen samt 2½ time ugentlig på institutionen, "hvortil kommer deltagelse i kurser 3 x 1 uge årlig. Forskellen i tidsrammerne for de to modeller ønskes bibeholdt fordi ansatte i kandidatstillinger modtager en større del af videreuddannelse som led i deres almindelige arbejde end ansatte i skolepsykologiske rådgivninger og især - end ansatte i social- og sundhedsforvaltninger.

Ansættelser i kandidatstillinger er i dag 1-årige med mulighed for forlængelse. Man kunne overveje enten at udvide kandidattiden til 2 år eller bevare den 1-årige ansættelse og supplere den med 1 år som består af udvalgte dele af supervisionsmodellen.

Der er således ikke tale om nye stillingstyper, men snarere indføring af videreuddannelsesmuligheder i eksisterende stillinger, hvor man ansætter psykologer som ikke opfylder kvalifikationskravene. På længere sigt - f.eks. over en 10-årig - periode foreslås der oprettet kandidatstillinger i et antal som svarer til afgangene fra stillingerne, når disse er fuldt udbyggede. Antallet af kandidatstillinger vil om 10 år formentlig skulle være 20-30. Da det næppe er realistisk at så mange stillinger vil blive oprettet i det nødvendige omfang på én gang, må der i en overgangsperiode desuden opstilles modeller for videreuddannelse via supervision. Desuden foreslås der opstillet nogle krav til dispensationer fra videreuddannelsen.

Videreuddannelsen foreslås styret og udviklet af et nævn med fagligt kvalificerede repræsentanter fra undervisnings- og socialministeriet, Amtsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, FKKA, Københavns og Frederiksberg kommuner samt Dansk Psykologforening.

3. Funktionsanalyse.

Som nævnt indledningsvis er der forskelle i vægtningen af funktionerne, som bl.a. afhænger af psykologens strukturelle placering og videreuddannelsesforløb m.v. Med dette forbehold kan der om de tidligere nævnte fælles funktioner fremdrages følgende uddybende bemærkninger:

3.1. Indirekte klientarbejde.

Kernen i funktioner vedrørende indirekte klientarbejde er at gøre psykologisk viden anvendelig for andre faggrupper i forvaltningen f.eks. via drøftelse af person-sager eller via forskellige former for kurser og undervisning i emner som er relevante i mange enkeltsager m.v. Psykologen indgår her ofte i et tværfagligt ekspertteam som inden for skolesektoren også rammer konsulenter for tale- og høreundervisning, kuratorvirksomhed, læse- og staveretaderede, observations- og specialundervisning, synshandicap m.v., samt inden for socialsektoren f.eks. juridisk-, lægelig, pædagogisk og social specialviden m.v.

I enkeltsagsbehandling trækkes der på psykologen ved mere komplicerede problemer, herunder i forhold til elever med psykiske lidelser og adfærdsproblemer, samt i forbindelse med revaliderings- og pensionsovervejelser, sager hvor bistandssagsbehandlerne ikke kan finde løsninger, børn med særlige vanskeligheder eller daginstitution, andragender om støttepædagog eller støttepsykolog-assistance m.v.

Som fagkonsulent kan psykologen medvirke i møder om behandlingsplanlægning og har da ofte rollen som den der

analyserer og giver helhedsmæssige forslag til løsningen af klienternes/elevernes/familiernes problemer på grundlag af informationer fra de forskellige faggrupper. Gennem det overblik psykologen skal have kan der desuden bistås med at vurdere foranstaltninger ud fra et helheds synspunkt.

Det indirekte klientarbejde består desuden ofte i at bistå de forskellige faggrupper i at klargøre og formulere egne oplevelser, vurderinger og viden om problemer samt deraf følgende løsningsmuligheder, samt at give faglige vurderinger af de enkelte klienter som led i sagsbehandlingen.

Når den psykologiske fagkundskab formidles gennem undervisning, sker det i reglen som led i interne videreuddannelser af de forskellige personalegrupper. Det kan f.eks. være undervisning af lærere om indskolingsproblemer, af forældre om børn i puberteten, undervisning af hjemmehjælpere i hvorledes man kan imødegå ældres isolation, undervisning af dagplejemødre om kontakten til forældre og af daginstitutionspædagoger om børn med specielle udviklingsvanskeligheder, undervisning af bistandssagsbehandlere om rådgivning af enlige forsørgere osv.

Der er flydende overgange mellem bistand i enkeltsager og undervisning. Fælles for begge er at de har et bredt forebyggende sigte i den forstand, at rækkevidden af foranstaltningernes indsats øges således at problemer der ellers må henvises til amtskommunale specialinstitutioner og anden specialbistand i stedet løses via foranstaltninger i nærmiljøet.

3.2. Direkte klientarbejde.

Kernen i det direkte klientarbejde er at psykologerne arbejder direkte med klienterne, eleverne, familierne, hvor forholdet til de samme mennesker er indirekte ved

udøvelsen af funktioner vedrørende indirekte klientarbejde.

Klinisk psykologi indgår som videnselement sammen med bl.a. almen personligheds-, udviklings-, social-, arbejds- og pædagogisk psykologi i begge funktioner. Det hænger sammen med at de centrale i indirekte såvel som direkte klientarbejde er foreliggende enkeltsager, hvor psykologen i begge typer af arbejde ser på samspillet mellem den enkelte klient eller elevs problemer og på den anden side det miljø problemerne udvikles og løses i.

Inden for skolesektoren er den umiddelbare målgruppe i det direkte klientarbejde, elever med psykiske lidelser og adfærdsproblemer m.v., og inden for socialsektoren er det alle aldersgrupper. I alle tilfælde søges nærmiljøet herunder især familien inddraget.

Inden for socialsektoren kommer opgaverne ofte via bistandsgrupperne og daginstitutionerne, medens det inden for skolen primært er lærerne som stiller opgaverne.

Da psykiske lidelser er resultat af menneskenes vekselvirkning med den verden de lever i, udøves funktioner vedrørende direkte klientarbejde dels ud fra familiemæssige, arbejds- og boligmæssige m.fl. betingelser dels ud fra indre biologisk og personlighedsmæssige strukturer og processer.

Det direkte klientarbejde kan inddeles i:

- a. Funktionsbeskrivelser, diagnoser o.lign. på grundlag af kliniske interviews og beskrivelser, tests samt kliniske analyser med henblik på indstillinger til udvalg om visitation af ydelser. Endvidere sammenfattende analyser og undersøgelser foretaget af forskellige instanser med henblik på koordinering og behandlingsplanlægning.

Funktionerne indebærer væsentlige administrative forpligtelser, f.eks. udfyldning af visitationsskemaer, journalføring, rapportskrivning, deltagelse og ledelse af møder på tværs af faggrupper og sektorer.

- b. Psykologisk rådgivning og behandling anvendes afhængig af problemernes omfang og dybde samt af om de er akutte eller mere længerevarige. Under psykologisk rådgivning kan bl.a. nævnes kriseintervention ved psykiske eller sociale kriser, somatiske sygdomme, dødsproblematik tab og savn m.v. Ved behandling anvendes psykoterapeutiske metoder af mere personlighedsændrende karakter over for enkeltpersoner og familier, herunder forskellige former for analytisk og eksistentialistisk orienteret psykoterapi samt adfærdsterapi m.v.

Overgangen mellem a. og b. er glidende. Ud fra hensynet til brugerne kan det være en fordel af lade samme psykolog udføre både a. og b. Den deling der på det sociale område, ligger mellem den kommunale og den amtskommunale, mere specielle indsats, kan bedst administreres ved at lade psykologerne på kommunalt plan vurdere sammen med brugeren, hvornår en special indsats er nødvendig. Det vil med andre ord være uheldigt hvis psykologen i primærkommunen kun varetager de beskrivende og visiterende funktioner nævnt under a. og psykologen i amtskommunen kun de rådgivende og behandlende funktioner.

3.3. Planlæggende funktioner.

Det centrale i psykologers bidrag til planlægning er deres uddannelse i videnskabelige undersøgelsesmetoder, måske især de mere kvalitativt orienterede metoder, såsom interviewing, indholdsanalyser, udformning af spørgeskemaer, aktionsforskning etc. Metoderne kan anvendes ved analyser af befolkningsønsker, formidling af andre medarbejdergruppers daglige erfaringer som del af forvaltningens og socialudvalgets beslutningsgrundlag etc.

Tilsvarende de konsultative og kliniske funktioner indgår der også i planlægningsfunktionerne den brede faglige basis fra psykologernes grunduddannelser. D.v.s. almen, personligheds-, social-, klinisk-, pædagogisk, arbejdspsykologiske aspekter m.v.

Blandt de planlægningsopgaver som psykologer kan medvirke til kan nævnes: Undersøgelser af givne befolkningsgruppers behov for bistand set i forhold til foranstaltningsudbuddet, herunder f.eks. vurderingen af nye foranstaltningstyper samt planlægning af forebyggende arbejde etc. Det karakteristiske ved psykologens konsulentrolle er således bl.a., at psykologen ikke har det ledelsesmæssige ansvar for beslutninger, men i stedet bidrager med at kvalificere grundlag for beslutninger.

Sammenfatning af funktionerne med henblik på krav til en fælles videreuddannelse for kliniske psykologer i skolepsykologiske kontorer og psykologer i social- og sundhedsforvaltninger.

Videreuddannelsen kan ses som en praktisk indføring i de opgaver og systemer der er i social- og skolesektoren på grundlag af de psykologiske grunduddannelser.

Der må overordnet være tale om at videreuddannelse består i supervision af konkrete opgaver samt udvikling af organisations- og systemindsigt. I den konkrete sagssupervision er der brug for støtte f.eks. til hvorledes man bedst kan formidle psykologisk viden til andre faggrupper, herunder hvorledes man arbejder som konsulent for bistandsgrupper, daginstitutionspersonale, hjemmehjælpere, sundhedsplejersker m.fl., samt hvorledes man forestår mødeledelse, fremlægger emner for politiske udvalg og faggrupper m.v.

Endvidere er der brug for faglig støtte til praktisk anvendelse af kliniske metoder, herunder udvikling af te-

rapeutiske testning/funktionsbeskrivende færdigheder o.lign., med særlig henblik på anvendelsen inden for skole- og socialsektor.

Som grundlag for at kunne behandle enkeltsager i lyset af den foreliggende organisation af hjælpemuligheder som helhed og med henblik på at kunne bidrage til planlægnings- og udviklingsopgaver i sektorerne som helhed, er det desuden nødvendigt at videreuddannelsen indeholder anvendelsesorienteret indføring i hjælpesystemerne og i planlægnings- og beslutningssystemerne m.v.

Principperne i de relevante lovgivningskomplekser, herunder bistands- og folkeskoleloven samt de kommunale styrelseslove, indgår som led i grunduddannelserne. Hovedindholdet i en anvendelsesorienteret indføring er derfor snarere en støtte til at forstå samspillet mellem strukturerne og processerne, samarbejdsrelationerne i praksis, andre faggruppers oplevelse af egen rolle og opgaver, visitationsprocesser m.v.

4. Forskellige modeller for fælles videreuddannelse.

Kravene til modellerne er, at de giver anvendelsesorienteret indføring i at udføre de funktioner d.v.s. løse de opgaver som forventes løst af psykologer i socialsektoren og af kliniske psykologer i folkeskolen. Dette indbefatter indirekte og direkte klientafbejde samt bidrag til planlægning.

Kravene skal ses i forhold til at man næppe kan forvente at der vil blive opbygget helt nye videreuddannelsesveje, hvorfor videreuddannelsen antagelig skal bygges på de i forvejen eksisterende strukturer. - Her findes to beskrevne: kandidatmodellen samt suovervisionsmodellen.

4.1. Kandidatstillinas-modellen:

Denne model bygger på en særlig stillingskategori som har eksisteret siden 1960. Stillingerne er beregnet til

videreuddannelse og findes på amtskommunale specialinstitutioner, såsom psykiatriske og somatiske hospitaler samt rådgivningscentre, hvortil der i forvejen er knyttet mindst en fast, fuldtidsansat psykolog, der koordinerer og er ansvarlig for kandidatens uddannelse. Ansættelsesvilkårene for en kandidat svarer til almindelige ansættelsesvilkår for andre psykologer bortset fra at ansættelsen almindeligvis er begrænset til 1 år med visse muligheder for forlængelse i yderligere 1 år. Hertil kommer, at der ydes kandidaten en direkte supervision og anvendelsesorienteret teorigennemgang i et omfang svarende til 15-20% af den samlede arbejdstid. Der er p.t. ca. 30 kandidatstillinger af denne art. De er fortrinsvis oprettet i hospitalssektoren og rummer i reglen hovedsagelig praktisk oplæring i at varetage kliniske opgaver i direkte og indirekte klientarbejde.

Af særlig relevans for overvejelser vedrørende en fælles videreuddannelse er, at Ringkøbing Amtsråd i 1979 vedtog at etablere en 2-årig kandidatuddannelse der har til formål at medvirke til uddannelse af kliniske psykologer. Kandidattiden er fordelt med 1 år ved Børnepsykiatrisk afdeling, Herning og 1 år ved Børnerådgivningscentret, Ringkøbing. Den direkte supervision finder sted i sammenhæng med sagsarbejdet i institutionerne. Den anvendelsesorienterede teorigennemgang er samlet på hele dage 10 dage årligt samt 1 årligt 3-dages internatkursus, i alt 6% af de samlede arbejdsdage pr. år. Undervisningsformer er, afhængig af emnet, teoretisk gennemgang, praktisk demonstration og faglig diskussion. Undervisningsrækken for 1980 omhandler indføring i det administrative system i kommune og amtskommune, psykologiske undersøgelsesmetoder over for småbørn og skolebørn, konsulentrollen, det sociale netværk samt distriktpsykologi. Det 3 dages internatkursus fokuserer på psykologens rolle i forhold til klienter/elever.

Der er i tilknytning til kandidatuddannelsesprogrammet etableret videreuddannelsesprogrammer for psykologer an-

sat på dispensation ved skolepsykologiske rådgivningskontorer i amtskommunen.

Endelig skal nævnes, at Frederiksborg Amtsråd overvejer etablering af kandidatstillinger, som består af ca. $\frac{1}{2}$ års arbejde på henholdsvis børnerådgivning, socialcenter, pædiatrisk og/eller børnepsykiatrisk afdeling samt en voksenpsykiatrisk afdeling. Formålet er at få dækket kommunernes, herunder skolepsykologiske kontorer og social- og sundhedsforvaltningers behov for socialt og klinisk uddannede psykologer.

4.2. Supervisionsmodellen;

Baggrunden for denne model er undervisningsministeriets krav til godkendelse af kliniske psykologer ved skolepsykologiske kontorer, **jfr.** Undervisningsministeriets cirkulære af 27. februar 1976. Her fremgår det bl.a., at psykologer, der ansættes til at varetage kliniske psykologiske opgaver, skal have gennemført videreuddannelse, der i hvert enkelt tilfælde skal godkendes af undervisningsministeriet.

Godkendelse forudsætter foruden den teoretiske grunduddannelse på kandidatniveau en praksisbetonet videreuddannelse. Kravene kan opfyldes ved 2 års forudgående ansættelse i behandlingsinstitutioner, hvor der har været supervisionsmulighed, eller ved en ordning med én ugentlig dags tilknytning til én af undervisningsministeriet godkendt psykologisk behandlingsinstitution, fast ugentlig psykologisk supervision af egne sager samt deltagelse i kurser 3 x 1 uge årligt.

Den særlige kliniske videreuddannelse er udtryk for en udmøntning af de kliniske psykologiske kvalifikationer og behandlingsmetoder, der er udviklet i klinisk praksis på behandlingsinstitutioner, og giver geografisk og miljømæssigt mulighed for at forstå og behandle klienterne ud fra et helhedssyn på deres tilværelse og levevilkår.

Ved ansættelse på dispensation forestår den ansættende kommune udgifterne til videreuddannelsen. Pengene er i forvejen tiliagt stillingen i forn af et § 1, stk. 2 tillæg, der udbetales til stillingens indehaver efter godkendt videreuddannelsesforløb. Supervisionen gives af erfaren psykolog, fortrinsvis uden for eget arbejdssted.

5. Forslag til fælles videreuddannelse.

5.1. Forslag til strukturer for en fælles videreuddannelse.

Som nævnt tidligere må en fælles videreuddannelse bygges op på de i forvejen eksisterende strukturer, d.v.s. kandidatstillingsmodellen og supervisionen modellen. På længere sigt - f.eks. efter en 10-årig overgangsperiode - vil det være en fordel kun at sætte på kandidatstillingsmodellen, bl.a. med henblik på en koordinering med videreuddannelser til andre sektorer, herunder hospitalssektoren. Men da dette forudsætter oprettelse af ca. 20-30 nye kandidatstillinger fordelt over amtskommunerne, jfr. herom i afsnit 5.2., må man realistisk set også bygge på supervisionsmodellen i en overgangsperiode.

Supervisionsmodellen anvendes i dag kun som dispensationsmulighed, roen omfatter pr. oktober 1980 i alt 77 ansatte i kliniske psykologstillinger ved skolepsykologiske rådgivninger. Selv når denne pukke er overstået må det forventes at supervisionsmodellen er nødvendig nogle år endnu på området.

Med hensyn til socialektoren er i dag ansat ca. 100 psykologer og antallet forventes at stige til i hvert tilfælde det dobbelte i løbet af 80'erne. Det er uklart hvor stor en del heraf der har en videreuddannelse der akkumulerer med kravene i en fælles videreuddannelse, men det er under alle omstændigheder så svært at også dette taler for at instituere supervisionsmodellen som en egentlig model for videreuddannelse og ikke blot som en dispensationsmulighed.

For både kandidat- og supervisionsmodellen må det overordnede princip imidlertid være det samme, nemlig at man sikrer bredden i videreuddannelsen. Det vil sige at man får en praktisk indføring i både skole- og socialsektor på såvel amtskommunalt som primærkommunalt niveau i indirekte og direkte klientarbejde samt planlæggende funktioner.

Når kandidatstillingsmodellen vurderes i forhold til dette bredde krav, falder to mangler i øjenene.

For det første er der en meget grundig indføring i direkte og indirekte klientarbejde, men da det kun sker på amtskommunalt niveau og kun i en sektor - enten hospital eller socialsektor - er det nødvendigt at supplere med praktisk kendskab til flere sektors arbejdsfelt og desuden supplere med praktisk indføring i arbejdet på primærkommunalt niveau.

For det andet er de planlæggende funktioner kun med i meget utilstrækkeligt omfang, hvorfor en fælles videreuddannelse også må give øget adgang til praktisk indføring heri.

Nogle af manglerne imødekommes af den nye form for kandidatstillingsmodel der er skabt i Ringkøbing og også foreslået i Frederiksborg amtskommune, hvor man over en 2-årig periode skifter mellem ansættelse i henholdsvis social- og hospitalssektor på amtskommunalt niveau. I løbet af ansættelsesperioden er der desuden nogen mulighed for praktisk indføring i indirekte og direkte klientarbejde på primærkommunalt niveau.

Med hensyn til planlægningsfunktionerne i Ringkøbing-modellen kan siges, at kontakten med mange forskellige faggrupper giver et vist grundlag for at bidrage til udvikling og planlægning, men omfanget er ikke tilstrækkeligt i forhold til de senere opgavekrav.

Dette kunne eventuelt imødekommes gennem ansættelse endnu flere steder og dermed i kortere perioder. Men den løsning skønnes ikke hensigtsmæssig, idet der modsat må tages hensyn til arbejdsstedernes ønske om at kunne trække på kandidaterne i løsning af de daglige arbejdsopgaver, et hensyn der taler for få skift imellem forskellige arbejdssteder.

Den rationelle løsning må derfor være at supplere videreuddannelsen, der gives på jobbet, med kurser således som man har gjort i Ringkøbing amtskommune og at man ved tilrettelæggelsen af kurserne tager lige hensyn til de tre funktioner videreuddannelsen skal rumme.

Udover kurserne kunne man overveje kortevarige udstationeringsordninger på primærkommunale arbejdssteder, samlet eller spredt udover hele kandidatperioden, hvor kandidaten går lejlighed til at følge en erfaren psykologs arbejde pågældende sted og eventuelt selv også arbejder med en sag under supervision fra psykologen.

En kandidatstillingsmodel kan således bestå af en 2-årig kandidatansættelse på amtskommunalt plan, hvor man roterer mellem 2 og højst 4 arbejdssteder på tværs af 2 eller flere sektorer, suppleret med kortvarige kurser samt udstationeringer.

Når supervisionsmodellen skal vurderes i forhold til breddekravene til en fælles videreuddannelse er udgangspunktet ansættelse i én stilling gennem hele perioden på ét arbejdssted på primærkommunalt niveau. Supervisionsmodellen bygger derfor på, at der opstilles et forløb der imødekommer videreuddannelseskravene inden for de afsatte tidsrammer på en ugentlig dags tilknytning til godkendt psykologisk behandlingsinstitution, fast ugentlig supervision af egne sager samt deltagelse i kurser 3 x 1 uge årlig.

Af hensyn til bredden i en fælles videreuddannelse må der sikres praktisk indføring i de funktioner og i den sektor som ansættelsesstedet ikke gives mulighed for indføring i.

Det enkleste vil være at opstille en række af moduler, enheder, som kan stykkes sammen efter behov. Såfremt man benytter den ene ugentlige dag samt 3 x 1 uge årlig kursusdeltagelse til sådanne moduler, vil der desuden fortsat være fast ugentlig supervision i egne sager af erfarer psykolog som kan sikre en fortløbende og kontinuerlig praktisk indføring i arbejdet.

Modulerne kan opstilles inden for hovedkategorierne: indirekte og direkte klientarbejde samt planlægning, således at videreuddannelsens forløb kan udformes ud fra den ansattes og arbejdsstedets behov.

Godkendelse samt styring og videreudvikling af modulerne og af videreuddannelsen i øvrigt, foreslås udøvet på landsniveau i et tæt samarbejde med lokale myndigheder, under hensyn til at videreuddannelserne vil omfatte så relativt få, at det næppe er rimeligt at oprette administrative enheder herom i alle kommuner.

Der foreslås derfor oprettet et centralt udvalg med henblik på sådanne opgaver, bestående af fagkyndige repræsentanter for undervisningsministeriet, socialministeriet, Amdsrådsforeningen, Kommunernes Landsforening, FKKA, Københavns og Frederiksberg kommuner samt Dansk Psykologforening.

5.2. Konsekvenser ved en fælles videreuddannelse vedrørende stillingsnormeringer.

Der er i dag ca. 160 kliniske psykologstillinger ved de skolepsykologiske kontorer. Heraf er pr. oktober 1980 de 77 ansat på dispensation, d.v.s. de er igang med at gennemføre en videreuddannelse. Antallet af kliniske psyko-

logstillinger forventes ikke at stige særlig meget, forudsat der ikke sker ændringer i de opgaver der ønskes løst. Når den nuværende pukkel på de igangværende dispensationer er overstået kan man derfor påregne at der skal videreuddannes et antal der svarer til afgangsen. Størrelsen af afgangsen kan beregnes på grundlag af en gennemsnitlig erhvervsperiode på 29 år til 3-4% årlig, svarende til ca. 8 årlig = 16 igangværende videreuddannelser. Dete antal skal korrigeres bl.a. under hensyntagen til erhvervsskift udover social- og skolesektoren.

Forkortelse:
Fskl = folke-
skoleloven

Oversigt over kompetenceregler om folkeskolens specialpædagogiske bistand

Spec.pæd.bistand o
efter fskl.s § 19.1.

Beslutter spec.
pæd.bistand ef- o Kan indan-
ter fskl.s § 19.1 skolenævnet.

Lærerrådet
(skolesøgende børn
inkl. børnehave-
klassebørn)

1. Skolepsykologisk råd-
givning foreslår

Foreslår spec. Sagen sendes til
pæd.bistand ef- o kommunalbest.
ter fskl.s § 19.2 Kan ikke indan-
kes for skole-
nævnet.

Spec.pæd.bistand o
efter fskl.s § 19.2

Småbørn (- bør-
nehaveklassebørn)

Sagen sendes di-
rekte fra skole-
psyk.rådgivn.til
kommunalbest.

353

2. Kommunalbestyrelsen modtager
lærerrådets, henholdsvis skole-
psykologisk rådgivnings ind-
stilling om spec.pæd. bistand
efter fskl.s § 19.2

Kommunalbestyrelsen
beslutter

sagens fremsendelse til amtsrådet
at sagen ikke skal til amtsrådet.
dvs. at bistanden henføres under
fskl.s § 19.1. Afgørelsen kan indankes
for amtsrådet.

3. Amtsrådet modtager kommunalbest.s
indstilling om bistand efter fskl.s
§ 19.2 (eller klage over kommunal-
best.s afvisning af at sende sagen
til amtsrådet)

Amtsrådet beslutter

spec.pæd.bistand efter flsk.s
§ 19.2. Kan indbringes for undervis-
ningsministeriet.

ikke spec.pæd.bistand efter fskl.s
§ 19.2., dvs. at kommunen skal sørge
for bistanden efter fskl. § 19.1.
Afslaget kan indbringes for undervis-
ningsministeriet.

UNDERVISNINGSMINISTERIET
UDVALGET VEDRØRENDE EN EVT. ÆNDRET ORGANISATION
AF DEN SKOLEPSYKOLOGISKE RÅDGIVNING M.V.

16. marts 1981
Sekretariatet.

Oversigt over delegationsveje og praktiske samarbejdsveje vedr. folkeskolens specialpædagogiske bistand.

A. Delegationsveje:

Besluttende instans:	Mulighed for delegation til:
Lærerrådet	enkelte lærere
Kommunalbestyrelsen	udvalg forvaltningen
Amtsrådet	udvalg forvaltningen

B. Praktiske samarbejdsveje for skolepsykologisk rådgivning

skoleforvaltn.	social- og sundhedsforvaltn.
amts- skole- psyk.	soc - center
amtskommunen	
kommunen	
skoleforvaltn.	social- og sundhedsforvaltn.
skole psyk. rådg.	bist. kon- tor

Kompetenceregler for et sagsforløb.

I kapitel II er der bl.a. givet en oversigt over de gældende kompetenceregler om folkeskolens specialpædagogiske bistand. Da kompetencereglerne har afgørende betydning for samarbejdsrelationerne de kommunale og amtskommunale skolemyndigheder imellem, er der i det følgende redegjort mere detaljeret for den del af disse bestemmelser, der berører samarbejdet mellem disse myndigheder.

Småbørn 0 - 6 år.

Sagen starter ved, at barnets problem erkendes af forældre, sundhedsplejerske, læge, personale i almindelige eller særlige daginstitutioner eller andre. Henvendelse om specialpædagogisk bistand kan ske til både skoler, social- og sundhedsforvaltning og skolepsykologisk rådgivning. Sagen skal dog altid ende i skoleforvaltningen, som så anmoder den stedlige skolepsykologiske rådgivning om at foretage en undersøgelse. Undersøgelsen skal føre til, at der udarbejdes en skriftlig rapport. I tilslutning til rapporten udarbejdes eventuelt et forslag om hvilken specialpædagogisk bistand, der bør tilbydes for at hjælpe barnet. Efter bekendtgørelsen om specialpædagogisk bistand til småbørn, skal førskolebørn med sprog- eller talevanskeligheder og børnehaveklassebørn uanset handicappets art have tilbud om specialpædagogisk bistand, mens kommune og amtskommune for så vidt angår førskolebørn med andre vanskeligheder end sprog- eller talevanskeligheder kan vælge, om de vil give tilbud om specialpædagogisk bistand.

Hvis forslaget efter skolepsykologisk rådgivnings opfattelse indebærer vidtgående specialpædagogisk bistand, kan skolepsykologisk rådgivning forinden sagens endelige afgørelse i kommunen have drøftet sagen med amtskommunen, der vederlagsfrit stiller sagkyndig bistand til rådighed for skolepsykologisk rådgivning som et led i den skolepsykologiske undersøgelse.

Derefter træffes der beslutning af kommunalbestyrelsen om, hvorvidt den vil indstille til amtsrådet at sørge for specialpædagogisk bistand efter folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Forældrene skal have underretning om sagens videresendelse til amtskommunen. Ligeledes skal forældrene underrettes om amtsrådets afgørelse.

Kommunalbestyrelsens afgørelse kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for amtsrådet, jfr. skolestyrelseslovens § 65, stk. 1. Amtsrådets afgørelse kan inden 4 uger fra afgørelsens meddelelse indbringes for undervisningsministeriet, jfr. skolestyrelseslovens § 65, stk. 2.

Skolesøgende børn.

Sager vedrørende vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i henhold til lovgivningen, bekendtgørelser og cirkulærer vil tage sit udgangspunkt i primærkommunerne, jfr. folkeskolelovens § 19 og de gældende bestemmelser i bekendtgørelserne om specialundervisning, hvorefter lærere, skolelæge, barnet selv eller forældrene kan tage initiativet til en henvendelse om specialpædagogisk bistand. Indstilling herom finder sted gennem skolens leder med skolelægens påtegning til den lokale skolepsykologiske rådgivning.

Hvis undersøgelsen fra skolepsykologisk rådgivning munder ud i et forslag om, at barnet bør have vidtgående specialundervisning m.v. efter folkeskolelovens § 19, stk. 2, kan rådgivningen forinden sagens fremsendelse til skolen have drøftet sagen med amtskommunens sagkyndige med henblik på en nødvendig samordning af det eventuelle fremtidige samarbejde mellem kommunen og amtskommunen for at opfylde barnets undervisningsbehov.

Rapporten og forslaget til specialpædagogisk foranstaltning fra skolepsykologisk rådgivning sendes derefter til skolen.

Lærerrådet tager herefter stilling til forslaget fra skolepsykologisk rådgivning og beslutter, hvorvidt det vil sende sagen med forslag om vidtgående specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen træffer herefter beslutning, om den vil indstille til amtsrådet at sørge for specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 19, stk. 2.

Forældrene skal have underretning om videresendeisen af sagen til kommunalbestyrelsen samt dens eventuelle videresendelse og om kommunalbestyrelsens eller amtsrådets beslutning.

Ankebestemmelser er i øvrigt de samme som beskrevet foran vedrørende småbørn.

Opfølgning af § 19, stk.2 - sager.

Ifølge de gældende bestemmelser skal en skolepsykologisk rådgivning følge udviklingen hos de elever, der modtager vidtgående specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand. For småbørn skal der mindst hver 6. måned efter drøftelse med forældre og de involverede parter ske en vurdering af, om den vidtgående specialpædagogiske bistand kan begrænses, bør udvides eller eventuelt kan ophøre.

For børn, der er undervisningspligtige skal en skolepsykologisk rådgivning mindst én gang om året efter drøftelse med forældre og lærere vurdere, om den vidtgående specialundervisning m.v. kan begrænses, bør udvides eller eventuelt kan ophøre.

En eventuel indstilling om ændring sendes efter drøftelse med forældrene og efter en lærerrådsbehandling ad tjenstlig vej til amtsrådet. Hvis indstillingen indebærer en eventuel udvidelse af den vidtgående specialundervisning, skal skolepsykologisk rådgivning forinden have drøftet sagen med amtets sagkyndige. Hvis indstillingen indebærer et ophør af den vidtgående specialundervisning, bør den skolepsykologiske rådgivning forinden have drøftet elevens undervisningsbehov med den kommune, der i givet fald skal overtage ansvaret for elevens undervisning.

Det vil sige, at såfremt eleven går i en af amtets specialskoler, der betjenes af en skolepsykologisk rådgivning, og eleven har bopæl i en kommune, der betjenes af en anden skolepsykologisk rådgivning, skal forslag om væsentlige ændringer fremsættes i et samarbejde mellem de to rådgivninger og efter drøftelse med afgivende og modtagende lærerråd.

Amtsrådet træffer derefter på baggrund af indstillingen afgørelse om ændring eller ophør af den vidtgående specialpædagogiske bistand. Afgørelsen skal meddeles forældrene og kan ankes efter førnævnte regler.

Emner, der kan medtages i bestemmelser om samarbejde imellem skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen.

Lovgrundlag, herunder de relevante bestemmelser i folkeskolelov og bistandslov med tilhørende bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger.

Eventuelt samarbejdets geografiske område(r) (kommune-type, distriktsopdeling m.v.).

Opgave- og ansvarsfordeling i henholdsvis skolepsykologisk rådgivning og social- og sundhedsforvaltningen.

Samarbejdets struktur i sager, der forudsætter indsats fra begge områder, f.eks. faste konferencer på et eller flere niveauer, koordinationsudvalg eller lign. - Materiale, der skal ligge til grund for disses beslutninger samt deres kompetenceområde.

Procedure for udpegning af eventuel koordinator til opfølgning af de trufne beslutninger.

Regler om samarbejdet mellem amtskommuner og primærkommuner vedrørende bistand i henhold til bistanndsloven.

- 1) Socialministeriets bekendtgørelse nr. 392 af 22. juli 1975 af lov om styrelse af sociale og visse sundhedsmæssige anliggender, specielt § 17 (om social- og sundhedsforvaltninger, herunder socialcentre),
- 2) Socialministeriets bekendtgørelse nr. 333 af 27. juni 1980 af lov om social bistand, der giver regler for de amtskommunale social- og sundhedsforvaltninger, herunder socialcentrenes samarbejdsfunktioner bl.a. i
 - § 12 (vejledning af de sociale udvalg),
 - § 29 (rådgivning og vejledning),
 - § 32, stk. 3 og 5 (bistand med hensyn til børn og unge),
 - § 87 (optagelse ved rådgivningscentre for børn og unge),
 - § 95a (optagelse i særlige døgninstitutioner for børn og unge med vidtgående fysiske og psykiske handicap),
 - § 99 (optagelse i døgninstitution for børn og unge),
 - § 103 (om optagelse i svangre- og mødrehjem).

- 3) Socialministeriets cirkulære af 15. august 1975 om bistandslovens almindelige bestemmelser, specielt pkt. 21 om socialcentre og primærkommunernes sociale udvalg.
- 4) Socialministeriets cirkulære af 9. oktober 1975 om rådgivning og tilsyn efter bistandsloven, specielt
 - pkt. 20 (socialcentrets bistand gennem særligt sagkyndige),
 - pkt. 34 (om undersøgelse af børn og unge ved en læge eller en psykolog eventuelt ved henvisning til rådgivningscenter for børn og unge),
 - pkt. 43 (om valg af egnet anbringelsessted ved eventuel anbringelse på døgninstitution for børn og unge).
- 5) Socialministeriets cirkulære af 18. marts 1976 om bistandslovens bestemmelser om institutionerne under amtskommunerne, specielt
 - pkt. 49-51 (om børne- og ungdomsrådgivningscentrenes psykologiske, pædagogiske, socialrådgiver- samt psykiatriske og anden lægelig konsulentbistand, først og fremmest omkring problemer vedrørende adfærdsvanskelige børn og unge og deres familier),
 - pkt. 67 (om optagelse i revalideringsinstitution),
 - pkt. 93-96, 98 og 103 (om optagelse på døgninstitutioner m.v. for børn og unge),
 - pkt. 100 (om skolegang)
 - pkt. 102 (om kontakt med samfundet, der omgiver institutionen),
 - pkt. 103 (om samarbejdet under anbringelsen),
 - pkt. 159 (om optagelse på svangre- og mødrehjem).

- 6) Socialministeriets cirkulære af 28. juni 1979 om bistand efter bistandslovens afsnit I-VI til personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, specielt
- pkt. 18-19 (om rådgivning og vejledning),
 - pkt. 20-21 (om opsøgende og forebyggende virksomhed)
 - pkt. 22-23 (om socialcentrets opgaver),
 - pkt. 24-25 (om statslige specialkonsulenter for blinde, døve, tunghøre og vanføre samt åndssvage),
 - pkt. 27 (om særlige regler vedrørende børn og unge),
 - pkt. 42 (om sagkyndig bistand fra socialcenter/specialinstitution ved tildeling af hjælpemidler),
 - pkt. 43 (om betaling af hjælpemidler),
 - pkt. 45, 47 og 48 (om anbringelse i, godkendelse af og tilsyn med privat pleje).
- 7) Socialministeriets cirkulære af 29. juni 1979 om institutioner under amtskommunerne for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap, specielt
- pkt. 3 (generelt om fordeling af funktioner og administration i de regelsæt som funktionen efter sit indhold hører under efter udlægningen af særfor sorgen),
 - pkt. 20 (om supplerende undervisning),
 - pkt. 21 (om optagelse i revalideringsinstitution, beskyttet virksomhed m.v.),
 - pkt. 31 (om formålet med særlige daginstitutioner for børn og unge),
 - pkt. 33 (om optagelse i særlige daginstitutioner for børn og unge),
 - pkt. 34 (om det pædagogiske arbejde m.v. i de særlige daginstitutioner for børn og unge),
 - pkt. 45 (om optagelse i døgninstitution),

- pkt. 46 (om det pædagogiske arbejde i døgninstitutionerne),
- pkt. 83-84 (om udtalelse fra socialcentret ved optagelse, flytning m.v.).

8) Socialstyrelsens vejledning af 26. januar 1980 om de statslige specialkonsulentordninger for fysisk og psykisk handicappede.

Vedrørende kompetencereglerne for de enkelte sagsforløb samt reglerne om underretningspligt skal der henvises til de tidligere afsnit herom.

Endelig skal nævnes, at der ikke i bistandsloven skelnes mellem småbørn og børn i den undervisningspligtige alder, således som det gøres i folkeskoleloven. Bistandslovens foranstaltninger for børn og unge gælder for hele aldersgruppen af 0 - 18 årige.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

1. afd. 6. kt.

6. marts 1981

Notat til udvalget vedrørende
en evt. ændret organisation af
den skolepsykologiske rådgiv-
ning m.v.

Kommunernes Landsforening har i udvalget om en evt. ændret organisation af den skolepsykologiske rådgivning rejst spørgsmålet om omfanget af undersøgelsesforpligtelsen for skolepsykologisk rådgivning over for småbørn, der evt. har behov for specialpædagogisk bistand efter undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. oktober 1979 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til småbørn. Villy Christensen, der er den ene af Kommunernes Landsforenings to repræsentanter i udvalget, har henvist til en redegørelse af 1980 fra ombudsmanden, der efter hans opfattelse støtter Kommunernes Landsforenings synspunkter.

6. kontors svar:

1. Om omfanget af forpligtelsen til at tilbyde specialpæ-
dagogisk bistand til småbørn. (Bekendtgørelsens § 1).

Børn i børnehaveklasser: alle med behov for det skal have tilbud, uanset handicappets art.

Førskolebørn: tilbud skal gives, hvis børnene har behov for det på grund af sprog- eller talevanskeligheder. Specialpædagogisk bistand kan tilbydes, hvis børnene har behov for det på grund af andre handicap.

Ombudsmandens redegørelse vedrørte spørgsmålet om forholdet mellem folkeskolelovens § 3 a, stk. 1, og småbørnsbekendtgørelsen. Ombudsmandens konklusion var, at der ikke er grundlag for at kritisere undervisningsministeriets bekendtgørelse om specialpædagogisk bistand til småbørn, idet det er overladt til undervisningsministeren at fastsætte det nærmere indhold og omfang af forpligtelsen til at tilbyde specialpædagogisk bistand i henhold til folkeskolelovens § 3 a, stk. 1.

2. Omfanget af skolepsykologisk rådgivnings forpligtelse til at undersøge småbørn med henblik på et evt. tilbud om specialpædagogisk bistand.

Forudsætningen for, at der kan stilles et tilbud om specialpædagogisk bistand op, er, at skolepsykologisk rådgivning foretager en undersøgelse, jfr. bekendtgørelsens § 4, stk. 1.

Nogle kommuner har valgt at sætte lighedstegn mellem "kan" og "skal", sådan at alle småbørn uanset handicap kan få tilbud om specialpædagogisk bistand. I disse kommuner er skolepsykologisk rådgivning forpligtet til at undersøge et barn, når forældre eller andre henvender sig til rådgivningen med henblik på, at barnet får tilbud om specialpædagogisk bistand.

Kommunernes Landsforenings spørgsmål er aktuelt i kommuner, der har valgt kun at tilbyde specialpædagogisk bistand i det omfang, de er forpligtet til det efter bekendtgørelsen - altså til førskolebørn, der har behov for det på grund af sprog- eller talevanskeligheder.

Det er 6. kontors opfattelse, at skolepsykologisk rådgivning også i disse kommuner skal sørge for de fornødne pædagogisk-psykologiske undersøgelser af alle førskolebørn, når der rettes henvendelse til den med henblik på evt. specialpædagogisk bistand.

Men rådgivningen skal kun stille forslag om specialpædagogisk bistand, hvis kommunen selv eller amtskommunen vil tilbyde specialpædagogisk bistand på det pågældende handicapområde.

Hanne Saunte.

Vejle amtskommune
Amtsskolepsykologen

Den 15. oktober 1980.

Amtskommunernes konsulenter.

1. Generelt vil amtskommunernes u/k-forvaltninger og specialskoler stille konsulentbistand til rådighed ved visitationsprocessen, dvs.
 - a) svare på telefonforespørgsler
 - b) deltage i behandlingsmøder vedrørende enkeltelever
 - c) deltage i visitationsmøder i kommunerne
 - d) modtage besøg for introduktion af specialskoler/institutioner.

Følgende personale er til rådighed for ovennævnte konsulentopgaver:

- amtsskolepsykologen
- amtsskolepsykologens souchef (skolepsykolog)
- synskonsulent (-er)
- leder af specialundervisningscenter
 - - observationsskole
- medarbejdere fra taleinstitut
 - - høreinstitut
- øvrige amtskommunale specialskoler.

I nogle amtskommuner vil denne personkreds være mere omfattende.

2. Herudover vil amtskommunerne i et vist omfang stille øvrige konsulenter

til rådighed for kommunerne. Dette vil især gælde for sagsområder, hvor kommunen er for lille til selv at kunne bære en konsulentstilling. De amtsansatte konsulenter skal imødekomme konsulentbehovet for de pågældende sagsområder i samtlige kommuner i amtet. Disse konsulenter kan medvirke i den egentlige sagsbehandling med undersøgelsesarbejde, rapportskrivning, fremsættelse af forslag til specialpædagogisk bistand m.v., rådgivning til forældre, udøvende personale og myndigheder.

Samtlige amtskommuner har ansat eller vil ansætte synskonsulenter til disse opgaver.

Endvidere vil man kunne trække på konsulentbistand fra landsdækkende og landsdelsdækkende specialskoler.

Herudover vil nedenstående oversigt omfatte de nuværende og planlagte konsulentstillinger i amtskommunerne:

Københavns amtskommune:

Psykolog for voksenundervisning.

Frederiksborg amtskommune:

Roskilde amtskommune:

- synskonsulent

Konsulent for tale- og høreundervisning

Konsulent vedr. børn og voksne med generelle indlæringsvanskeligheder

Konsulent vedr. udviklingshæmmede småbørn

Fysioterapeut og ergoterapeut fra undervisningscentret

Klinisk psykolog, tilknyttet observationsskolen

Vestsjællands amtskommune:

5/27 Konsulent for tale- og høreundervisning

Storstrøms amtskommune:

Etablering af pædagogisk synscentral

Konsulent for undervisning af bevægelses-handicappede

Konsulent for undervisning af psykotiske børn og unge.

Bornholms amtskommune:

- synskonsulent
Ingen. Tilkøb fra andre amter.

Fyns amtskommune:

Konsulent for psykotiske børn
10/27 Konsulent for elever med generelle indlæringsvanskeligheder
8/27 Konsulent for bevægelseshæmmede elever
1/2 Fysioterapeut til eksterne 19,2-elever•

Sønderjyllands amtskommune:

Førskolekonsulent
Konsulent for psykisk udviklingshæmmede (fortrinsvis for voksne)
Klinisk psykolog (småbørn, børn, voksne)
Konsulent for bevægelseshæmmede
Konsulent for psykisk afvigende og psykotiske børn
Synskonsulent for voksenområdet
ADL/mobility instruktør.

Ribe amtskommune:

Mobility instruktør + erhvervsvejledning (børn + voksne)
Fysioterapeuter fra undervisningscentret
Småbørnsvejleder for børn med generelle indlæringsvanskeligheder.

Vejle amtskommune:

Klinisk psykolog (småbørn, børn, voksne)
1/2 synskonsulent for voksenområdet
1/2 konsulent for psykisk udviklingshæmmede
Førskolekonsulent

Konsulent for tale- og høreundervisning
2 fysioterapeuter

Ringkøbing amtskommune:

Konsulent for psykotiske børn
motorisk handicappede børn
svært funktionshæmmede børn
Faglig medhjælp til voksenhandicapunder-
visning.

Århus amtskommune:

1 tale- hørekonsulent (i forbindelse med in-
tegrerede hørehæmmede børn)
1 skolekonsulent for centerundervisningen
1 fysioterapeut } til eksterne 19,2-elever
2 ergoterapeuter }

Viborg amtskommune:

```
1 centerpsykolog
1 konsulent for specialklasser
1 konsulent for tale- høreundervisning
1 ergoterapeut
```

Nordjyllands amtskommune:

Konsulent for tale, sprog- og bevægelses-
vanskeligheder
1/5 konsulent for psykotiske børn.

Gældende tjenestetidsregler for personale ved de skolepsykologiske rådgivninger:

1. Cirkulære af 4. december 1973 om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd:

"§ 9. For skolepsykologer gælder den i § 1 fastsatte tjenestetidsnorm.

Stk. 2. Den samlede timereduktion for de i en kommune normerede skolepsykologstillinger udgør 1 undervisningstime for hver 80 elever.

Stk. 3. Den beregnede timereduktion fordeles eventuelt mellem samtlige skolepsykologer, idet timereduktionen for hver af disse højst kan udgøre 22 timer ugentlig. Ledende skolepsykologer kan helt fritages for undervisning. I så tilfælde fradrages 27 timer i den for kommunen beregnede samlede timereduktion.

Stk. 4. For skolekonsulenter for undervisningscentre fastsættes timereduktionen af undervisningsministeriet efter indstilling af vedkommende kommune og/eller amtsråd.

§ 11. For andre skolekonsulenter og lærere/overlærere med tilsvarende opgaver nedsættes det pligtige timetal efter virksomhedens art således:

Timereduktion.

Konsulent-	2 timer ugentlig.
virksomhed	I kommuner med mere end 1000 elever udgør time-
vedrørende	reduktionen dog 2 timer ugentlig for de første
høre- og	1000 elever og yderligere 1 time ugentlig for hver
talehæmmede	følgende 1000 elever.
elever.	

Konsulentvirk- 5 timer ugentlig.

somhed i et I kommuner med mere end 5000 elever kan reduktionen
eller flere dog udgøre 1 time ugentlig pr. 1000 elever, højst
skolefag eller 15 timer ugentlig.
lignende.

Konsulentvirk- 5 timer ugentlig.

somhed i er- I kommuner med mere end 2500 elever kan reduktionen
hvervsorien- dog udgøre 1 time ugentlig pr. 500 elever, højst
tering. 22 timer ugentlig.

Konsulentvirk- 1 time ugentlig pr. klasse, dog højst 15 timer
somhed vedrø- ugentlig.
rende hjælpe-
klasser .

Kurator- 2 timer ugentlig.

virksomhed I kommuner med mere end 1000 elever udgør timere-
duktionen dog 2 timer ugentlig for de første 1000
elever og yderligere 1 time ugentlig for hver føl-
gende 1000 elever.
Såfremt en kurators distrikt ikke er en kommune,
anvendes samme regel for kuratordistriktet."

2. Cirkulæreskrivelse af 5. september 1975 om ændring i cirkulære om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd (tjenestetiden for visse skolekonsulenter i folkeskolen):

"§ 1. For de i § 13 i undervisningsministeriets cirkulære af 2. november 1971 om normering og klassificering af visse tjenestemandsstillinger i folkeskolen omhandlede skolekonsulenter for specialundervisning nedsættes det pligtige ugentlige undervisningstimal med 2 timer for hver 500 elever ved kommunens skolevæsen. Nedsættelsen fordeles mellem de to skolekonsulenter

efter arbejdets omfang, men kan for hver skolekonsulent ikke være mindre end 5 timer og ikke mere end 22 timer ugentlig."

3. Cirkulæreskrivelse af 24. juni 1980 om ændring i regler om normering og tjenestetid for folkeskolens tjenestemænd som følge af specialpædagogisk bistand til småbørn:

"1. I cirkulære af 4. december 1973 om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd (tjenestetidscirkulæret) indføjes som stk. 5 til § 9:

"Ud over den i stk. 2 fastsatte timerreduktion kan der efter undervisningsministeriets bestemmelse i det enkelte tilfælde ydes timerreduktion til bistand for børn i alderen 0-6 år."

2. I tjenestetidscirkulæret indføjes som stk. 6 til § 9:

"Den i stk. 3 fastsatte begrænsning gælder ikke for timerreduktion, der ydes i henhold til stk. 5."

3. I tjenestetidscirkulæret indføjes som stk. 2 til § 11:

"Til konsulentvirksomhed vedrørende høre- og taleundervisning ydes der ud over den i stk. 1 fastsatte timerreduktion en timerreduktion på 1 time ugentlig pr. 1.700 børn i alderen 0-6 år".

4. I tjenestetidscirkulæret indføjes som stk. 4 til § 14:

"Hvor børn i alderen 0-6 år indgår i beregningen af timerreduktion i medfør af § 9, stk. 5, og § 11, stk. 2, lægges det skønnede antal børn pr. 1. august til grund. Tilsvarende gælder ved beregning af timerreduktion i medfør af § 1, stk. 2, i aftale af 31. august 1975 (om skolekonsulenter for specialundervisning) som ændret ved aftale af 20. juni 1980.

5. I aftale af 31. august 1975, jfr. cirkulæreskrivelse af 5. september 1975 (om skolekonsulenter for specialundervisning) indføjes som stk. 2 til § 1:

"Efter undervisningsministeriets bestemmelse i det enkelte tilfælde kan timetallet yderligere nedsættes, såfremt skolekonsulenterne tillige skal betjene børn i alderen 0-6 år."